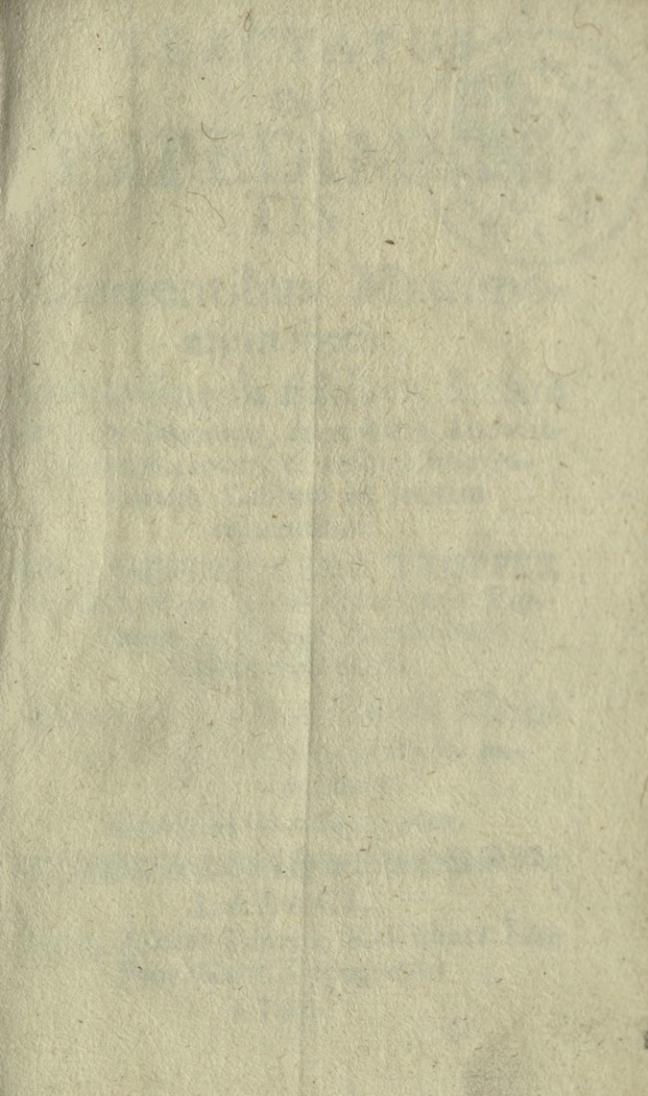
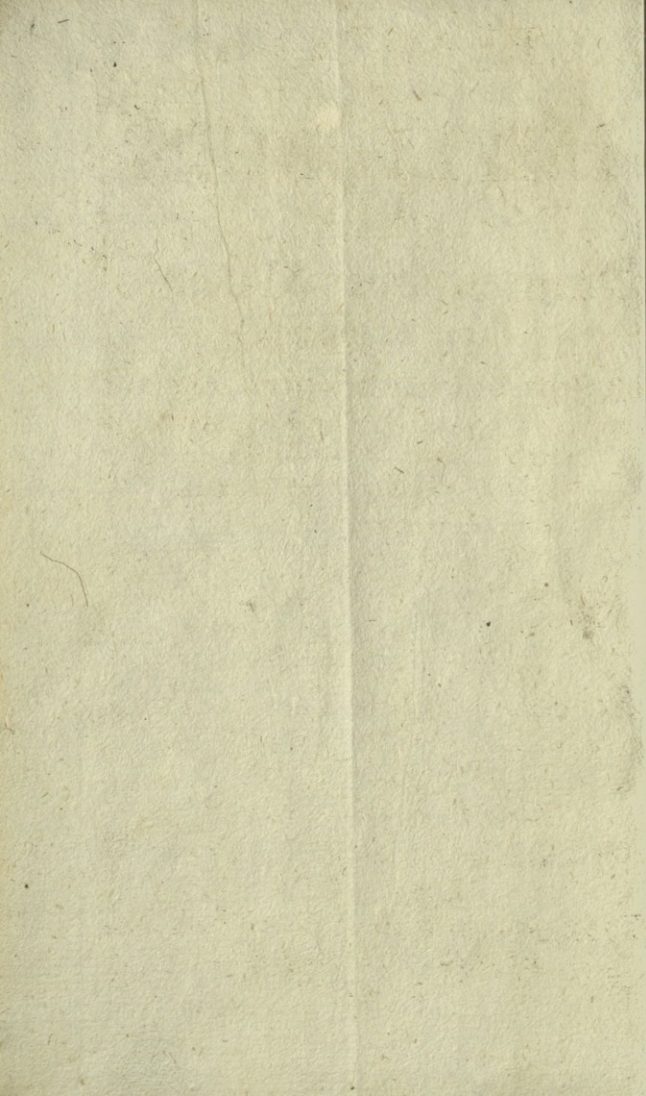

16206. H. A. c. 1.

TRACTATUS
De
IMPEDIMENTIS

Dirimentibus Matrimo-
nij in specie,

In quo singula fideliter, & clarè
ex Jure Canonico, & probatis Authori-
bus explicantur, & resolutione va-
riorum Casuum ad praxim
reducuntur

a P. J. NEPOMUCENO TROPPER
ex Ord. Minor. Strict. Observant. Pro-
vinciæ S. Crucis Carniolie
Lectore Generali.

Accedunt in fine Theses Theo-
logicæ sub Ejusdem præsidio pu-
blicè propugnatae.

Cum facultate Superiorum.

LABACI,

Typis, Adami Friderici Reichhart Inc.
Prov. Carn. Typographi

1744.

030030895

Approbatio Theologorum.

EX mandato A. R. P. Bennonis Wal-
reich Ministri Provincialis Opuscu-
lum, cui titulus: *Tractatus de Impedi-
mentis dirimentibus Matrimonij &c.* à M.
V. P. Joanne Nepomuceno Tropper Ss.
Theologiæ Lectore generali actuali com-
positum, attentè legimus, & in eo non
solum nil orthodoxæ fidei, & bonis mo-
ribus contrarium reperimus: sed etiam
ob styli claritatem, eruditionem, & ma-
gnam, quæ rùm conscientiæ arbitris, tùm
Ecclesiasticis Tribunalibus obvenire po-
test, utilitatem, ut in lucem publicam
prodire valeat, omninò dignum cense-
mus. Datum Labaci in Conventu D. V.
Assumptæ die 6. Julij 1744.

Fr. Godefridus Pfeiffer.
*Sac. Canon. & Ss Theolog. Lec-
tor generalis actualis.*

Fr. Vincentius Mariashich
*Ss. Theolog. Lector generalis,
actualis.*

Facultas A. R. P. Ministri
Provincialis.

COncedo facultatem, ut Opus intit-
tulatum: *Traclatus de Impedimen-
tis Matrimonij dirimentibus &c.* à M. V. P.
Joanne Nepomuceno Tropper Ss. Theo-
logiæ Lectore generali actuali elucubra-
tum, & à duobus Theologis revifum, fer-
vatis fervandis typis mandari queat. Da-
tum in Conventu nostro Labacensi ad D.
V. Assumptam die 22. Julij 1744.

(L.S.) Fr. Benno Waltreich
*Reformatæ Provinciæ Car-
nioliæ Minister Provincialis.*

Facultas Reverendissimi Patris
Ministri Generalis.

F. Raphaël à Lugagnano Lector Eme-
ritus, Catholicæ Majestatis in Re-
gali Congressu Madritensi pro Immacu-
lata Conceptione Theologus, ac totius
Ordinis Fratrum Minorū S. P. N. Fran-
cisci Minister Generalis, Commissarius
Visitator Apostolicus, & in Domino
Servus.

Dile-

Dilecto nobis in Christo P. F. Joanni
Nepomuceno Tropper Lectori generali
Nostræ reformatæ Provinciæ Carniolæ
salutem, & Seraphicam benedictionem.

Cùm juxta Apostolicas, Nostrique
Ordinis Constitutiones revisum, & appro-
batum fuerit Opus quoddam, à te com-
positum, cui titulus est: *Tractatus de Im-
pedimentis dirimentibus Matrimonij &c.* te-
nore præsentium facultatem tibi imper-
timur, quatenùs, servandis servatis, il-
lud typis mandare possis, & valeas. Vale.
Romæ ex Ara Cœli die 30. Julij 1744.

F. Raphaël à Lugagnano

Reg.

(L. S.)

*De mandato Reveren-
diss. in Christo Patris
F. Silvius ab Arce priore
Secretarius Generalis
Ordinis.*

Facultas Reverendiss. Of-
ficij Episcopatus Labacensis.

UT præsens *Tractatus de
Impedimentis Matrimo-
nij*

nij dirimentibus, â M. V. P. Jo-
anne Nepomuceno Tropper
Ord. Minor. Strict. Observan-
tiæ Ss. Theologiæ Lectore Ge-
nerali magnâ diligentîâ conge-
stus, & â duobus Theologis sui
Ordinis lectus, & approbatus,
typis mandari possit, licentiam
hîsce concedimus. Ex Officio
Episcopali Labaci die 20. Au-
gusti 1744.

Carolus Peer Ss. Theo-
logiæ Doctor, Cano-
nicus, & Vicarius
Generalis Labacen-
sis.

Amice Lector !

NE ad publicum Actum , cui ratione
Officij pro more præsidere teneor ,
vacuis , ut ajunt , manibus compaream ,
sed munere aliquo benevolentiam tuam
devinciam , præsens tibi offero Opuscu-
lum , tantò , ut æstimo , gratius , quantò
familiarior exhibet materiam , cujus
sistema , si mox in limine nôsse desideras ,
en illud in compendio !

Sistema totius Tractatus.

Error.

§. 1. Explicatio Erroris.	Pag. 4.
§. 2. Impedimentum Erroris.	6.
§. 3. Explicatur Error qualitatis re- dundantis in personam.	13.
§. 4. Resolvitur Casus de Errore.	19.

Conditio.

§. 1. Explicatio Conditionis.	25.
A 4	§. 2.

§. 2. Impedimentum Conditionis.	28.
§. 3. Proponuntur aliqua dubia.	35.
§. 4. Resolvitur Casus de Conditione.	45.

Votum.

§. 1. Explicatio Voti.	49.
§. 2. Impedimentum Voti solemniss, quantum ad matrimonium subsequens.	53.
§. 3. Impedimentum Voti solemniss quoad matrimonium antecedens.	67.
§. 4. Origo hujus Impedimenti	74.
§. 5. Resolvitur Casus de Voto solemniss.	79.

Cognatio.

Articulus I.

Cognatio Spiritualis.

§. 1. Explicatio, & Impedimentum Cognationis Spiritualis.	84.
§. 2. Specialia de Patrinis.	93.
§. 3. Resolvitur Casus de Cognatione Spiritualis.	101.

Articulus II.

Cognatio Naturalis.

§. 1. Explicatio Cognationis naturalis.	103.
§. 2. Im-	

- §. 2. Impedimentum Cognationis naturalis. 115.
- §. 3. Resolvitur Casus de Cognatione naturali. 128.

Articulus III.

Cognatio Legalis.

- §. 1. Explicatio, & Impedimentum Cognationis legalis. 139.
- §. 2. Resolvitur Casus de Cognatione Legali. 147.

Crimen.

- §. 1. Impedimentum Conjugicidij. 150.
- §. 2. Impedimentum Adulterij cum promissione matrimonij. 159.
- §. 3. Quid sentiendum de eo, qui hoc Impedimentum ignorat? 171.
- §. 4. Resolvitur Casus de Impedimento Criminis. 179.

Cultûs Disparitas.

- §. 1. Examinantur matrimonia Fidelium cum Infidelibus. 187.
- §. 2. Examinantur matrimonia Catholicorum cum A catholicis. 209.
- §. 3. Resolvitur Casus de matrimonio Catholicæ cum Hæretico. 216.

Vis, seu Metûs.

- §. 1. Explicatio Vis, seu Metûs. 225.
§. 2. Impedimentum Vis, seu Metûs. 226.
§. 3. Corrollaria ex dictis, ubi etiam
de probatione Metûs. 237.
§. 4. Explanantur quædam dubia. 247.
§. 5. Resolvitur Casus de Impedi-
mento Metûs. 257.

Ordo.

- §. 1. Quid de Minoribus Ordinibus
ad propositum dicendum? 265.
§. 2. Impedimentum Ordinum Ma-
jorum. 268.
§. 3. Resolvitur Casus de Impedi-
mento Ordinis. 283.

Ligamen.

- §. 1. Polygamia practicata. 291.
§. 2. Impedimentum Ligaminis. 294.
§. 3. Quædam pro praxi necessaria
explicantur. 304.
§. 4. Resolvitur Casus de Impedi-
mento Ligaminis. 316.

Justitia publicæ honestatis.

- §. 1. Explicatur publicæ honestatis
Justitia. 325.
Im-

- §. 2. Impedimentum publicæ honestatis ratione Sponsalium. 326.
 §. 3. Impedimentum publicæ honestatis ratione Matrimonij rati. 340.
 §. 4. Resolvitur Casus de Impedimento publicæ honestatis. 346.

Affinitas.

- §. 1. Explicatur Affinitas. 350.
 §. 2. Impedimentum Affinitatis. 363.
 §. 3. Quid de Affinitate, quæ matrimonium subsequitur? 375.
 §. 4. Resolvitur Casus de Impedimento Affinitatis. 383.

Impotentia.

- §. 1. Explicatio Impotentia. 392.
 §. 2. Impedimentum Impotentia. 395.
 §. 3. Modus procedendi cum impotentibus. 405.
 §. 4. Quid de Senibus, infirmis, hermaphroditis, eunuchis, & in indebita ætate constitutis sentiendum? 423.
 §. 5. Resolvitur Casus de Impedimento Impotentia. 435.

Clandestinitas.

- §. 1. Explicatio, & Impedimentum Clandestinitatis. 442.
 Ea

- §. 2. Ea, quæ Parochum, & Testes
concernunt, dilucidantur. 446.
- §. 3. Utrùm Clandestinitas sit ubi-
que impedimentum dirimens. 465.
- §. 4. Resolvitur Casus de Impedi-
mento Clandestinitatis. 475.

Raptus.

- §. 1. Explicatio, & Impedimentum
Raptûs. 484.
- §. 2. Resolvitur Casus de Rapto. 493.

Ex hoc Siftemate abundè vides, ex quibus, & quo ordine positîs Opusculum coacervetur. Si ultrà normam, quâ usus sum, prænoscere cupis? sequens est. Sty- lum adhibui currentem, &, ut arbitror, clarum. A copiosa allegatione Autho- rum studiò abstinui, sæpissimè, dum aliter visum non erat, unicò contentus, licèt plures non desint, ne intellectum tuum in legendo distraham. Dum ad Canones, & Decreta, quæ sunt origo, & radix, ex qua Impedimenta emanârunt, deveni, ea ex ipso fonte Juris fideliter, etiam longiusculè quandoque, descripsi, ratus, à tua utilitate futurum, si ea hîc repereris, quæ aut in Corpore Juris ope- rosè quærere, aut si illud ad manus non sit,

fit, non sine nocumento ignorare debe-
res: tùm quòd plùs efficacix, & ponderis
infit formalibus Legum, quàm dum, lo-
cis tantùm indicatís, per aliena verba
proponuntur: nativa etenim lux præful-
get adscititiæ. Quàmvis vix sit senten-
tia, quæ à contradicentibus non infeste-
tur, sufficere tamen censui ùt plurimùm,
eam, quæ præplacet, sua cum ratione,
aut autoritate simpliciter sequi, intac-
tís, & inimpugnatís (dum speciale moti-
vum aliud non suavit) fundamentís op-
positís, ne eis probabilitatis laudem de-
mere velle æstimer.

Omnia Impedimenta calamò æquè
extensò persecutus fui, licèt quædam
raræ sint praxeos; sufficit namque ea
contingere posse, ut scientia illorum su-
am habeat utilitatem. Quodlibet Impe-
dimentorum proposito, & resolutò Casu
aliquo ampliare studui, ad forum quo-
que externum oculum convertens, quò
theoria ad praxim reddatur facilior. De
Impedimentis merè impredientibus nil dis-
cussi, nec de dispensatione Dirimentium

(si pauca quædam occurrente exigentiâ
materiæ exceperis) ne enim Opusculum
in Tomum erigatur, brevitâs temporis
à Scholasticis Lectionibus, & exercitijs
vacui, calamum necessariò continuit. Si
tamen studij requisita, & typi faverint
alia fortè opportunitate defectum sup-
plebo: interim exiguo hocce labore frue-
re, & vale.

OS OS SC
OS OS OS OS OS OS OS OS OS OS OS OS OS OS
TRACTATUS

unicus.

De Impedimentis Matrimonium dirimentibus

Præambulum.

UNanimis est Catholicorum, & indubitata sententia, matrimonium non tantum contractum esse naturalem, à Creatore omnium, qui Legem illam *Gen. 1. & 2. crescite, & multiplicamini*, impleri jussit: mox à cunabulis mundi in Paradiso institutum, & admissum, dum *Protoplastus ille (c. 18. xxvii. q. 2. inter Paleas) radix, & origo nostra, detractam sibi costam in mulierem videns formatam*, prophetico spiritu inter alia protulit: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea . . . propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ &c.* quibus verbis quoque perpetuus, & indissolubilis nexus maris, & fœminæ ex mente Concilij Trid. in præfat. sess. 24. de *Sacram. matrim.* significatur. Verum etiam à Salvatore nostro (*Matth. 19. rejectio Repudij Libellò*, qui Judæis aliquando concessus erat *Deutor. 23.* ob duritiam cordis eorum, & matrimoniò, primæve,

A

&

& originariæ perpetuitati restitutò) ad veram rationem , ac dignitatem Sacramenti novæ Legis elevatum esse , ut sit efficax signum Gratiæ , quæ , ut explicat Trid. *ibid. naturalem amorem* (conjugum) *perficeret* , & *indissolubilem unitatem firmaret* , conjugésque *sanctificaret* , qui obicem peccati non ponunt , nec ita copulantur , sicut Gentes , quæ ignorant Deum. Tob. c. 18.

Hæc ratio Sacramenti efficit , quòd contractus matrimonij aliàs politicus , & civilibus Legibus subiectus , ab illis tanquã sacer (si Infidelium conjugia excipias) omnino eximatur , nec alias , quàm Ecclesiæ Leges veneretur , quæ dum eidem patrocinium ferunt , firmum , & ratum manet. *Si quis dixerit , causas matrimoniales non spectare ad Judices Ecclesiasticos , anathema sit.* Trid. l. c. Can. 12. Quàmquàm negari haud queat , à Principibus quoque sæcularibus (dummodo contra sacros Canones nihil attentaverint) per Leges circa contrahenda matrimonia publico bono prospici posse , & illos in earum transgressores animadvertere , salva semper manente integritate , & valore matrimonij , ut constat ex c. *de Francia* 1. *de sponsalib.* & *matrim.*

Quapropter huic auctoritati innixa Ecclesia , duplicis generis constituit impedimen-

dimenta, alia purè *impedientia*, quæ valore matrimonij non tangunt, sed illud illicitum duntaxat reddunt. Alia *dirimentia*; quæ ita inhabilitant personam, quam afficiunt, ut validum matrimonium celebrare nequeat: & talia, ijs adnumerata, quæ aliunde de Jure naturæ, & Divino matrimonium dirimunt, antiquitùs non nisi duodecim erant, sed accedentibùs per Trident. Conciliũ aliis duobùs, defacto ad decimum quartum numerum ascendunt, & in sequentibus versibus, quæ obviè leguntur, exprimi solent, licèt quidã eos variare maluerint.

*Error, Conditio, Votum, Cognatio,
Crimen,*

*Cultûs disparitas, Vis, Ordo Ligamen,
Honestas,*

Si sis affinis, si fortè coire nequibis,

*Si Parochi, aut duplicis desit præsen-
tia testis,*

*Raptâque sit mulier, nec parti reddita
tutæ.*

Et hæc impedimenta dirimentia eo ordine, quem Versus exhibent, ex probatis DD. tùm Canonistis, tùm Theologis, ut plurimum verò ex Jure explicare, dilucidare, & resolutò ad finem cujuslibet impedimenti Casu aliquo, ad praxim accomodare studebo. In Dei ergo Nomine incipio. A 2

Er

Explicatio Erroris.

1. **S**I etiamnū homines non divites, ut
 Soptabat Marcus Aurelius Imperator,
ad Faustinam Conjugem suam scribens,
 sed probitate: non pulchritudine, aut
 aliis qualitatibus, & finibus, sed virtute
 conciliarent connubia, quod volebat Ly-
 curgus, dum Lacedæmonijs legem tulit,
 ne ulli liceat dotem dare, aut datam ac-
 cipere; cujus etiam mentis dicitur fuisse
 Camillum Romanorum Belli Ducem,
 qui eō, quod alij divites, alij nobiles, alij
 pulchras, juvenes &c. offerebant filias,
 conjugem nullam filio suo unico, tri-
 ginta licet annos nato, eligere voluit,
 quia, ut aiebat, nemo erat, qui filiam vir-
 tute præstantem se daturū polliceretur.
 Si ita, inquam, res in matrimonio age-
 retur, nequaquam tot deceptiones, &
 errores intervenirent, & Judices consci-
 entię tot querelis non oneraretur à Con-
 jugibus, qui se circumventos lamen-
 tantur, dum longè aliud subinde snō
 damno experiuntur, quàm ante matri-
 monium sperabant. Ut igitur innotescat,
 quid illis respondendum, de erroris im-
 pedimento hūc agam.

2. Error itaque, qui est sinistra apprehensio : aut falsum iudicium intellectus secundum illud *c. In quibus xxii. q. 2. Errare, id est, aliud pro alio putare* : contingit vel circa personam, si nimirum credas hanc, quam ducis, esse Cajam, & est Bertha : vel circa qualitatem, qui error est accidentalis, ut si iudices, illam esse Virginem, divitem &c. quæ est corrupta, pauper : ea enim omnia, quæ circumstant personam, illique per accidens conveniunt, in proposito nomine *qualitatis* veniunt, ut *nobilitas, pulchritudo, integritas, ingenuitas, bona fama, legitimus thorus, honestas morum &c.* hisque opposita. Quàmquàm de qualitate *servitutis* singulariter agetur *infra sub impedimento conditionis*. Porro uterque error potest esse *antecedens, vel concomitans*. Primus contingit, dum quis eam ducit, quam erroneè credit Titiam, aut nobilem, non ducturus, si sibi de hoc errore constaret : unde ducit illam, quia tali errore laborat, & hòc ipsò hic error dicitur *dans causam contractui*. Alter verò contingit è contrario, dum omnino ita dispositus est, ut etsi de suo errore informaretur, à proposito tamen non desisteret, quia sibi in persona, quæcunque tandem sit, multùm forsitan complacet.

3. Observandum verò, quòd quandoque possit quidquam accidentale esse respectu rei, de qua tractatur, substantiale autem respectu ipsius contractus, dum nimirum principaliter illud respicitur. Habes v. g. in Reda 6. equos albos, & unò demortuò cum Francisco pacisceris de alio, qui numerum compleat. Recipit ille pecuniam, & equum optimum, nigrum tamen adducit. In hoc casu color albus est quidem accidens respectu equi, sed de substantia contractûs, quia intentio tua non erat equum optimum duntaxat, sed album simul emendi; nisi ergo Franciscus equum album det, ex errore substantiali contractus nullus est. *Ex errore substantiali dico, non gravi; non enim gravis in se requiritur, ad invalidandum contractum, sed sufficit etiam levis in se, qui tamen, dum intenditur à contrahente, sine quo non contraheret, substantialis erit quoad Contractum.*

§. II.

Impedimentum Erroris.

4. **N**ON extat in jure Canonico aliquod Rescriptum Pontificium, aut Canon, vel decisio Conciliaris de hoc Impedimento, sicut aliàs de alijs, sed *in Causa xxix. quæstio I. duntaxat, quæ tota Gratiani*

tiani est, ut in margine signatur: unde juxta illam tantum, & alia Juris principia, ac rationem procedendum erit. Itaque.

5. *Affero I. Error antecedens circa personam est impedimentum dirimens matrimonij: unde si hanc, quam ducis, putas esse Cajam, est autem Titia, nihil agis: Error siquidem personæ conjugij consensum non admittit. Caus. & q. citt. quia errantis (circa substantiam utique, seu personam) nullus est consensus L. non idcirco C. de Juris, & facti ignorant: dum autem consensus vel unius etiam conjugum adest, nullum est matrimonium per vulgaria. Nec obstat historia de Jacob Gen. 29. qui suppositam sibi Lyam habuit uxorem, licet per errorem crediderit esse Rachelem, quam solum desponsare voluit. Nam, ut DD. communiter advertunt ex c. & q. citt: Jacob deprehenso errore consensit deinde in Lyam: postquam enim ait Scotus 4. d. 30. q. 1. §. ad primum. Jacob deprehendit esse Lyam, consensit novo consensu propter illa verba Laban: non est consuetudinis in loco isto, ut minores prius tradantur ad nuptias (erat autem Rachel natu minor) & ex tunc fuit uxor ejus: aliàs bene concedo, quod potuisset repudiassæ eam, sicut non suam. Amore itaque poti-*

undæ deinde Rachelis (notat P. Sporer *de matrim. c. 1. n. 4.*) consensit Jacob in Lyam: tum etiam compassus illi, jam defloratæ per ignorantiam ex parte sua invincibilem. *Nec iterum* obstat ex eodem lib. *Gen. 27.* benedictio, quâ Isaac benedixit Jacob, putans hunc esse Esau. *Siquidem* & Isaac animadverso errore ratam habuit benedictionem prius datam: unde dixit postmodum: *benedixi ei* (Jacob) *eritque benedictus* &c. & hanc ratificationem Scotus *cit.* attribuit instinctui Divino, quem ex ipso textu colligit.

6. *Affero II.* Error quoque concomitans circa personam, dirimit matrimonium. *Communis* contra Brancatum *cit. apud Mastrum in 4. Sentent. Disput. 7. n. 388.* Quapropter si tibi volenti ducere Cajam, adducatur Titia, tûque id ignores, nullum erit matrimonium, etiamsi ejus fores animi, quod Titiam etiam duceres, si illam esse scires: cùm enim voluntas non possit consentire in incognitum, hõc ipsõ, quod nescias esse Titiam, non consentis in illam, sicque subintrant Jura, & rationes, quæ matrimonium absque consensu negant. Quod autem ita sis animõ dispositus, quod si etiam scires esse Titiam, & non Cajam, nihilominus duceres: nihil suffragatur, cùm in matrimo-
nio

nio non attendatur voluntas, quæ esset, sed quæ est, dum illud contrahitur, aut saltem fuit, & necdum revocata virtualiter durat, ne matrimonium sine omni consensu contrahi dicatur. Secùs dicendum, si actu intenderes ducere præsentem, Caja illa sit, aut alia: quia videlicet intentio, & consensus tuus non sequitur errorem, quò credis esse Cajam, sed dirigitur in personam præsentē, quam vides. Simile occurrit in Sacramento Baptismi: nam si Parocho baptizanda præsentetur fœmella, ille verò intentionem habeat baptizandi puerum tantum, quia videlicet infantem oblatum talem esse putat, nullus est baptismus: quàmvis verum sit, quòd fœmellam quoque abluere vellet, si talem esse sciret, ut Theologidocent. Valeret autem baptismus, si Parochus, licèt eodem errore laborans, formaret, uti regulariter tenetur, intentionem abluendi infantem præsentem, cujuscumque sit sexûs.

7. Et quia error substantialis, seu personæ ex natura rei dirimit matrimonium, ex defectu videlicet voluntarij consensûs, hoc impedimentum etiam quoad Infidelium matrimonia attendi debet, qui Juri naturæ, & essentialibus contractûs subsunt. Quòd pariter intelli-

gendum est de errore circa qualitatem in casibus, in quibus ille *per dicenda* irritat matrimonium, quia similiter id fit defectu consensûs.

8. *Affero III.* Error in qualitate tantum, etiam ex dolo proveniens (si non redundet in personam, nec qualitas illa fuerit per modum conditionis in pactum deducta, nec sit causa matrimonij) non annullat matrimonium. *DD. Communiter*: Sicut enim, si quis emerit agrum, vel vineam, quam putabat esse uberrimam, quàmvis erraret in qualitate rerum, rem minus fertilem emendo, non potest tamen venditionem rescindere: ita similiter, qui ducit in uxorem meretricem, vel corruptam, quam putat esse castam, vel Virginem, non potest eam dimittere. *caus. & q. cit.* Si enim error non redundet in personam, nec consensus errantis sit restrictus ad qualitatem, nec ideo errans consentiat, quia erravit, consensus simpliciter, & absolute fertur in personam ipsam: adeoque substantialiter voluntarius est, dum persona illa ipsa est, quacum intentio contrahendi erat, nec erit, nisi secundum quid involuntarius ex hoc, quod persona eam, quam putâras, qualitatem non habeat. Merito igitur dicitur *locô cit.* quod error fortunæ, & qualitatis non excludit consensum.

sum. Quòd autem dolò adductus sis ad credendum, talem qualitatem illi personæ inesse, non obest: si namque ipse error non impedit consensum simpliciter voluntarium, non impedit illum, undecumque, etiam ex dolo, proveniat, nisi aliud ab Ecclesia, cujus potestatis est, impedimenta statuere, decernatur, quod hucusque factum minimè legitur. Idem contingit in Professione Religiosa, quæ valida est, etsi profitens credat, eam tanto rigore, asperitate &c. vestitam non esse. *Sporer de matrim. n. 5. Engel. lib. 4. t. 1. §. 4. n. 4. ac alij.*

9. Licèt autem talis cognito errore hanc non duceret, hòc ipsò tamen, quòd actu in eam consentiat, se ab illa liberare nequit; quemadmodùm enim non attenditur consensus, qui esset, sed qui actu est, aut fuit, & virtute manet *ex dictis N. 6.* ita neque dissensus, aut nolitio ducendi, quæ numquàm fuit, nec est, sed in casu tantùm foret. Et reverà quàm sæpè audimus conjuges, sibi invicem objicientes: *Si prævidissem, tam parvam tibi dotem futuram: me tui intuitu ad officium non promovendum: te tam duræ cervicis, tam sævæ esse indolis &c. nequaquam tuus fuissem maritus, aut uxorem me non habuisses!* nec tamen ulli in mentem venit,

venit, dissolutionem matrimonij quærere.

10. *Affero IV.* Error circa qualitatem, dum ea *actu, vel virtute* in conditionem deducitur, dirimit matrimonium. Ita omnes per *vulgaria*, quòd omnis contractus, sub conditione honesta initus, ea non subsistente, sit nullus, quia *actus agentium non operantur ultra intentionem eorum*: ut noti Juris est: dum igitur non est intentio se *sceminæ* obligandi, nisi sub conditione, illa non verificata, nulla est obligatio. Dixi: *actu, vel virtute*; sufficit namque, quòd quis conditionem ante contractum matrimonij intenderit, nec animum mutaverit: quia intentio conditionis virtualiter permanet. Sporer *l. c. n. 6.* Reiffenst. *de matrim. tit. 1. n. 349.* ac alij communiter, argumentò desumptò ex alijs Sacramentis, ad quæ virtualis intentio sufficit. Unde qui sæpiùs diceret, se talem nunquam ducere velle, si sciret eam legitimi thori filiam non esse, à vinculo liber erit, dum innotuerit defectus Natalium, quàmvis hanc conditionem in actuali matrimonij contractu non habuisset, modò priorem suam mentem non revocaverit.

11. *Affero V.* Error qualitatis, dum redundat in personam, vel est unica,
anc

aut saltem principalis causa matrimonij (secus, si sit causa merè extrinseca, & impulsiva) est verum impedimentum dirimens. Et in hac Assertione, quæ principale punctum tangit, ampliùs sistendum. Unde pono.

§. III.

Explicatur hæc Assertio V.

12. **Q**uæres I. Quando error qualitatis redundat in personam? *Respondeo*, hoc ita explicari à Reiffenst. Sporer *cltt.* Elbel *de matrim. conferen.* 4 n. 89. aliisque: si persona, quæ desideratur in conjugē, non est à visu nota, sed per qualitatem aliquam tantum, quæ dicitur illi inesse: si non traditur illa, sed alia, quæ tali qualitate caret, error circa qualitatem redundat in personam, dirimitque matrimonium: e. g. Audisti Græcenſi Conſuli duas esse Filias. Neutram noscis, sed quia dicitur, unam ex illis pingvis substantiæ hæredem nuper factam ex testamento consanguinei, recens mortui, petis, ut hæc tibi in uxorem detur. Si tibi non illa, sed altera illius soror præsentetur, eamque ducas, nullum est matrimonium. Ratio est: quia (idem judiciū est de alijs similibus casibus, qui quàm maximè contingere possunt, dum matrimonio

nium per Procuratorem contrahitur) tu vis illam tantum, quæ hæreditatē adiit, non ejus sororem: si ergo soror tibi traditur, non traditur illa, quam ducere vis, sed alia, in quam non consentis, nisi ex errore substantiali, putans videlicet illam esse, quæ hæres facta dicitur. Familiare in proposito est DD. exemplum de eo, qui vult ducere primogenitam, & offertur secundò genita.

13. *Sed quid*, si tibi tradatur quidem illa, quam hæredem factam audiisti: at post matrimonium, cum illa contractum, dolenter experiris, divitias quandoque fingi, ut filia nobiles facilius matrimonium inveniant? *Respondeo*, in hoc etiam casu matrimonium nullum esse. Ratio est, quia cum persona tibi ignota fuerit, non potuisti immediatè in illam consentire, sed mediante qualitate duntaxat, seu hæreditate tibi ex fama notâ, ut proinde tui consensûs objectum non fuerit persona sola, sed persona hæreditate vestita; per consequens, si hæreditas non verificatur, deficit principalis pars objecti, in quod tuus ferebatur consensus, estque ob id nullus. Atque in hoc casu crederem intervenire errorem circa qualitatem, qui redundat in personam, seu æquivalet errori personæ, cum in casu

fu prioris N. contingat potius error ipsius personæ hōc ipsō, quod non tradatur illa, quæ petitur, sed alia.

14. *Quæres II.* Quid sentiendum, dum error circa qualitatem dat causam contractui matrimoniali? *Respond.* Si unus finis, & motivum, ob quod ducis hanc personam, sit qualitas aliqua, ob errorem in illa nullum erit matrimoniū. Non possunt Viri in uxorem ducere divitias, nobilitatem, honorem: non possunt fœminæ thesauro, officio, applausui nubere, quoniam contractus matrimonialis est personalis, & inter personas initur. Ast nihil vetat, quod quandoque fieri videmus, videlicet aliquam ex his qualitatibus ultimatim intendi, & quia illa faciliori via obtineri haud potest, matrimonium, tanquàm medium opportunius, cum ea persona eligitur, quæ apta ad illam obtinendam qualitatem videtur. Cùm igitur in hac facti contingentia matrimonium absolutè non desideretur, sed sub respectu tantum, & conditione: si persona sit utilis ad finem intentum (nec enim medium appetitur, nisi propter finem, ut Philosophi docent) si erroneè credatur, illam esse utilem, quæ non est, matrimonium ex defectu consensûs nullum erit. Vide
Ca-

Caramuel *Theol. fundamental lib. 3 n. mibi* 3740. qui etiam in *sua Theol. Regul. tom. 2. n. 3532.* consultus de valore Professionis, factæ à quodam Religioso ex errore, ante resolutionem præmittit tanquam suppositum, quòd error, & dolus circa contractûs qualitatem annullant eundē, quando qualitas est principale motivum, & causa promittendi, & contrahendi: & hæc doctrina juvat quoque ea, quæ *sequenti Numerò* dicam. Casum verò hac de re vide §. *sequent.* Vide etiam, quæ dixi N. 3. Atque ex his constat, finem operis matrimonij esse quandoque distinctum à fine operantis, seu contrahentis.

15. Amplius dicunt Gobat, Kugler, quos citat, & sequitur P. Elbel *loc. cit. n. 90.* nimirum errorem circa qualitatem probabilius invalidare matrimoniū in casu, quò de qualitate antea tractatum erat: cui doctrinæ standum censeo, dum de qualitate fervidè, & singulariter agebatur, v.g. de divitijs, nobilitate &c. & quidem ita, ut ex hoc tractatu, aliisque circumstantijs (puta, si persona prius non exactè secundum omnes circumstantias cognita sit, aut multum deformis, vel quoad statum minimè proportionata, infamis &c.) verosimile fiat, alteram partem non habuisse respectum ad solā personam

sonam, sed etiam ad qualitatem illam. In hoc etenim casu persona, & qualitas adintegrant unum objectum consensûs, qui nullus est deficiente qualitate, tamquàm aliquo principali, de quo tam sollicitè tractabatur.

Meritò itaque Elbel l. c. n. 96. resolvit, probabilius nullū fuisse matrimoniū Sempronix prædivitis, & honestæ Virginis, nubentis Sempronio, qui mentiebatur se cujusdam Principis Ministrum, multisque, ut id persuadeat, confictis litteris usus fuit. Repertum verò deinde erat, eum impostorem esse, qui ob varia, hinc inde patrata crimina, aliquoties jam exulavit, & fugâ sibi consuluit. Vehementer siquidem præsumitur, Semproniam nobilem, & prædivitem Virginem homini tam infami, cujus conditionem aliàs ignoraverat, nequaquàm nubere voluisse, ac etiam specialiter de statu illius actum fuisse, cum falsis litteris ad id, quod de suo statu fingebat, persuadendū uti debuerit. Immo hinc quoque potest dici, intervenisse conditionem: Si scilicet talis est Sempronius, qualem se esse dicit, ut ex Layman l. 3. tract. 4. c. 5. n. 3. constat, ubi ait: Si error versetur circa substantiam valdè immutantem objectum, & nimis excedentem promittentis existimatio-

nem, censeri potest promissio non simpliciter facta, sed sub virtuali conditione existimatae circumstantiae.

16. Notandum verò per omnem modum, in hoc toto Quæsito II. sermonem fuisse de errore qualitatis, quæ est unica, aut saltem principalis ratio motiva matrimonij. Si enim esset causa secundaria tantum, & impulsiva, judico, errorem circa talem qualitatem inter dirimentia impedimenta non recenseri. Et in hoc tantum sensu intelligo Canonistas, & Theologos, qui errorem circa qualitatem causam contradiui, dirimere matrimonium nolunt ob rationem, quòd consensus circa personam, quæ ducitur, totaliter salvetur, licet causa, quæ facilitabat matrimonium, aut gratius quoque faciebat, non subsistat: sicque error contingat circa accidentalialia duntaxat, nec matrimonium infringere possit: desumptò argumentò à paritate dispensationis in causis matrimonij, quæ valida est, deficiente etiam causâ extrinsecâ, & merè impulsivâ. Inde fit, quòd non audiretur, qui reclamare vellet contra matrimonium ex eo, quòd conjugem, quam habet, nequaquam duxisset, si prævidisset splendida illa promissa, quibus lætabatur, vacua fuisse, & inania, nisi deducat quoque, se

se non nisi ab illis unicè, vel principali-
ter motum, eam in uxorem accepisse.
Quemadmodum etiam nequit impugna-
ri legatum, quod ex causa falsa processit,
ut si Testator diceret: *Titio, quia negotia
mea curavit: quia patrociniò ejus liberatus
sum, lego &c.* quàmvis Titius nec negotia
curaverit, nec ejus patrociniò liberatus
sit, valet legatum. §. longè 21. *Inst. de leg.
& L. Demonstratio falsa. 17. §. quod au-
tem, nisi indubitanter probetur, quòd
Testator legatum numquàm fecisset, ni-
si tali errore prævencus. Vide DD. de
Testamentis, & ultimis voluntatibus scri-
bentes.*

§. IV.

Resolvitur Casus de Errore.

Venerat Venetias negotiorum causâ Cre-
sulus homo Germanus, dives, sed
non nobilis, nec animum gerens, aliquam ibi-
dem ducendi. Reperit ibi fœminam famæ
non bonæ, quæ se dicebat filiam Comitis N.
opulenti, & alti stematis: fugisse parentum
tyrannidem, & nubere velle. Cognoscebat
Cresulus Comitem, sciebat illum habere fi-
liam, quæ rigorem domesticum pertæsa, ad
Monialium Asceterium confugerat. Cre-
didit hanc esse, & illam in uxorem duxit. Re-
vertitur in patriam, opinione jam sua tanto
B 2 Comi.

Comiti affinis factus: at ibi reperit Comitissæ filiam adhuc hæere apud Moniales, & hanc esse meretriculam quamdam, Lanionis filiam, quæ castæ, & nobilis Virginis nomen sumpserat. Conqueritur, & matrimonium esse nullum vociferatur. Quid consilij?

17. Respondeo, sciscitandum à Cresulo, utrùm in hanc fœminam absolutè consenserit, fortè, quia corporales illius dotes multùm placebant, quòd vel maximè fieri potuit, si illa ex carnali commercio devinctum, aut addictum sibi habuit Cresulum: vel ideo tantùm illam elegit, ut se optimæ domui affinem redderet, habiturus filios maternæ nobilitatis, immò & bonorum hæredes? si primum; validum est matrimonium *ex dictis NN. 8. & 16.* Si secundum: contra matrimonium procedendum est *juxta N. 14.* nisi, detecto etiam errore, matrimoniali Jure usus fuisset, eamque ut maritus, carnaliter cognovisset. Nam cum matrimonium cum ea eatenus tantùm voluerit, quatenus erat via, & medium, se tam nobili familiæ aggregandi, voluntas illā ducendi in re conditionata erat, & tam parùm censendus est in illam consensisse, quàm parùm Lanionis filia utilis est ad eos nobiles fines, quos Cresulus sibi præfixerat.

18. Et reverà, si candidè fateatùr, se non venisse Venetias, animò ibidem ducendi aliquam (dum ergò ibidem hoc non obstante duxit, utique id factum desiderio, se tam conspicuæ associandi familiæ) ultrà etiam se scivisse, fœminam hanc Venetiis non benè audire : non ergo illam duxisse, quia bona erat, sed quia ad fines præstitutos utilis visa ; sæpè enim contingit, quòd *dum dos sit* (nobilitas, aut aliud notabile commodum) *nulum vitium vitiò vertitur*, ut ait Plaut. sed quodcumque palliatur & excusarur. Si inquam, candidè hæc exponat, quæ magnam probabilitatem præseferunt, non nimis durum experietur confessarium.

19. *Sed quid*, si in foro contentioso putatitiæ suæ uxori litem moverit, séque ab illa, etiam per sententiam publicam liberare voluerit? *Respondeo* : cùm in foro hoc multam reflexionem causent gravia pericula scandali, damni prolium, perturbationis Reipublicæ &c. quæ facile orirentur ex dissolutione matrimonij ob prætensum errorem circa qualitatem, quæ semper, dum quis uxori, quæ ingrata est, valedicere cuperet, per modum conditionis, aut principalis motivi matrimonij fingi potest : arduum Cresulus experietur negotium, nec fidem eorum,

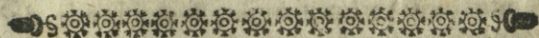
quæ allegaverit, à Judice obtinebit, nisi ea omnia, gravibûs rationibûs, & fortibûs documentis, aut testibûs probaverit; Jura enim volunt pro matrimonij indissolubilitate pro possibili stari debere. Et tamen, dum de contrahendo matrimonio agitur, tam claræ, & plenæ probationes non exigantur: *si tamen matrimonium est firmatum, non debet sine plurium juramento dissolvi. c. super eo. 22. de testib. & attestat.* Unde concludit Caramuel l.c. n. 3743. ex errore nulliter contrahentes, difficilimè per sententiam definitivam Ecclesiastici Consistorij juvari posse.

20. Optimè autem agent, si consilium, quod Elbel cit. n. 95. ex Clericato adducit, secuti, qualitatem illam, cujus motivòducuntur in contractu matrimonij, expressè in pactum, & conditionem deduxerint (addo: aut saltem coram alijs protestati, etiam ante contractum, fuerint, se numquam contracturos, si hæc qualitas, quæ dicitur, non adesset; nã visâ illa conditione, aut depositò juramētò ab ijs, qui protestationē audiērant, sine difficultate sententiam nullitatis conjugij obtinebunt. Quamquàm enim difficultas in talis facti contingentia in eo ultimam sita sit, utrùm, qui conditionem expresserat, aut coram alijs protestatus est,

est, se nullatenus, nisi ob talem qualita-
tem contrahere velle, animum suum non
revocaverit: nam omninò certum non
est, eum suum consensum in actuali con-
tractu ad illam conditionem, aut quali-
tatem ligasse: quis enim novit, an non
ille suam mentem mutaverit, vel ob com-
placentiam in persona absolutè deinde
consenserit? & si non tempore contra-
ctûs, saltem post illum? & ob hanc incer-
titudinem, etiam probatio conditionis
appositæ, aut protestationis coram alijs
factæ, non videretur ad concludendum
nullitatem matrimonij sufficere: qui e-
nim simpliciter consensum negat, hanc
negativam probare planè nequit, *cum per
rerum naturam factum* (ergo multo magis
consensum purè internum) *negantis pro-
batio nulla sit. L. Actor. quod asseverat. C.
de probat.* Nihilominùs quia, ubi proba-
tiones directæ haberi nequeunt, tunc id,
quod per circumstantias, & præsumptio-
nes probatur, verum esse censetur. *arg.
c. tertio loco. 5. de probat.* nisi altera pars
oppositum probaverit, ut docet cum alijs
Reiffenst. *lib. 2. tit. 19. n. 67.* poterit Ju-
dex, ut dictum, ad sententiam nullitatis
conjugij descendere. Sed hæc incidenter
tetigisse sufficit, amplius de probatione,
ad nullitatem matrimonij necessariâ, a-
libi tractatur.

21. Illud notandum, quòd tamen si tale matrimonium juxta allegata laboret vitio nullitatis, confessarium tamen inducere debere, ut illud novo consensu ratificetur, & hoc ob bonum prolis, si quæ suscepta supponatur, ad vitandum scandalum, aliudque incommodum, quod inde timeri fors posset; & pœnitens tantò facilius eò inducetur, ut ex necessitate faciat virtutem, quantò magis confiderit in Divinam bonitatem, quæ hanc fraudem, quam patitur, aut passus fuit, aliis felicitatibus indubiè alleviabit. Si denique dicta pericula, & incommoda non adsint, nec pœnitens animum revalidandi matrimonium habeat, in foro tamen externo intentum suum non assequatur: ita se gerat, ut nullatenus jure matrimoniali erga uxorem utatur sive activò, sive passivò, sed eidem, tanquàm frater forori cohabitare *per ea, quæ delicto, & illicito usu matrimonij* traduntur: nisi forsitan causam divortij objicere, & evincere possit. Dum verò fugæ ad aliam Regionem locus erit, arripat illam, modò sine scandalo, & aliorum damnorum timore consuli valeat, & in alia Regione aut cœlibi magat vitam, aut aliud conjugium attentet, prout sibi magis expediens visum fuerit. Sed de hoc ultimo vide, quæ

infra agendo de *Impedimento Voti* *solemnis* fusè dicam, & probabo à N. 54.

CONDITIO.

§. I.

Explicatio Conditionis.

22. **V**arias esse conditiones, & qualitates personam, matrimoniū contrahentem, afficientes, visum est in priori *Impedimento*: sed in præsentiarum venit conditio *servitutis propriè talis* duntaxat consideranda. *Propriè talis*, inquam; cū enim servitus dicat subjectionem ad alterius dominium, sicut variō modō hæc subjeçtio contingere potest, varia quoque est servitus: & quidem, ut nihil dicam de *Famulis*, qui ad tempus tantū servitia Domino locant: alij sunt servi *adscriptitij*, qui glebæ, aut prædiocolendo perpetuū addicti, sine Domini licentia inde recedere nequeunt, & redditus Domino applicare tenentur, demptis iis, quæ sunt ad victum necessaria, & ad recompensationem expensarū, in colendo prædio absumptarum. Alij sunt *originarij*, qui scilicet ex *Adscriptitijs* originantur. Alij denique *propriè tales*,

in quorum personas, & actiones magnum Dominus obtinet Dominium, cum eos & mittendi in longinqua, & vendendi, ac commutandi arbitrium habeat.

23. Et hæc est dura illa servitus, quam Innocentius graviter deplorans, *de vilitate humanæ conditionis* exclamat: *O extrema conditio servitutis! natura liberos genuit, sed fortuna servos constituit. Servus cogitur pati, & nemo finitur compati: dolere compellitur, & nemo condolere permittitur* Extrema profectò hæc servitutis conditio est, quæ ita enervat hominem, ut civiliter sit quasi non ens. Homo sine capite non est homo, & servus censebatur olim esse acephalus *L. quod attinet 32. ff. de R. I. ac 1. Politic.* voluit Aristoteles, illum ad Dominum pertinere, sicut pecus. Verùm quia hæc servitus inhumana prorsus est, placeat audire Doctorem Subtilem, qui 4. d. 36. q. 1. §. *ad argumenta* inquit: *magnam crudelitatem fuisse in prima inductione servitutis, quia hominem arbitriò liberum, & dominum suarum actionum ad virtuosè agendum, facit quasi brutum, & liberò arbitriò non utentem, nec potentem agere virtuosè: quam libertatem in servo etiam Sophocles agnovit, assensens, quòd etsi corpus servum sit, tamen mens est libera: nec enim fieri justè potest,*
ut

ut homini nulla præ bruto eminentia concedatur.

24. S. Ambrosio videtur, servitutem ab ebrietate progerminatam; ait enim: *manebat ante vini inventionem omnibus inconcussa libertas: nemo sciebat à consorte naturæ suæ obsequia servitutis exigere. Non esset hodie servitus, si ebrietas non fuisset. At difficilis est Caramueli hæc sententia: fatetur quidem, paucos inter ebrietatis initium (quod fuit in Noacho Gen. 7.) & ebrietatem interseri annos: verum enim verò, ait in Theol. Fundam. l. 3. n. 3752. propter ebrietatem homines fuisse servitute damnatos, sicut non audeo asserere, sic nec D. Ambrosio adversari præsumo. Quidquid sit, indubium est, quod de vera innocent. c. 164. sentit S. August. Nomen, & conditionem servitutis culpa genuit, non natura. Dicit quidem Seneca 7. contr. 6. Nemo natus liber, nemo servus: hæc postea nomina singulis imposuit fortuna, sed id intelligendum videtur de indifferentia ad servitutem, & libertatem, quatenus ex sui primæva nativitate, aut origine homo natus quidem est liber, non tamen cum ea necessitate, ut talis permanere deberet, quàmvis permansisset, si originaria culpa non præcessisset, tollens privilegium libertatis, & concedens fortunæ, ut ali-*

aliquos servitute damnet per nativitatem (dum videlicet ab ancilla nascuntur) captivitatem, venditionem, aut justam etiam Principis sententiam, quàm ut legem tulit Periander unus ex septem Græciæ Sapientibus, quæ in Antonio de Guevara l. 1. c. 40. ita legitur: *Si quis fortè in rixa alium interfecerit, modò ne fraude fiat, capite neutiquam luto: sed occisi fratris, aut consanguinei perpetuum servus esto, quia, ut ibi additur, levior pœna est mors brevis, quàm diuturna servitus: & secundum Curtium lib. 8. tristius morte est in servitute mori.*

Quomodò, & quando ex dictis modis aliquis justè servituti propriæ tali subiciatur, videndum relinquo apud Jurisconsultos, & Canonistas in lib. 1. Tit. xix. Decret.

§. II.

Impedimentum Conditionis.

25. **R** Omani olim Cives servis, vili-
búsque personis non nisi contubernia concedentes, matrimonia inter sua tantùm privilegia recensabant: *Inter servos*, ait Paulus L. 2. Sentent. C. 20. *& liberos matrimonia contrahi non possunt, contubernium potest*, quatenus Domini, non expectato servorum consensu, ancillas, aliás.

aliásque fœminas illis jungebant, vel in perpetuum, vel ad tempus. Jure quoque Civili *L. cum ancillis 3. C. de incest. nupt.* omnia liberorum cum ancillis reprobantur matrimonia ea ratione, quòd ex hujusmodi contubernio servi nascantur, quos utique consonum non est beneficiò taliù contuberniorum multiplicari. Verùm quia à veteribus Romanis practicata contubernia fornicationis potiùs promovebant turpitudinem: nec enim sine consensu, aut ad tempus tantùm matrimonij vinculum subsistit; allata quoque Lex Juris Civilis, cuncta liberorum cum ancillis irritans matrimonia, in hac universalitate approbari nequit.

26. Ideo *c. 1. de conjug. servor.* lex illa est emendata: *Juxta verbum Apostoli sicut in Christo JESU neque liber, neque servus est à Sacramentis Ecclesiæ removendus: ita nec inter servos debent matrimonia ullatenus prohiberi: & si contradicentibus Dominis, & invitis contracta fuerint, nullæ ratione sunt propter hoc dissolvenda: debita tamen, & consueta servitia non minùs debent proprijs Dominis exhiberi.*

Ex quo capit. evidens est *I.* posse servum cum ancilla & licitum, & validum celebrare matrimonium, etiam si desit consensus Patroni: quemadmodum enim
jus

jus habent ad alia Sacramenta Ecclesiæ, cum statu servili compatibilia, & in utilitatem suscipientium duntaxat ordinata: ita non sunt privandi jure ad hoc magnū Sacramentum matrimonij. Meritò igitur à DD. redarguuntur illi Domini, qui similium conjugia prohibent, & impediunt. Matrimonium siquidem est ex fine suo secundario ad remedium fragilitatis naturæ, quæ sicut se apud omnes insinuat, ita hoc antidotum contra eam nemini, nisi qui se sponte ab illo retrahit, negandum videtur: præsertim cum, ne Domini, aliquod damnum sibi inde oriri, lamententur, providè cautum sit, statuendo *II* servos nubentes ad servitia Dominis præstanda, omnimodè obligari; neque enim sine propria voluntate jure, sibi aliàs debito, privandi sunt. Verum de hoc ultimo amplius §. seq.

27. Unde maledicta, & crudelitatem sapiens est ex Scoto, ut *priori* §. *visum*. illa servitus, quam quidam invehunt, volentes servum nullam omninò sui corporis habere potestatem: proinde nec posse eam alteri tradere, quæ tamen traditio est de essentia contractûs matrimonialis. Quàmquàm verum sit, servum non habere illam liberam, & plenam corporis facultatem, quâ gaudet, qui est à servitu-

vitute liber, sicque talem facultatem, & potestatem conjugii secum contrahenti dare nequit, sed modicam tantum, & multum limitatam: si tamen illa (ait Scotus cit.) velit esse contenta illa modica potestate, sive ad modicum usum (vult autem hęc ipsō, quod cum servo contrahat scienter quem scit, eum posse dare, bene potest sibi ipsi præjudicare (in non accipiendo amplo jure in corpus sponsi, quod acciperet præcisa conditione servili illius) & tenet commutatio, maximè cum & illa, utpote pariter serva, seu ancilla, non nisi restrictam sui corporis potestatem sponso tradat.

28. Dixi autem N. 26. *Servum habere jus ad Sacramenta Ecclesiæ, statui servili compatible &c.* qualia sunt Baptismus, Eucharistia, Pœnitentia &c. Nam cum Sacramentum Ordinis propter vilitatem personæ servilis eandem dedecet: probrosum quippe foret, hominem, ob servitutem vilipensum, sacrīs Characteribus insigniri: non sine ratione c. 5. de serv. non ordin. prohibetur servus sine Domini consensu ordinari.

29. Per omnia similis est decisioni Juris suprā N. 26. allatæ, declaratio Concilij Cabilonensis II. quæ refertur c. dictum est 8, xxix. q. 2. *Nobis visum est, ut*
 cor-

*conjugia servorum non dirimantur, etiam si
diversos Dominos (ancilla unum, servus
aliu) habeant : sed in uno conjugio perma-
nentes, Dominis serviant suis. Nec obstat,
quòd C. admittuntur dist. 54. Servi non
admittantur ad Professionem religiosam,
nisi cum consensu Domini, cum tamen
hac favorabilior sit matrimonij vinculò.
Quia enim, ut ait Scotus cit. locò, profitens
in Religione totaliter se submittit obedientiæ
Pralati illius Religionis, & in hoc ex toto
subtrahit se à consuetis servitijs Domini
sui: meritò ad Professionem non assumi-
tur sine voluntate Domini, ne hunc suo
jure, quod in illius servitia obtinet, in-
vitum fraudari contingat. At non sic, per-
git idem, contrahens matrimonium, sed so-
lùm in aliquibus actibus (se obligat suæ
conjugi) qui possunt stare cum hoc, quòd
reddat servitia consuetà Domino suo.*

30. Validum igitur est matrimoniũ
servi cum ancilla, tum de jure, tum ex
natura rei ob æqualitatem, quæ in hoc
reperitur, quòd neuter contrahens frau-
dem, aut detrimentum patiatur, sed qui-
libet potestatem limitatam sui corporis
alteri tradat, & talem in alterius cor-
pus vicissim recipiat. Si tamen servus
hujus esset animi, quòd nollet aliquam
habere in uxorem, quæ non sit libera
(nec

(nec enim desunt, qui in commutatione ditescere cupiunt, plùs, quàm tradant, accipere volentes) si illa sit serva, hòc ipsò matrimonium erit nullum, quòd omnis qualitas, consequenter & servitus possit venire in conditionem hujus contractùs, ut constet ex dictis *de Impedimento Erroris*.

31. *Ultrà statuitur d. t. c. 4. Mandamus, quatenus si constiterit, quòd miles (aut quicumque alius) ignoranter contraxit cum ancilla ita, quòd postquàm intellexit conditionem ipsius, nec faciò, nec verbò consenserit in eandem, contrahendi cum alia liberam ipsi concedas auctoritate Apostolica facultatem.* En impedimentum dirimens inter ingenuum (ita appellatur liber) & servam, seu ancillam. Ad quod tamen.

32. *Requiritur I. ut Ingenuus ancillam, quacum contrahit, ignoret esse talem: siquidem si ancillam eam scièrat, & collaudaverat (volendo illam in uxorem) prout legitimam eam habeat. Similiter & mulier ingenua de (cum) servo alterius facere debet. can. 6. caus. & q. cit.* Si enim ea ab ancilla habere non poterit, quæ posset à libera, sibi imputet, quòd talem desponsare voluerit.

33. *Sed quæ ignorantia statùs servilis sponsæ sufficit ad hoc impedimentù?*

Respondeo P Mastrium 4 d. 7. n. 396. ex Sanch. judicare, quòd sufficiat etiam vincibilis; quàmvis enim hæc ignorantia, dum agitur de culpa vitanda, æquiparetur scientiæ, & ideo à peccato excusatur ille tantùm, qui id, quod facit, invincibiliter ignorat esse peccatum: dum tamen agitur de valore actûs, etiam invincibilis ignorantia locum habet. Potuit quidem, qui aliquam in uxorem elegit, inquirere, cujus illa conditionis sit (nec enim in matrimonijs cœcè festinandum est), quia tamen, omiſſa etiam hac exploratione, quam fors vehemens impeditur amor, actu credidit esse liberam, semper verum erit, illum in ancillam nullum habuisse consensum.

Nihilominus non nego, ignorantiam servitutis allegantem, haud aliquam in judicio mereri fidem, dum servitus personæ publica erat, quia, ut notat Abbas, quæ vulgò nota sunt, sciri ab omnibus præsumuntur. Non nego item, contra matrimonium non posse agere illum, qui dubitans, an, quam ducere cupit, sit ancilla, non expectata ulteriori informatione actu illam ducit; cùm enim periculum, ne servam habeat in uxorem, nihil æstimare videatur, etiam servam illi gratam esse, convincitur.

34. *Requiritur II.* ut postquam intellexerat, eam esse ancillam, *nec factô, nec verbô consenserit in eandem*, ut textus dicit. Non verbô, id est, matrimonium non ratificando per novum consensum. Non factô, seu eam non amplius carnaliter cognoscendo: nam si cognita illius servitute, adhuc in matrimonio permaneat, aut si eam carnaliter cognoscat, *ut eam sicut uxorem maritali (deinceps) affectione pertractet*, compelli debet, rescripsit Alexander III. *c. 2. d. 1.* Nec audiendus erit in iudicio, si asserere voluerit, se non jure matrimonij, sed affectu tantum fornicario carnaliter illi comixtum fuisse: hanc siquidem contra se allegans turpitudinem rejicitur in iudicio externo, in quo nemo supponitur malus, aut fornicator, donec id non probetur.

§. III.

Proponuntur aliqua dubia.

35. *Quæres I.* An Patronus possit servus, qui se invito conjuges facti sunt, impedire usum matrimonij, servum e. g. ad unam, & ancillam ad aliam mittendo Regionem? *Respondet Scorus cit. cum causa matrimonij sit favorabilis (& usus illius conjugatis aliquando, etiam quoad conscientiam, multum utilis)*

lis) inducendi essent Domini (utique ex lege charitatis) ne hoc facerent: sed si facerent, non apparet, qualiter supposita servitute facerent contra justitiam; quia iste (servus) prius fuit in potestate Domini, ut mitteret eum illuc, immò ut venderet (si vendere, à fortiori mittere, quò libuerit) eum: & similiter illa (serva) in potestate Domini sui, similiter quantum ad alium locum: & per actus proprios (id est per contractum sine Domini voluntate matrimonium) sine voluntate Dominorum non potuerunt se facere liberiores, nec se à jure Dominorum suorum magis eximere, quàm prius: igitur adhuc licet Domino mittere, quò voluerit.

36. *Quæres II.* Si uxore, debitum matrimonij petente, Dominus à marito servo exigat aliquod servitium, cui hic parere debet? *Respondet* P. Carolus Franciscus à Breno in *Manual. Missionar. c. 5. q. 48.* maritum favere debere uxori, postpositò pro illo casu servitiò Domini: sicut enim Dominus nequit impedire matrimonium ex NN. 26. & seqq. ita nec debitum reddendum, quod est effectus matrimonij, nam cui jus aliquod conceditur, etiam exercitium concedi censetur. Imò si id aliquando liceret Domino, liceret semper, sicque totum jus in usum matrimonij

monij corrueret. Accedit, quòd debitum reddere ad petitionem uxoris obligetur maritus ex jure naturæ, servire autem Domino ex Jure Gentium, ex quo servitus introducta est: cùm igitur fortiùs liget jus naturæ, debitum potiùs præstandum erit. Denique concurrere potest in uxore periculum majoris peccati, nisi vehementi ardori carnis per maritum satisfaciat, cui periculo omnimodè obviandum est. Et pro hac sententia citatur D. Thomas. D. Bonavent. & multi alij.

37. Verùm quia resolutio prioris quæsitii aliud suadet, & consequentia doctrinæ servari debet, per sequentes Assertiones respondeo.

Affero itaque I. nisi obsequia servi sint Domino pro illo tempore necessaria, aut multùm utilia, ex lege charitatis debere servum relinquere uxori, donec huic satisfaciat. Nisi, inquam, obsequia servi sint Domino necessaria, aut multùm utilia; hòc ipsò enim, quòd maritus sit servus, jus habet Dominus illò utendi, quo jure spoliari non debet in grave proprium detrimentum propter commodum alterius: nec ad id obligat charitas. Nec urget, servum esse fortiùs obligatum uxori, videlicet ex jure naturæ, quòd prævalet juri Gentium, ex quo tantùm obligatur ad

C 3

obsc.

obsequia Domini. *Etenim* sicut servus in contractu matrimonij non potuit se obligare ad usum illius, nisi in quantum sine damno Domini licuerit, aut sine præjudicio: ita nec uxor accepit jus ad postulandum debitum, nisi sub simili conditione; tantum enim accepit, quantum ille dare potuit: adeoque deficiente in illa jure petendi, maritus non obligatur ex jure naturæ ad reddendum debitum, sed potius ad serviendum Domino.

At uxor (ais) indubiè labetur in peccatum carnis, nisi per maritum satisfiat. Respondeo, omnia peccata liberè committi: si voluerit, peccabit, secus, si noluerit: proinde maritò, in servitijs Domini occupatò, in uxoris arbitrio erit, aut labi in peccatum, aut stimulis, quibus agitur, masculè resistendo, se ab omni labe præservare. Quid faciunt Cœlibes, qui beneficiò matrimonij carent: homines sunt, ut alij, sentiunt aliam legem in membris suis: habent & illi stimulum carnis, qui illos quandoque colaphizat, nec tamen omnes labuntur, sed clamantes ad Dominum, confidunt in illud Paulo dictum: *Sufficit tibi gratia mea.* 2. *Corint.* II. Immo multi etiam conjugati alijs negotijs inhærentes, proficiscuntur in longinqua, & quis affecurat uxorem,

domi

domi manentem, ab insolentia carnis?
*In conjugio casus multi occurrunt, in quibus
 conjuges sine culpa, sed non sine causa abstinere
 coguntur. c. quoniā. 6. ut lite non contestat a.*

38. *Affero II.* Dominum (præcisa
 necessitate) à fortiori non posse sine læ-
 sione charitatis servum pro semper ita ap-
 plicare servitijs, quòd numquàm tem-
 pus supersit utendi uxore. Pater ex huc-
 usque dictis. *Nec opponas*, quòd dum Do-
 minus potuerit servum ita applicare an-
 te contractum matrimonium, si post il-
 lud non posset obstante præcepto charita-
 tis, sine sua culpà, aut voluntate per-
 deret aliquid de suo Jure in servū, quòd
 non videtur admittendum. *Nam* nihil
 novi est, quòd quandoque aliquis ob va-
 rias circumstantias remittere ex charita-
 te teneatur aliquid de suo jure, ut con-
 stat de puella, quæ quidem jus habet pro-
 spiciendi per fenestram, à quo tamen ju-
 re desistere debet, etiam sine sua culpa,
 dum advertit, se à Juvene expectari sub
 fenestra, qui eidem infidiatur: & hoc, ne
 se ostendendo, occasionem præbeat inter-
 nè lasciviendi. Charitas igitur respicit
 proximum, ad quem semper attenden-
 dum, ne per exercitium Juris, quod quis
 obtinet, illi detur occasio ruinæ, aut e-
 tiam impediatur ab aliquo magno bono.

39. *Affero III.* Quàmvis Patronus præceptô charitatis adstringatur, ne impediatur servum à reddendo debito uxori, illud postulanti, & hoc conformiter ad *Affertionem primam*: si tamen impediat, non peccabit contra justitiam. Quia, ut dictum *ibidem*, potest salvâ justitiâ Dominus mittere servum maritum, ad aliam etiam Regionem, eúmque *ibidem* detinere, quo casu debitum uxori reddere non poterit: ergo etiam potest illâ justitiâ impedire illum ab exsolvendo debito, dum id uxor anhelat. Immò ut dictum *N. 37.* uxor non habet jus ad exigendum à marito debitum, dum eô Dominus uti voluerit.

40. *Affero denique IV.* directè ad quæsitum: servum debere ex justitia Domino potius parere, servitiû imponenti, quàm uxori debitum urgenti. Hoc ipsô enim, quòd Dominus *ex priori Afferto* non peccet contra jus, dum tali casu servitium imponit, sicque habeat jus illud imponendi: necessariò infertur, in servo esse jus passivum præstandi illud obsequium, cum jus activum, & passivum sint correlativa. Peccabit quidem Dominus contra charitatem *ex Affertione I. & II.* si id fecerit, quia facilè pro hoc casu potuit suum jus remittere, non jubendo servitiû
ul-

ullum: at non peccabit servus, si relicta uxore Domino paruerit, quia habuit parere necesse: & imputari non debet ei, per quem non stat, si non faciat (non reddat conjugii debitum) quod per eumerat faciendum, R. 41. I. in 6.

41. *Quæres III.* An idem dicendum, si Dominus consensit in matrimonium servi cum ancilla? Respondet Doctor Subtilis loc. cit. Dominus concedens (servo) contrahere (matrimonium) relaxat implicitè illa servitia consuetæ (nisi expressè contrarium excipiat) Et si Dominus postea revocaret istam concessionem, utpote ipsum totaliter (ergo aliquando non prohibetur id facere) impediendo à copula carnali, vel mittendo eum in partes longinquas, vel detinendo eum in laboribus ita, quòd non posset aliquando visitare uxorem, peccaret mortaliter, & in manifestis (en manifestum, & evidens hoc Scoto est!) esset per Ecclesiam corrigendus, si scilicet sit fidelis, & Ecclesiæ subd. tus.

42. *Quæres IV.* Sed quid? si dum Ingenuus ignoranter contraxit cum ancilla, & ita invalidè, detecta postmodum putatitiæ uxoris servitute, vellet nihilominus in matrimonio permanere, illa autem separationem urgeret, deberétne cogi ad persistendum in matrimonio? Re-

spondeo, inculcandum illi præceptum charitatis, vi cuius ad vitanda scandala, ad magis providendum prolibus, & ad obviandum alijs inconvenientijs ad permanendum in matrimonio obligatur. Cogi item potest à Judice Ecclesiastico, & hoc in pœnam delicti, quia scilicet se liberam simulando decepit maritum, qui talem esse credidit. Si tamen scandalum in aliquo casu cessaret, nec alia damna ex iustitia reparanda essent, vel aliâ viâ, quàm ratificando matrimonium, resarciri possent: nec præceptum Judicis urgeret, aut si urgeret quidem, sed ab illa, licet non absque peccato, contemneretur, & proinde consensum renovare nollet, certum videtur, matrimonium, non obstante renovatione consensûs à marito factâ, nullius esse roboris, cùm illud utriusque requirat consensum.

43. *Quæres V.* Quo Jure conditio servitutis dirimat matrimoniû? *Respondeo* contra Pirhing, Schambog. & alios cum Scotistis *communiter*, illud dirimere de Jure naturæ, & non merè positivô Ecclesiasticô. Ratio urgens est; quia nemo prudens, nisi id aliàs constet, censendus est, se ipsum in contractu oneroso graviter damnificare velle, aut sibi magnum inferre præjudicium; quis enim hoc supponet

ponet? jam verò matrimonium est contractus onerosus, & liber vi illius dat potestatem ad plenum, & illimitatum usum sui corporis, ad valdè autem restrictum accipit ab ancilla, immò fors ad nullum, si contingat eam à Domino suo continuè servitiis occupari, aut aliò mitti; nec nisi tam modicum, & valdè dubium sui corporis usum illa promittere potest in contractu matrimonij hòc ipsò, quòd sciat, se ancillam esse, & ab arbitrio Domini pendere: adeoque cum tanta inæqualitate dati, & accepti, ex qua gravissimum Ingenuo accidit damnum, non est ullò modò censendus in hoc matrimonium consentire.

Et hoc est, quod Scotus *cit.* ait, impedire scilicet conditionem servilem eum, qui commutat potestatem sui corporis cum potestate in corpus uxoris, ne recipiat tantum, *pro quanto intendit commutare.* Accedit, quòd nemo cenfeatur consentire, aut velle tale matrimonium, ex quo sua posteritas mancipatui subjiceretur, cum potiùs quivis ad bonum suæ successionis aspirare soleat: Ex matrimonio autem, cum ancilla initò, non nisi mancipia nascuntur juxta dicenda *N. 47.* Constat igitur defectum consensûs in tali casu non oriri ex eo, ut quidam

dam supponit, quod servitus repugnet substantiæ matrimonij: hoc enim compatibile esse cum servitute negari nequit propter dicta N. 26. Sed quia in ipsa commutatione corporum, quæ principale est punctum hujus contractus, valde notabilis intercedit inæqualitas, & liber, si ita loqui liceat, læditur infra dimidium.

44. Imò si attentius legantur ea, quæ AA. dicunt, evidens erit, illos idem sentire, licet in conclusione differant. Etenim Schambogen, si interrogetur, cur error circa servitatem dirimat matrimonium, non sic error circa alias qualitates: respondet, agendo de servitute, his verbis: *quia error conditionis servilis contingit propriè circa ea, quæ sunt de matrimonij essentia, & ad illius substantiam pertinent, quod non fit in errore aliarum qualitatum.* Apertiùs loquitur Pirhing. *Tit. de conjug. servor. n. 5. vel enim contrahit quis cum ancilla, ignorans esse talem, sed putans esse liberam, & tunc matrimonium non tenet: sed quare non tenet? propter errorem, ait, qui consensum excludit. L. si per errorem 15. ff. de jurisdict. ubi dicitur: cum non consentiant, qui errant, quid enim tam contrarium est consensui, quàm error, qui imperitiam detegit?* Ampliùs se exprimit in *Notat. 2.* ponens differentiam inter servitatem,

tem, & alias qualitates, additque: *etsi servitus per se substantiæ matrimonij non repugnet* (quod ultrò fassus sum *N. precedent:*) *obstat tamen ejus causæ, nempe libertati consensûs.* Nónne hoc idem est, quod nostra sententia propugnat? an autem hoc sit dirimere matrimonium Jure duntaxat Ecclesiastico, & non potius Jure naturæ? nemo non videt. Hoc posterius igitur tenendum est, & per consequens exinde inferendum, hoc impedimentum non tantùm fideles, sed ligare etiam Infideles, quorum consensus similiter necessarius est ad illorum matrimonia.

§. IV.

Resolvitur casus de Conditione Servitutis.

Orontius de præsentī sibi desponsavit *Liberatam*, sua conditione quidem ancillam, sed quam credidit fuisse Ingenuam. Post cursum unius anni *Liberata* manumittitur à Patrono, & libertate donatur. Orontius verò, quia sicut in principio ignoravit servitutem sponsæ, ita secutam dein manumissionem, continuat quidem Jura matrimonialia: verùm postquàm lapsò ab hac manumissione tempore aliquo venit in notitiam primæ servitutis *Liberatæ*, unè quoque

instructus erat de nullitate matrimonij, valori illius obstante servitute; quærit, an uxorem suam dimittere possit?

45. *Respondeo cum distinctionibus varijs hoc in casu procedendum esse; etenim vel servitus Liberatæ erat oppidò nota, vel non? si ita: Orontio asserenti, se eam nesciisse, in foro fori non creditur, ut notatum N. 33. si non erat publicè nota, Orontio facilè creditur, quòd bona fide putaverit illam esse liberam, donec ab ea ostensum non fuerit, Orontium scivisse servitutem, & ea non obstante matrimonium attentasse: nam ignorantia præsumitur, ubi scientia non probatur, R. 47. I. in 6. Quantum ad hoc igitur, matrimonium videretur nullum. Verùm quia in casu dicitur, Orontium etiam post manumissionē Liberatæ maritali consuetudine convixisse, interrogandus est, an id factum durante tantum ignorantia servitutis: vel verò, an unicum saltem actum conjugalem exercuerit cognita jam servitute? si primum: pronuntiandum contra valorem matrimonij. Si secundum: per copulam, utpote quæ supponitur affectu maritali facta, censeretur ratificasse matrimonium prius nullum per ea, quæ dicta sunt N. 34.*

Dixi: censeretur; non enim id absolute

lutè tenendum, sed adhuc inquirendum, an copula fuerit habita, postquam instructus etiam erat, servitutem Liberatæ fuisse impedimentum dirimens matrimonij: vel antecedenter tantum? si primum; currit id, quod dictum est de revalidatione, seu ratificatione matrimonij. Si verò commixtus ille erat post cognitam quidem servitutem, sed nesciens adhuc, eam valori matrimonij obstare: poterit, non obstante commixtione carnali, Liberatam dimittere: Ratio est; quia hanc commixtionem non practicavit, nisi ex errore, quò credidit, matrimonium esse firmum, licèt sponsa fuerit serva: quapropter copula, ex hoc errore exercita, non potest habere vim impliciti consensûs, aut ratificationis matrimonij, cum nihil sit tam contrarium consensui, quàm error. *L. si per errorem 15. ff. de jurisdict.* prout amplius docetur agendo de revalidatione matrimonij, ad quam videlicet requiri dicitur, ut revalidanti constet prior nullitas illius.

46. Duo adhuc observanda sunt in hoc casu. I. Orontium, quàmvis, suppositis juxta mox dicta supponendis, posset recedere à Liberata ob nullitatem matrimonij; inducendum nihilominus esse ad sanandum defectum, & vitium illius,

conformiter *ad cit. N. 42.* propter vitandum videlicet scandalum, bonum prolium, si quæ susceptæ sint, & bonum ipsius etiam uxoris, maximè cum à vinculo, & duro iugo servitutis manumissa, plena fruatur libertate. *II.* Quod si Oroncius, nec quidquam faciente hac charitatis obligatione, se ex nullitate matrimonij liberare ab uxore velit, pariter eidem dotem, si quam habuit, in integrum reddere tenetur, textu claro *cit. c. 2. de conjug. servor. si verò aliter fuerit, & sententiam divortij proferri contingat, mulieri pecuniam, quam præfato viro pro dote concessit, restitui faciat.*

47 Pro coronide hujus materiæ sciscitaberis, quale iudicium de prolibus, ex ancilla genitæ, formandum? sūntne ingenuæ, vel servæ? *Respondeo* in aliquibus Provincijs consuetudinem obtinere, quod proles sequantur conditionem Patris, non attenta servitute, aut libertate Matris, ut legitur *d. 1. c. 3.* Cæterum præcisa hac consuetudine, de Jure communi, proles genita à Matre, in servitute constitutâ, servituti pariter subicitur per *L. partum 7. C. de rei vindicat.* obtinétque hîc illud tritum: *partus sequitur ventrem.* Intellige, si Mater nec tempore conceptionis prolis, nec nativitatis, nec intermedio

medio libera fuerit : nam sufficit Matrem liberam fuisse eo tempore , quò nascitur , licet ancilla conceperit : & è contrario , si libera conceperit , & dein ancilla pariat , placuit eum , qui nascitur , liberum nasci : ut habetur Inst. de Ingen. in prin. quia enim libertas res inestimabilis est , L. libertas 106. de R. I. ne prolem illà privari contingat , Jura libertatem Matris pro quocunque tempore , quò proles suum esse accipit , aut habet , sufficere volunt.

49

V O T U M.

§. I.

Explicatio Voti.

48. **V**otum est promissio DEO de meliori bono liberè facta : & quia Deus est amator bonorum , mox ac votum ab aliquo elicitur , illud acceptat , ex qua acceptatione vovens , qui erat liber in vovendo , fit debitor in reddendo. De cetero reliqua universa (aliunde non præcepta) non profitentibus (non voventibus) quidem monita tantum , seu consilia censenda sunt , nec gravant non observata : cum tamen profitentibus in præcepta , prævaricantibus in crimina fiant. S. Bernardus lib. de præcept. & dispens. c. 3.

49. Tot sunt vota, quot actus virtutum aliunde imperati, five sub consilio tantum commendati: at in proposito illud tantum consideratur, quod est castitas, nec omne, sed solemne duntaxat, quod consistit in Professione religiosa: *Præsentis declarandum duximus oraculo sanctionis* (ait Bonifacius VIII. c. un. de voto in 6.) *illud solum votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem Sacri Ordinis* (sed de hoc infra, dum de impedimento Ordinis) *aut per professionem expressam, vel tacitam, factam alicui de Religionibus, per Sedem Apostolicam approbatâ.*

50. Est autem Professio religiosa *Promissio liberè facta, & legitimè acceptata, quâ quis, in debita ætate constitutus, post annum probationis se adstringit cuidam Religioni, ab Ecclesia approbatæ.* Ex qua descriptione constat. *I.* requiri: ut fiat liberè, & quidem, quia est opus summè arduum, plena libertate, ob quod non admittit vim, nec metum gravem, & injustum: per omnia dicenda de *Impedimento Vis, seu Metûs*: Imò error etiam, qui substantialis est, illi nocet. *II.* Requirit ætatem determinatam, quæ est annorum 16. completorum ex Tridentino *sess. 25. c. 15.* *III.*

III. Ut non fiat, nisi post expletum

Probationis annum: nec qui minori tempore, quàm per annum post susceptum habitum in probatione steterit, ad Professionem admittatur: professio autem antea facta sit nulla &c. Trident. l. c. An autem annus iste debeat esse de momento in momentū completus, non conveniunt Doctores: P. Reiffenst. l. 3. tit. 31. d. n. 94. usque n. 103. defendit, affirmativam sententiam esse in praxi omninò tenendam. Sed Caramuel Theolog. Reg. n. 2230. negat, rem practicam, & moralem debere tanto rigore ad Matthesin reduci: nullus enim docuit Abbates, & Monachos momenta numerare: & Tridentinum jubet quidem Novitios esse per annum probandos: at hunc annum de momento in momentum computari non jubet: Concordat Marchantius Tribunal. Sacram. tom 3. tract. 3. tit. 1. q. 4. conclus. 2 ubi probat, non esse attendenda momenta Mathematica, aut Astrologica horarum, sed sufficere, ut quis die anniversaria simpliciter profiteatur. Et si alicubi constitutiones contrariæ emanarunt, id non factum de necessitate, sed ad præcludendas reclamaciones dolosas, & impertinentes eorū, qui se sectari fingerent Opinionem altere horis, & momentis.

IV. Ut fiat in aliqua ex Religionibus, à S. Sede approbatís. *arg. c. cit. un. de voto in 6. & c. un. de Religios. Domib. in 6.* V. Denique debet adesse consensus illorum, vel illius, qui pollent authoritate admittendi ad professionem, *arg. c. ad Apostolicam sedem. 16. de Regul* Professio enim est contractus onerosus & professum, & religionem obligans *Noñe Regularis ipsa professio* (S. Bernardus *l. cit. c. 4.*) *quã se junior subdit sponte Priori, æquẽ adligat Priorem? communis equidem pacti pari reor utrumque necessitate teneri, fierique duos per unius sponsionem alterutrum debitores: fidelis curæ unum, alterum humilis obedientiæ.* Facultas itaque profutendi à Superiore petenda est, cujus petitionis omissio facit quidem professionẽ invalidam: si tamen nomine Prælati, aut Superioris admissa erat, per facultatem, & consensum deinde accedentem suppletur defectus prior, & professio ex integro sanata, reparatur, & ad valoris firmitatem reducitur: dummodò ante ratificationem, & consensum, à Prælato deinde obtentum, professus interim mutando voluntatem à professione non resiliat. *Pirhing ad 2. Decret. tit. 31. n. 136. Reiffenst. ibid. n. 170.* per Jura, & rationes ab illis allatas. Quæ omnia currunt quoquo

que de consensu Capituli, seu Conventus, quando is ultra consensum Prælati requiritur.

51. Et hæc de solemnī voto professionis adnotasse sufficiat: qui plura scire desiderat, adeat Theologos, & Ecclesiastici Juris Consultos, copiosè hanc materiam pertractantes.

§. II.

Impedimentum Voti solemnīs quantum ad matrimonium subsequens.

52. **J**Am olim Justinianus Imperator, perpendens gravitatem sceleris in eo, qui Virgines, DEO per votum sacratas, ad matrimonium sollicitare attentaverit, sacrilegum hunc ausum morte expiandum duxit. *L. 5. C. de Episcop. & Clericis. Si quis, non dicam, rapere, sed attentare tantum, jungendi matrimonij causa sacratissimas Virgines ausus fuerit, capitali pœna puniatur.* Summi verò Pontifices non tantum excommunicationis sententiam fulminant in hos sacrilegos, sed insuper Personas, solemnī voto Deo dicatas, ad omne conjugium plenè inhabilitant, ut constat ex *c. 3. qui Clerici, vel voventes*, ubi consultus Alexander III. Respondemus inquit, quòd si quisquam, qui

se Religioni devovit, & habitu suscepto professionem fecit, postquam sibi aliquam copulaverit, est cogendus ab ea recedere &c. & Trid. sess. 24. de Sacrament. Matrim. can. 9. clarissimè: Si quis dixerit, Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege Ecclesiastica, vel votò &c. anathema sit. Cum enim castitatem in professione solemnī spondens, se, suumque corpus Deo in holocaustum offerat, indignum esset, si illud per matrimonium conjugī ad usum concederet. Nec potest Deo firmiter adhærere, terrenis sollicitudinibus implicatus; nam qui uxore premitur, cogitat, quæ sunt mundi: quomodo placeat uxori, & divisus est. 1. Cor. 7.

53. Præter solemnem professionem, in quatria, paupertatis videlicet, castitatis & obedientiæ solemnia vota emittuntur, etiam ea, licet simplicia sint, emissa in Societate Jesu à Novitijs post biennium probationis, dirimunt, non quidem in perpetuum, sed ad tempus duntaxat: cum enim *rationabili ex causa*, ut loquitur Gregorius XIII. Bullâ: *quantò fructuosius*, annò 1582. datâ: *juxta constitutiones easdem (Societatis) à Præposito*
Gene.

Generali dimitti, & à votis hujusmodi liberari possint : certum est, sic liberatos, nisi aliud obftet, habiles iterum reddi ad matrimonium. Sed de his votis plura apud DD. Societatis. Dirimit item matrimonium simplex votum castitatis, quod emittere debet uxor, quæ post matrimonium consummatum viro licentiam dat suscipiendi sacros Ordines, ut multis *cit. tradit Sanchez l. 7. de matrim. disp. 40. per totam*. Ob quod nequit illa, etiam post mortem viri ad Ordines promori, alteri nubere, prout statuitur *c. quia sunt 10. dist. 28. ibi. Si in conjugio Diaconi mulierem, de qua agitur, fuisse constiterit - - - ij, qui malè sociati sunt, disjungantur. & can. seriatim, dist. 32.* Quia tamen in his locis vis dirimendi matrimonium, post mortem viri ineundum, non attribuitur voto, cujus nec fit mentio: ob quod etiam uxor, quæ licentiam dedit marito ad Ordines ascendendi, licet illa continentiam non voverit, inhabilis fit ad aliud matrimonium post mortem viri, ut docet Sanchez *l. c. censeo*, eam inhabilitatem non provenire à voto uxoris, quod simplex est, sed potius uxori interdictum esse ab Ecclesia sub nullitate aliud conjugium, sive voverit continentiam, sive non.

Porro ex hoc non licet inferre, idem

sentiendum esse de uxore, quæ post consummatum matrimonium facultatem præbuit viro ad professionem Religiosam: quàmvis enim teneatur castitatem vovere ex *c. cum sit, de convers: conjug. & c. ad Apostolicam Sedem, eod.* cum tamen nullibi in Jure irritetur matrimonium, quod post mortem mariti attentaret, tenendum est, illud fore quidem validum, sed illicitum, utpote impediante simplici voto contractum.

54. *Quæres I.* Estne impedimentum dirimens professio, dum eam esse nullam contingit, aut ob defectum consensûs, aut ætatis debitæ, nec hic defectus probari potest? Caramuel in *Theolog. Regul. tom. 2. n. 1541.* hanc ponit assertionem número octavam. *Religiosus, qui evidenter scit, se invalidè fuisse professum, id tamen plenè probare non potest, si uxorem ducat, matrimonium invalidum erit, & nullum, & hæc assertio, si nullitas Professionis proveniat ex defectu consensûs purè interni, est illi manifesta: si verò ex defectu externo, occultò tamen, videtur eidem, esse statuta ab Ecclesia. Hoc ut demonstraret, recurrit ad fundamentum ex L. Barbarius 3. de officio Prætor. quòd nimirum error communis ob bonum publicum Jus tribuat: contingere namque potest;*

test, illum, qui publicè creditur superior, aut Judex, ob latens aliquod impedimentum talem à parte rei non esse, sicque omni authoritate destitui: ne autem causæ, jam semel coram illo terminatæ, ad tribunal iterum revocentur, præmia, benè meritis ab illo collocata, excidant, & pænæ restitutioni, aut refusioni subjaceant: prudentissimè statutum est, omnia à tali Judice acta esse valida, utpote cum Jus, & potestatem, quam à parte rei non habet, ob bonum publicum, stante tali errore communi, ab Imperatoribus accipiat, in quantum illi defectum supplere voluerunt.

55. Præmissò hóc fundamentò sumit Caramuel. *I.* dictum exemplum Judicis, qui quàmvis à parte rei non sit talis, quia tamen creditur esse, statuente id Jure, omnia, quæ agit, valida sunt, sicut acta veri Judicis: ex quo infert, quòd estò Petrus ob defectum consensûs purè interni à parte rei non sit professus; quia tamen creditur communiter ut talis, se etiam ut verum professum gerere debet: quemadmodum igitur verè professus ducere uxorem non valet, ita nec Petrus.

56. *II.* Urget idem exemplum de Judice, qui ob latam in eum excommunicationis sententiam, sed quæ à parte rei

injusta est, tenetur se gerere ut communicatum, nec actus Judiciales validè exercere potest, id est, non punire, non præmiare, non jubere &c. quia videlicet communiter creditur, quòd sit justè communicatus: pari igitur ratione, qui supponitur esse verè professus, quàmvis coram Deo non sit, validè ducere uxorem nequit.

57. *III.* Qui contra invalidam professionem intra quinquennium non opponit, postmodum non auditur amplius: *non audiat*, prohibet Tridentinum sess. 25. *de Regul. c. 19. nisi intra quinquennium tantum à die professionis*: sed habeatur tanquàm verè professus, omnibùs illis privilegiis fruatur, quibus alij professi; & inde est, quòd possit ad titulum paupertatis initiari Sacris Ordinibus, promoveri ad Prælaturas, habere vocem in Capitulo &c. ut omnes *DD.* sentiunt: si igitur similia illi valida sunt ex eo, quòd credatur esse verè professus; eadem ratione invalida illi erunt, quæ talia sunt respectu aliorum Religiosorum verè professorum, uti sunt contractus matrimonialis, emptionis, venditionis &c. obstantibùs votis castitatis, & paupertatis.

58. Cùm verò hæc fundamenta applicari valeant matrimonio, quod quis fictè

tè contraheret cum aliqua ; nam & talis crederetur cum consensu contraxisse, & matrimonium in facie Ecclesiæ reputaretur validum, licèt à parte rei, & coram Deo foret nullum. Caramuel *ibidem* consequenter resolvit, hoc matrimonium esse impedimentū dirimens respectu alterius, quod relicta priore conjuge contraheretur cum alia : unde ita contrahens ab Ecclesia cogeretur redire ad primam, & juberetur illi convivere ; & quia illā tangere non auderet, cū illius maritus à parte rei non esset, teneretur consensum, qui defuit, de novo elicere, quò factò licentia matrimoniali uti posset.

59. Verùm ab opposita sententia, quæ in DD. tū de professione Religiosa, tū de matrimonio tractantibūs, passim reperitur, non recedens, sequentia ratiocinia subjungo.

I. Nulla autoritas humana, nullæ etiam Leges efficere possunt, ut quis nolens vota in professione verò, & sincerò animò elicere, ijs in conscientia obstrictus maneat, ut *omnes* fatentur, quia nimirum voluntas, & consensus est ex natura rei ad votum necessarius. Si igitur votum, in professione sine consensu interno emissum, dirimeret matrimonium sequens, cū hæc vis dirimendi illi, utpo-

te

te in se nullo, ex se non infit, deberet
 necessariò provenire ex decreto Eccle-
 siæ, quæ tamen nunquam id statuit, quia
 nec in Jure, nec in aliquo Concilio ex-
 pressum legitur. Juber quidem Ecclesia,
 ut is, qui asserit se sine debito consensu
 professum fuisse, & in hac nullitate pro-
 fessionis se fundans, uxorem duxit, ad
 monasterium retrudatur, ibique tamquã
 professus regularem agat vitam, nisi statu-
 to tempore defectum consensûs legitimè
 probet: sed quia nunquam declaravit, se
 etiam illam professionem pro impedimen-
 to dirimente habere, quæ ex defectu con-
 sensûs, aut aliò occultò obstaculò nulla
 est à parte rei (*quæ tamen declaratio ne-
 cessaria esse videtur*) manifestum est, illam
 retrusionem ad Monasterium juberi ex
 suppositione tantum, quòd in professione
 consensus non defuerit. Et hujusmodi
 supposito fundatur in illa *Reg. 45. l. in 6.*
Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius,
vel quod plerumque fieri consuevit: plerum-
 que autem contingit, & verisimilius est,
 quòd, qui professionem juxta normam
 Religionis in manibus Prælati emittit,
 verum animum profitendi habeat: adeo-
 que meritò concludit, illum esse legitimè
 & à parte rei professum, cùm verisimilia
 quasi pro veritate habeantur *arg. L. cum*
quid

quid 3. ff. de rebus creditis, si certum petatur, nisi contrarium constet.

60. Dixi: quæ tamen declaratio necessaria esse videtur. Si namque de impedimēto publicæ honestatis (ut patebit suò locò) Ecclesia non simpliciter statuit, illud oriari ex matrimonio rato, sed, ne quis id intelligat de valido tantum, cum tamen illa invalidum quoque intellexerit, modò non fuerit invalidum defectu consensûs: expressè insuper declaravit, hanc suam esse mentem. Utique etiam declarasset, aut statuisset aliquando, professionem, quantumvis invalidam, impedimentum matrimonij dirimens inducere, ne scilicet aliquis recurrat ad Reg. 52. I. in 6. Non præstat impedimentum, quod de Jure non fortitur effectum. Cum itaque tale quid factum non legatur, signum evidens est, Ecclesiam id numquam intendisse.

61. II. Idem censeo de lege Tridentini N. 56. allatâ, quòd videlicet fundetur in præsumptione, quatenus rationabiliter præsumitur eum, qui tanto tempore siluit, & pacificè in monasterio permansit aut validè professum esse, aut interea temporis professionem, si invalida fuit, saltem ratificasse. Concilium etenim numquam dixit, taliter professum, nisi statuto tempore non reclamet, effici verò
Re-

Religiosum, eúmque ad materiam voto-
rum æquè, ac verum professum obligari :
sed tantùm : *Non audiatur : nullatenùs ad
allegandam quamcumque causam admitta-
tur*, quæ præcepta potiùs tangunt Supe-
riorem, qui, debito tempore reclamare
negligentem, ampliùs audire prohibetur,
& ob id quoque eatenùs concernunt re-
clamare negligentem, quatenùs impedi-
tur ab omni actione contra professionem :
ubi enim aget, aut reclamabit, dum nemo
Superiorum audientiam præstare audet ?
Porro non est insolitum, Leges illas, quæ
actionem tantùm inhibent, non obligare
in conscientia, sed forum, & Judicium
externum duntaxat respicere, in quo
actiones formari solent. Vide latè San-
chez *de matrim. lib. 7. disp. 31.* ubi etiam
probat, quòd, cùm vita Regularis sit opus
nimis arduum, & difficile, quasi dissonum
æquitati naturali videtur, nolentem ad id
genus vitæ in conscientia adstringere.
Ex quo optimè concluditur, Legem Tri-
dentini de non audiendo, indebito tem-
pore reclamare volente, sed in monasterio
detinendo, fundari in præsumptione aut
validæ, aut saltem ratificatæ professionis,
quales leges multæ reperiuntur in utro-
que jure, & aliquæ ex hoc tractatu pate-
bunt.

62. III. Verum est, non tantum Legibus Imperatoriis, sed etiam Ecclesiasticis bono communi in casu, quò error communis intercedit, provisum esse: Unde Parochus, Episcopus &c. dum communiter creduntur (præscindo autem ab illa difficultate: an requiratur titulus coloratus) tales esse: possunt validè exercere ea, quæ sunt Jurisdictionis, ut Parochus assistere matrimonio, Episcopus dare facultatem absolvendi &c. Immo ea quoque, quæ sunt Ordinis, si illi sunt à parte rei tales, sed ab exercitio potestatis ex occulto aliquo Canonico impedimento prohibentur: v. g. Episcopus occultè excommunicatus, nisi se continere sine scandalo valeat, aut sui diffamatione, potest conferre Ordines. In Sacramento quoque Pœnitentiæ suffragatur error communis? quia, ut multi *Theologorum* turè docent, validè illud administrat, qui æstimatur communiter approbatus ab Episcopo, licet non sit. Quapropter in proposito quoque ille, qui fide tantum professus est propter errorem, quò creditur verè, & realiter professus, validè, & licitè etiam, dum abstinere nequit, dabit vota in electionibus, acceptabit Prælaturam, & ut Prælatus validè jubebit, delegabit confessarios &c. ut notant Canonistæ

nistæ ad 3. *Decretal. tit. 31. & Sanchez cit.* Quemadmodum autem is, qui à partere rei non est Episcopus aut Judex, sed æstimatur talis, tenetur aut procurare, ut talis legitima institutione fiat, aut ab se abdicare illud officium, quàmprimum commodè poterit sine sui infamia: par ratione, qui ob defectû aliquẽ occultum non est coram Deo professus in conscientia obligatus manet, aut facere professionem validam, ratificando v. g. nulliter emissam, vel quærendo dispensationem, si ex aliquo defectu, aliàs nonamovibili, nulla erat: aut mox dum sine scâdalo, suique diffamatione locus erit, se liberare à Monasterio, quòd fiet fugiendo, hocque secundum dum fecerit, liber erit, & expeditus ad uxorem ducendam.

63. IV. Similiter admitto Judicem, etiam à parte rei injustè excommunicatum, sed qui creditur esse justè talis, non posse actus judiciales exercere: quia tamen sententia excommunicationis in eum fulminata fundatur in præsumptione, quòd sit reus, & illa valida, hæc autem præsumptio sit falsa, non illum ligat in foro interno, & conscientiæ, nec subjacet effectibus excommunicationis coram Deo, id est non privatur communibûs Ecclesiæ suffragiis, aliisque com-
modis

moditatibus spiritualibus, ut notat post alios à se citatos Reiffenst. 5. lib. tit. 39. n. 41. Ex quo infert, quòd Clericus ita excommunicatus non incurrat irregularitatem in foro conscientiae, si exerceat adum sui Ordinis v. g. Missam celebrando. Quare nec professus noster poterit ducere uxorem, si tamen duxerit, & omnia reliqua ad matrimonium requisita concurrerint, validum illud erit à parte rei, & in foro animae, cum invalidatum esse nullibi legatur: sicut etiam haud obstante voto paupertatis à parte rei Dominus manet suarum rerum, validèque aget contractus emptionis, venditionis &c. dum scandalum eos non impediverit. De cæteris Adibus in particulari exactè Sanchez l. 7. de matrim. disp. 37

64. Hæc in substantia sufficiant ad commendandam comunem sententiam, cujus fundamenta ampliùs roborantur ex dicendis NN. 144. & 150. quatenùs videlicet constabit, matrimonium à parte rei nullum, & promissionem quoque talè non habere vim cauendi impedimentum Criminis. Reliqua, quæ directè concernunt invalidam professionem, petere potes ex Juris Canonici Peritis, qui de ea scribunt ex professo. Cæterùm omittendum non duxi, in praxi etiam Caramuel

præplacuisse communem hanc sententiam. Etenim interrogatus, quid agendum cum Adolescente A. qui se ob varias rationes nulliter professum asserit: positio suæ sententine de professione illius, tandem *l. c. n. 3576.* allegat sententiam Sanchezij *cit. n. 39.* & aliorum, quæ vult nulliter professum posse in Religione expectare occasionem sine scandalo fugiendi; & conformiter ad eam *n. 3583.* concludit, quod sciens nullitatem suæ professionis securè fugiat, dum potest absque scandalo, quod tamen admittendum nequaquam esset stante sententiâ, & fundamentis *suprà à N. 54.* productis. Denique *n. 3572.* hæc formalia habet: sic feci *annò 1652. in causa cujusdam Carmelita Pragensis,* qui postquam multis annis in Religione quietè vixerat, Prior, & Magister Novitiorum fuerat, occæpit jugum fastidire, & se non esse validè professum clamare: quem ad Tribunal nolui admittere, quamdiu Rescriptum Apostolicum non impetravit. Ex quo factò constat, permanſionem quinquennalem in Claustro non esse ipsâ ratificationem, aliàs Carmelita ille frustra Sedem Apostolicam pulsasset, ut Rescriptum obtineat, vi cujus contra Professionem audiretur; sed si à jugo Religionis liberari voluit, non nisi ad dispensatio-

sationem confugere debuit: imò potiùs in Religione permanere, cùm dispensatio ista non nisi gravissimis de causis concedi soleat.

§ III.

Impedimentum dirimens Voti
Solemnis quoad matrimonium
antecedens.

65. **A** Lexandrum III. Salernitano
Archi Episcopo rescripsisse c.
verum 2. de conversione conjugat: legitur:
Post consensum legitimum de præsenti lici-
tum est alteri, altero etiam repugnante, eli-
gere Monasterium: sicut Sancti quidam de
Nuptijs vocati fuerunt: dummodo carnalis
commixtio non intervenerit inter eos: & alteri
remanenti (si commonitus continentiam ser-
vare noluerit) licitum est ad secunda vota
transire: quia cùm non fuissent una caro simul
effecti, satis potest unus ad DEum transire,
& alter in sæculo remanere. Idem rescrip-
sit Episcopo Brixienfi c. 7. eòdem: & In-
nocentius III. Archi-Episcopo Lugdu-
nensi, habeturque c. 14. eòdem: Unde
Concilium Trid. sess. 24. de reformat. ma-
trim. can. 6. Si quis dixerit, matrimonium
ratum, non consummatum, propter solemnem
Religionis professionem alterius conjugum non
dirimi, anathema sit. Ex quibus.

66. *Deduco I.* Matrimonij necdum consummatô, posse conjugem Religionē aliquam ex approbatis ab Ecclesia ingredi, in eaque solemniter profiteri: *II.* Nec adhuc requiri consensum alterius conjugis, qui tamen *III.* expectare tenetur, donec ingressus Religionem, in ea profiteatur; non enim per simplicem ingressum, sed professionem duntaxat vinculum matrimonij dissolvitur *IV.* Remanentem in sæculo posse, si continentia non placuerit, ad alias Nuptias appellare: sicut *V.* & professum aliam deinde uxorem ducere, si aliquando dispensationem à votis professionis obtinuerit. *VI.* Evidens igitur est, in contractu matrimoniali vi dispositionis Juris includi hanc tacitam conditionem: *ut conjugem te habebo, nisi per vota Religionis aliam elegero vitam.* Et hæc sunt quidem indubitata, ex illis tamen suboriuntur dubia sequentia.

67. *Dubitatio I.* Utrum censeatur matrimonium consummatum ex eo, quod conjux ante illud cognoverit conjugem? seu an prius possit esse matrimonium consummatum, quàm ratum. *Respond. negativè:* quia prior copula est fornicaria tantum, nec potest vinculum matrimonij, quod nondum erat, per copulam firmari & indissolubile reddi. Ubi tamen P. El-
bel

bel de matrim. n. 371. benè advertit, illū non esse admittendum ad Religionem, qui ante matrimoniū imprægnavit uxorem suam, si exinde grave damnum pateretur, quod aliā viā resarciri non posset, nisi illam, ut uxorem retinendo: aut si exinde infamia, vel macula Religioni immineret: urgent enim motiva restitutionis ex damno dato, & obligationis ad non inferendum damnum alteri.

68. II. An matrimonium sit consummatum, dum maritus tantum seminat uxorem cognoscendo, non illa? *Respond.* quia in *cit. c. verum 2.* habetur, maritum posse relicta uxore religiosum fieri, cum non fuissent una caro simul effecti; sequitur, per illam tantum copulam consummari matrimonium, quā conjuges fiunt una caro: cum igitur ex *infra de Impedimento Affinitatis N. 286.* dicendis ad hoc requiritur & fœminei, & virilis seminis cōmixtio, & utrumque sit necessarium ad generationem: hinc consequenter dico, fœminā non seminante, matrimonium non consummari, & utrumque liberum manere ad ingressum Religionis. Fateor quidem, in foro externo, Judiciō desuper motō, si constiterit, fœminam esse a viro cognitam, non debere credi asserenti, se non seminasse, quia vehemens

est præsumptio in contrarium, nec tam facile persuaderi potest, fœminam non seminasse, cujus vas ex penetratione viri feminantis ad idem irritatum est. Accedit hoc testimonium fœminarum firmum non esse eò, quod sæpissimè se seminare nesciant, immò quid hoc sit, ignorent, ut in tribunali confessionis expertus didici. Nihilominus in foro interno, si post talem copulam imperfectam unus conjugum fuisset professus, posset Confessarius alterum, in sæculo remanentem, ad alias nuptias remittere, ut ex Clericato *de matrim. decis. 7. n. 12.* advertit Elbel *l. c. n. 379.* qui tamen monet, ante factum conjuges esse potius hortandos, ut in matrimonio permaneant. Suaderem & ego propter dubium, an fœmina reverà non seminaverit, sed si id constaret, non cogerem.

69. *III.* Estne matrimonium consummatum per copulam vi, aut metu à conjugē exortam? *Respondet P. Reifsenst. l. 3. t. 32. n. 7. negativè,* pro eo tempore, quò conjux necdum tenetur reddere debitum, ob eam rationem, quòd matrimonium consummatum repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, *c. debitum. de Bigam:* quæ est voluntaria, siquæ etiam consummatio matrimonij voluntaria.

luntaria esse debet, ut sit signum illius unionis & æquè, àc illa, reddatur indissolubile. Ast Sanchez *de matrim. l. 2. Disputat. 22. n. 4.* cum multis ibi cit. docet, tanquàm certum esse tenendum, tali copulâ consummari matrimonium: ex eo namque, quòd per illam conjuges fiant una caro, matrimonium incipit representare conjunctionem Christi cum Ecclesia quoad substantiã, licèt non quoad modum, cùm hæc sit voluntaria. Et si copula per vim extorta sufficit ad Affinitatem, *c. Discretionem, de eo, qui cognovit consang.* sufficiet quoque ad consummationem conjugij, quia per eam fiunt una caro *arg. c. cit. verum 2. de convers. conjug.* Addit tamen *n. 6.* probabiliùs esse, liberam manere conjugem violenter cognitam ad ingressum Religionis, cùm nemo sine culpa debeat suo Jure privari *cit. c. discretionem*: præsertim ob injuriam, & injustitiam ab altero sibi illatam, ne injustè agens ex sua iniquitate commodum reportare videatur, efficiendo per vim, ut conjux ab ingressu impedita, apud se remaneat.

Qui sententiæ P. Reiffenst. subscribere voluerit, debet consequenter dicere, maritum vi, aut gravi metu extorquentem copulam ab uxore, hõc ipsõ, quòd

per eam matrimonium non censeatur esse consummatum, posse ad Religionem transvolare. Sed si matrimonium dicatur cum Sanchez, esse consummatum, ut mihi probabilius est, vir invita uxore ad professionem admitti non poterit, dum enim ingressus conceditur uxori vim passæ, ne per injuriam suô beneficiô destituatur, id non juvat maritum, qui, quantum est ex sua parte, liberè consummavit matrimonium; & obinde vinculô indissolubili ligatur, nec poterit ad alias nuptias aspirare, etsi uxor in Religione profiteatur.

70. Dixi *suprà* in Responsione: pro eo tempore, quô conjux necdum tenetur reddere debitum; nam *c. ex publico 7. de convers. conjugat.* conceditur utrique conjugum privilegium, ut cuius neuter obligatur alteri petenti reddere debitum intra spatium duorum mensium: Unde si intra hoc tempus vir opprimat fœminam, aut per gravem metum extorqueat copulam, gravem committit injustitiam, & peccat mortaliter juxta Sanchez *cit. n. 15.* quia, cum beneficium ingrediendi Religionem reddat dubium (fors enim Judex oppositam sententiam secutus, illam ob matrimonium consummatum à marito separari non admittet) graviter eam lædit

dit. Porrò quomodo hoc bimestre intelligendum sit, vide Canonistas *ad 3. Decret. tit. 32. & Theologos.*

71. *IV.* Estne fides à Judice adhibenda, dum uterque conjugum asserit, se matrimonium necdum consummâsse? *Respondeo.* Si sponsa fuerit Virgo; adhiberi poterit inspectio, an adhuc talis sit, & prout reperietur, ita judicabitur. Sed de hac inspectione vide aliqua *infra de Impedimento Impotentiae.* Si autem tempore initi matrimonij non fuerit Virgo, sed Vidua, aut aliàs antecederet corrupta (tunc enim medium inspectionis locum habere nequit) simul quoque ad domū mariti introducta, non est fides adhibenda, etiamsi uterque juret, quia etiam juratis conjugibus in præjudicium matrimonij non creditur *arg. c. super eo. De eo, qui cognovit consang.* Aliud dicendum, si ad domum mariti nondum fuit introducta; cū enim tam vehemens præsumptio non urgeat ad credendam consummationem matrimonij, eò quòd non cohabitârint, videtur accedente Juramento fides illis danda. Sanchez *l. 2. de matrim. disp 23.*

Origo hujus Impedimenti.

72. **Q**Uæres I. Quo Jue votum solenne dirimat matrimonium subsequens? Respondet Scotus 4. dist. 38. q. un. Jure Ecclesiastico: ait enim: quòd Ecclesia illegitimavit sic voventem: & hoc fuit rationabile, quia ipse posuit se in potestate Ecclesiæ, quantum ad oppositum ejus, ad quod est contractus matrimonij) ad servandam videlicet continentiam) voventē autem privatē (non solemniter) non illegitimavit, quia non sic se posuit in ejus potestate: sed quia posuit se in manu Dei ad oppositū servandum &c. Ecclesia reliquit eum Judicio Divino: hoc est, qui solemniter in Religione, ab Ecclesia approbatā, profitetur, se specialiter subdit illius potestati, & non is, qui privatim, & simpliciter vovit castitatem: hinc Ecclesia, specialem curam, prioris gerens, illum ad matrimonium inhabilitavit, ut ita omnem viam violandi votum præcludat: alterum autem, qui se illi hac specialitate non subdidit, committit Deo, cui, si votum violat, rationem reddere tenetur.

73. Scotum in hac sententia sequuntur non solum Scotistæ universim, sed plures alij etiam, eamque ex Jure clare

rè deducunt. Etenim votum Solenne non dirimit matrimonium, quia votum est, cum sit ejusdem obligationis cum voto simplici: *à Fraternitate tua requisiti arbitramur, quod simplex-votum apud Deum non minus obliget, quam solenne*, ait Celestinus III. & refertur c. rursus 6. qui Clerici, vel voventes. Nequit igitur habere vim dirimendi matrimoniū, nisi in quantum solenne est: Jam autem cum ipsa solemnitas voti proveniat totaliter ab Ecclesia juxta c. un. de voto. in 6. ubi Bonifacius VIII. declarat: *Nos igitur attendentes, quod voti solennitas ex sola constitutione Ecclesiæ est inventa*: manifestè sequitur, non nisi ad Jus Ecclesiasticum refundendum esse, quod votum solenne dirimat matrimonium.

74. Quapropter nequaquam attendendi sunt, qui docent, per votum simplex promitti tantum, & per solenne actu tradi corpus Dei dominio in ordine ad servandam continentiam; atque ideo, cum res tradita in unius dominium, nequeat amplius validè dari alteri; ex natura ipsius voti sollemnis provenit, quod corpus Deo traditum, non possit per matrimonium dari conjugii. Etenim quia non minus (ut ait Scotus cit.) *transfert aliquis à se, quod immediatè dat Deo* (prout
con-

contingit in voto simplici) quàm quod
 dat illi mediante homine Vicario , seu illo ,
 qui professionem nomine Dei , & Reli-
 gionis acceptat , non apparet, quomodo
 corpus magis constitueretur in dominio
 Dei per votum solenne , quàm per sim-
 plex. Accedit, quòd Deus, qui est Do-
 minus omnium, fortius dominium cor-
 poris non acquirat per votum solenne,
 quàm antea habuerit ; quemadmodum
 igitur ante votum potuit aliquis corpus
 suum tradere alteri per matrimonium, &
 quidem absque læsione Divini domini:
 ita etiam poterit post votum solenne,
 quantū est ex natura voti. Unde fit, quòd
 violando tale votum non fiat injustitia
 DEo specialis, sed peccetur contra vir-
 tutem Religionis tantum. Vide ampliùs
 Mastrium lib. 4. disp. 7. n. 436 & seqq.
 Caramuelem Tom. 2. Theolog. Regul. n.
 2184. qui sententiam Scoti forti Diale-
 cticā methodo roborat.

75. Ex his sequitur, Papam posse
 dispensare in voto solemni, nec id negat
 Innocentius III. dicens : *Nec aestimet
 Abbas , quòd super habenda proprietate
 possit cum aliquo Monacho dispensare ; quia
 abdicatio proprietatis, sicut & custodia ca-
 stitatis adeo est annexa Regule Monachali,
 ut contra eam nec Summus Pontifex possit
 licen-*

licentiam indulgere. c. cùm ad Monasterium. 6. de statu Monachorum. Siquidem in eo sensu negat summo Pontifici facultatem dispensandi, in quo eam Abbas (qui in *cit. c.* sui muneris admonetur) arrogare sibi posset, id est, ut Monachus, manens talis, habeat proprium, & ducendo uxorem non servet Virginitatem: sicque sensus argumentationis Innocentianæ est. Votum castitatis est essentielle statui Monachali, ob quod nec sumus Pontifex valet efficere, ut aliquis maneat Monachus, sicque simul dispensatus à voto: à fortiori igitur Abbas nullam ad id habet potestatem. Ad cum hoc fiat, quod possit Papa, dispensando in voto liberare aliquem à Monachatu, seu de Monacho facere non Monachum; cum enim potestas Papalis se extendat ad votum simplex, ut *Omnes* concedunt, non quidem, ut maneat votum, vovens autem sit deobligatus ab eo: pari ratione idem dicendum de voto solemni eo, quod solennitas sit opus Ecclesiæ duntaxat ex *N. 73.* Quocirca gratis se fundat opposita sententia in eo, quod votum solenne obliget ex Jure Divino, quod transcendit Papalem Authoritatem. Hoc siquidem admitto, sicut de voto simplici, & Juramento: sed si ista duo subjacent potestati Ecclesiasti-

cæ, inquantum ea auferre potest: subjacere pariter dico votum solenne absque eo, quod dispensatio Juris Divini obligationem tangat, quæ de se cessat sublato per Ecclesiam voto.

Porro exempla hujusmodi dispensationis ex facto Alexandri III. qui teste Surio dispensavit cum Nicolao Justiniano Monacho: Cœlestini, qui dispensavit cum Constantia Sanctimoniali filia Rogerij Siciliæ Regis, ut Henrico VI. Regi nuberet &c. ex alijs refert Mastrius l. c. n. 511. ubi etiam rejicit ea, quæ ad similia exempla AA. respondent. & n. 200. adducit quoque responsionem Sylvestri multum silvestrem, quam *ibidem* vide.

76. *Quæres II.* Quo Jure votum solenne dissolvat ratum matrimonium antecedens? Respondet Doctor Subtilis 4. d. 31. q. un. sequentibus verbis: Christus, qui istam indissolubilitatem induxit (Matrimonio) Matth. 19. reprobans pro lege sua repudium Mosaicum, ipse relaxavit istam indissolubilitatem, quando alter conjugum convertitur ad Religionem: Unde Ecclesia numquam attentasset post matrimonia rata, non consummata, licentiarum alterum ad Religionem, altero manente in seculo, nisi Christus hoc instituisset. Habetur autem hoc ex facto Christi vocantis
Joan.

Joannem Apostolum, & Evangelistam ad Apostolatum à nuptijs. Jo. 2. cujus exemplum imitati sunt Sancti Patres &c. Et hoc ultimum est conforme. N. 65. cit. c. 2. de convers. conjugat. ibi: Sicut Sancti quidam de nuptijs vocati fuerunt. Ecclesia itaque Authoritate, à Christo accepta, declaravit, dissolvi per professionem Religiosam vinculum matrimonij rati, ut amplius deducit P. Mastrius cit. d. n. 190. qui etiam n. 198 adductum Scoti textum subtiliter ex Hiquæo explicat. Sanchez quoque latè probat hanc dissolutionem non fieri Jure naturæ, aut ex natura voti de matrim. l. 2. disp. 19. n. 3. & disp. prior. n. 3. adfert aliqua exempla eorum, qui post nuptias religiosam vitā amplexi sunt. Qualia etiam leguntur in Gratiano post 6. scripsit. 26. xxvii. q. 2. & Scoto loc. cit.

§. V.

Resolvitur Casus de voto

Solenni.

ANtonius, dum crediderat se sextum decimum ætatis annum superasse, in Monasterio N. ad Professionem admittitur. Post septem inde annos advertit ex Matre sua, quæ tempus singulorum, à se Genitorum, exactè recenset, se tardiùs, quàm putarat, lucem vidisse, & ductò calculò sex
qua-

quasi Mensibûs ante 16. annum professum
fuisse. Interrogatur iterum Mater, an fir-
mam eorum, quæ narrat, memoriam habeat,
dúmque omnia etiam Juramentò roborare
paratam videt Antonius, deliberare incipit,
an non sibi liceat ad sæculum remeare, &
valedicendo Religioni, cujus tediò jam du-
dum afficitur, uxorem quærere? Quid igitur
concludet?

77. Respondeo: Testimonium Ma-
tris de ætate filij admitti quidem in Jure
*L. Etiam Matris ff. de probat. Etiam Ma-
tris professio de ætate filiorum recipitur: sed
& Avia*: Si tamen illud sit solum, nec
aliis adminiculis juvetur (v. g. libellò
Patris, in quo annus nativitatis notatus
est, jurata confirmatione Patrinorum)
non nisi præsumptionem aliquam indu-
cit, ut notant Canonistæ Reiffenst. l. 2.
tit. 20 n. 106. Pirhing *ibid.* n. 34. præsertim
dum agitur de favore filij, ut in casu, in
quo Antonius se à jugo Religionis libe-
rare desiderat. Atque hoc non tantum
pro foro externo verum est, sed nec in
interno unicum testimonium Matris suf-
ficere: si enim Matri, in sui præjudicium
quidquam asserenti, credere non obliga-
tur, e. g. quòd sit ex illegitimo concubi-
tu genitus; pari ratione non audet fir-
miter credere in proposito, & ob illud ad
a. n. l.

anullandam professionem, & deferendam Religionem descendere, cùm hoc sit unũ ex gravioribus factis: Jura quoque multũ sollicita sint ad manutenendam professionem semel emissam. Donec igitur Antonius ea de sua ætate non habuerit fundamenta, quæ in judicio deducta, fidem facerent (ùt esset testimonium ex libro Baptismali, aut matris etiam, sed munitum jurata assertione Patrinorum &c.) non auderet sub nullitate quidquã attentare contra professionem, quæ possessione illum vincit.

78. Immò tametsi certus redderetur de professione, ante legitimam ætatem emissã, & ob id invalidã, adhuc attendendum est, an non illam aliquando renovaverit? supposita enim renovatione, Antonius in Religione permanere debet eò, quòd per renovationem professio prius invalida valere incipiat, aut potius de novo esse accipiat. Si verò dubitet de renovatione: in foro fori illa quidem præsumitur ex Jure Tridentini, ùt dictum N. 61. Tùm quia in omni Religione consuetum est, professionem singulis annis certa die renovare: in foro tamen Poli, haud obstante contraria opinione Sanch. l. 7. de matrim. d. 37. n. 12. credo eam præsumptionem non currere, cùm Tribunal

bunal conscientiæ præsumptionibus nequaquam regatur; sed sicut constare debet de ipsa professione, ut quisquam illâ ligatus declaretur, ita etiam de renovatione, dum certum est, professionem fuisse nullam. Alioquin dubitans de illa renovatione ex possessione libertatis à vinculo Religionis absolvi debet: pro quo vide, quæ dicam in fine *Numeri* 141.

Adverte autem, renovationem debere eò animò fieri, quòd se ex tunc adstringat votis, licet contigisset, professionem in principio nullitatis vitiò laborare: Nam si quis professionem priorem repetit tantum, quia aliunde credit, fuisse validam, non repetiturus, nec renovaturus, si sibi vitium illius constaret: utique illi nihil roboris accrescit per ea, quæ generaliter docentur de *renovatione consensûs*, & tetigi *N. 45. in fine*.

79. *Quid ergo, si Antonius certus esset de nullitate professionis, quam etiam nunquam ratificavit? Respondeo: cum quinquennium ab illius emissionem sit, ut in casu dicitur, præterlapsum, ad probandam nullitatem illius non admittetur, nisi à S. Sede obtineat Rescriptum, vigore cuius audiri possit. Clericatus de Regularib. discordia 37. n. 8. & seqq. quem vide.*

vide. Tridentinum namque omnem audientiam denegat, cui Prælatus, & Ordinarius contraire non audent, donec à Pontifice, aut Sac. Congregatione, negotijs Regularium præposita, ad id non legitimentur. Cæterum si se in foro fori juvare non posset, unâ etiam animum permanendi in Ordine non habeat: præstoletur occasionem sine scandalo, & tumultu clam fugiendi, & ita liber constitutus attentet id, quod sibi magis congruum apparebit. Interim autem, quia alitur à Religione, pro viribus suis eidem serviat, ne sit *fruges consummere natus*, & onerosus: ab actibus tamen legitimis, quoad licuerit, abstineat, quia tunc tantum validè eos exercere potest, quando scandalum, aut publica admiratio illos jubet. Et hæc patent ex ijs, quæ à N. 59. deduxi.

80. Volunt quidem aliqui, talem, dum fugerit, obligatum esse ad expensas, in sui favorem à Religione factas. At nisi expensæ fuerint omninò notabiles, & extraordinariæ, quæ etiam specialibus servitijs Religioni exhibitis compensatæ non fuissent: haud credo, illam obligationem adesse: Cum enim Religiosus victu, & amictu contentus, Monasterio serviat, nec ullus sit famulus tam ignobilis,

bilis, qui non aliquid lucretur præter præcisè necessaria, ab omni obligatione restitutionis liber manet.

COGNATIO.

Triplex est cognitionis genus : *Spiritualis* videlicet, *Naturalis*, & *Legalis*, de quibus, tanquàm distinctis Impedimentis, per distinctos agā Articulos.

ARTICULUS I.

Cognatio Spiritualis

§. I.

Explicatio, & Impedimentum
Cognitionis spiritualis.

81. **C**ognatio spiritualis est vinculum, contractū ex dispensatione Sacramentorum Baptismi, & Confirmationis tantū, quoniam *ex datione aliorum Sacramentorum cognatio spiritualis nequaquā oritur, quæ matrimonium impediat, vel dissolvat. c. ult. de cognat. spirit. in 6.* Hoc Cognitionis Impedimentum non originatur ex Jure naturæ, cū nec Sacramenta sint illius Juris: nec ex Jure Divino, quia in Sacris Paginis non exprimitur: sed ex statuto Ecclesiæ duntaxat. *In Baptismo quippe illa spiritualis generatio*
celo

celebratur, de qua Veritas ait: Oportet vos nasci denuò quia nisi quis renatus fuerit &c. c. debitum 4. de Regul. quæ generatio vi Confirmationis ampliùs roboratur, & perficitur: quia, ut Melchiades Papa c. Spiritus Sanctus 2. dist. 5. de consecrat. dicit in hoc mundo tota ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est: in Baptismo regeneramur ad vitam, post Baptismum confirmamur ad pugnam in Baptismo abluimur, post Baptismum roboramur. Et quàmvis continuò transitis sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt Confirmationis auxilia &c. Hinc voluit Ecclesia, ut, sicut ex generatione carnali resultat Cognatio, quæ matrimonium diimit, ita oriretur ex generatione spirituali, cum & spiritualibus Patribus debita sit reverentia, quæ indecens efficit opus matrimonij inter illos, & filios. Ita diligere honorare, revereri) homo debet eum, qui se suscipit de sacro fonte, sicut Patrem, ait Nicolaus Papa c. 1. xxx. q. 3.

82. Utcumque ampla, & ad plures extensa olim erat hæc cognatio, ut videre est in caus. cit. q. 1. & 3. Item tit. de cognat. spirit. etiam in 6. & fusè explicat post alios Pirhing 4. Decret. tit. 11. Verum quia experientia docuit PP. Conci-

liij Trident. propter multitudinem prohibitionum multoties in casibus prohibitis igno-
 ranter contrahi matrimonia, in quibus vel
 non sine magno peccato perseveratur, vel ea
 non sine magno scandalo dirimuntur, sess.
 24. de reform. matrim. c. 2. ductu Spiritus
 S. se ad restringenda aliqua Impedimen-
 ta accingerunt, & à Cognatione spiritua-
 li initium sumentes, sanxere: ut unus tan-
 tum sive vir, sive mulier juxta sacrarum Ca-
 nonum instituta, vel ad summum unus, &
 una baptizatum de Baptismo suscipiant:
 inter quos, & baptizatum ipsum, & illius
 Patrem, & Matrem, nec non inter bapti-
 zantem, & baptizatum, baptizatique Pa-
 trem, ac Matrem tantum spiritualis cogna-
 tio contrahatur. Juxta hanc ergo sanctio-
 nem cognationis Impedimentum solum-
 modò afficit baptizantem, & Suscepto-
 res, seu Patrinos ex una, & baptizatum,
 hujusque Patrem, & Matrem ex altera
 parte: sic in exemplo.

Petrus Baptizans		fiunt Cognati	Titio bap- tizato
Paulus	Patrini	non inter se	Lino Pa- tre Titij
Anna		sed cum	Caja Ma- tre Titij

Quia videlicet Petrus, Paulus, & Anna
 sunt

sunt Parentes spirituales Titij, & Compadres, seu illius simul Parentes cum Lino, & Caja Parentibus carnalibus. Nisi ergo aliqui, de quibus dubitari contingeret, sint ex personis, in hac figura positus, à spirituali cognatione imunes censentur, nec hoc impedimento onerantur.

83. Eodem modo limitat Concil. cit. Cognationem ex Sacramento Confirmationis: *Ea quoque cognatio, quæ ex Confirmatione contrahitur, confirmantem, & confirmatum, illiusque Patrem, & Matrem, ac Tenentem non egrediatur: omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis Impedimentis omnino sublati.* Exemplum est idem, quod de Baptismo, si loco Petri baptizantis, & Titij baptizati posueris illum confirmantem, & hunc confirmatum, simulque unum ex Patrinis omiseris, cum unus tantum in hoc Sacramento adesse soleat.

84. Infero ex his *I.* Inter Patrinos ipsos nullam exurgere cognationem: dum enim Trident. dicit: *Inter quos (Levantes, seu Patrinos) ac baptizatū ipsum &c. Cognatio contrahatur;* non intelligit, eam ab illis inter se, sed cum baptizato, & hujus parentibus contrahi: & ob hoc conjuges, simul Patrinos esse, nullo Jure prohibetur. *II.* Nec parentes Legales,

seu adoptivi, si quos Titius habet, cū Petro, Paulo, & Aña: quia lex Tridentini loquitur de parētibus carnalibus duntaxat, & quidem etiam illegitimis: quapropter qui filium suæ concubinæ baptizavit, aut levavit, illam in uxorem habere non poterit. *III.* Ad emanationem hujus Impedimenti Baptismum debere esse validū: *nam accessorium naturā sequi congruit principalis.* R. 42. *I.* in 6. quando ergo Baptismus nullus est, nulla quoque erit cognatio, quæ est illi accessoria. Dum tamen non constaret de invaliditate Sacramenti, sicut præsumeretur valor illius, ita etiam cognatio. *IV.* Hoc impedimentum non emori ad mortem prolis baptizatæ, sed esse perpetuum, ut alia impedimenta, quæ à Jure ad certum tempus non arctantur: proinde notante P. Sporer *de matr. n.* 136. non verificatur illud usitatum Germanorum. Das Kind ist gestorben / die Gevatterschaft hat ein end. Atque hæc sunt extra omnem dubitationem, & cognationi ex Confirmatione oratæ, ubi fieri potest, omninò applicanda.

85. *Dubitabis verò I.* Utrum fiat cognatus, qui in necessitate baptizat? *Respondeo affirmativè eò, quòd Baptismus ministret, fiatque verus Pater spiritualis baptizati.* Et quia Baptismus non conficitur

citur, dum postmodum solemnitas cœre-
moniarum suppletur, nec ille, qui eas
supplet, nec qui assistunt, cognationem
contrahunt.

Sed quid dicendum, Si ob dubium de
valore Baptismi, ex imminente periculo
collati, illum sub conditione iterari con-
tingat? *Respondeo:* P. Reiffenst. 4. tit.
II. n. 18. ex Sanch. l. c. disp. 62. n. 6. do-
cere, quòd Ecclesia stante tali dubio co-
gnationem præsumat in eo, qui Baptismũ
sub conditione repetit, & Patrinis tunc
levantibus. *At seclusa consuetudine alicu-
jus Ecclesiæ,* crederem, in foro interno
saltem, oppositum esse verius ex ratione,
quòd in dubio præsumendum sit pro va-
lore Baptismi, in necessitate collati, do-
nec aliud non constet: adeoque præsu-
mendum quoque erit pro cognatione, ab
illo contractâ, qui in necessitate baptizavit,
non ab illo, qui sub conditione rebaptiza-
vit. Quòd autem haud obstante ea præ-
sumptione de valore Baptismi, ille nihil-
ominus repeti conditionatè debeat: id fit
propter summam necessitatem hujus Sa-
cramenti, quæ possibilem certitudinem
exigit: præcisa autem illa necessitate,
ob merum dubium utique nulla reitera-
tione opus esset, prout videre est in Sa-
cramento matrimonij v. g. quod ob me-

rum dubium non ampliùs repetitur, sicut nec alia Sacramenta plura.

Dixi: *Secusa consuetudine alicujus Ecclesiæ*; quia ex ea possunt impedimenta meri Juris Ecclesiastici ampliari, & alterari, ut patebit per decursum, & ampliùs docetur agendo *de Impedimentis in genere*.

86. *Dubitabis II.* An idem sentiendum de conjuge, qui proprium filium in necessitate baptizavit? *Respondeo*: hōc ipsō, quod cognatio sequatur Baptismū validè collatum, conjux efficitur compater, & cognatus suæ uxoris, & ē contrahi separari tamen propterea non debent, nec ā persolvendo invicem debito conjugali prohiberi ob claram decisionem *c. ad limina 7. XXX. q. 1.* ubi refertur, Joannem Papam VIII. reprobasse factum Anselmi Lemovicinæ Episcopi, qui ob hanc causam, *quasi rectitudinis zelō flagrans*, maritum à sua conjuge judicavit separandum: etenim *si Genitor filium suum* (ut ibi Papa ait) *corpore morientem aspiciens, ne animam perpetua morte pereuntem dimitteret, sacri undā Baptismatis lavit, ut eum de potestate authoris mortis, & tenebrarum eriperet, & in regnum Christi jam regnaturum sine dubitatione transmitteret, benè fecisse laudatur; & idcirco suæ uxori, sibi jam*

jam legitimè sociatæ , impunè, quamdiu vixerit , judicamus manere conjunctum : nec ob hoc - - aliquatenus separari debere

Immò hoc idem cum Reiffenst. cit. n. 30. Elbel de matr. n. 151. Sporer ibid. n. 481. contra Sanchez l. 9. disp. 26. de matr. n. 7. plures referentem , dicendum existimo in casu, quò conjux sine necessitate baptizaret proprium filium, aut è sacro fonte levaret videturque decisum c. 2. si vir. de cognat. spirit. ex epistola Alexandri III. qui interrogatus : si vir , vel mulier scienter , vel ignoranter filium suum de sacro fonte suscepit , an propter hoc separari debeant ? in hunc modum respondit : Quàmvis generaliter sit institutum (videlicet c. si quis xxx. q. 1.) ut debeant separari : quidam tamen humaniùs sentientes, aliter statuerunt. Ideo nobis videtur, quòd si ve ex ignorantia , si ve ex malitia id fecerint , non sunt ab invicem separandi : nec alter alteri debitum debet subtrahere , nisi ad continentiam servandam possint induci : quia si ex ignorantia id factum est , eos ignorantia excusare videtur : si ex malitia , eis sua fraus non debet patrocinari, vel dolus, dum nempe conjux patrinum ageret , ut inde cognatus suæ uxoris , quam fors averfatur, effectus, facultatem haberet ab ea recedendi. Porro tametsi textus expres-

sè sonet de conjuge, suum filium levante tantum, à fortiori tamen omnes intelligunt etiam de baptizante. Illud nihilominus concedo, conjugem hoc absque necessitate attentantem, delinquere in Canones *caus. xxx.* qui id tam sollicitè vetant.

87. *Dubitabis III* An infidelis, prolem fidelium baptizans, illorum cognatu fiat? *Respond. negativè:* quia hæc cognatio pro suo principio agnoscit auctoritatem Ecclesiæ tantum, cui infidelis subiectus non est *Mastrius 4. disp. 7. n. 465. & communis Modernorum.* Accedit analogia ad cognationem carnalem: sicut enim consanguinei ab uno communi stipite descendere debent: ita cognatio spiritualis exigere videtur, ut eâ affecti, ab uno spirituali Parente Christo Domino per lavacrum regenerationis descendant, quod de infideli non verificatur. Pari ratione fidelis non fit cognatus infidelium parentum, eorum prolem baptizans. Nec hæc cognatio convalescit in casu, quò infidelis postea ad fidem conversus, Baptismo initiaretur: quia quod in initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere. *L. quod in initio 29. ff. de R. I.* Unde illa *Reg. 18. l. in 6. Non firmatur tractu temporis, quod de Jure ab initio non subsistit.*

Signanter dixi : *fidelis non fit cognatus infidelium parentum* ; Quàmvis enim non fiat illorum, fit tamen talis respectu prolis eorum baptizatæ, quæ ratione Baptismi fit subdita legi Ecclesiæ, hanc cognationem inducentis, ratione cujus non poterit fidelis, qui baptizavit, matrimonio illi jungi, ut norat Sanch. l. c. disp. 60. n. 15. Et quia hæreticus etiam propter characterẽ baptismalem subjicitur Ecclesiæ, teneturque ad leges illius (quod multi volunt, de quo *alibi*) sequitur illum ex Baptismo, & officiõ Patrini verum evadere cognatum.

§. II.

Specialia de Patrinis.

88. **V**Isum est suprà N. 82. ut unus tantum sive vir, sive mulier, vel ad suum unus, & una batizatũ de sacro fonte suscipiant, jubere Trid. ibi cit. quod ultra adhuc mandat, ut Parochus, antequàm ad Baptismum conferendum accedat, diligenter ab ijs, ad quos spectabit, sciscitetur, quem, vel quos elegerint, ut batizatum de sacro fonte suscipiant : & eum, vel eos tantum ad illum suscipiendum admittat, & in libro eorum nomina describat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint, ne ignorantia ullà

ex.

excusari valeant. Quid si alij ultra designatos baptizatum tetigerint, cognationem spirituales nullò pacto contrabant. Constitutionibus, in contrarium facientibus, non obstantibus &c. In qua lege

89. *Notanda I. veniunt illa verba: de sacro fonte suscipiant: tetigerint, quæ & similia, ut accipere, levare de sacro fonte, tenere leguntur etiam in varijs Canonibus caus. cit. XXX q. 1. 2. & 3. ac in Decretal. tit. de cognat. spirit. Ea etenim communis, & recepta sententia in propria significatione intelligit, indeque deducit, ad munus Patrini, in ordine ad contrahendum cognationis impedimentum, absolute necessarium esse, ut ille baptizandum (vestitum etiam, in disco jacentem, aut linteò obvolutum) sive infans sit, sive adultus, dum sacrâ undâ abluatur, immediate tangat, & teneat, ut regulariter in usu est: aut saltem à Sacerdote tempore ablutionis tentum, mox post immediate suscipiat, ut in aliquibus Ecclesijs moris est: nec sufficere, si infantem ablutum à manibus alterius, cui illum Sacerdos tradidit, suscipiat, nisi & id sufficere praxis, & consuetudo alicujus Ecclesiæ, seu Diœcesis doceat; qualem Sporer de matr. n. 95. ex Gobat refert in Diœcesi Constantin.*

stantiensi, in qua matrina à Patrino post ablutionem accipit infantem.

90. Ex hoc apparet, quid dicendum de eo, qui mediante procuratore, aut Legato patrinum agit. Et quidem eam praxim, licitam esse experientia docet quoad illustres, & principes personas, fundaturque in R. 68. I. in 6. *Potest quis facere per alium, quod potest facere per se ipsum*, nisi id Jure prohibeatur. Quantum verò ad impedimentum cognationis, conveniunt DD. illud procuratorem non tangere, cum non suo, sed mandantis nomine infantem suscipiat: nec hoc munus exercendi intentionem habeat, quæ necessaria est, ut N. 96. dicam Nec electus, & designatus sit, quod similiter requiritur ex dicendis N. 93. Sed an idem sentiendum de ipso Principali, seu mandante, variant DD. Reiffenst. Pirhing ll. cc. negant cum communiori.

Verum præcisa Declaratione Cardinal. aut consuetudine in contrarium videretur affirmandum ex N. priore, quia videlicet ad cognationem contrahendam necessarius est tactus physicus, quem tamen mandans non exercet, ut certum est. Propterea huic rationi, & opinioni adhærent Sanchez cit. d. 59. n. 4. Marchant. Trib. sacr. tom. 3. p. 3. tract. 1. t. 5. q. 2. præ-

præsertim cùm Impedimenta tamquàm odiosa, potiùs minui, & restringi debeant, quod & Tridentinum intendit, ut N. 82. visum. Concedunt nihilominùs, Mandantem obligari ad omnia ea, ad quæ ex *can. 105. d. 4. de consecrat.* Patrinus erga Baptizatum tenetur. Et quia hanc obligationem in institutione Patrinorum Ecclesia primariò intendit, ut scilicet pro Baptizato fidejubeant, illùmque in defectu aliorum, veluti Parentes spirituales in necessarijs instruant: consentit, ut munus Patrini etiam per alium obiri possit.

91. Notanter addidi *I. præcisè declarationibùs S. Congregationis.* Dicit quidem Marchant. *l. c.* eas, quæ circumferuntur, esse partim incertas: partim sibi invicem contrarias, licet nullas tales adferat. Engel item *4. lib. tit. 11. n. 6.* videtur desiderare aliquam usu receptam, & authenticè ad mentem Decreti Urbani VIII. exhibitam: At P. Reiffenst. *cit. n. 23.* præter plures decisiones Rotæ, de quibus testatur, ut ait, Barbosa, adducit declarationem Cardinalium, quæ expressè sonat. *Procurator non contrahit cognationem sibi, sed mandanti.* Addidi *II. Præcisè item consuetudine elicijus Ecclesiæ:* Monui siquidem hoc in
nego

negotio eam prævalere. Et talis viget in Diœcesi Ratisbonensi, testante P. Elbel, qui *de matr. n.* 147. ait, sibi à Reverend. Consistorio illius gratiosè rescriptū fuisse, Infantem, cujus nomine pater levaret alium è Baptismo, contrahere cognationem spirituales. Sed jam regrediendo ad textum Trident. N. 88. positum.

92. *Notandum II.* eos tantum effici cognatos, qui *baptizatum de sacro fonte* suscipiunt. Igitur, qui, Baptismo domi jam collatò, agunt deinde patrilinos, dum supplentur cœremoniæ, eximuntur à cognatione, conformiter ad dicta N. 85.

93. *Notandum III.* Illos tantum, quos parentes *elegerint*, aut alij, seu *designatos* hanc cognationem contrahere: Unde si qui commoditatis causâ, aut quacumque ratione baptizatum tetigerint, aut susceperint, non evadunt cognati: sicut nec illi, qui Baptismo domi, ex accidente collato, assistunt, nisi id fieret advocatò Sacerdote, & designatis Patrilis, prout cum prolibus Nobilium quandoque fieri videmus; quàmvis major solennitas, & cœremoniæ in aliud tempus differrentur.

94. *Notandum denique illud: aut ad summum unus, & una baptizatum de sacro fonte suscipiant.* Ex quibus verbis aliqui

colligunt, quòd si plures, quàm duo ad hoc munus eligantur (quod licitum est propter consuetudinem aliquorum locorum) nullus illorum sit cognatuscensendus ; quia dicunt, Concilium præscribendo duos tantùm Patrinos, irritasse factum plurium : cùm igitur in casu, quò plures electi tangunt baptismũ, non sit major ratio de uno, quàm de altero, nullus illorum contrahit cognationem. Verùm quia plures illi specialiter electi sunt, crederem cum Sanchez *cit. disp. 57. n. 14.* Reiffenst. *Mastrion. 467. &c.* omnes ex illis fieri cognatos, qui tangunt, & suscipiunt baptizatum. Prohibet quidem Tridentinum, ultra duos non esse ad mittendos à Parocho, nisi praxis aliud suadeat : sed notum est, quòd *multa fieri prohibentur, quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem. c. ad Apostolicam 16. de Regular.*

Interim ad obviandum omnibus difficultatibus placet factum Caramuelis, quod ejusdem verbis refero : Adhibendi plures patrilinos erat cõsuetudo in Bohemia, antequàm ibi Archi-Episcopatum gubernarem. Jussi, ut unus, & una in Baptismate, unus, vel una in Confirmatione (nempe vir pro viro, fœmina pro fœmina) esset primarij, cœteri secundarij.

rij. Et declaravi, primarios esse Ecclesia-
sticos, & juxta Canonum institutionē
susceptos. Cæteros esse politicos, & tan-
tummodò concernere politicā authori-
tatem. Illos debere scribi in libro Paro-
chi, & affinitatem (*cognitionem*) con-
trahere: hos autē aut non esse scriben-
dos, aut esse scribendos cum addito, ut
semper ex libro constaret, eos civiles,
& non canonicos fuisse Patrinos. Ita
ille *Theolog. fundament. lib. 3. n. 3113.*

95. *Quæres autem I.* An Patrinus a-
liquam intentionem habere debeat? *Re-*
spondeo: utique aliquam necessariam es-
se, ut levatio infantis de Baptismate sit
actus humanus: sufficit verò, ut velit a-
gere Patrinum juxta institutionem Ec-
clesiæ, seu eò modò, quo ad id invitatur,
quia videlicet invitatur, ut satisfiat vo-
luntati Ecclesiæ. Nec opus est, ut se ad
cognitionem spiritualem reflectat: eam
namque contrahet eò ipsò, quòd Patri-
num agat: quia huic actui cognatio ab Ec-
clesia est affixa; sicut affinis fit Cajæ hòc
ipsò, quòd carnaliter cognoscat sororem
illius, licèt de ea affinitate non cogitet.
Atque ex his patet, eum, qui usu rationis
caret, licèt baptizatum de sacro fonte le-
varent, ullā cognitione ligari; nisi prop-
ter contrariam consuetudinem aliud di-

cendum sit, qualem adesse in Dicecesi Ra-
tisbonensi dixi N. 91. Patet item hic ad-
esse locum Errori substantiali, ut si
leves filium Pauli, quem credis esse Pe-
tri; etenim non efficieris cognatus Petro,
quia illius filium non levasti; non etiam
Paulo, quia defuit intentio illius prole
levandi. sed vide, quæ dixi N. 6.

96. *Quæres II.* Quid adhuc requiri-
tur in Patrino ad contrahendam cognat-
ionem? *Respondeo:* *Ex communi senten-*
tia in Patrino Baptismi exigi, ut sit bap-
tizatus, & in Patrino Confirmationis, ut
sit confirmatus. *In Baptismate, vel Chris-*
mate non potest alium suscipere in filiolum,
qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.
can. 102. de consecr. dist. 4. Et *Rituale Ro-*
manum, ut refert Reiffenst. cit. n. 27.
Nullus, qui non est confirmatus, potest esse
in confirmatione Patrinus. p. 1. tit. 1. de
confirmat.

Qui autem licitè esse, aut non esse
possint Patrini, & quæ obligatio eorum,
vide Theologos: quamquàm de obliga-
tione vix restat aliquid dicendum, cum
instructio, & alia à Parentibus, vel Ludi-
magistris obviè supleantur. Et quæ dicta
sunt de Patrinis Baptismi, proportiona-
tè intellige de Patrinis Confirmationis.

§. III.

Resolvitur casus de Cognatione Spirituali.

Tenela partus doloribus vehementer attrita, infantis pes tantum ex utero eminet: & Obstetrix, femina sagax, animosa, & in casibus inopinatis multum versata, periculum imminere videns, sumit aquam, & prolatam cum intentione formam, pedem, qui prominebat, abluit. Sed quia applicatis remedijs, Tenela sanum tandem edidit partum, fuit ille sub conditione rebaptizatus, invitato, & comparente ad Patrini munus Ausonio. Tenela intra annum vidua effecta, libenter nuberet Ausonio, quæritque, an id sine dispensatione fieri possit?

97. *Respondeo*: probabilius videri, nulla hic opus esse dispensatione: & quidem primo non ex eo, quod incertus sit Baptismus ab Obstetrice collatus: etenim dum illa est prudens, bene instructa, & in periculis fortis, prout in facti specie describitur, nequit prudenter dubitari, aliquod essenziale Sacramenti neglectum fuisse; unde nec Baptisma repetendum esse, nisi consuetudo loci aliud jubeat, advertit P. Kazenberger in *Supplem. ad Theol. Sacram. P. Sporer n. 44.* sed Ec-

elefasticam folennitatem duntaxat fupplendam. *Secundò* non etiam ex eo, quòd, cùm Baptifmus, ablutione pedis tantùm miniftratus, fit multùm dubius, certius eft, Sacramentum deinde primùm confici, dum repetitur; ficque Aufonius, in repetitione illius Patrinum agens, evadit cognatus. Tum quia non eft exploratum, ablutionem pedis minùs fufficere ad Baptifmum: cùm enim pes fit pars principalis fimpliciter, & multùm notabilis, ad fpeciale minifterium corporis deputata, licèt non principalior, ut caput: videtur probabilius effe, valere Baptifmum, cum illius ablutione. Quòd autem pes tantùm regulariter abluì non foleat, aut fi in neceffitate abluatur, Baptifmus fubinde fub condione repetatur, id non fit, quafi minùs probabile foret, illum valuiſſe, fed propter fummam neceffitatem hujus Sacramenti, ut *ſuprà* N. 85. adnotaveram. Quare probabilius erit, Obſetricem tantummodò cognationem contraxiſſe, non Aufonium per dicta N. cit. Tum quia certum debet effe impedimentum, ut matrimonium inhibeat, & irritet, aliàs manet in poſſeſſione libertas, & poteſtas illud contrahendi: cùm ergo non fit certum, Baptifma non valere cum ſolius pedis ablutione, ſed va-
lere

lere tantum, dum reiteratur, per consequens certum quoque non sit, Ausonium reiterationi adstantem, tanquam Patrimonium contraxisse impedimentum cognationis spiritualis: liberè potest absque dispensatione Tenelæ matrimonialiter copulari; sicut & ille ei, de qua certus non est, suam consanguineam esse.

Verum & hæc intellige quantum ad vim Juris communis, & rationis: consuetudo namque, quæ alicubi vigeret, efficere posset, ut ille, qui in repetitione Baptismi compatris officium agit, cognatus fiat: sicque Ausonius in loco hujusmodi consuetudinis nequiret Tenelam habere in uxorem, nisi ab impedimento cognationis per dispensationis beneficiū purgetur. Quapropter investiganda erit loci consuetudo, antequam in talis facti; contingentia securum judiciū formetur.

ARTICULUS. II.

De Cognatione naturali.

§. I.

Explicatio Cognationis naturalis.

98. **C**Ognatio naturalis, seu consanguinitas, & quasi sanguinis unitas

tas est vinculum Personarum, ab eadem persona, aut stipite carnali propagatione descendentium. Vel clarius: est attinentia personarum ex eo proveniens, quòd una descendat ab altera, vel ambæ ab eadē: sive iste descensus, & propagatio fiat per copulam licitam, & uxoriam, sive illicitam, & fornicariam, cùm Canones quoque ad dirimendum matrimonium id minimè distinguant. *arg. c. per tuas, de probat.* sive item descensus fiat per lineam masculinam, id est per Patrē, sive fœmininā, seu Matrem eandem: unde fit, quòd cognatio, & agnatio in proposito sumantur pro eodem, quàmvis linguā, ad proprietatem Juris accommodatā, illi tantum, qui ex linea fœminea, *cognati*, & qui ex linea masculina descendunt, seu die eines Stammens / Stamens / und Helms send / ut cum alijs explicat Schmier in sua *Juris prudentia* &c. *agnati* propriè dici debeant. l. 10. §. 2. ff. de Gradib.

99. Consanguinitas dividitur in lineas, & linea in gradus. Linea est collectio, seu series personarum ab eodem stipite promanantium: & si personæ sint tales, quarum una ab altera propagatur, constituunt lineam *rectam*: si verò una ab altera non procreatur, sed ambæ, aut plures ab una aliā, faciunt lineam *transversam*.

ſam, collateralem, ſeu obliquam. Gradus eſt diſtantiâ unius perſonæ ab alia: perſonæ namque in una linea exiſtentes diſtinguuntur per gradus, ut innotefcat, quantum una in conſanguinitate diſtet ab altera. In exemplo: Paulus genuit Petrum, Petrus iterum Andream. Paulus, Petrus, & Andreas ſunt conſanguinei in linea reſta, & quidem *Aſcendentium*, ſi ab Andrea numeres ad Paulum, quia ſcilicet progredieris à Genitis aſcendendo ad Genitores: *Deſcendentium* autem, ſi à Paulo Genitore calculando deſcendis ad Petrum, & Andream genitos. *Aliud exemplum*: Otto genuit Cajum, & Annam. Cajus, & Anna non ſunt in linea reſta, quia unus non genuit alterum, ſed tranſverſâ eô, quòd ambo ſint ab uno communi patre Ottone geniti: & idem eſt de prolibus Caij, & Annæ, ſi quas habent, quia ſimiliter ſe invicem non procreârunt, ſed omnes ab Ottone deſcendunt, proles nempe Caij mediante Cajo, qui eſt filius Ottonis, & proles Annæ mediante Annâ filiâ Ottonis.

Quia verò non rarò contingit, quòd unus ex duobus fratribus habeat filium, & Nepotem, ſeu filij filium, qui generationi vacans, iterum aliũ filium generat:

alter verò frater, vel soror aut nihil generet, aut generet quidem filium, Nepotem tamen non habeat, id est, generet filium, qui alium deinde non genuit: ortum inde ducit linea *transversa inæqualis*, quæ est, dum collaterales consanguinei à communi stipite inæquali gradu distant: ut in priori exemplo: si Cajus frater Annæ genuit Titium, Titius iterum Petrum, Anna verò nullum filium, vel filiam habeat; Titius, & Petrus sunt consanguinei Annæ in linea transversa (eò, quòd ab illa non sint geniti) sed *inæquali*, quia non æqualiter distant à communi stipite Ottone: Anna namque immediate descendit ab illo, tanquàm filia, Titius autẽ, & Petrus descendunt ab illo mediatè tantum, mediante videlicet Cajo, qui fuit filius Ottonis: unde Otto respectu Caij, & Annæ dicitur *Pater*, respectu Titij *Avus*, & respectu Petri *Proavus*. Cajus, & Anna dicuntur *filius*, & *filia* respectu Ottonis, Titius *Nepos*, & Petrus *Pronepos*. Cajus dicitur *frater* respectu Annæ, Titius *fratris filius*, & Petrus *fratris Nepos* (& hoc secundum nomina inscripta Arbori consanguinitatis, quæ est Decreto, & Decretalibus inserta: aliàs autem non malè diceret, qui Titium vocaret respectu Annæ *Nepotem ex fratre*, & Pe-

Petrum Pronepotem ex fratre) Anna denique respectu Caij dicitur soror, respectu Titij *Amita*, & respectu Petri *Amita magna*, id est *Avi soror*; nam Cajus, cujus illa sorore est, est *Avus* Petri.

Posui hanc brevem nomenclaturam pro exemplo allato ad brevem aliquam illius notitiam: si ampliorem desideras, eam colliges ex *Arbore consanguinitatis*, quæ passim circumfertur. Vide etiam vulgare *Dictionary Frisij*, quod in fine omnia nomina adducit, ac explicat: compendiosè item *Sporer de matrim. n. 66*. Cæterum mei animi est, ad tollendam omnem difficultatem, quam in pluribus probavi, ab his proprijs vocabulis abstinere, & gradus consanguinitatis simpliciori calamo, & claritate mihi possibili in ordine ad praxim explanare.

100. Itaque, qui scire cupit, in quo consanguinitatis gradu aliqui se invicem respiciant, omnium primò attendat, ad quam lineam pertineant, idque sine magno examine noscere poterit ex dictis: si namque viderit, illos se invicem genuisse, sunt in linea recta: si verò unus ex illis alterum non genuit, sed illorum *Ante-nati* ab uno *Patre*, aut *Matre*, vel *Patre*, & *Matre* geniti sunt, spectant ad lineam collateralem. Hòc animadvertò
at-

attendat ultra, an ambo æqualiter distent ab illo communi stipite, seu Patre, vel unus sit distantior altero: id est, an unus, antequàm deveniatur ad illum communem stipitem, plures supra se numeret, quàm alter? si non plures, sed tot unus supra se habeat, quod alter, sunt in linea transversa æquali, & êcontra in inæquali, si unus plures supra se habeat, quam alter. Linea ita adinventâ pergat ultra juxta unam, vel aliam Regulam ex tribus sequentibus, quas etiam exemplis illustrabo.

101. Prima Regula pro linea recta est: quot sunt personæ, tot sunt gradus, demptâ unâ: idcirco aliô opus non est, quàm ut numerentur personæ: sic in exemplô jam positô: Otto genuit Cajum, hic Titium, & Titius Petrum.

Otto *Proavus.*

Gradus 1

Cajus

Avus

Gradus 2

Titius

Pater

Gradus 3

Petrus

Filius

Personæ sunt 4. deme unam, manent 3. infer ergo Petrum esse in tertio gradu lineæ ascendentium cum Ottone. Ratio hujus Regulæ est, quòd nemo solitariè
sump:

sumptus faciat gradum consanguinitatis, sed cum altero; quia consanguinitas fundatur in generatione, quæ est inter duos: duo igitur non constituunt, nisi unum gradum: per consequens dum per numerum personarum recensentur gradus, una persona demi debet. Et clarum est, in posito exemplo esse tres tantum generationes, unam scilicet inter Ottonem, & Cajum, alteram inter hunc, & Titium, ac inter Titium, & Petrum tertiam.

102. Secunda Regula pro linea transversa æquali est: quò gradu distant à comuni stipite, eò distant inter se. e. g. duo fratres, qui distant uno gradu à patre, cujus sunt filij, unò quoque distant inter se, & ulterius progrediendo, sumo exemplum suprà positum: Otto genuit Cajum, hic Titium, Titius Petrum: Anna verò soror Caij genuit Bertam, & Berta Paulum, & hoc modò illud adnoto

Otto Pater, seu Stipes

Gradus 1.	Cajus	Anna.	1. Gradus
Gradus 2.	Titius	Berta.	2. Gradus
Gradus 3.	Petrus	Paulus.	3. Gradus
Ut scias, quoto gradu distent Petrus, & Paulus, numera gradus inter Petrum, &			

& Ottonem, aut hunc, & Paulum. Petrus, & Paulus cum Ottone sunt in linea recta eô, quòd Petrus ab illo descendat mediò Titiò, & Cajò, Paulus verò mediante Bertâ, & Annâ: applica ergo Regulam *N. priori* pro linea recta traditam, & videbis Petrum, & Paulum esse Ottoni consanguineos in tertio gradu: concludere igitur, etiam Petrum, & Paulum in eodẽ gradu esse inter se consanguineos, quia eo gradu, quò distant à communi stirpe, distant inter se. Eadem computandi methodò Titius, & Bertha sunt in secundo gradu. Ratio hujus Regulæ concordat cum superiori in illo fundamento, quòd consanguinitatem pariat generatio: cum igitur Petrus non sit genitus à Paulo nec è contra, sed ambo ultimatim ab Ottone, Petrus videlicet mediante Titio, & Cajo, Paulus autem mediante Berta, & Anna: ab illo tantum habent suam consanguinitatem, nec habere possunt majorem, quam cum illo habeant. Quocirca (si licet hanc Regulam ad Dialecticæ principium reducere) quemadmodum eadem unitate, quâ aliqua sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, quia nimirum ratione tertij habent identitatem inter se: ita eodem gradu, quò aliqui sunt consanguinei uni tertio, sunt con-

san.

sanguinei inter se eò, quòd ratione tertij tantùm sint consanguinei inter se.

103. Tertia Regula pro linea transversa inæquali est: *quò gradu distat remotior à communi stipite, eò gradu distat ab altero*; sic in eodem exemplo manendo, Cajus genuit Titium, hic Petrum, & ultrà quoque pono, quòd Petrus genuit Andream: Anna verò soror Caij genuit Bertam, quæ aut naturali, aut voluntaria sterilitate præpedita, nullam habuit sobolem: hoc ita adscribo.

Otto Pater, seu Stipes.

Gradus 1.	Cajus.	Anna.	1. Gradus
-----------	--------	-------	-----------

Gradus 2.	Titius.	Berta.	2. Gradus
-----------	---------	--------	-----------

Gradus 3.	Petrus.		
-----------	---------	--	--

Gradus 4.	Andreas.		
-----------	----------	--	--

Vides Andream esse remotiorem ab Otone, quàm Bertam, & Annam: nam inter Andream, & Ottonem mediant Petrus, Titius, Cajus: inter Bertam verò, & Ottonē sola Anna, & nihil inter hanc, & illum: ut ergo scias, quotò gradu distet Andreas à Berta, sume Regulam N. 101. pro linea recta assignatam, & juxta eam numerando gradus inter Andream, &

& Ottonem (sunt enim hi duo in linea recta) reperiēs illum ab hoc distare quatuor gradibūs : infer ergo, Andreā à Berta quoque distare quatuor gradibūs, immò etiam ab Anna, non obstante, quòd Berta duobūs , & Anna unò tantum gradu distent ab Ottone : quia videlicet eo gradu unus distat ab alio, quo gradu remotior distat ab Ottone communi stipite. Ratio hujus Regulæ est, quòd si gradus propinquioris, & non remotioris personæ attendi deberet, tunc in hoc exemplo, cū Anna ab Ottone non nisi uno gradu distet, utpote ejus filia, uno etiam gradu distaret ab Andrea, sicque ita propinquè conjuncta foret Andrea, sicut Cajo, cui, tanquā fratri, in primo gradu conjuncta est : jam autem ad oculum apparet, sororem esse propinquiorem suo fratri, quā filio, Nepoti, aut Pronepoti ex fratre : non ergo ad personam communi stipiti propinquiorem, sed ad remotiorem attendendum est : & sicut Dialectica docet, conclusionem sequi debiliorem partem eò, quòd majus, & minus extremum non nisi probabiliter in conclusione uniri possint, dum unum ex illis probabiliter tantum unitum est cum medio termino in una præmissarum : ita etiam cognatio sequitur remotiorem personam,

sonam, quia nequeunt duæ personæ majori consanguinitate jungi inter se, quàm remotior cõmuni stipiti, & si una remotè distat ab illo, remotè quoque distat ab altera.

104. Ex quo sequitur, quòd, si Andreas etiam habeat filium, v.g Joannē, iste possit sine ulla dispensatione ducere vel Annam, vel Bertam, quia juxta Regulam mox traditam, in quinto tantum gradu consanguineus erit illis, in quo non amplius dirimitur matrimonium, ex dicendis *seq. §.* Sequitur item, in hac linea transversa inæquali haberi illum gradum mixtum, in cujus intelligentia multi hallucinantur: etenim, quia collateralium gradus computantur à cõmuni stipite tantum, manifestum est, Bertam distare in secundo gradu ab Andrea, cùm hoc gradu distet ab Ottone: Andream verò à Berta in quarto gradu, cùm in hoc distet ab Ottone; proinde Andreas, & Berta sunt in secundo, & quarto gradu consanguinei, seu in gradu mixto.

105. Dum igitur occurrit quæstio de consanguinitate duorum, quorum unus alterum non genuit, sive imediatè, sive mediatè, mox inquire de uno illorum, à quo sit genitus: dum Patrem audiēris, adscribe illum supra eum, de quo

H

quæ.

quæris: ultrà interroga, à quo hic Pater sit genitus, & illum supra Patrem priùs notatum adscribe. Idem fac de altero, & utriusque antenatos semper adscribe ita, ut per ordinem unus illorum ponatur supra alterum, donec deveneris ad duos fratres, vel duas sorores, aut ad fratrem & sororem, qui sunt ab eodem Patre, vel Matre geniti, quem, vel quam superiùs adscribe. Hòc factò videbis, quòd eveniet una, vel altera forma ex exemplis suprà positis in explicatione Regularum, poterisque eò modò, quò à me factum vidisti, gradus numerare, & illorum duorum consanguinitatem, de quibus quæstio erat, concludere. Una quoque adverte, difficultatem, si quam in principio senseris, exercitatione repetita vinci

106. Porrò hæc computatio graduù est conformiter ad Canones tradita, & in ordine ad matrimonium in omni Jure servanda. Computatio verò eorundem juxta Leges est quidem in linea recta eadè cum Canonica, sed in utraque transversali differt, ut constat ex epistola Alexandri Papæ II. quæ refertur *c. ad Sedem Apostolicam* 2. xxxv. q. 5. in qua & computatio civilis allegatur, & ratio, ob quam hæc à Canonica diversificatur: nam §. 1. ita legitur. *In Legibus ob nihil aliud ipso-*
rum

rum graduum mentio facta est, nisi, ut hæreditas, vel successio ab una ad alteram personam inter consanguineos deferatur. In Canonibus verò ob hoc progenies computatur, ut apertè monstretur, usque ad quam generationem à consanguineorum sit nuptijs abstinendum Ibi præscribitur, ut hæreditas propinquis modò legitimò conferatur: hìc verò, ut ritè, & canonicè inter fideles nuptiæ celebrentur &c. Hac igitur de causa, quia hæreditates nequeunt deferri, nisi de una ad alteram personam: idcirco curavit sæcularis Imperator in singulis personis singulos præfigere gradus. Quia verò nuptiæ sine duabus non valent fieri personis: ideo sacri Canones duas in uno gradu constituere personas. Et infrà §. 4. duo gradus Legales unum gradum canonicum constituunt. Fratres itaque, qui secundum sæculares leges dicuntur in secundo gradu, juxta Canones numerantur in primo &c.

§. II.

Impedimentum cognationis naturalis.

107. **O**B reverentiam, & honorem, quem non compatitur adus matrimonialis commixtio, nisi alia justa causa eundem cohonestet, semper interdictum erat matrimonium inter sangui-

ne junctos. Accessit & ratio politica dilatandi vinculi amicitiae: quoniam enim copulatio maris, & foeminae, quantum attinet ad genus mortaliū, quoddam seminarium est charitatis. *can. cūm igitur xxxv. q. 1.* consanguinei autem amicitiae debitor aliunde sibi invicē ex sanguinis vinculo adstringuntur, ampliū dilatatur charitas, dum conjugium, inter consanguineos vetitum, cum extraneis contrahitur. *Pater* quippe, & *socer* (*can. cit.*) duarum sunt necessitudinum nomina: dum ergo quis habet alium Patrem, alium Socerum, numerosius se charitas porrigit. Et infra: *Eva* utrique sexui filiorum fuit & *socrus*, & *Mater*, quæ si duæ foeminae fuissent, mater altera, & *socrus* altera, copiosius se socialis dilectio colligaret. Unde etiam amicitiae per connubia protrahenda mos *Priscis* firmissimis habebatur. teste *Dion. lib. 2.* cujus moris efficaciam firmat exemplum foederis occasione conjugiorum inter *Romanos*, & *Sabinas*, de quo *Lucan. lib. 1.* canit.

Generos soceris mediæ junxere Sabine.
Quia verò unitas sanguinis, quò major, & magis diversa, ac repetita per plures fit commixtio, eò ampliū minuitur, ac tandem deficere, nec idem sanguis permanere censetur: inde est, quòd consanguinitas

nitas per omnes gradus non duret, sed ad certos sit limitata, in quibus cum esse desiêrit, eam rursus lex matrimonij vinculo repetit, & quodammodò revocat fugientem, ut dicitur *can. un. q. 4. caus. cit.* dum videlicet per matrimonium cum illa, quæ in valdè remoto gradu distat, nova inchoatur consanguinitatis series.

108. In lege Mosaica in varijs gradibus tum consanguinitatis, tum affinitatis invalidum erat matrimonium, ut legitur *Levit. 18.* sed quia lex illa adveniente gratiâ finem sumpsit: & aliàs si quis dixerit &c. nec posse Ecclesiam in nonnullis illorum (gradibus in Levitico prohibitis) dispensare, aut constituere, ut plures impediunt, & dirimant, anathema sit ex Trident. sess. 24 *can. 3.* ad eos tantum gradus attendendū est, qui aut ex natura ipsa (si qui sunt, de quo paulò post) aut ex statuto Ecclesiæ matrimonium dirimunt. Olim ergo.

109. Cognationis impedimentum ad septem usque gradus protendebatur, ex varijs Canonibus *caus. cit. q. 3.* Verum sub Innocentio III. c. non debet 8. de consang. restrictum est ad quartum duntaxat gradum inclusivè. *Prohibitio copulæ conjugalis quartum consanguinitatis gradum non excedat. Nec priorum Canonum culpanda est*

revocatio: etenim, ut ibi præmittitur, non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum, statuta quandoque varientur humana: præsertim cum urgens necessitas, vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quæ in veteri Testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

110. *Dubitas I.* An non in linea collateralis Jure naturæ dirimatur matrimonium? *Respondeo*, negari non posse magnam esse indecentiam copulari in primo gradu, quæ sine gravi necessitate, & præponderante ratione cohonestari nequit: unde Aristoteles solo naturæ lumine ductus turpissima inter fratrem, & sororem esse credidit conjugia 1. *Polit. c. 2.* Barbaræ quoque nationes id matrimonij genus exhorrescunt, nec nisi perversis legibus regi dicuntur à Ss Patribus, quæ id admittunt. Notum est ex historia *Gen. c. 12.* Abram, dum timuit Ægyptijs fateri, Sarai, quod esset pulchra nimis, esse uxorem suam, eam rogasse: *dic, quod soror mea sis*: supposuit utique, se illis sufficiens persuasurum, eam non esse uxorem, si crediderint esse sororem: unde postquam Pharaon reperit non esse sororem, conquestus erat: *quidnam est hoc, quod fecisti mihi? quare non indicasti, quod uxor*

uxor tua esset? Aulici quidem, dum Cambyfes Rex Persarum, suæ sororis amore captus, interrogaret, num sibi per legem aliquam matrimonium cum ea liceret: nullam adesse legem, nisi hanc, quòd liceat Regi Persarum facere, quòd liber, responderunt, ut refert Hermes in *Fasciculo Juris publici. c. 11. n. 84.* ex Herodot. quâ sententiâ animatus, duxit unam ex sororibus, & paulò pòst alteram. Sed nimis assentatorium erat responsum: nec etiam Cambyfes sollicitus erat de consensu Judicum, nisi quia ab ipso naturæ lumine monebatur, per conjugium cum sorore se rem insolitam, & parùm honestâ attentaturum.

Ad hanc naturalem honestatem, & pudorem non videtur attendisse quoque Cimon, Miltiadæ clarissimi Græcorum filius, dum interrogantibus, cur Elpini-
cen germanam suam duceret? reposuit: Mea soror & pulchra, & prudens, & dives, & genere mihi æqualis, & à communi Patre meæ fidei concredita est: optimum ergo factu putavi, si, quam natura mihi pro sorore dederat, ultrò uxorem ducerem. Verùm quia, ut ait Livius l. 38. *res potius, quam auctores spectandæ sunt:* in probandis hisce connubijs illa ipsa, an rationali verecundiæ consona sint, con-

H. 4

fide-

siderari debent, cùm prudentes cætera homines ad ea quandoque, sive passione, sive aliò motivò præoccupatos, deduci legimus, & experimur, quæ cum sana mente componi nequeunt. Athenienses, qui de sapientia laudantur, sanxere, ut refert D. Hieron. *ad Rusticum Monachum* ex Plinio) legitimum cēseri matrimonium, si fratri soror nuberet, cùm inter æquales matrimoniū celebretur: illicitum verò, si Neptis Patruo, hoc enim perinde esse, ac si Patri nuberet filia, cùm tamen ratio illud potius prohibeat matrimoniū, tanquàm in propinquiori gradu contractum.

III. At cùm non sit bona consequentia ex eo, quòd aliquid sit illicitum, deducere, illud quoque esse invalidum: quàmvis Philosophicam involvat indecentiam, sororem accipere in uxorem, & Theologicam, dum id lege prohibetur, censeo nihilominus cum Mastrio 4. *disp.* 7. n. 46. & alijs ab eo relatīs, tale matrimonium Jure naturæ invalidum non esse, quam sententiam Caramuel *Theolog. fundament. l. 3. n. 3763.* dicit veram, & omninò tenendam: cùm nulla lex naturæ irritans adduci possit, indecentia autem naturalis non nisi illicitum inferat conjugium. Quapropter S. Aug. 15. *de Civit.*

DEI

DEI c. 16. & refertur c. cū igitur caus. sit. q. 1. apertè dicit: ob necessitatem in exordio mundi hoc matrimonium fuisse permissum, quod profectò quantò est antiquius compellente necessitate, tantò postea factum est damnabilius Religione prohibente: & paulò pòst dicit. quòd humano genere crescente, & multiplicatò, etiam inter impios DEorum multorum, falsorūque cultores sic observari cernimus, ut, etiamsi perversis legibùs permittantur fratrum conjugia, melior tamen consuetudo ipsam malit exhorrere licentiam: & cū sorores accipere in matrimonium primis humani generis temporibùs omninò licuerit, sic aversetur, quasi licere nunquàm potuerit. Ex quibus colligitur, hoc conjugium in lege naturæ valuisse, & quidem absque dispensatione, quoniam nondum leges erant, quæ talia connubia abrogarent, ait S. Hieronymus in quæst. super Genes. postmodum autem Religione prohibente, Mosaicā primū, deinde Catholicā, omni vigore destituta erant: & licèt ea lex apud multas gentes non vigeat, vim tamen illius consuetudo, ab his matrimonijs abstinendi, quasi universim recepta, supplet.

112. Exinde sequitur I. Pontificem posse, absolutè loquendo, dispensare in hoc gradu, quod etiam Caramuel, se ipso

testante *l. c. n.* 2760. Lovanij in promotione ad Lauream publicè propugnaverat: quàmquàm non legatur ea potestate unquam usum fuisse, fortassis nec, ut unquam uteretur, expediat, non enim omnia expediunt, quæ licent. Tùm quia plausibilis est sententia Sanchez *l. 7. disp. 52.* & quàmplurium aliorum, volentium illum gradum Jure naturæ infirmare matrimonium. Refert quidem Sylvester ex Archi-Diacono, Martinum V. dispensasse cum eo, qui cum sua germana contraxerat, & consummaverat: sed quia alij negant, Archi-Diaconum id recensere, factum hoc dubiæ fidei redditur.

113. II. Cùm Infideles non stringantur legibûs Ecclesiæ, eos, qui ad fidem, & Baptisma suscipiendum convertuntur, non esse separandos, quàmvis tempore Ethnicismi in primo gradu lineæ transversæ copulati fuissent, nisi id matrimonium aliàs apud ipsos per specialem legem, vel consuetudinem invalidum foret, ut expressè docet P. A Breno in *Manuali Missionarior. l. 3. c. 5. q. 13. n. 7. & seqq.* Legitur quidem *c. gaudemus. de Divort.* Innocentium III. hoc declarasse quoad eos Infideles, qui in 2. aut 3. gradu contraxerunt, ut scilicet liberè possint, & licitè manere conjuncti, cùm per Sacramentum
Bap.

Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Ex hoc tamen non licet inferre, aliud esse sentiendum de consanguineis in primo gradu, ex eo, quod Papa responderit tantum ad quæsitum, sibi à Tiberiad: Episcopo motum de ijs, qui in 2. aut 3. gradu se attinebant, nihil statuens de ijs, qui primo gradu junguntur, quod etiam quidam ex AA. candidè fatentur.

114. *III.* A fortiori non nisi Jure positivo humano irritum est matrimonium in 2. & ulterioribus gradibus lineæ obliquæ, ut decisum est *c. mox citatâ.* Exstant quoque exempla hujus matrimonij in sac. Paginis. *Gen. c. 11.* Nachor duxit Melcham fratris filiam: & Abrahâ Sarai, quæ quidem soror illius coram Ægyptijs appellata fuit, ut *N. 110.* visum: sed soror dicitur, quia filia fratris erat. *c. quæritur. xxii. q. 2.* unde in hoc gradu dispensari posse, docetur à Trident. *sess. 24. c. 5.* *In secundo gradu nunquàm dispensetur, nisi inter magnos Principes, & ob publicam causam:* quam publicam causam Fidei considerans Ecclesia, ne hetherodoxi, qui in 2. aut ulteriori gradu conjugati vivunt, à conversione retrahantur, si juxta disciplinam orthodoxam à conjugibus, quas difficulter relinquunt, sperarentur:
Præ.

Præfatis Missionum, Episcopis, ac Vicarijs Apostolicis facultatem tribuit, cum ijs, qui ad fidem convertuntur, dispensandi in quocunque consanguinitatis, & affinitatis gradu sive simplici, sive mixto lineæ transversæ, dummodò primum non attingat.

115. *Dubitas II.* An idem de primo gradu lineæ rectæ dicendum? *Respondeo.* Cum gravem indecētiā dicat matrimonium cum sorore, multò graviolem dicit filij cum matre, aut filiæ cum patre. Quid cum honore, & reverentia, quam vi Decalogi filij Parentibus debent, si ex matrimoniali copula una caro effecti, ad æqualitatem quandam reducerentur, omni paterna superioritate extincta? ubi honestas illa, respectus, & observantia, dum turpitudine illorum mutuò revelaretur? Nefandus profectò foret talis concubitus, nec fieret, ut ait Ovid. lib. 7. *Metamorph.* nisi *ferarum more ferarum*, quarum nec omnes illum admittunt, notante Plinio lib. 8. *natur. historiae* c. 42. Soliti erant Cimbri, filias ex se genitas, ducere, sed hanc consuetudinem, tanquàm naturæ adversam, Marius Consul, postquàm de illis, in Germania victis, triumphum Romæ egerat, penitus sustulit: *contra pudorem* namque est, fili-

am

um in uxorem suam ducere. L. adoptivus
14. §. 2. ff. de ritu nuptiar.

Atque hæc perpendens P. Marchant.
Tribun. Sacram. tom. 3. p. 3. tract. 1. tit.
5. q. 1. satis mirari nequit, aliquos cum
Sanchez cit. disp. 51. n. 10. ad tam in-
congruas speculationes devenisse, ut spe-
culativè probabilitatem aliquam (in casu,
quò defecisset totum genus humanum)
coniunctioni huic nefandæ matrimonij
legitimi tribuerint : quandoquidem etiã
filix Loth, quàmvis crediderint, omne
virosum genus perijsse, nequaquam ta-
men arbitrabantur, Patrem secum ad
fuscitandum semen, & servandum genus
humanum concubiturum, nisi ratione
illius, per vinum obnubilatâ, ad id indu-
catur : dixit ergo una ad alteram. *Pater
noster Senex est, & nullus virosorum remansit
in terra, qui possit ingredi ad nos juxta
morem universæ Terræ. Veni ! inebriemus
tum vinò, dormiamusque cum eo, ut servare
possimus ex Patre nostro semen.* Gen. 19. 31.

116. His non obstantibus, DD. non
mediocris notæ, passim videndi,
præsertim apud Sanchez cit. nolunt, hoc
matrimonium Jure naturæ invalidari eò,
quòd substantiæ, & fini intrinseco con-
jugij non repugnet conjunctio Patris
cum filia : nec clarè ex naturæ principijs
hæc

hæc nullitas deduci queat, ob quod *Ca. ram. l. c. n. 376* l. fatetur, se semper credidisse, talia matrimonia ex natura rei non esse irrita, & se oppositam sententiam cum admiratione suspicere. At illa multum invaluit, quam etiam *Scotus 4. d. 40. q. un.* deducit ex verbo *Adæ Gen. 2. Relinquet homo Patrem, & Matrem, & adharebit uxori suæ*: hoc enim, ante omnem legem positivam dictum, supponit aliam à Matre debere esse uxorem.

117. Si incertum est, Jure naturæ dirimi connubia in primo gradu lineæ rectæ, quantò minùs certum erit de alijs gradibus ejusdem lineæ, cùm non tantum obligetur neptis avo, nec tantam illi reverentiam teneatur, quantum filia patri, à cujus sanguine immediatè descendit, & quasi pars illius esse censetur. Inde est, quòd *P. A Breno cit.* quàmvis defendat, matrimonium Avi cum nepte esse à natura nullum, *n. 19.* tamen, & *n. 29.* concedit cum *Sanchez cit. n. 21.* demptò primo gradu consanguinitatis lineæ rectæ, matrimonia Infidelium, si aliter fieri nequeat ob nimiam difficultatem separationis, aliásque circumstantias con honestantes, (modò consuetudo sit apud eos ita contrahendi) in conversione ad fidem salvificam dissolvi non debere.

Denique

118. Denique quoad alios ulterio-
res gradus lineæ rectæ communior senten-
tia vult, illos in infinitum dirimere ma-
trimonium: cùm omnes Ascendentes
habeant rationem Principij respectu de-
scendentium quorumcunque, tanquàm
eorum Parentes, ut etiã leges agnoscunt:
*Appellatione Parentis non tantùm Pa-
ter, sed etiam Avus, & Proavus, & dein-
ceps* NB.) omnes superiores continentur. l.
appellatione ff. de V. S. Propterea etiam
omnes illi in infinitum à ferendo testimo-
nio pro Descendentibus repelluntur in
causis non exceptis, ut Jurissæ advertūt.
Nec hoc correctum est per *c. non debet. su-
prà N. 109.* relatum, in quo cognatio li-
neæ transversæ tantùm ad quartum gra-
dum reducitur. Non nego quidem illam
unitatem sanguinis per tam multiplices
commixtiones plenè enervari, & totali-
ter extinguì per ea, quæ dixi N. 107. At-
tamen, quia hoc non obstante, in mora-
li æstimatione, quæ in Legibus, & Ca-
none fundatur, quicunque Descendentes
respectu Ascendentium nomine filiorum
veniunt: judico, quidquid dicant aliqui
cum Sanchez *cit.* impedimentum hujus
lineæ æquè modò, ac priùs in infinitum
protendi. Hinc Adam, si resurgeret, nul-
lam ex fœminis ducere posset, quia *Jure*
Gen.

Gentium incestum committit, qui in gradu ascendentium, & descendantium uxorem ducit. L. fin. de Ritu Nuptiar.

Fateor nihilominus, speculativam potius esse hanc controversiam. Brevitas humanæ vitæ perquam rarò concedit, videre descendentes in quinto, minùs in vltterioribus gradibus: dùmque etiam hæc felicitas alicui contingit, si non unitas sanguinis, excessus tamen ætatis non admittit, ut Atavus Atneptem (ita in quinto, & sexto gradu distantes vocantur. *c. primus gradus. xxxv. q. 5.*) aut Tritavus ducat Trineptem.

§. III.

Resolvitur casus de Cognatione naturali.

Bertæ, quam sibi desponsaverat, maritali jure cohabitavit Lentulus, sed quia suboritur illi dubium (dum Antenatos uxoris attentius considerat) de cognatione aliqua, se inter, & illā intercedente, accedit consanguineos, rei veritatē ampliùs exploraturus, qui dū in utriusque Majores sollicitè inquirūt, evidenter concludunt, Lentulum esse ex magno Bertæ Avunculo Pronepotem, Bertam verò Promaterteræ illius Neptim. Exponit hæc Lentulus Titio, & Titius pro remedio dispensationis ad Datariam Papalem suppli-

plicem mittit, in quo hæc duntaxat exprimit: Oratores esse in quarto gradu consanguineos (nam in hoc gradu Lentulus distat à Perta) bona fide contraxisse, & quia matrimonium per multiplicatam copulam consummatum est, difficulter, nec sine gravi incommodo, & damno separari posse. Obtentam gratiam Officialis Episcopi, cui juxta solitum stylum inscripta erat, alijs Diæceseos implicatus negotijs, mox exequi nequit. Verùm quia gravis Oratoribus visa est mora longior, delegat Notarium suum, qui apertò Rescriptò, & facta de rei veritate inquisitione, omnia refert Officiali, & quo etiam observatis Rescripti clausulis, dispensatio executioni data erat &c. Sûntne omnia benè facta?

119. Respondeo. Plura in hac specie facti intercurrisse, quorum quædam approbanda videntur, alia reprobanda. I. Ante omnia advertendum venit circa usum matrimonij: Etenim si Lentulus prudens concepit dubium de consanguinitate cum uxore sua, obligatur quidem exinde ad ulteriùs inquirendam veritatem, aut certitudinem: interim tamen ab usu matrimonij non impeditur, sed licitè debitum reddit uxori, dum illa in bona fide perseverat, nec de consanguinitate dubitat. Ratio est; quia

quia uxor in debito exigendo ex possessione matrimonij, bona fide contracti, & continuati, defenditur. Dubitatem ipsum nihilominus privat jure petendi: nam omne dubium suspendit determinationem judicij, & dictamen conscientiae, aliquid sibi licere, & dum tale iudicium practicum formari potest, cessat eò ipsò dubium: cum igitur cessare nequeat, donec per inquisitionem factam non illucescat veritas, aut moralis certitudo, tanto tempore nequit dubitans petere debitum. Aliud est de dubio, ex levibus motivis conceptò, quod utique vilipendi, & explodi debet de consilio Episcopi, vel Confessarij: & quidem ad sui Pastoris consilium conscientia levis, & temerariae credulitatis (si v. g. quidam non solidae fidei asserat impedimentum consanguinitatis &c.) explosa licetè potest non solum reddere, sed exigere debitum conjugale. c. inquisitioni 44. de sentent. excommunic. quemadmodum etiam, si facta inquisitione moralis saltem certitudo de existentia consanguinitatis non appareat, ut Omnes in ejusmodi casibus advertunt. Porro illud de reddendo debito intelligo, ut dixi, in supposito, quòd altera conjux bona fide utatur: si enim & illa rationaliter dubitet de impedimento, similiter

non

non audet petere, sicque nec alter reddere; quia negato jure petendi non est licitum reddere in similibus

120. II. Benè factum est, quòd consanguinei fuerint interrogati: *quoniam unusquisque suam Genealogiam cum testibus, & chartis, tum etiam ex recitatione majorum scire laborat. c. videtur 3. qui matrim. accusare, & propterea consanguinei, etiam in judicio, tanquam testes hac in causa admittuntur. cit. c. & c. ixxxv. q. 6.* unde non est, cur Lentulus illos interrogare, & dictis illorum credere non deberet, dum jurejurando, se verum dicere affirmaverint, *c. notificamus. caus. & q. cit.* cum ita testantes etiam in Judicio fidem habeant. Quia ergo adinventæ est consanguinitas, conjuges ab usu conjugij, etiam tactibus illis, quæ solutis vetita sunt, se continere debent; immò à cohabitatione quoque, si periculum proximum (quod vix unquam abesse potest à conjugibus juvenibus, & vel maximè carnali congressui jam assuetis) similia attestandi id jubeat, soluti enim sunt ob nullitatem matrimonii, & ideo nullus adest titulus, qui aliquid eorū cohonestaret.

121. III. Supplicem debuisse mitti ad Datariam eò, quòd impedimentum consanguinitatis in casu hoc æstimandum

fit publicum : tamen si enim non publicū, sed occultum dicitur, quod quinque sciunt, ut notant DD. ex Glossa recepta in c. manifesta II. q. 1. in aliquo Collegio, aut Vicina, vel Párochia, cujus communitas ex decem saltem hominibūs constituitur: híc autem fors nec quinque consanguinei aderant, qui in consanguinitatem inquisiêrunt. Accedente nihilominus periculo ulterioris propalationis pauciores etiam sufficiunt ad faciendum impedimentum publicum, dum nimirum illud probare possunt, unâ quoque timetur, ne illud divulgent, prout in proposito, cùm non vereamur consanguinitatem edicere aliquorum, quæ nullam infamiam generat.

Dixi autem: *ad Datariam*; hæc siquidem (quæ etiam appellatur *Officium minoris gratiæ*) est tribunal, quod in foro externo pro dispensatione super quarto gradu simplici, aut tertio, & quarto mixto pulsari debet. Alioquin pro tertio simplici, aut secundo, & tertio mixto ad *Cancellariam*: pro secundo autem, aut primo, & secundo, vel primo, & tertio, vel primo, & quarto mixtis, aut denique primo gradu affinitatis recurrendum est ad *Prefecturam Brevium*, ubi fiunt expeditiones sub annulo Piscatoris.

122. IV. In supplci Libello debuit exprimi, Lentulum, & Bertam bona fide contraxisse; qui enim scienter, seu mala fide contrahunt (intelligo malam fidem ex parte utriusque conjugis) haud, aut vix spem dispensationis habere possunt. Non tamen necessarium videtur exprimere, matrimonium esse consummatum, nisi in ordine ad dispensationem facilius impetrandam, cum ad simpliciter dispensandum sufficiat, matrimonium esse cum ignorantia impedimenti bona fide contractum. Planè autem superfluum erat apponere, copulam conjugalem fuisse aliquoties repetitam ad quid enim?

123 V. Ultra hæc debuisset quoque exprimi tertius gradus, quò Berta est juncta Lentulo; quàmvis enim verum sit, in gradu mixto attendi remotiorem tantum gradum, qualis in casu nostro est quartus; unde si in foro interno petatur dispensatio, sufficit illum in supplci exprimere. Pro foro tamen externo omnimodè requiritur propinquioris mentio, non quidem ex hoc fine, quia dispensatio etiam pro hoc gradu est necessaria, sed ut declaretur in litteris dispensationis, gradum propinquiorem non obstare. Hòcque indubium reddidit Pius V in sua constit. Sanctissimus in Christo. 26. Aug. 1566. ibi.

quòd de cætero: (in quibuscunque dispensationibus ac litteris, commissionibusque desuper, etiam Locorum Ordinarijs faciendis) gradus remotior attendatur, trahâtque secum propinquiorem, ac ob id sufficiat, remotiorem tantùm gradum exprimeret: obtentis tamen postea (NB.) super propinquiore Litteris declaratorijs &c.

124. VI. Potuit quidem Officialis Notarium subdelegare ad capiendam informationem de rei veritate, ut videlicet examinet ipsos Oratores, testes &c. ad videndum, an omnia sint vera, quæ erant in supplici libello exposita, & repetita sunt in Litteris dispensationis: hæc enim sapiunt meram Jurisdictionem, quàm Officialis, licèt in proposito sit delegatus, subdelegare tamen potest, tanquàm Delegatus Principis ex *communi* doctrina. Nequaquàm tamen committere potuit Notario, aut alteri ipsum Officium dispensandi, sed dispensationem ille ipse, ad quem Litteræ directæ sunt, exequi debet eò, quòd executio sit nudum ministerium, in quo Delegatus alterum subdelegare nequit. *c. ult. de Offic. Delegat.* Cæterùm non videtur necessaria informatio de rei veritate per processum, & examen testium in forma judiciali, & in scriptis: sed satis est, si Executor se extrajudicialiter

liter informet, & deinde comperta rei veritate verbaliter dispense. Clericatus in *Discord. forensib. civilib. Discordia* 51. n. 6. & 7. post alios *citt.* allegans etiam ex Garzia decisionem Rotæ in una *Mediolanens. matrimonij* die 17. Junij 1602. Vide amplius dicenda N. 239. Item *discordia* 49. n. 4. & *seqq.* docet Juramentum de rei veritate, dum id in Rescripto exigitur, posse à partibus sumi extrajudicialiter eò, quòd id requiratur pro ipsius Executoris informatione duntaxat.

125. VII. Dispensatio ab Officiali facta nulla erat ob rationem *suprà* allatā, quòd scilicet non fuerit facta mentio in Supplici gradus propinquioris, in quo Berta juncta erat Lentulo: siquidem expressio hujus, & desuper facta declaratio, *illum non obstare*, non tantum est necessaria, ut dispensatio licite executioni detur, sed etiam, ut valide: unde gratia dispensationis à S. Sede facta est quidem valida, inquantum non laborat sub. vel obreptionis vitiò, etsi subcitus fuerit gradus propinquior, ut declaravit Pius V. in Constitutione *cit.* At nemo illam valide executioni dare potest, quidquid dicat Sanchez l. 8. d. 24. n. 29. & alij, qui attendendi amplius non sunt, postquam & Urbanus VIII. 1. Novemb. 1624. di-

spensationem similem ex hoc tantum capite declaravit invalidam, & matrimonium ob eam revalidatū esse incestuosum, quod non fuerint prius petita, & obtenta litteræ declaratoria, *secundum gradū non ob stare*: & Innocentius X. idem declaravit, quod tertius gradus non fuerit expressus, nec declaratio, illum non ob stare, petita, & obtenta. Utrumque autem Breve, sicut & constitutionem Pij V. per extensum adducit P. Reiffenst. in *Appendice ad 4. Decretal. n. n. 167. 173. & 174.* Quocirca cum Officialis comperit Lentulum, & Bertam non tantum quartō, sed etiam tertio gradu se invicem attinere, nec tamen tertium gradum fuisse expressum, debuit iterum Romam recurrere, supplicando, ut per Breve aliud gratiosè declaratur, *tertium gradum non ob stare*, & hōc obtentō primū dispensare. Quod quia non est factum, manet matrimonium nullum, donec S. Sedi hic error exponatur, & preces pro nova dispensatione porrigantur.

Adverte autem, hæc intelligenda esse, dum gradus propinquior non est primus, sed secundus, aut tertius: si namque est primus, necessaria est non jam declaratio, *illum non ob stare*, sed dispensatio propria, cum Paulus V. in *cit. Constitutio*
ne

ne hunc gradum singulariter excipiat :
dumodo primum quòquò modo non attingat :
cùm in eo Sanctitas sua nunquam dispensare
intendat, nisi id specialiter petita expri-
 mat : unde non facta mentione primi gra-
 dūs, ipsa gratia dispensationis in se erit
 subreptitia, & nulla. Et hoc, quantum
 ad primum gradum, verificatur etiam in
 dispensationibus à Sac. Pœnitentiaria
 pro foro interno procuratis.

ARTICULUS III.

De cognatione Legali.

§. I.

Explicatio, & Impedimentum Cognationis Legalis.

Adoptio est actus legitimus, per quē
 fit filius, vel nepos, qui non est per
 naturam filius, vel nepos, licet sit con-
 sanguineus, ut Juristæ, & Theologi col-
 ligunt ex §. *Adoptio Inst. de Adop.* Quem-
 admodum enim ars imitatur naturam,
 & quandoque supplet defectum illius: ita
 Leges, volentes eos, qui per naturam or-
 bati sunt Descendentibūs, consolari, ad-
 mittunt, ut in locum Liberorum alios
 subrogare valeant, & Familiæ suæ, tam-

quàm veros filios aggregare: quò factò defectus naturæ artificiosè quodammodò suppletur, etiam abundantius quandoque, & melius, ut Constat de Vespasiano, & Nerva Imperatoribus, quorum primus habuit quidem filium Domitianum, sed quia omnis pravitatis epitome erat, infelicior dicitur Nervâ, qui omni prole destitutus, Trajanû omnis probitatis speculum, ut adoptivum tenuit filium; ut verum sit, quod cecinit Statius.

*Vidi ego transfertos alieno in robore ramos
altius ire suis*

Sed & , Christum Dominum specie quadam adoptionis usum fuisse, legimus, dum in cruce moriens, Joannem sui locò B. Virgini commendavit in filium, & Illam Joanni in Matrem: & ex illa hora accepit Eam Discipulus in sua Joan. 19. 26.

127. Duplex est adoptio: una perfecta, quæ etiam *arrogatio*, vel *adrogatio* dicitur: altera imperfecta, seu absolute dicta *adoptio*. §. cit. *adopt.* & L. 7. tit. 7. par. 4. utraque in hoc convenit, quòd adoptans debeat esse masculus, ex natura sua potens ad generandum, 18. annis senior adoptatò, & major 25. annorum, vel etiam, ut arbitror, 22. annorum, si quis in hac ætate ex statuto alicujus Patriæ, aut dispensatione Principis fiat Majorennis, &

& administrationem suorum bonorum acquirat. Hinc fœmina adoptare nequit, nisi ex speciali privilegio Principis: nec ex natura frigidi, nec spadones: benè verò castrati, & Sacerdotes, quia illi ex accidente tantùm superveniente, hi verò ex virtute Religionis generare non possunt. Conveniunt denique in hoc illæ adoptiones, quòd utrâque adoptati succedant adoptanti, ab intestato decedenti.

Differunt autem, quòd per arrogationem adoptatus transeat in potestatem arrogantis: & ob id arrogatus debet esse sui Juris, aliàs si foret in alterius potestate constitutus, non posset arrogantis potestati subijci: & quia per adoptionem simplicem adoptatus non subditur potestati adoptantis, poterit adoptari etiam ille, qui sui juris non est. Item arrogatus fit hæres necessarius arrogantis ex testamento in quarta Bonorum parte: non adoptatus. Item arrogatio requirit auctoritatem, seu Rescriptum Principis, à quo & arrogans, & arrogatus interrogandi sunt, utrùm in arrogationem reverà consentiant: ad adoptionem verò sufficit auctoritas inferioris Judicis, v. g. Magistratûs, merum, & mixtum imperium habentis: nec est necessaria illa expressa interrogatio, dummodò

modò alioquin constet de voluntate adoptati, & adoptantis. Et hæc omnia desumuntur ex varijs §§. cit. *Inst. de Adopt.* de quibus amplius consule Legistas.

128. Ad imitationem quandam cognationis naturalis voluerunt Leges etiam ex adoptione exsurgere cognationē, quæ propterea etiam *Legalis* dicitur, inducens impedimentum dirimens matrimonij contrahendi, ut patebit. Solæ quidem Leges non sufficerent ad dirimendum matrimonium, cum id autoritatis apud fideles Ecclesiæ tantum competat: sufficiunt tamen, quatenus sunt ab Ecclesia quoad propositum continua praxi, & consuetudine approbatæ, & canonizatæ: quas etiam Nicolaus Papa venerandas nominat. *c. Ita diligere. xxx. q. 3.* ubi cognationem spiritualement ex naturali, & Legali firmare nititur: *Unde inter eos* (spiritualiter cognatos) *non arbitramur posse fieri quodlibet legale conjugium: quandoquidem nec inter eos, qui naturā, & eos, qui adoptione filij sunt, venerandæ Romanæ Leges matrimonia contrahi permittunt.* In Decretalibus quoque indistinctè, & sine ulla limitatione ponitur titulus: *De cognatione Legali*, id est ex Legibus ortā, quæ nullibi reperiuntur esse

correctæ, aut restrictæ. His itaque Legibus insistendo.

120. *Quæres I.* An ex utraque adoptione N. 127. insinuatâ consurgat cognatio Legalis, dirimens matrimonium? *Respondeo*: multos quidem sat probabiliter affirmare cum Glossa in *c. un. de cognat. legali*, eô, quòd Jura sine distinctione de adoptione loquantur: dum autem Jura non distinguunt, nec nos distinguere debemus per *vulgaria*. Scotistæ se insuper in Scoto fundant 4. d. 42. q. un. Verùm quia Scotus nihil expressè decidit, sed mentem Glossæ cit. duntaxat adducit: aliàs etiam impedimenta, tanquam odiosa, strictam interpretationem subeunt: cum Engel 4. tit. 12. n. 3. Pirhing *ibid.* §. 2. Sanchez l. 2. d. 63. n. 9. Sporer *de matrim.* n. 85. & alijs hoc impedimentum probabilius intelligo de adoptione tantùm, quæ *arrogatio* nuncupatur: Tùm quia cognatio legalis introducta est ob similitudinem, quam cum naturalibus habent filij adoptivi: cùm igitur hæc similitudo non nisi in arrogatis verificetur, qui tantùm familiæ arrogantis aggregantur, & illius subduntur potestati, licèt non ex verbis Legum, ex fine tamen sufficienter deducitur, eas hoc impedimentum de arrogatione intellexisse.

120. *Quæres II.* Inter quas personas versatur hoc impedimentum cognationis legalis? *Respondeo:* hic adesse quandam analogiam ad cognationem naturalem quantum ad lineas, & ad affinitatem. Quapropter singillatim loquendo.

I. In linea recta versatur inter adoptantem, tanquam Patrem ex una, & adoptatum, hujusque Descendentes, sub potestate adoptati existentes, tanquam filium, & Nepotes ex altera parte. §. 1. *Inst. de Nuptijs*, & *L. 15. ff. de Adop.* ubi statuitur, eos descendentes cum adoptato censerī simul adoptatos; quos tempore adoptionis sub sua habet potestate: ita namque unā cum adoptato in adoptantis transeunt potestatem, ut advertit Sanchez *cit. n. 34.* Quare si Paulus adoptet Cajam, Cajæ filiam ducere poterit: cum enim Caja non gaudeat patria potestate in filiam. §. *feminae Inst. cit.* hæc per adoptionem Cajæ non transit in potestatem Pauli. Idem est de filiabus Petri, si sint emancipatæ, dum Petrus adoptaretur a Paulo. Et hæc cognatio, quæ dicitur *Paternitas Legalis*, durat in perpetuum, nec cessat soluta adoptione: *Eam, quæ tibi per adoptionem filia, vel Neptis esse cœperit, non poteris uxorem ducere, quāvis eam emancipaveris l. c. non ob-*
stante

stante solutione adoptionis, quæ fit per emancipationem.

131. II. In linea transversa inter filios legitimos adoptantis, qui adhuc sub illius patria potestate vivunt, & inter adoptatum ipsum tantum, non autem fratres, aut sorores hujus. Hæc cognatio est *Fraternitas Legalis*, & durat durante solummodo adoptione: si quæ per adoptionem mihi soror esse cæperit, quamdiu durat adoptio, inter me, & ipsam nuptiæ consistere non possunt. c. un. de cognat. legali. Concordat L. 22. ff. De Rit. Nuptiar. Eam, quam Pater meus adoptavit, & emancipavit, potero uxorem habere, æquè, & si me emancipatô illam in potestate retinuerit, poterimus jungi matrimonio. Ad dicitur quoque modus, non obstante adoptione deveniendi in matrimonium: Itaque volenti Generum adoptare, suadetur ut filiam emancipet. Similiter suadetur ei, qui velit Nurum adoptare, ut emancipet filium: & refertur in Decreto, tamquam Palea c. 6. xxx. q. 3.

Dixi autem: inter filios naturales legitimos: filij siquidem illegitimi adoptantis, cum non sint in potestate illius &c. si adversus 12. Inst. de Nupt. ex comuni, & receptâ sententiâ non fiunt cognati Legales cum adoptato,

Sed

*Sed quid, si quis adoptet plures, Titium v. g. & Annam, suntne isti impediti à conjugio invicem, tamquam frater, & soror legales? Respondeo: In hoc quoque casu prævalere sententiam negatam ex solido fundamento, quòd Jus hoc impedimentum non exprimat. Fatigantur quidem aliqui ad sciendum, ob quam rationem Leges hunc casum omiserint. Ast cum Caramuele *Theolog. fundam. l. 3. n. 378.* sufficit scire, quòd Jura illum non respexerint: à ratione autem malè deducitur aliquod impedimentum, quia legibus tantum regimur in statuendis impedimentis.*

132. *III.* Ad modum denique cujusdam affinitatis legalis tangit hoc impedimentum adoptatum, & uxorem adoptantis, tamquam filium legalem, & novercam: *Adoptivus filius, si emancipetur, eam, quæ Patris adoptivi uxor est, ducere non potest, quia Novercæ locum habet. L. 14. ff. de rit. nupt. & vicissim adoptantem, & uxorem adoptati, tanquam Patrem legalem, & nurum ejus. Ibid.* Notandum autem est in Lege cit. illud: *adoptivus filius si emancipetur: cum enim per emancipationem cesserit adoptio, si ea non obstante perseverat impe-*

mentum, clarum est, illud in hoc genere esse perpetuum: sicut in linea recta.

Dum igitur dubiū aliquando emer-
ferit de legali aliquorum cognatione,
per consequens de impedimento inde or-
tō: attende imprimis, an adoptio tan-
tūm, vel arrogatio intercedat, quod si te-
latuerit, accede Legistas, quorum est ex-
actè has duas species distinguere. Si testa-
ti fuerint, veram adesse arrogationem,
confer illos cum personis, per *preceden-*
tes tres NN. adductis, & explicatis, & si-
quidem repereris illos cum aliquibus con-
venire, facile tibi erit concludere cogna-
tionem legalem, secus judicabis eos om-
ninò liberos.

§. II.

Resolvitur casus de Cognatione Legali.

ORmillus mortua consorte, quæ liberos
illi reliquerat, ducit Libitinam, quæ
pariter ex priori matrimonio aliquarum
prolium mater facta fuit. Ut utriusque ma-
trimonij Liberi in Bonis sine distinctione suc-
cedere possent, usitatam in Germania Uni-
onem prolium (Kindschafft / oder Erbs-
Verbrüderung) requisitis ad eam solennita-
tibus inveniunt. Sūntne propterea ex cogna-
K tione

tione aliqua inhabiles ad matrimonium, si quod invicem contrahere vellent?

133. *Respondeo.* Si liberi utriusque verè sint adoptati, utique non subsisteret matrimonium inter illos ratione fraternitatis legalis N. 131. explanatæ; liberi enim Ormilli fierent filij Libitinæ, per consequens fratres, & sorores liberorum Libitinæ, & è contra: unde si quæ Ormili filia aspiraret conjugium cum aliquo Libitinæ filio, necessarium esset, ut aut suam filiam Ormillus, aut suum filium Libitina emanciparet, prout ipsum Jus l. c. instruit: vel Libitina emanciparet filiam Ormilli, ne sit amplius filia illius adoptiva, vel tandem Ormillus filium Libitinæ; cessante namque adoptione per emancipationem, aut aliam viam, in Jure civili fundatam, cessat quoque Legalis fraternitas, ut *ibidem* dictum.

134. Dixi, si verè sint arrogati: id enim ex mente, & intentione Parentum arrogantiū patere debet: ex voluntate item liberorum arrogatorum, ut deducitur ex dictis N. 127. an scilicet liberi reverà voluerint in filios adoptivos arrogari; Parentes verò illos adrogare. Cæterum autem, tametsi adhibuerint solennitates illas, quæ de Jure arrogationi præscribuntur, nisi tamen expressè de dicta voluntate

tate constet, non est arguenda cognatio legalis: in Germania siquidem etiam ad meram Unionem prolium solent solennitates arrogationis adhiberi, cum tamen illa Unio non tam fiat propter maiorem conjunctionem personarum, quam Bonorum tantum, ut diversorum matrimoniorum liberi æqualiter tam in Bonis paternis, quam maternis succedant, ut advertit Engel 4. tit. 12. n. 7. Cum ergo Jura de hac Unione nihil statuerint, sitque de consuetudine tantum introducta (etiam inter Principes personas) impedimentum cognationis legalis nequaquam ad illam extendendum est.

CRIMEN.

135. **E**Xperientia docet Confessarios, quod conjux, provecta ætate, aut notabili, & habituali sui conjugis infirmitate gravata, ut hoc tam molesto onere liberetur, vitæ quandoque illius (quacunque arte, & mediò) insidietur: frequentius autem se alteri viro adulterandam exponat, & pactum cum eo, de ineundo aliquando matrimonio faciat.

Gravissimo huic malo obviare cupiens Ecclesia, auctoritati, quam circa im-

pedimenta matrimonij habet, innixa, prudentissimè, & opportunè statuit impedimentum *Criminis*, vi cuius nec illa conjux, quæ in mortem sui mariti machinata est; nece, quæ se, vivente marito, alteri viro prostituit, cum complice criminis hujus unquam matrimonium contrahere potest: ut vel ita, ablata videlicet spe conjugij, post mortem exosi conjugis cum amasio ineundi, enormia illa crimina efficaciter, quantum in se est, reprimat. *Ratio inducens Ecclesiam ad sic ordinandum, est repressio adulterij, & homicidij, quæ frequenter acciderent, si tales personæ possent legitimè contrahere, ait Scotus 4. d. 35. q. un.* Quivis enim, si sapit, se continet ab eo delicto patrando, per quod videt se privandum illò, quòd tanto perè desiderat.

Ut autem hæc crimina, & confurgens inde impedimentum, debitè clarescat, sequentibus §§ id, quod mihi probabilius in tanta varietate Opiniorum videtur, exponam.

§. I.

Impedimentum Conjugicidij.

163. I. **C**oelestinus III. ut refertur c. laudabilem. i. de convers. Infidel. consultus de Sarracenis, qui dum in

captivitate essent, quarundam Christianarum viros earum insidijs, & machinationibus occiderunt: utrum, quia postea per ipsas ad fidem christianam conversi sunt, eas de Jure accipere possint in uxores? respondit: si mortem ipsorum virorum malitiosè fuerant machinatae, licet earum studio ad fidem accesserint, nec tamen eis adhaerere debent, nec sunt, si adhaeserint etiam, tolerandi: non obstante emolumento fidei Catholicae exinde proveniente: cum tale damnum (quod crimen conjugicidij infert) tali lucrò Ecclesia compensare non velit. Dum igitur conjux cum aliquo altero in mortem sui conjugis machinatur, dirimens impedimentum incurrit, quo obstante nequit morte secuta cum illo matrimonium contrahere, sive alter sit fidelis, sive infidelis: quàmvis enim infidelis directe non stringatur hoc impedimentò Ecclesiasticò, utpote extra jurisdictionem Ecclesiae constitutus, ad annullandum tamen matrimonium sufficit, fidelem esse impedimentò ligatum, ne cum infideli copulari valeat.

137. Id porrò cum *communi* advertendum, ut machinatio, ab utroque attentata, inducat impedimentum, eam intelligi consummatam, seu cum effectu mortis (ut liquet ex *cir. c.* in quo infideles oc-

cidisse viros Christianarum narratur) si-
ve fiat physicè, siue moraliter, id est ro-
gando, suadendo, jubendo &c. alteri, ut
conjugem exosum occidat, dummodò oc-
cisio vi hujus sequatur.

Vi hujus, inquam: si enim Caja
jubeat, aut roget Titium, ut maritum
suū occidat, sed pœnitentiâ ducta, man-
datum revocet, antequàm Titius occi-
dat, eâque revocatio ad notitiam illius
pervenerit, nullum oritur cum Titio
impedimentum, licèt postmodum occi-
dat; cum Caja ratione factæ revocationis
non sit amplius causa mortis. Simili ra-
tione si ex conspiratione Cajæ, & Titij
vulnus quidem inflictum erat, sed non
lethale, ex quo tamen, ob imperitiam
chirurgi ineptè curatō, obiit, non oritur
hoc impedimentum, quia videlicet non
ex machinatione, aut vulnere, sed ex in-
scitia medicantis secuta mors est: unde
omnes illos ab hoc impedimento reor li-
beros, qui non sunt causa physica, aut
moralis mortis, licèt occasionem ad ean-
dem præbuerint: versamur enim circa ma-
teriam odiosam, quam salva proprietate
Juris pro possibili restringere oportet.

Ex quo autem sine hæc machinatio
fieri debeat, ut causet impedimentum,
dicam N. 140.

138. II. Alexander III. interrogatus: *an liceat alicui cum ea contrahere matrimonium, quam uxore sua vivente sibi defuncto matrimonio copulavit?* rescripsit: *si adultera est in mortem uxoris machinata, si-
ve fidem dedit, sive non, quod de ea defunctus
hanc esset ducturus, secundum Canones ab
ejus consortio prohibetur, & hæc prohibitio
perpetuò est servanda, ut refertur c. su-
per hoc 3. de eo, qui duxit in matrim. &c.* Ex
quo constat altera species impedimenti,
ex conjugicidio provenientes, quando
scilicet conjugatus adulteratur cum alie-
na fœmina, quæ in mortem illius uxoris
machinatur (intellige cum effectu, seu
morte secuta per omnia ea, quæ N priore
notaveram) hoc enim stante nequit post
mortem suæ uxoris cum illa adultera
contrahere, etiam si antecederet matri-
monium non promiserit: Immò si pro-
misset, duplici criminis impedimentò
obstringeretur, ex adulterio nempe, &
machinatione unius in mortem uxoris:
& iterum ex adulterio, & promissione fu-
turi matrimonij, de quo §. seq. Propte-
rea si adulteram ducere volens, ad di-
spensationem confugeret, utrumque hoc
impedimentum in Supplici exponere de-
beret.

Cæterum, quæ dixi de adultera ma-
chi-

chinante in mortem uxoris viri, currunt etiam de viro machinante in mortē suæ uxoris, cū c. 6. eodem clarè legatur: *nisi alter eorum* (id est adulter, vel adultera) *in mortem uxoris defunctæ fuerit machinatus*; est enim eadem ratio. Item si fœmina sit maritata, & illa, vel ejusdem adulter vitæ mariti fuerit insidiatus, ut liquet ex c. *si quis vivente. xxxi q. 1. ibi: nisi forte vir, aut mulier virum, qui mortuus fuerat, occidisse notetur*. Ex quo *Can.* amplius roboratur, ad hoc impedimentum requiri veram occisionem, ex machinatione secutam. Sed.

139. *Dubitas I.* An sufficiat ratihabitio occisionis? id est: Titius adulteriū commisit cum Berta: hujus maritum occidit Livius, quod factum approbavit deinde, seu ratihabuit Titius, quia nimirum Bertam viduam ducere potest. *Estne impedimentum crimininis inter Bertam, & Titium? Respond. negativè*: nisi occisionem suasisset quoque Titius, jussisset &c. per dicta *N. 137.* Ratio est: vel Livius occidit maritum Bertæ nomine, & favore Titij eò, quòd crediderit, se rem illi gratam præstiturum; vel sine hac reflectione ex odio tantum, aut rixa? si primum: videretur quidem, Titium esse impedimentò ligatum ex *Regula 10. l. in 6.*
Rati-

Ratihabitionem retrahi, & mandato non est dubium comparari. Verùm cum hæc Regula fallat in ijs, quæ expressum mandatum requirunt: impedimentum verò criminis requirat aut occisionem, aut mandatum ad eandem, quod utique antecedere debet; nec enim propriè machinatur in mortem, qui mortem jam illatam approbat: Titius imūnis erit ab impedimento. Si secundum: à fortiori idē dicendum est cō, quòd in tali casu ille nec ratihabere occisionem censendus sit; nam ratum habere quis non potest, quod ip-sius nomine non est gestum, ut habet alia Regula. 9. I. in 6.

140. *Dubitas II. Qua intentione debeat fieri machinatio in mortem conjugis? Respondeo, me nullam reperire in Jure expressam: communem tamen, & receptam sententiam desiderare intentionē, post illatam mortem cum superstite conjugē contrahendi, quia videlicet Jus movebatur ad hoc impedimentum, ut, ablata spe conjugij cum superstite, præcluderet viam conjugicidijs, ad quæ adulteri non inclinant ordinariē, nisi, dum animum habent invicem contrahendi: unde Glossa in cit. can. si quis vivente, ad illa verba: occidisse notetur, addit. ut conjungere-tur alteri in matrimonium. Sanchez l. 7. de ma-*

*matrim. d. 78. n. 12. citans 50. circiter DD. quibus addendi Caram. Theol. fundam. l. 3. n. 3772. Engel 4 Decret. tit. 7. n. 6. Pirhing. ibidem §. 3. n. 26. Reiffenst. ibid. n. 23. & alij. Ex quibus aliqui ultra volunt, hanc intentionem debere à machinante alteri adutero manifestari. Sed quia nullum hujus fundamentum video, ad quid enim ea manifestatio, cum consensus, aut voluntas alterius nullibi exigatur? aliàs etiam finis Legis salvatur, dum is, qui animò superstitem ducendi, occidit conjugem, spe, quam concepit, privatus manet, licèt suum animum non prodiderit: potiùs cum Mastrio 4. *sentent. d. 7. n. 498* judico, sufficere ad impedimentum, ut unus ex adulteris occidat ea intentione, alterò non tantùm intentionem, sed etiam occisionem ignorante. *Sporer de matrim. n. 105.**

141. Ex his infero, non esse locum impedimento, si Titius post adulterium, cum Caja patratum, occidat sive venenò, sive gladiò suam uxorem, quia rixosa est, gravis, capitosa &c. aut ex aliò quocunque motivò, dummodò nullatenus ex intentione, Cajam postmodum ducendi, de quo casum ex Navarro vide in *P. Sporer l. c. n. 103.* qui tamen advertit, in foro externo, dum constat de uxoricidio,

& adulterio, semper præsumi intentionem ducendi, nisi contrarium gravissimis conjecturis probetur: v. g. Titium occidisse ex nimio furore, & calore iræ uxorem, quam aliàs amore prosequeretur &c.

Sed quid in foro interno? Respondeo, eò modò, quò se pœnitens accusat, judicandum esse. Si verò ille ipse dubitet de sua intentione, quia scilicet habuit quidem sæpiùs animum, se à sua uxore liberandi, & adulteram ducendi, nescit tamen, utrum hìc, & nunc, dum occidit exorta contentione, se etiam illa voluntas insinuaverit: sentit quidem Sporer *cit.* abstinendum esse à matrimonio, & sollicitandam dispensationem ab impedimento ea ratione, quòd contrahere volens debeat moraliter certus esse de impedimenti carentia, ne Sacramentum matrimonij periculo nullitatis exponat. Ast quia firmiter judico, dubitantem de impedimento debere quidem conari ad inveniendam veritatem, dum tamen ea attingi nequit, securè se posse, depositò dubiò, resolvere ad matrimonium, Titium ita dubitantem nequaquam impedire à conjugio: quemadmodum nec illum, qui dubitat e. g. de consanguinitate cum sponsa: *cum enim prohibito-*
rium

rium sit edictum de matrimonio contrahendo, ut, quicumque non prohibetur, per consequentiam admittatur c. cum apud de Sponsalib. certum esse debet, & non dubium impedimentum, ut vi illius aliquis à matrimonio prohibeatur: sicut in alijs materijs certum debet esse præceptum, aut prohibitio ad hoc, ut aliquid facere non audeam; alioquin inanet in possessione libertas illud faciendi juxta Regulam 65. I. in 6. In pari delicto, & causa potior est conditio possidentis, cui, & alteri simili principio: Beatus, qui possidet, innixus Caramuel, edidit integram Dialexin de Non certitudine inscriptam, in qua à ratione, exemplis, autoritate DD & Jure demonstrat, ut aliquid licitè fieri possit, sufficere, quòd certum non sit, illud esse prohibitum. Ex qua solida doctrina sequitur, eum, qui moraliter certus non est de impedimento, posse judicium moraliter certum formare, nullum adesse impedimentum.

142. Dubitas III. Quale requiratur adulterium ad hoc impedimentum? Respondeo: ad hoc dubium patere ex dicendis N. 148. sicut etiam ex N. 145. patebit, adulterium, & conjugicidium debere concurrere durante eodem conjugio: & ex N. 144 quòd illud conjugium fuerit validum, & legitimum.

§. II.

Impedimentum Adulterij cum
promissione matrimonij.

143. I. **G**regorius IX. declaravit: si quis, uxore vivente, fide data promisit aliam se ducturum, vel cum ipsa defacto contraxit, si nec ante, nec post, legitima (NB.) ejus superstite, cognovit eandem: quamvis utrique ipsorum pro eo, quod in hoc graviter deliquerint (ergo mortalis culpa est, vivente propria uxore alteri matrimonium promittere, multo magis actu illud contrahere) sit pœnitentia injungenda, non est tamen matrimonium, quod cum ea contraxit, post uxoris obitum dirimendū. Cæterum tolerari non debet, si prius, vel postea, dum (NB.) vixerit uxor ipsius, illam adulteriō polluisset. c. si quis. fin. de eo, qui duxit in matrim. idem legitur c. significasti 6. eod. statutum ab Innocentio III.

Ex quibus evidens est tertia species impedimenti criminis, quæ exinde oritur, quod conjugatus adulteretur cum alia fœmina, cui etiam aut matrimonium promittit, post mortem suæ uxoris celebrandum, vel, quod pejùs est, illud actu cum ea contrahit, vivente scilicet legitima sua uxore (idem est, si econtra
con-

conjugata id attentet cum alio viro, vi-
vente suo marito) nec quidquam suffra-
gatur , etiam si longissimo tempore adul-
ter , & adultera ita conjugati perman-
sissent , prolibus quoque inde susceptis ;
cum multiplicitas prolis ita susceptæ magis
eorum crimen exaggeret , & diuturnitas tem-
poris peccatum non minuat , sed augmentet.
c. cum haberet 5. eodem. ubi propterea se-
parari jubentur , qui per decennium co-
pulati cum hoc impedimento , decem
proles genuere : erga quas nihilominus
æquitas naturalis demandata fuit , ut vi-
delicet *uterque (Parentum) Liberis suis,*
secundum quod, eis suppetunt facultates, ne-
cessaria subministrent , in quo Episcopi in-
vigilare debent.

144. Ad hoc autem impedimentum
omnimodè requiritur (idem dic de impe-
dimento ex adulterio , & conjugicidio
proveniente) ut conjugatus , qui adulte-
ratur cum altera , illique matrimonium
promittit , sit à parte rei conjugatus , seu
verò , & validò matrimoniò suæ uxori co-
pulatus. *c. significavit 2. tit. cit* ubi refer-
tur , Alexandrum III. iussisse eum , qui
vinculis , & carcere compulsus ad quan-
dam ducendam , eâ postmodum relicta ,
aliam sibi matrimoniò junxerat , cum hac
secunda permittendum esse eò , quòd pri-
mum

num matrimonium ob metum gravem, & injustum fuerit invalidum: unde Rubrum dicti c. sic sonat: *si vivente prima uxore, & eâ non cognitâ, quis contraxit cum secunda scienter, & eam cognovit: etiam mortuâ primâ secundam habere non potest. Secus si prima erat non legitima uxor; quia nimirum ille, qui caret legitima uxore, quam tamen talem credit, peccat quidē peccatō adulterij ob conscientiam erroneam, dum accedit ad aliam scēminam, sed à parte rei non committit adulterium, quod tamen in proposito Jura exigunt.*

Nequaquàm tamen requiritur matrimonium consummatum cum propria uxore, sed sufficit ratum duntaxat, ut patet ex Rubro mox cit. ibi. *& eâ non cognitâ*; est enim verum, & legitimum conjugij vinculum, licet non sit per copulam consummatum. Et quia vinculū non dissolvitur per divortium, vir, ab uxore sua per divortium separatus, reus etiam fit impedimenti, si aliam adulteriō polluit, illique fidem dat futuri matrimonij. Ob eandem rationem idem dicendum, dum uxor alicujus post consummatum matrimonium in aliqua ex Religionibus solenniter professā est, prout deciditur c. ex Litterarum. 4. d. t.

145. Requiritur item, ut & adulterium

rium, & promissio matrimonij fiant vivente eodem, vel eadem conjuge (quod intellige quoque de impedimento superiore ex conjugicidio, & adulterio, quorū utrumque debet commissum esse durante vita ejusdem conjugis) ut manifestè indicant verba *N. 143. relati cap. per NB. signata, colligiturque ex alijs c. c. de hoc impedimento tractantibus.* Quocirca si Titius vivente sua uxore cognovit Cajam & mortuā primò illā huic fidem matrimonij dedit, potest illam ducere, quia adulterium, & promissio matrimonij non sunt facta durante eodem matrimonio. Nec si fidem dedit Cajæ, sed hac fide, & promissione revocatā eam cognovit: quia per revocationem cassata est, & abolita promissio, sicque manet solum adulterium, quod non sufficit ad impedimentum. Aliud foret, si patratō jam adulteriō promissionem revocaret; nam per promissionem prius factam, cui accesserat adulterium, causatum jam fuit impedimentū, quod sine dispensatione non ampliùs tollitur. Nec denique, si Titius data fide Cajæ, post mortem suæ uxoris duxit Annam, & hac vivente cognovit Cajam, prohibetur in casu mortis Annæ à ducenda Caja cō, quòd adulterium, & promissio non concurrerint ad tempus ejusdem conjugii.

146. II. Alexander III. prout legitur. *propositum 1. cod. 1. consultus de eo, qui vivente sua legitima uxore sibi aliam hujus ignaram copulavit, & cognovit, hīs formalibūs respondit: quia præfata mulier erat inscia, quòd ille aliam haberet uxorem: nec dignum est, ut prædictus vir, qui scienter contra Canones venerat, lucrum de suo dolo reportet . . . taliter respondemus, quòd nisi mulier divortium petat, ad petitionem viri non sunt aliquatenus separandi: subaudi post mortem uxoris: ante mortem autem absolutè separari debent ad vitandam Polygamiam.*

In hoc Rescripto Papæ patenter requiritur, ut scēmina, quam adulter data fide sibi desponsat, sciat illum uxortum: secūs enim, si bona fide crediderat, illum esse à matrimonio solutum, potest quidem post mortem uxoris ab illo recedere, cūm matrimonium, prius vivente uxore contractum, fuerit nullum: si tamen adulterum, ut maritum habere, & retinere voluerit, cogendus ille est, ad conjugium, prius nulliter contractum, novo consensu revalidandum; id namque naturalis æquitas postulat, ne scēmina dolosè circumventa, & hac fraude ad carnales copulas simulato jure matrimonij seducta, à deceptore deferatur invita.

Interim vide, quæ N. 42. dicebam in simili de ea, qui se ingenuam fingens decepit ingenuum, quòd videlicet sit cogenda ad permanendum in matrimonio, si ille voluerit.

Vide etiam dicta N. 33. ut scias, quæ ignorantia ad hoc sufficiat, eaque ad propositum accommoda. Item ampliùs dicenda N. 306.

Quæ de fœmina ignorante dixi, multò magis vera sunt, dum ipse etiam vir bona fide credit suam uxorem obdormisse, seque liberum reputans, progreditur ad aliud conjugium, illòque utitur. Si tamen hi duo bona fide copulati, resciant postmodum, uxorem priorem etiamnum vivere, utique ab invicem separari debent, nec ampliùs congregi audent sub reatu adulterij per dicenda de *impedimento Ligaminis*.

147. *Sed quid?* si ea notitia non obstante ab assueta copula carnali non desistant, incuruntne propterea impedimentum criminis? *Respondeo*: P. Sporer cit. n. 108 illos liberare cum Tamburino, si copulas continuant non quidem vi prioris promissionis matrimonialis, à qua, tamquàm nullà, recesserunt, sed ex affectione carnali duntaxat; quia in hoc casu evanescente promissione, & quodammodo

modò revocatâ, fiunt solius adulterij participes. Damnat autem illos, si in priori promissione conjugali permanentes, vi illius ulterius commisceantur; concurrunt enim promissio, & adulterium formale, quæ impedimentum causant. *Bona quidem distinctio*, sed in eo augenda, quòd dum hi putativi conjuges nesciunt, sed dubitant, utrum à priori promissione recesserint, illâmq; revocaverint, concludendum, & standum sit pro illa, & consequenter etiam pro impedimento; nam promissio semel facta, est in possessione, & tamdiu permanere censetur, donec non constat esse revocatam, ex doctrina, N. 141. datâ. Adde iterum, illam distinctionem currere pro foro interno duntaxat: etenim cum periculum sublateat, ne revocatam simulent promissionem, cui tamen adhærentes, permanent in proposito iterati conjugij, dum uxorem reverà obire contigerit: hòc ipsò, quòd constiterit, eos in adulterio continuenter vixisse, in foro fori præsumetur impedimentum.

148. *Dubitas autem I. Quale adulterium in proposito intelligatur? Respon-*
deo cum Sanchez l. c. d. 79. n. 2. Sporer.
n. 110. Pirching, Pichler, & còmmuni Mo-
dernorum, intelligi consummatum per

copulam perfectam cum immiffione feminis intra vas naturale. Ratio eft : quòd, licèt quantum ad rationem peccati, verum comittatur adulterium per copulam inchoatam tantùm cum fœmina non fua, violatur enim fides thori conjugalis : imò etiam per pollutiones, & tactus impudicos, qui induunt malitiam copulæ adulterinæ, ad quam ordinantur : nihilominus quia in communi fenfu, & exiftimatione per adulterium fimpliciter intelligitur copula perfecta cum non fua, per immiffionem feminis confummata : non nifi tale adulterium intelligendum venit, dum agitur de impedimento exinde rezultante, aut de pœna ordinaria, contra illud à Jure ftatuta : atque ita parificatur hæc fpecies impedimenti criminis cum alia fuperiùs explanatâ, quòd ficut ad illam requiritur machinatio in mortem confummata, ita etiam adulterium confummatum, jubente vel maximè illo communi principio : *odia restringi, & favores convenit ampliari.*

Nec opponas, quòd hæc lascivix, & inchoata adulteria ampliùs coërceantur, fi etiam illis concedatur vis, & efficacia caufandi impedimentum. Hoc *figuident* verum eft : attamen quia nullibi legitur, eam vim copulæ inchoatæ à Jure anne-

xam esse, sed tantummodò adulterio, quod in odiosis non nisi de consummato interpretari debet: non est id asserendū. Alioquin pari ratione tactibus enormiter lascivis, pollutionibus, & copulæ sodomiticæ cum aliena fœmina ob eandem rationem vis dirimendi matrimonij admitti deberet, quod nemo dixerit. Quocirca non video, ob quam urgentem rationem P. Reiffenst. qui in sua *Theol. morali tract.* 14. d. 13. q. 4. n. 93. adulterium consummatum ad hoc impedimentum requisiêrat, mutatâ postmodum sententiâ in *Jure Canonico l. 4. tit. 7. n. 13* docuerit, sufficere copulam inchoatam tantum.

Addit porrò Sanchez *l. c.* impedimentum incurri, dummodò, quacumque tandem arte, aut instrumentò, fœmina semen virile recipiat, licèt vas illius non penetretur. Verùm quia per adulterium communi opinione venit penetratio vasis ex immissione membri virilis, speculationi huic non arbitror adhærendum. Videantur dicenda *de Impedimento affinitatis.*

149. *Dubitas II.* de promissione matrimonij, qualis esse debeat? *Respon-*
deo, de ea multum discrepare tùm Theologos, tùm Juristas, aliquibûs plura, pauciora alijs requirentibûs. Quid ego sentiâ,

per sequentes *Affertiones* declarabo, dum tamen præmonuero, generaliter loquendo illam requiri, & sufficere promissionem, quæ in alia materia valida esset, & obligationem pareret.

Affero I. Promissionem debere esse veram, & actualem, nec sufficere velleitatem tantum, aut intentionem promittendi: qui enim vellet tantum promittere, aut qui intendit, actu non promittit, nec obligationem contrahit. Unde si Titius uxoratus diceret suæ adulteræ: *si conjugatus non forem, te ducere*: vel, *intendo te ducere post mortem meæ conjugis* &c. non ligaretur hōc impedimentō. Immo Engel 4. tit. 7. n. 9. illum ab impedimento liberat, etiam si diceret: *mortua uxore non aliam ducam præter te*: utique ex eo, quod exinde non fiat simpliciter obligatus, sed ex supposito tantum, quod aliquam ducere vellet: & hoc verum esse videtur, nisi circumstantiæ aliud suadeant verum scilicet promittendi animum.

150. *Affero II.* Non requiri quidem promissionem juramentō firmatam, cum id necessarium esse nec ratio urgeat, nec lex jubeat. Requiritur tamen seriam, nec sufficere fictō animō prolatam: ficta namque promissio non est vera promissio, nec ut talis obligat. Engel, Sporer, Reiffenst.

II. cc. & communior contra Sanchez cit. n. 10. & quosdam alios. In foro tamen externo, dum constiterit de promissione, judicabitur, illam ex serio animo processisse, præsumitur enim mentem concordare verbis.

151. *Affero III.* Non est necessarium, ut sit promissio mutua, & reciproca, sed tantum, ut sit acceptata. Ratio primi est contra Bellarmin. Layman &c. citatos ab Elbel de matrim. n. 165. quod nulla lege exigatur repromissio: immò, quia *e. significasti 6. de eo, qui duxit &c.* dicitur: *nisi alter eorum fidem dederit*: non autem, *nisi uterque*, aut: *nisi alter eorum altero repromittente &c.* potius deducitur, promissionem unius tantum sufficere. Tum quia in odiosis docemur quidem, verba in omni proprietate sumere, & intelligere, non tamen ultra aliquid addere: cum ergo jus exigat promissionem duntaxat, ea autem verè, & propriè talis sit, etiam repromissione non accedente, nescio, quomodo hæc superexigi possit. Quapropter mihi minimè probatur principium illud, eam nempe requiri promissionem, quam sponsalia exigunt. Sanchez c. n. 22. Engel, Sporer, Reiffenst. & alij.

Ratio secundi est, quia promissio non acceptata non est rigorosa promissio,

sed nuda pollicitatio, ut post alios bene probat Sanchez n. 19. Porro acceptatio fit vel verbô, vel factô: non enim verbis tantum mentem nostram exprimimus, sed signis quoque, & factis. Verbô acceptat adultera promissionem, dum repônit: *placet, accepto &c.* nequaquam autem, si audita promissione matrimonij dicat: *ita, si DEus voluerit, aut fiat, quod Deo placuerit*: hoc namque responso potius rejicitur promissio, cum DEO minime placeat is tractatus, & promissio. Factô autem acceptare censetur, dum fœmina auditis his verbis: *si mihi copiam tui corporis dederis, te ducam, aut me obligo ad te ducendam post mortem meæ uxoris*, mox consentit adulterare volenti, & copiam sui corporis facit, nam & vir æstimeretur factô promittere matrimonium, dum fœmina dicente: *si mihi matrimonium promittas, concedo tibi usum corporis mei*, se, etiam silens, ad usum illius accingeret. His bene perpensis non consenties P. Elbel in solutione casus quem locat. proponit

Patet jam, non sufficere ad hoc impedimentum, quod adultera audita promissione matrimonij, ab adultero factâ, simpliciter taceat: siquidem Regula illa ordine 43. l. in 6. *Qui tacet, consentire videtur*

detur, non verificatur in odiosis, nisi quando tacens potest, & debet loqui: hæc verò promissio est odiosa, & præjudiciosa adulteræ, utpote impedimenti inductiva: nec illa tenetur loqui. Caram. l. 3. *Theol. fundam. n. 2771.*

152. *Affero denique IV.* Promissionem (quidquid dicat Sanchez *cit.* quem prolixum vide, si lubet) debere esse absolutam, quia promissio non absoluta non obligat, nec est vera actualis promissio. Unde si contingeret promissionem matrimonij conditionatè tantùm fieri, non oriretur impedimentum, nisi conditio ante mortem conjugis adimpleatur: si enim ante mortem eveniat, promissio evadit absoluta: si verò primùm post mortem, tunc, cùm vivente uxore, aut conjuge de se necdum fuerit obligatoria, remansit solum adulterium, quod insufficiens est ad impedimentum inducendum.

§. III.

Quid sentiendum de eo, qui hoc impedimentum ignorat?

153. **P** Pichler in 4. *Decret. tit. 7. d. n. 6.* citatis Palud Major. Zergoll, Krimer, & quibusdam alijs defendit, illos, qui committunt quidem cri-

mina ad præfēs impedimentum requisita, sed ignorant Legem, quæ talibus criminibus impedimentum adnectit, illud nequaquam incurrere, ea potissimum ratione, quòd hoc impedimentum sit latū in pœnam criminum conjugicidij, & adulterij, ut videlicet conjuges absterreantur ab his delictis, dum sibi præclusam spem matrimonij vident: atqui ignorans pœnam aliquam esse delicto impositam, illam non incurrit eò, quòd gravius peccet, qui sciens legem pœnam ferentem, illam transgreditur, quàm ignorans: adeoque æquum est, ut ille gravius puniatur, sicque impedimento subiaceat, non iste. Quemadmodum etiam, ut dictum fuit N. 146. liber est ab hoc impedimento, qui committit quidem adulterium, sed nescit, se illud committere, puta, quia credit, alterum non esse conjugatum. Confirmat amplius à paritate: etenim maritus, qui peccat cum consanguinea uxoris suæ, ignorans legem, quæ illum privat jure petendi debitum à sua uxore, non privatur illò. Nec est excommunicatus, qui ignorat delicto à se commissio annexam esse communicationē. Nec fit irregularis ex plurium sententia, qui ignorat v. g. se ex homicidio injusto, aut violatione censuræ fieri talem, non ob-

obstare, quod Irregularitas sit potius quædam inhabilitas, quàm pœna. Tandem, ut multi Theologi docent *in materia de Pœnitentia*, reservatio peccatorum non incurritur ab eo, qui ignorat, sua delicta esse reservata: ergo etiam non incurrit hoc impedimentum, qui occidit conjugem, aut adulteratur cum aliqua, cui matrimonium promisit, & nescit, seu ignorat legem, impedimentum statuentem.

154. Oppositam sententiam tutantur Caram. l. n. 3772. Reiffenst. n. 26. Sporer *de matrim.* n. 114. & ab ijs citati, quam etiam Pichler fatetur esse *communem*: & fundatur in primis in illo generali principio, quod cum impedimenta non dependant ab hominum voluntate, sed à Jure duntaxat, quod nullibi declarat, necessariam esse scientiam illorum, ut incurrantur, Sanchez l. 7. d. 40. n. 7. sicut alia impedimenta afficiunt ignorantes, ita etiam impedimentum criminis. Deinde, quod etiam pœnæ, etsi invincibiliter ignoratæ, maneant illos, qui scienter delictum aliquod committunt (*exceptis censuris propter dicenda*) docent Layman, Suarez, Ledesma, & *communissima* aliorum, quos citat, & sequitur Reiffenst. ad 5. *Decret. tit. 3. n. 321.* & contrarium videtur Covaruv. *error admodum manifestus,*

stus, & maxima oscitantia: cum enim cuiusvis notum sit, crimina voluntariè commissa, nedum à Deo, sed etiam à Jure, & Legibus puniri variis modis pro diversitate, & gravitate illorum, hoc ipsò, quòd quis aliquod spontè committat, se subdit pœnæ in illud statuta, habetque implicitam saltem, & virtualem notitiam talis Legis, licet explicitè ignoret pœnam determinatam. Quam doctrinam etiam comprobatur universalis praxis Tribunalium utriusque judicij: non quidem ex eo, quòd tribunalia præsumant notitiam pœnæ in delinquentibus, quæ scilicet in foro externo semper præsumitur, maxime pœnæ à Jure comuni inflictæ: sed ex ratione insinuata, quòd sufficiat delictum voluntariè, & scienter admisisse: unde fit, non examinari in Judicijs de scientia pœnæ, sed tantum de crimine. Et Deus benedictus etiam, quicunque in præsumptionibus non fundatur, cum sit *scrutans corda*, & *renes Psal. 7.* sed secundum summam æquitatem in suis judicijs, & pœnis procedit: nequaquam attendit ad scientiam pœnæ in delinquente, sed totam fulminat in illum quoad omnem gradum, etiamsi ea intentio ignoretur.

Quæ cum ita se habeant in pœnis
pure

perè talibus, & vir dicativis, à fortiori vera sunt in ijs, quæ præter hoc, quòd sint pœnæ, sunt etiam inhabilitates, seu reddunt personam inhabilem ad aliquem actum validè exercendum, ut est impedimentum criminis inhabilitans ad matrimonium. Etenim dum actus nullus est propter impedimentum Juris, vel personæ inhabilitatem, certum est, quòd gestus ab ignorante illud impedimentum, aut inhabilitatem non evadat validus, neque ignorantia prodesse possit ad valorem. *Pushing ad 5. Decret. 1. 27. n. 50.* sic collatio beneficii facta excommunicato excommunicatione majori est nulla, etiam si ille probabiliter, aut invincibiliter ignoret, se esse excommunicatum, ut docent *DD. communiter.*

155. Limitavi suprà: *exceptis censuris*, propter apertum textum Bonifacii VIII. qui refertur *c. ut animarum 2. de constit. in 6.* & passim in materia censurarum allegatur à Juristis, & Theologis: *ut animarum periculis obvietur, sententijs (censuris) per statuta quorumcumque Ordinariorum (etiam Papæ, qui est Ordinarius Ordinariorum) prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit, aut supina.* Ex quo *DD.* inferunt: cum ad incurrendum Censuram

re-

requiratur contumacia, & virtualis saltē contemptus Clavium, seu potestatis Ecclesiasticæ (excommunicatio enim est pœna gravissima, quâ pœnâ in Ecclesia nulla major est. c. corripiantur 17. xxiv. q. 3. & ideo c. sacro. de sentent. excommun. prohibetur: ne quis in aliquem excommunicationis sententiam ferat, nisi competente monitione præmissa de ipsa excommunicatione per tradita à Sanchez l. 9. de matr. d. 32. n. 13. ex Soto, & alijs, ut nulla illius ignorantia in excusationem adferri possit) non fieri reum illius, qui censurâ, aut Legem, eam fulminantem, ignoravit: non enim contemnit disciplinam, qui ignoravit. L. si ignorans 50. ff. Locati. Cùm autem ad luendas alias pœnas nullibi contumacia requiratur, nec Jus illam exigat, aut declaret, ignorantiam habere vim aliquem ab ijs eximendi: non videtur bona illatio à Censuris ad alias pœnas, præsertim cùm dicta N. priore aliud suadeant.

156. His tamen non obstantibus verum manet, ignorantiam facti excusare ab impedimento, sicque immunem esse ab illo, qui ignorat se adulterium commississe, ut *suprà* docui claro Jure: etenim cùm pœna sequatur tantum culpam, nec æquitas admittat, ut innocens puniatur: quid mirum

mirum, eum, qui ignorat, se adulterio implicari, & ob id reus non est hujus criminis, evitare impedimentum, quod de Jure illud crimen duntaxat reprimere intendit? Quemadmodum qui probabiliter ignorat, se esse excommunicatum, aut suspensum, exercendo actum Ordinis non fit irregularis eo, quod nesciat se contra Legem, Ordinis exercitium censuratis prohibentem, agere, proinde non agat culpabiliter: hinc ille tantum punitur, qui *damnabiliter se ingesserit Divinis c. 1. de sent. & re judic. in 6. junct. c. 4. de Clerico excommunic.* An autem ad effugendam Irregularitatem juvet ignorantia; negant *Omnes* de ea Irregularitate, quæ ob defectum significationis contrahitur; quia stante quacunque ignorantia tollitur significatio, v. g. unitatis Christi sponsi, & Ecclesiæ sponsæ. De ea verò, quæ ob delictum imponitur, illi DD. qui excusationē ignorantiae admittunt, se in eo fundant, quod æquiparetur excommunicationi, & imponatur ex contumacia, & contemptu Clavium: unde etiā pœna contemptus ab Abbate, Navarro &c. apud Sanchez *cit.* dicitur, & quemadmodū Excommunicatio ex dictis, & Suspendio ex c. *reprehensibilis* 26. de Appellat. &c. monitionē exigit: nec *Praelati*, nisi *Canonica monitione*

præmissa, suspensionis, vel excommunicationis sententiam ferant in subiectos, nisi fortè talis sit culpa, quæ ipso suo genere (ipso Jure) eam Censuram inducat: ita & Irregularitas præviam monitionem postulat, ut illam sciens, nec reformidans, contemnere vincatur. Ex quibus, ut consideranti patet, non benè deducitur, Criminis quoque impedimentum prætextu ignorantiae Juris vitari posse, cum contumaciam non prærequirat.

157 Denique cum *l. 2. si vir. de cognat. spirit.*: quòd suprà N. 86. per extensum videri potest, expressè declaratur, virum, qui suæ uxoris prolem ex se genitam, de sacro fonte suscepit extra ullā necessitatē, ignorans se inde cognatū spiritualē uxoris effici, non privari jure debitum conjugale petendi: *quia si ex ignorantia id factum est, eos ignorantia excusare videtur.* Si autem extra matrimonium vir de sacro fonte suscipiat prolem alicujus fœminæ, licèt ignoret, cognationem spirituales exinde emanare, incurrit impedimentum compaternitatis spiritualis secundum *Omnes*, etiam *AA.* Non videtur, ex eo, quòd conjux carnaliter cognoscens consanguineam suæ uxoris, sed ignorans, se inde privari jure petendi debiti, eò non privetur (quod esse certum ait P. Sporer *cib.*

cit. n. 483. Vide etiam dicenda de *Impedim. Affinitatis N. 306.* non obstante, quod fiat verus affinis suæ conjugis: concludenter deduci, illum quoque esse liberum ab impedimento Criminis, qui se implicavit quidem crimine requisiti, sed ignoravit legem impedimenti: Jura equidem, & ratio magis favent matrimonio legitimè jam contracto, quàm contrahendo, & pro possibili servant jura illius, ne tædiosum, & ingratum fiat conjugibus. Proinde si subsistente matrimonio auditur excusatio, ab ignorantia petita, ut jura conjugum manuteneantur, non debet propterea similis excusatio exaudiri ante matrimonium in ordine ad effugiendum impedimentum, quod ignorari dicitur.

Si petas: quid tandem sentiam in hoc intricato negotio? *Respondeo:* meam mentem in resolutione sequentis casûs declarandam.

§. IV.

Resolvitur Casus de Impedimento Criminis.

TItia femina juvenis experta, maritum sibi datum, qui ex senili languore viribus illius omnino impar erat, adjecit animû, ut consolationem, quam in conjugali thoro

desperabat, aliunde quereret. Nec diu moratur, cum ecce! jacta cum Lino secretiore amicitia, satisfactionem in eo invenit, quam frustra a marito expectabat. Dumque longiori tempore id vite genus continuant in quo sibi uterque complacet, pactum ineunt conjugij, post obitum mariti, quem proventa illius etas brevi futurum presagiebat, celebrandi. Moritur ergo senex maritus, & aliquo post tempore silvestres hi sponsi fidei alterutrum data memores, Parochum accedunt, denuntiari petunt, & omnia ad diu optatas nuptias parant. Die copulationem precedente, cupiens Titia se ad matrimonialis Sacramenti gratiam disponere, Confessarium adit, adulteria cum sponso multiplicata exponit, cumque, dum interrogatur, sibi vivente adhuc maritum desponsatum fatetur. Objurgat Titiam confessarius de tanto crimine, presertim quod viam sibi precluserit ad conjugium tam ardentem expetitur. Sed auditum hoc inopinatum nuntium, Titia multum alterata haeret animo, se hoc impedimentum nec a longe somniasse asserit: & quia nuptiae jam divulgatae nullam patiuntur moram, remedium, & juvamen querit. Quid factum opus?

158. Respondeo: Propugnatores benignioris sententiae N. 153. expositae, utique non impediunt has nuptias, sed
Ti.

Titiam propter ignorantiam Juris absolvent ab omni impedimento : immò aliqui ex AA. ut puto , idem facient. Etenim si P. Sporer p. 3. *Theol. Sacram.* c. 6. n. 735. secutus P. Gobat absolveret etiam sine speciali facultate à casu reservato pro prima vice, addita tamen monitione, & instructione de reservatione, dum adverteret pœnitentem nescire, casum esse reservatum : quàmvis fateatur cum eodem Gobat, hanc absolutionem quoad peccata, quæ reservantur ad cautelam tantùm, & rectam gubernationem ovium, repugnare judicio omnium Superiorum, ac praxi Confessariorum, qui passim etiam ignorantes non absolunt (de quo tamen testari nequeo, cum nesciã, quid ij, aut aliqui in hoc secreto Tribunali praticare soleant) si, inquam, hic Author à tali absolutione non abhorreret, crederem, ob consequentiam fortè doctrinæ in casu proposito Titiam absoluturum ab impedimento ob eandem ignorantiam illius : utrobique enim agitur de valore actûs, seu Sacramenti, Pœnitentiæ videlicet, & Matrimonij ; nec apparet, ignorantiam quoad unum esse majoris efficaciz, quàm quoad aliud.

Cœterùm quantùmvis Sporer de *matrim. v.* 114. mentionem faciat hujus

sententiæ, eamque appellet antiquam ,
 & obsoletam (sed utique hodie non est
 talis, cum quidam Recentiores illam pro
 viribus persuadere conentur) addit ni-
 hilominus cum P. Gobat hîc *cas. 10. n.*
202. quod non vereretur conjuges , qui
 bona fide contraxere adstricti impedimen-
 tō Criminis, relinquere in bona fide. Ta-
 cerem idem & ego, dum adverterem con-
 jugem nec cogitare de impedimento ,
 minùs, an tale sublateat, interrogare, &
 unà notarem magnam difficultatem esse
 (sed quando abest?) si insinuatō impe-
 dimentō cogeretur separari ab altero
 conjugē, aut ut interim se contineat ab
 omni usu matrimonij, donec dispensatio-
 nis (si impedimentum sit ex dispensabi-
 libus unum) remedium procuretur , aut
 denique in renovatione consensûs , quæ
 necessaria est *juxta Omnes* , cujus varios
 modos, & arduitates, Apostolica decisione
 dignos (ut ait Reiffenst. in *Append. ad*
4. Decret. n. 584.) videre est passim apud
 mox *citatum* Reiffenst. Sporer. & alios.
 Hæc namque hodie *communis* esse cœpit
 sententia in materia cujuscumque im-
 pedimenti, quam sæpè cit Sporer *n. 444.*
 egregiè exponit, multa lectione, & longa
 praxi, ut præmittit, edodus; eamque ad
 praxim deduxisse jam olim S. Carolum
 Bor-

Borromæum narratur, qui habitò Confessorio Ecclesiastico reliquit in bona fide Nobilem illum, qui suam propriam filiã, & sororem, puellam videlicet à se per coitum infandum, cum Matre habitum, genitam, in uxorem accepit. *Verùm* hæc sententia non fundatur in eo, quòd ignorantia impedimenti excuset ab illo, sed quòd stantibus difficultatibus recensitis in procuranda dispensatione, consultum sit conjuges, qui credunt, se legitimò matrimonio uti, permittere in materiali fornicationis peccato, ex quo nullum reatum coram DEO contrahunt: ne aliàs, si nullitas matrimonij ex latente impedimento manifestetur, & tamen spes separationis, aut continentiae in cohabitando non appareat &c. formalibus peccatis implicentur. Vides igitur integram remanere difficultatem, & casum nostrum adhuc insolutum esse. Unde

159. Perpensis gravibus fundamentis alterius sententiae severioris, negantis, ignorantiam Juris excusare ab impedimento criminis: tùm quòd exploratum non sit, impedimentum hoc esse in pœnã duntaxat statutum, & non principaliter potius ad absterrendos homines, ne spe futuri matrimonij ad conjugicidium descendant, aut adulterijs assuefiant, uti

N. 135. ex Doctore Subtili adnotaveram: aut si habeat rationem poenæ, non tamen purè vindicativæ, sed inhabilitantis, de qua major videtur difficultas ex deductis *priore* §. Tum quia versamur in materia valoris Sacramenti matrimonij, quæ nos ad probabiliora cogit.

Dico: Confessarium non posse declarare, Titiam ex eo ab impedimento criminis liberam, quòd ignoraverit, adulterio, & promissioni matrimonij ab Ecclesia adjunctum esse: sed injungere debere, ut Nuptiæ differantur usque ad adventum dispensationis; & rarò deesse poterunt aliæ causæ ad differendas illas, præsertim dum maturè, & debito tempore impedimentum proditur.

160. *At, ais*, in casu nostro non esse locum dilationi; omnia enim parata sunt ad nuptias, consanguinei, & amici invitati, Denuntiationes factæ publicè. *Respondео*, Confessarium mox posse recurrere ad Episcopum, & suppressis nominibus Oratorum ab eo petere dispensationem. Quàmvis enim in impedimentis dirimentibus, cum sint à Pontifice, aut Generali Concilio statuta, nequeat Episcopus regulariter dispensare ex generali ratione, quòd *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest. Clement. ne Romani. 2. de Elect.*

Elect. in casu nihilominus urgentis necessitatis gubernium universalis Ecclesiæ postulat, ut per Episcopos oviculis, in tali arduitate constitutis, succurratur, pro quo casu rationabiliter creditur, summum Pontificem eam authoritatem Episcopis concedere: Nam *quod in Lege non est licitum, necessitas facit licitum. c. 4. de R. l. in 6.* ampliùsque docetur in materia *de constit. lib. 1. Decret.* posse scilicet Episcopum in casu particulari urgente necessitate saltem pro foro conscientie dispensare contra SS. Canones. Sanchez l. 2. de *matrim. d. 40.* Engel, Sporer *cit. n. 55.* Reiffenst. *in cit. Append. d n 15.* appellans hanc sententiam *communem, & prope modum certam.* Obtena igitur dispensatione, quæ oretenus dabitur Confessario, res est salva

161. *Sed* necdum finis; potest namque contingere, Episcopum non esse in loco, sed longè distantem: aut esse durū in dispensando; quid ergo agendum? *Respondet ex Sporer cit.* Elbel, ac alijs, instruendam esse Titiam (quod illa etiam suo sponso suggeret, cui pariter nota est causa hujus impedimenti) ut accedat altera die ad Ecclesiam, contrahat externè matrimonium cum intentione, non quidem Sacramentum matrimonij in-

eundi, sed faciendi id tantum, quod potest, cum propositio tamen non consummandi, nec quidquam lascivi attentandi cum putato marito, donec dispensatio procuretur. Abstinebit autem facile in nostro casu ab his omnibus, nec sollicitari ad quidquam poterit à marito, cum & ille sciat, se usque ad dispensationem omni jure conjugali carere. Adveniente deinde dispensatione, & renovato consensu erunt illis omnia, tanquam veris, & legitimis conjugibus licita.

CULTUS DISPARITAS.

162. **A** Postolus, ad Ephesios scribens c. 4. *unus Dominus, una fides, unum baptisma*, triplicem indicat unitatem, quâ fideles, solliciti *servare unitatem Spiritus in vinculo pacis*, & unum Deum æquali ritu colentes, charitate crescunt *in illo per omnia, qui est caput Christus. Ib.* A qua trina unitate, vel una saltem ex illis, qui recedunt, disparis cultus, & Religionis esse notantur, ut Ethnici, Turcæ, cæteri que Gentiles, & infideles, qui nec unitatem veri DEI agnoscunt, nec fidei; nec baptismatis necessitatem venerantur; Judæi item, qui unum quidem

dem Deum adorant, sed umbris veteris Legis pertinaciter adhærentes, non agnoscunt Dominum nostrum IESUM: proinde etiam in fide, & baptismo à veris fidelibus alienantur. Et denique Acatholici, seu Hæretici omnes, qui in eo ab unitate dicta deficiunt, quòd ab integritate veræ fidei turpiter recedant. Videntur ad præsens esse, & examinandum, utrum Catholici, seu fideles cum his conubia celebrare valeant.

§. I.

Examinantur matrimonia fidelium cum infidelibus.

163. **N**arrantur quidem in Sac. Paginis plura matrimonia, à veri DEi Cultoribus cum Infidelibus celebrata; ut Joseph cum Ascenech filia Putipharis. *Gen. 41.* Moysis cum filia Jethro. *Exod. 2.* Hester cum Assuero. *Ester. 2.* &c. quorum aliqua ob particularem rationem ex instinctu Divino facta fuisse cum certa confidentia de adiutorio, quòd fidelis non subvertetur per infidelem, certum videtur Doctori Subtili 4. d. 39. q. un. Alia verò utique, tanquam illicitè attentata, reprobari debent: tum quòd indecens sit, prostituere Gentilibus membra Christi, ut

ait S. Cyprian. relatus à S. August. l. i. de adulterin. conjugijs c. 25. ob quod Esdræ l. c. 9. inter cætera peccata populi Israël etiam hoc legimus, quòd accipientes filias alienigenas, seu Idololatrias commiscuerunt semen sanctum cum populis terrarum. Tum quòd præter raram concordiam conjugum diversæ Religionis præsentissimum periculum perversionis immineat conjugii fidei; malæ quoque educationis prolium, ex tali matrimonio progenitarum &c.

Quapropter Dominus Deus, dum se adstiturum Israëlitis promiserat in expugnatione Amorrhæi, Chananæi, Hevæi &c. Regum Gentilium, inter reliqua præcepta Moyfi data Exod. 34 etiam hoc erat: *Nec uxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis ob eam rationem: ne postquam ipsæ fornicatæ fuerint, fornicari faciant & filios tuos in Deos suos, id est, ad Idololatriam impiè seducant: Idololatria namque, quam sequuntur infideles, aut qualibet noxia superstitio fornicatio est, dicit. S. Aug. l. i. de sermone Domini c. 16. Vanum autem timorem non fuisse, luculenter subdarnò probavit Salomon 3. Reg. 11. postquam enim adamavit mulieres alienigenas multas de gentibus, de quibus præceperat Dominus filijs Israël: non ingrediemini ad*

gas &c. certissimè enim pervertent corda vestra, ut sequamini Deos earum &c. depravatam est cor ejus per mulieres, ut sequeretur Deos alienos.

164. Recordor hujus occasione Rabi Salomonis Jarchi, qui exponens illa verba *Num. 25. adoraverunt Deos earum*, recenset modum, quò quædam ex mulieribus idololatricis usæ, Israëlitas ad cultum falsi Numinis seducebant: quam expositionem Caramuel l. 1. *Theol. fundam.* ita reponit. Cum mulieres prurigine Veneris exstimularentur, accedebant ad Israëlitas dicentes: *habeo, quod tibi dicam, attende me, quæso!* & hóc dictô è sinu statuum Phegor producentes, ajebant: *adora hunc*: quò factô operi venereo se accingentes, Deastrum illum impudicum, & nefandum summo se honore illo actu afficere existimabant. Quia igitur concumbere cum illis erat Simulacrum illud adorare, Israëlitæ eô ipsô, quòd concubuerint, Idololatræ evaserunt. Sed hæc per parenthesis.

165. Non tantùm in veteri, sed etiam Lege Gratiæ reprobantur ejusmodi matrimonia: licèt enim nullibi expressis verbis id legatur, unde, crederem, S Aug. loc. cit. dixisse: *Non enim tempore revelati Testamenti novi in Evangelio,*
vel

vel ullis Apostolicis litteris sine ambiguitate declaratum esse recolo: utrum Dominus prohibuerit, fideles infidelibus jungi. Patenter nihilominus deducitur ex illo D. Pauli 2. ad Cor. 6. Nolite jugum (conjugij secundum D. Hieronym. Ep. ad Gerunziam) ducere cum infidelibus: quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? --- qui consensus templo Dei cum Idolis? vos exim estis Templum Dei vivi &c. Si enim omne commercium cum infidelibus prohibetur, multò magis conjugale, quod cæteris arctius est, & intimius. Hinc c. 15. xxix. q. 1. ex D. Ambr. l. 1. de Abraham c. 9. prohibetur: Cave Christiane, Gentili, aut Judo filiam tuam tradere. &c. si quis. eadem. Si quis Judaicæ pravitati conjugali societate jungitur &c. quicumque tantum nefas admisisse cognoscitur, à Christiano cœtu, atque convivio, & à communione Ecclesiæ protinus segregetur.

166. Quamquàm autem ex his probetur quidem, similia matrimonia esse omninò illicita, sed non irrita: tùm quòd legatur, tempore S. Hieronymi ea prædicta fuisse, ut ipse testatur l. 1. in Jovinian: tametsi non omnia approbentur, nihilominus DD. uno ore fatentur, longo usu, receptâ observantiâ, & praxi (de cujus initio haud constat) irrita illa censi

seri, & invalida. Immò P. Marchantius tom. 3. Trib. Sacram. p. 3. tr. 1. tit. 6. q. 2. conclus. ult. credit, se in Concilij Generalis Nicœni I. Canone 67. non obcuram talium matrimonio: ū reperire irritationem, quem vide, si placet: sicut & alios, qui examinant, utrum tale matrimoniū haberet rationem Sacramenti, casu quo per dispensationem Papalem justificaretur, ex ratione publici boni concessam (ob spem v. g. quòd Gentilis magnæ authoritatis per mulierem fidelem converteretur ad vivificam fidem) suppositâ tamen morali assecuratione, ne ipsa mulier perversionis periculo supponatur. Vide, inquam, alios (præcipuè Mastrium in 4. d. 7. d. n. 35. ubi relatîs, & discussîs aliorum fundamentîs negativam opinionem propugnat) & ego ad sequentia dubia proporo, quæ directè mei sunt propositi.

167. *Dubium I.* Utrum ille infidelium conjugum, qui ad fidem convertitur, licitè alteri, in infidelitatis tenebris remanenti, cohabitare audeat: vel potius ab eo recedere debeat?

Ante Responzionem præmitto I. certum esse, conjugia infidelium inter se, tanquàm contractus merè civiles, & naturales, esse valida, dummodò non obstat aliquod impedimentum, à jure Divino, quod

quod etiam infideles agnoscunt, aut a Principe Terræ illorum statutum; Princeps enim quemadmodum in alios civiles, ita etiam in matrimoniales infidelium cōtractus potestatem sortitur, leges videlicet, quæ expedientes videntur, ferendi vel sub pœna, vel sub nullitate actûs. *II.* Illorum conjugia, quâmvīs sint legitima, non tamen esse rata, vel firma ad mentem Ecclesiæ, clarò textu *c. quantò. de Divort.* *Et si matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum, & ratum existit: quia Sacramentum fidei . . . ratum efficit conjugij Sacramentum, maxime consummati, quod non nisi morte solvitur: cùm tamen infidelium etiam per unius conjugis conversionem dissolvatur, ut infra explicabo. Jam.*

Respondeo: Olim licuisse cohabitare infideli conjugī præcisò periculò subversionis, aut conjugis conversi, aut prolium, vel inductionis ad aliud peccatum (cùm enim hoc periculum ex præcepto Divino, & naturali caveri debeat, suppositò illò nunquam approbanda erat ea cohabitatio) ut clarè indicat D. Paulus *1. ad Corinth. 7.* qui postquàm de conjugibus fidelibus loquens, proposuisset præceptum Domini, *uxorem à viro non discedere*

dere : de illis, quorum unus tantum fidelis est, alter autem infidelis, mox subjungit : cæteris ego dico, non Dominus : si qui frater (Christianus) uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo (in pace, concordia, sine contumelia Creatoris &c.) non dimittat illam. Et si quæ mulier fidelis, habet virum infidelem &c. idē, quod prius. Quem textum applicans D. Aug. l. i. de adult. conjugijs c. 13. relatus can. Jam nunc. 8. xxviii. q. 1. intelligit de consilio, quoad hoc ab Apostolo datō : Quod mihi visum est, eum monendo dixisse : quia enim conjux fidelis relinquere conjugem licitè potuit infidelem : ideo fieri hoc non Dominus, sed Apostolus prohibet (dehortatur, ut contextus indicat) quod enim Dominus prohibet, fieri omnino non licet. Monet ergo Apostolus, quò possit esse multorum occasio lucrandorum, ut fideles conjuges in relinquendis infidelibus permisso & licentiæ non utantur. Et iterum : Non igitur propter vinculum cum talibus servandum conjugale, sed ut acquirantur Christo, recedi ab infidelibus conjugibus Apostolus vetat (dehortatur) multa enim sunt non jubente Lege, sed libera charitate &c.

Et quòd hoc motivum, à S. August. insinuat, Apostolum reverà moverit ad dandum id consilium, ille ipse declarat

l. c. mox addens: Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & vice versa: sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, in quantum ad preces, pia monita, & exempla conjugis fidelis benedictio quædam Divina descendit super infidelem, cor illius ad amplexum veræ fidei emolliens. Nec in eo desperandum est: etenim unde scis mulier, si virum salvum facies? aut unde scis vir, si mulierem salvam facies? ibidem, id est, scire minime potes, infidelem conjugem ad salutare propositum fidei exemplò tui movendum non esse. Pergit Apostolus, & aliam sui consilij rationem allegat: alioquin filij vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt. Jam enim erant parvuli Christiani (explicat D. Aug. l. 1. de serm. Domini in Monte c. 16.) qui sive auctore uno ex parentibus, sive utroque consentiente sanctificati erant, quod non fieret, si uno credente dissociaretur conjugium eò, quòd proles apud infidelem relictæ, ut sæpissime contingeret, in illius superstitione, & Gentilitate educarentur.

168. Verùm enim verò, cùm multiplex experientia docuerit, spem, que tempore Apostoli, & aliquibùs pòst sæculis fundata erat, successu temporis evanuisse, & obstinatione infidelium crescente, evidens

dens potiùs periculum succreviſſe , ne
 conjux, fidelis facta, inſtante altero ad
 vomitum iterum redeat, aut ad varia
 peccata ſeducatur: quidam ſiquidem Gen-
 tilium, Philiſtæos ſecuti, fornicationes, a-
 dulteria, & ipſas propudioſas libidines eſſe
 actus Religionis, cultui DEorum inſer-
 vientes delirant: Machometani quoque
 & multi Ethnici ex ſuæ ſectæ præſcripto
 propudioſè abutuntur uxoribùs, quæ ex-
 emplò agri, ad omnem araturam apti,
 cuicumque libidini exponuntur: ut pro-
 inde vix detur caſus, in quo infidelis ſine
 contumelia Creatoris cohabitaret fideli.

Quocirca abſolutè vetita eſt cohabi-
 tatio illa, aliàs pro ſuo tempore ab Apo-
 ſtolo ex gravibus motivis commendata.
*Judæi, qui Chriſtianas mulieres in conjugio
 habent, admoneantur ab Epifcopo Civitatis
 ipſius, ut ſi cum eis permanere cupiunt, Chri-
 ſtiani efficiantur, quòd ſi admoniti noluerint,
 ſeparentur. c. 10. cauſ. & q. cit. ſapè
 namque (Can. 11.) malorum conſortia
 etiam bonos corrumpunt; quantò magis eos,
 qui ad vitia proni ſunt, ut Neophiti, vitijs
 prioris ſuperſtitionis aſſueti. Et quàm-
 quàm hæc Lex ex Concilio Toletano
 IV. excerpta, Judæos ſolummodò concer-
 nere videatur: pari tamen paſſu ambulant
 nunc utrique, ſcilicet Gentiles, & Judæi,*

N

quia

quia utrique obstinati sunt. Et ideo nisi uxor fidelis converti velit, non permittitur ei cohabitare, sive sit Gentilis, sive Judæa. S. Thomas in 4. d. 35. q. un. art. 3. Quidquid in contrarium opinetur Marchant. loc. cit. conclus. 5. docens, non tantum licere eam cohabitationem, sed insuper ex lege charitatis proximi esse graviter obligatoriam, quatenus fidelis tenetur infidelis salutem promovere, quod facilius præstabit eidem cohabitando: ea namque spes, ut ostendi, vix amplius rationabilis videtur. Non nego tamen, in raro casu talis spei posse, juncto consilio Episcopi, fidelem aliquo determinato tempore remanere apud infidelem, cum nulla regula sit sine exceptione, & concedit Sanchez l. 7. de matrim. d. 73.

169. *Dubium II.* Utrum etiam dissolvatur matrimonium quoad vinculum, dum unus infidelium conjugum fidem amplectitur? Respondeo affirmative cum D. Paulo, qui loc. cit. ait.: quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti (matrimonij) subjectus est frater, aut soror (Christianus, aut Christiana) in hujusmodi casibus: id est, si infidelis nolit converti, nec sine injuria Creatoris manere cum fidele, sed discessum potius eligat, discedat, & fidelis liber est à servitute con-

conjugij: *contumelia quippe Creatoris solvit jus matrimonij circa eum, qui relinquitur. c. 2. caus. & q. cit.* Quod perpendens Innocentius III. relatus *c. quantò. de Divort. declarat.: si alter infidelium conjugum ad fidem catholicam convertatur, alterò vel nullò modò, vel non sine blasphemia Divini Nominis, vel ut eum pertrabat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit. Et in hoc casu intelligimus, quod ait Apostolus: si infidelis discedit &c. (ut supra) & Canonem etiam, in quo dicitur: *contumelia creatoris &c.* (ut pariter supra) idem legitur *c. gaudemus. eòdem*: utique autem integrum fidei non esset, ad alia vota transire, si vinculum prioris matrimonij non exspiraret. Ast ad hujus intelligentiam.*

170 *Quæres: An vinculum matrimonij cesset hòc ipsò, quòd unus conjugum infidelium per Baptismum ad fidem perveniat? Respondeo negativè eò, quòd crimina in baptismo solvuntur, non conjugia. c. si quis 1. caus. & q. cit. concordat c. gaudemus cit. ibi. cum per Sacramentum baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur. Sed ad solvendum vinculū requiritur ultrà, ut conjux conversus actu alias nuptias ineat, quod mihi evidens vi-*

detur ex *mox cit. c.* ubi deciditur: quòd si conversum ad fidem, & illa conversa sequatur, antequàm propter causas prædictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur Quare compelleretur recipere, aut quò fundamentò, si per ipsam conversionem viri extinctum foret vinculum conjugij? ergo antequàm ille ducat uxorem aliam, retinet vinculum ad priorem, & facultatem tantummodò habet illud extenuandi per hoc, quòd aliam ducat. In quo tantum sensu accipi debet, quod cantat *Glossa in cit. c. Verb. contumelia.*

Spernas spernentem, vel blasphemare volentem:

Nam sunt absque mora sic vincula rupta priora.

Sunt rupta, quatenùs deperdunt eam indissolubilitatem, quàm alioquin naturâ suâ obtinent. Idcirco rectè deducit Sanchez *cit. d. 75.* antequàm conversus ad alia vota transeat, non posse infidelem aliud matrimonium inire: cùm Jura, *priori N.* adducta, eam potestatem illi tantum faciant, qui relinquitur ab infideli, converti nolente. Tum quia ante secundas conversi conjugis nuptias firmum manet prius matrimonium, eò autem manente invalidum est aliud ob Polygami-
am, à Christo reprobata in Evangelio

Matth.

Matth. c. 19 Quapropter si post attentatum tale conjugium etiam infidelis ille converteretur ad fidem, teneretur relicto hōc secundō putativō conjugē ad priorem, antecederet conversum, redire ex supposito, quod necdum ad alias nuptias transiverit, & illum rehabere velit. Sed de hōc ipsō.

171. *Interrogas*: An mox, quod unus conjugum convertatur, habeat facultatem alias nuptias attentandi? *Respondēdo*: cūm visum sit Innocentium III. declarasse, eam facultatem pro casu, quō alter *vel nullō modō, vel non sine blasphemia Divini Nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, cohabitare vellet*: multi sentiebant, conjugii converso non licere, per aliud conjugium prioris vinculum dirumpere, dum alter, etiam infidelis manens, sine blasphemia Creatoris, aut alterius peccati incentivō ad pacificam se resolvit cohabitationem. *Verūm* quantumvis hæc sententia speculativè vera, & in Jure fundata sit, in praxi tamen credo, à Sanchez cit. d. 74. n. 9 Pichler &c. nequaquam recedendum, qui conjugem conversum ad alias nuptias admittunt, dummodò alter in amplectendo fidem, illius exemplū sequi renuat: quod suadet ex dictis N.

168. de ingenti obstinatione infidelium, & odio in veram Religionem, ac varijs abusibus, & peccatis, quibus dediti sunt, & moraliter certum redditur, conjugem conversum ad eadem sollicitandum, & impediendum ab ijs quoque, ad quæ Divino Jure obligantur. Et hanc sententiam esse in praxi, præcipuè pro locis Missionum expeditiorem, testatur P. A Breno in *Manuali Missionarior. Oriental. l. 3. c. 15. q. 1. n. 16.*

Quapropter dum unus ex conjugibus infidelibus veræ Religioni subscripserit, interrogandus alter erit (& consultò coram testibus, ne id aliquando negari possit) num & ille animum ad eandem Religionem habeat? si id neget, & hoc sanctum propositum detestetur: aut si tempus aliquod deliberationis requirat, quod utique concedendum est: post lapsum autem illius in obstinatione perseveret; sine cunctatione conversus conjux jus obtinet, sibi alium exquirendi conjugem. Quæ omnia, qualiter fieri debeant, prudentis viri arbitrio relinquuntur secundum circumstantias, in casu aliquo apparentes.

Sed quid, dum ob absentiam conjugis infidelis animus illius explorari nequit? Respondeo, rem posse per nuntium,
aut

aut Litteras expediri : si verò distantia tanta sit, quæ omnem accessum impediet, & aliàs moraliter certum videatur, infidelem suam domum, substantiam, locum &c. non relinquiturum, ut fidelem sequatur, qui apud illum remanere non audeat, ut *suprà* dictum : admitti fidelis potest ad secunda vota ; durum namque illi iugum imponeretur, quod ab amplexu veræ fidei multum abstergeret, si altero redire nolente, aut alicubi, ubi ignoratur, latente, hic in cœlibatu vivere (non enim omnes capiunt verbum hoc) cogere-
tur. Pro pro ex Sanchez *cit. n. 12. P. A Breno l. c. n. 43.* allegat S. Pium V. qui id pro Indis novæ Hispaniæ proprio motu declaravit : de quo etiam extat Diploma Gregorij XIII. per extensum apud Ponce *tract. de matr. l. 7. c. 48.* videndum.

172. Et quæ hucusque dicta sunt de potestate, quam conjux fidelis factus, possidet in ordine ad ineundū aliud matrimonium, intellige de potestate quoque ingrediendi Religionem, ita tamen, quòd prius matrimonium non dissolvatur per simplicem ingressum, sed per professionem solemnem, quæ etiam matrimonium ratum inter fideles dissolvit, licet sit firmius consummatō infidelium. Quantum verò ad Ordines sacros ; utique

potest conversus conjux ad illos promoveri, sed vinculum matrimonij prioris manebit, quod omne infidelis conjugis conjugium sub nullitate prohibet, donec alter Ordinibus initiatus è vivis nondi-
scesserit.

173. *Dubium III.* Quid in casu dicendum, quò talis conjux convertitur, qui plurium uxorum maritus est, quod minimè rarum apud Orientales? *Respon-*
deo: certum esse, non nisi Conjugium cum prima uxore legitimum reputari per ea, quæ dicam de impedimento *Lig-*
aminis; reliquas verò primæ superimpo-
sitas scēminas, tantummodò concubinas esse: unde si prima cum aliqua ex alijs illum in fide sequatur, illam tantum recipere tenetur, nisi illi crimen adulterij ob-
jicere possit, & criminis injuriam necdum dimiserit, nec ille etiam tali reatu fidem matrimonij vicissim violaverit per-
tradita in materia de Divortijs, & clarè patet ex c. *gaudemus. de Divort.* Id tamen ita intellige, quòd primam ex uxoribus, adulterij ream, non quidem teneatur recipere, sed tamen aliam copulare sibi non audeat eò, quòd adulterium conjugis non dissolvat vinculum matrimonij: cum igitur illud etiam non dissolvatur propter infidelitatem, quia uxor prima
ad

ad fidem conversa supponitur, ligatus manens cum prima utique nequit de alio conjugio cogitare. Si verò prima suo Gentilismo obstinatè adhæreat, integrum marito converso est, aut unam ex concubinis conversis, aut aliam, quam libuerit, per contractum novi matrimonij in uxorem accipere: per hoc etenim, quòd tempore infidelitatis aliquam tenuerit, ut concubinam, non impeditur ab illius nuptijs, cum & ipsi fideles sibi concubinas per connubium sociare valeant.

174. *At si* dubium maneat, an cum prima contraxerit legitimum matrimonium per verum consensum, quid agendum? *Respondeo*: Urbanum VIII. interrogatum à. P. Joan. de Lugo (postea Cardinale) de tali casu circa matrimonia Indorum Neophytorum declarasse, quòd post conversionem cum quacunque baptizata contrahere valeat, ut referunt Pichler in 4. *Decret. tit. 1. n. 100.* & ex Cardena *Crisi proposit. damnat. ab Innoc. XI dissert. 2. c. 8. art. 5. P. A Breno l. c. n. 20.* Item P. Nicolaus de Techo in *Historia Paraquariæ l. 10. c. 15.* apud Pichler *cit.* Ubi enim (ait Papa) intercedunt sententiæ utrinque probabiles (ut in casu posito erant de vero consensu cum prima) sequi licitum est opinionem Barba-

ris illis favorabiliorem, quia non sunt adstringendi ad aliquam determinatam uxorem, dum incertum manet, utrum illa sit reverà prima uxor per verum matrimonium: minùs prohibendi sunt ab omni matrimonio cum quacunque, ne propterea difficiles reddantur ad conversionem, aut ad vomitum infidelitatis redeant, videntes se ob dictam incertitudinem beneficio matrimonij carere debere.

Nec obstat quòd prima sit fortassis vera uxor, quia à parte rei verus fuit consensus in illam, licèt de eo dubitetur: per consequens, si conversus postmodum aliam ducat, Polygamiam incurrat. *Si quidem* hæc Polygamia erit materialistantum, & ignorata, quæ non nocet, sicut nec alia impedimenta, quibùs non rarò conjuges ignoranter ligantur.

175. *Dubium IV.* Quid juris, dum è contrario unus ex conjugibus fidelibus ad Gentilitatis superstitionem prolaberetur? *Respondet Innocentius III.* relatus c. cit. quantò. de Divort. *Si verò alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad Gentilitatis errorem: non credimus, quòd in hoc casu is, qui relinquitur, vivente altero possit ad secundas nuptias convolare, licèt in hoc major appareat con-*
summe-

tumelia Creatoris : quia matrimonium fidelium est indissolubile, præsertim consummatum. *Nec obstat* --- quòd *fidelis relictus non debeat jure suo sine culpa privari*, quod tamen fieret, si nec conjugem Apostatam retinere, nec de alio conjugè auderet sibi providere: destitueretur namque favore conjugij, nullâ ex parte sui interveniente culpâ. *Non obstat*, ait Papa; *cum in multis casibus hoc contingat*, e. g. si unus conjugum reddatur impotens &c. similia enim infortunia non nisi patienter sufferenda sunt, tamquàm ea, quæ remediò carent.

176. *Dubium V.* Quid cum prolibus, in infidelitate genitis, agendum, dum unus conjugum fidem amplectitur? *Respondet*: si filij (vel filiæ) utpote septenniò minores, sint doli incapaces, *in favorem fidei Christianæ respondemus* (inquit Gregorius IX. c. ex litteris. de convers. infidel. relatus) *patri* (vel matri conversis) *puerum* (aut puellam) *assignandum*, non obstante, quòd secundum Leges civiles liberi aliàs sint sub potestate, & cura patris §. *fin.* *Inst. de patria potest.* favor enim Religionis, & fidei bonum prævalet dispositioni juris Civilis: *nam summam esse rationem, quæ pro Religione facit, dicitur l. sunt personæ. ff. de Religios. & sumpt. funer.*

ner. concordat c. Judæi xxix. q. i. ubi legitur, in Concilio Tolet. IV. de prolibus Judæorum (per consequens etiam Gentilium ob identitatem rationis) decerni: filij, qui ex talibus id est, patre, & matre Judæis) nati existunt, fidem, atque conditionem matris (quæ ibidem conversa supponitur) sequantur: & vice versa: hi qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus viris, Christianam sequantur Religionem, non Judæicā superstitionem. Quàmvis itaque quivis parens, etiam in infidelitate remanens, ex Lege Divina teneatur filiis suis non tantum in necessarijs corporis, & vitæ præsto esse, sed ea etiam procurare, quæ ad æternam illorum salutem requiruntur, uti est Baptismus, & Chatholica fides: nihilominus ad fidem conversus obligatur speciali lege Ecclesiastica ad laborare (in quo ab Episcopis, & Superioribus fidelibus strenuè juvandus erit) ut proles ad Baptismum perveniat, & in cultu veri DEI religiosè educatur: nisi vi, aut aliâ viâ ab executione sanctæ hujus obligationis prohibeatur.

Si verò filij (aut filæ) dolū jam noverint, ad majorem ætatem pervenientes, à parente converso ad fidem hortari quidem possunt, & quôcunque svavi modô, etiam minis moderatis induci, ad se per

Bap-

Baptismum salutari jugo veræ fidei submittendum, id enim postulat cura, pietas, & amor parentum in filios, ex quibus salutem illorum invigilare tenentur: si tamen hujusmodi media neutiquam suffragantur, relinquendi sunt proprio arbitrio, dum alteri parenti infideli adhærere decreverunt: cum in ijs, quæ ad fidem pertinent, ultimatim sint sui juris, à potestate parentum exempti: *nam benefacere (fidem amplecti, credere, baptizari) nemo potest, nisi elegerit, nisi amaverit, quod est in libera voluntate, ait S. August. l. 2. c. 83. contra litteras Petiliani, referturque c. 33 xxiii. q. 5. unde præmittit ibidem, quod ad fidem nullus cogendus est invitus: sed per severitatem, immò & per misericordiam DEI tribulationum flagellis solet perfidia castigari: cui doctrinæ adhæsit Concilium Toletan. IV cit. statuens (ut c. 5. dist. 45. legitur) nemini deinceps ad credendum vim inferri: cui enim vult Deus, miseretur (ad Rom. c. 10.) & quem vult, indurat &c.*

177. *An autem hi Canones absolute interdiciant omnem coactionem ad fidem ita, ut nec Principes fideles audeant infideles sibi subditos, & rationis usum adeptos, vi, & metu ad fidem adstringere: vide*

de

de Scholasticos, & Theologos, maximè Scoti Expositores, qui 4. d. 4. q. 9. credit, *religiosè fieri, si ipsi (adulti) cogerentur minis, & terroribùs ad suscipiendum Baptismum*: non quidem minis tendentibùs ad mortem: has enim D. Aug. *Epist. 127. ad Donatum Proconsulem Affricæ* dissuadet in hujuscemodi causâ: *potestatem occidendi te habere obliviscaris*: sed minis in materia civili, aut exiliò, dum majus malum non timetur, ut explicat Mastrius in 4. *sentent. disp. 2. n. 107. & antecedentibùs*: quemadmodum constat exemplò Ferdinandi Hispaniarum Regis, qui Judæos, & Mauros, baptizari nolentes, è Regno discedere jussit. Vide item Lamindum Pri-tanium *de Ingeniorum moderatione in Religionis negotio*, qui l. 2. per aliquot Capita contra insultus, & censuras Phereponi egregiè, & nervosè defendit, & explicat D. Augustinum, sentientem salutare, & laudabiles esse terrores, & castigationum flagella contra Hæreticos, & infideles, citra mortem moderatè, & prudenter intentata, ut ad gremium Ecclesiæ accedant, aut redeant. Mibi etenim non vacat his ultra propositum immorari.

§. II.

Examinantur matrimonia Catholicorum cum A catholicis.

178 **M**ATRIMONIUM Catholici cum Hæretico, aut è contra claro Jure illicitum redditur c. 15. xxix. q. 1. ubi ex S. Ambros. l. de Patriarchis prohibetur: *Cave, Gentilem, Judæam, atque alienigenam, hoc est hæreticam, & omnem alienam à fide tua uxorem accersas tibi: & c. (seq. Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia, cum id etiam Jure naturali, & Divino vetitum sit propter evidens periculum perversionis in conjugate catholico, & ne impediatur ab observatione præceptorum Ecclesiasticorum: ne proles inde natæ educantur in hæresi: & denique (quia conjuges sunt ministri Sacramenti matrimonii) ne à catholico conjugate Sacramentum indigno ministretur hæretico. Accedit, quòd plerumque hæretici interponant pactum, aut saltem subintelligant, ut masculæ proles sequantur conditionem patris hæretici, & in illius secta educantur, fœmellis matris catholicæ curæ relictis, quod pactum est in omni jure abominabile, & impium: cum quivis parentum teneatur liberis suis non tantum de necessarijs corporis, sed animæ*
etiam

etiam providere, & nec unum in favorē Diaboli educare. Quapropter monent DD. Dominos Parochos, ut pro viribus resistent, séque opponant hujuscemodi matrimonijs.

179 *Ergone nunquàm licita sunt talia conjugia? Respondeo:* apparente dicto periculo numquàm: nec in partibus Germaniæ, in quibus catholici cum Sectarijs promiscuè morantur: quia, ut DD. Germani Reiffenst. 4. *Decret tit. i. n. 371. Sporer de matr. n. 119. Pichler 4. tit. n. 130.* aliique notant, experienciâ edocti, in illis quoque locis non deesse similia pericula. *Nec obstat* contraria praxis, & consuetudo, quâ passim catholici cum hæreticis ibidem copulantur. Consuetudo siquidem derogare potest Legi Ecclesiasticæ, ejusmodi connubia vetantis, non tamen Legi Divinæ, & naturali, quæ ratione periculorum emanatorum subintrat, nam *nemo sanæ mentis intelligit, naturali juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) quacunque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari. c. cum tantò, de consuetud.*

In raro nihilominus casu, quo sufficienter cautum fuerit, quòd Hæreticus velit admittere omnium prolium educationem

tionem in vera fide, & futuræ suæ uxori
liberum Religionis exercitium, obser-
vantiam Festorum, & Jejuniorum Eccle-
siasticorum &c. legitimari posset tale ma-
trimonium, tanquàm licitum: quàmvis
enim lex Ecclesiæ absolutè prohibeat si-
milia matrimonia: huic tamen in locis
mixtæ Religionis abrogatum esse docent
Pichler cit. & alij per contrarium usum.
Et si dubium adhuc remaneat de cessa-
tione ejusmodi periculorum, recurrendū
arbitror cum *citato* Authore vel ad Pa-
pam, vel ad Episcopum, qui in Germania
dare potest ad id facultatem, præsertim
rationabili, & gravi causa suadente, dum
v. g. spes adluceret, maritum hæreticum
convertendi, sopiendi intensas inimicitias,
conservandi, aut procurandi pacem,
& tranquillitatem publicam, aut conspi-
cuarum familiarum: vel dum fœmina
catholica non reperit conjugem paris
conditionis, nisi hæreticum &c. si enim
ob similia motiva utilis fit recursus ad
Sedem Apostolicam pro dispensatione
super impedimentis dirimentibus, multò
magis pro dispensatione super impedi-
mento impediante duntaxat, ne ma-
trimonium licitè contrahatur.

180. Immò absque omni dispensa-
tione impunè celebratur tale matrimo-

nium, dum conjux hæreticus promittit, se professionem fidei emissurum, textu claro c. 16. *suprà cit.* ubi, postuam matrimonia prohibentur cum acatholicis, excipitur: *si se profiteantur Christianos esse futuros, & Catholicos*: & in Concilio Chalcedon. *can. 14. nisi forte promittat (heterodoxus) ad orthodoxam fidem se per personæ orthodoxæ copulam transferre.* Ex una enim parte urget lucrum conversionis heterodoxi, & ex altera cessat periculum perversionis in orthodoxo.

Porro benè nota, Jura dicere: *profiteantur, promittant*, ut indicarent, non sufficere meram spem conversionis, sed requiri veram promissionem. Quin immò cum constet, hæreticos, cæteroquin fideles etiam, hac in parte sæpè numero fallaces esse, prudenter & providè monet P. Reiffenst. *cit. n. 364.* ex Layman l. 5. *tract. 10. p. 4. c. 14.* cautè procedendum, nec passim ejusmodi promissionibus fidendum, sed omni modo adlaborandum potius esse, ut hæreticus catholicam ducere volens, antecedenter fidem Romanam profiteatur. Et si id renuat ob damnum aliquod, vel incommoda, quæ timet (v. g. privationem hæreditatis notabilis &c. si ad notitiam parentum ab illo emissa professio fidei pervenerit) adest modus talia

alia damna vitandi, ut videlicet id faciat in occulto sub gravi secreto. Et profecto si huic consilio non acquiescat, vix fidem meretur de sincero desiderio, & proposito fidei suscipiendæ: ad quid enim dilationem præterdit, qui nullum damnum metuit?

181. Quamquam ex hucusque dictis per se sint illicita matrimonia catholicos inter, & hæreticos, nec nisi in quibusdam casibus per accidens licita, nunquam tamen sunt invalida, dummodo (NB.) non infirmentur ab aliquo impedimento siue naturali, & Divinò, siue merè Ecclesiastico; cum id nullo jure, traditione, aut consuetudine probetur, sed ea potius valori illorum patrocinentur ob frequentissimam praxim, quæ necdum reprobata legitur, nec ullibi conjuges separari jubentur: unde etiam *c. decrevit. 16. de hæreticis in 6.* supponuntur catholicæ mulieres validè nubere hæreticis viris, nec separantur, sed dote duntaxat privantur.

Urgeret quidem in oppositum *Can. 72.* qui dicitur esse VI Synodi generalis: *Non licere orthodoxum cum hæretica conjungi, nec orthodoxam cum hæretico: sed & si quid ejusmodi factum apparuerit, irritas nuptias existimari, & nefarium conjugium dissolvi.* Ast quia hic, & quidam alij Canones

non sunt ab illa Synodo editi, sed à quibusdam Episcopis tantum, in Trullo Palatio Regio (unde & *Trulliani* dicti) congregatis, postmodum verò à Sergio Papa reprobati: non est citatus Canon attendendus, qui, si etiam authenticus foret, per contrariam praxim, & sensum omnium catholicorum omnimodè evanuit.

Dixi suprà: *dummodò non infirmentur ab aliquo impedimento &c.* hoc siquidem irritat conjugia, etiam si sit lege Ecclesiæ statutum: quia licèt hæreticus non ligaretur impedimentò ab Ecclesia statutò, ligatur tamen catholicus, redditurque inhabilis; cum ergo contractus matrimonij nequeat claudicare, seu in uno contrahentium valere, non in altero, satis est, quòd catholicus ex tali impedimento reddatur impotens ad contrahendum. Ex quo sequitur, matrimonium catholici, votò solemni castitatis adstricti, cum hæretico: aut si huic esset in secundo gradu consanguineus, vel affinis &c. esse nullum, non quidem ex disparitate cultus, sed ex impedimento voti, cognationis &c.

182. *Si tandè quæras, quid de matrimonij hæreticorū inter se judicandū? Respondeo: Ea, si sine omni impedimento*

contrahantur, esse non tantum vera, & legitima matrimonia, utpote nullo Jure infirmata, sed etiam Sacramenta, dummodò contrahantur secundum Christi institutionem, licet hæretici non credant esse Sacramenta: quemadmodum *Theologi* defendunt, Baptismum v. g. ab Infideli ministratum cum intentione faciendi id, quod Christiani solent, obtinere rationem Sacramenti, quamvis ille ex suo errore esse inutilem reputet cœremoniã. Si contrahantur cum impedimento Juris Divini, & naturalis, nulla sunt, quia huic juri subsunt. Si denique contrahantur cum aliquo impedimento, ab Ecclesia duntaxat introductò, variant *DD.* Quidam affirmant, hæreticos etiamnum ligari impedimentis Ecclesiasticis; negant alij saltem quoad aliqua impedimenta. Quidquid sit, hæc difficultas est una ex præcipuis, quæ ventilari solent agendo *de Impedimentis in genere*. Præsens autem Tractatus considerat singula tantum impedimenta in specie; unde Lectorem remitto ad alios, & pro negativa sententia commendo P. Marchantium *tom. 3. Trib. Sacram. p. 3. tract. 1. tit. 6. q. 4.* & P. Pichler *l. c. à n. 98.* qui plurimum placent in proposito. Vide etiam dicenda *de impedim. Clandestinit.*

§. III.

Resolvitur casus de matrimonio

Catholicæ cum Hæretico.

MOevia puella catholica Viennâ augustam Vindelicorum secuta est Stichû virum acatholicû. Tentat ibidem matrimonium cum illo, sed quia voti compos fieri non potuit, diu morata tandem spononit, proles omnes nascituras Sticho relinquendas, cura catholicæ educationis à se abdicaâ, firmiter nihilominus sperans, non defuturam quandoque occasionem, sponsione sua, & pacto non obstante, saluti prolium invigilandi. Præterlapsô tempore aliquo, vehementius tactâ conscientia, accedit confessorium, rem totam enarrat, & quid sibi agendû, quaerit.

183. Respondeo: Mœviam peccâsse mortaliter non, quod contra præceptum Ecclesiæ, conjugia cum hæreticis simpliciter vetantis, hæretico nupserit, cum huic legi per contrarium usum in Partibus mixtæ Religionis derogatum esse cõstet ex N. 179. sed quia nupsit contra jus Divinum, & naturale, se exponendo manifesto periculo perversionis, & transgressionis præcepti Ecclesiæ, v. g. non servandi jejunia, non audiendi Missam &c. cum moraliter certum sit, aut maritum

tum omnia non admissurum, aut ad ea occasionem defuturam. Item quia impium pactum iniit, de prolibus, in Luteri hæresi à marito educandis per dicta N. 178. *Nec refert*, quòd animum retineat, invigilandi prolibus, illisque quavis arrepta occasione catholicæ fidei dogmata propinandi. *Nam* semper manet gravissimum periculum malæ illarum educationis, maximè propter pactum initum: ex altera verò parte valdè dubia est occasio proles in vera fide instruendi; & quis scit, an furtiva instructione, dum, & quando clanculum adhibitâ, quidquam profecerit? cùm igitur nunquàm liceat cum dubia spe boni se, vel alium exponere certo periculo salutis, Mœvia à lethali peccato nullatenus excusari potest.

184. *Quid ergo consulendū Mœviæ?*

Respondeo, eam ante omnia firmandam in vera fide, ac roborandam, ut stante quacunque tentatione, sollicitatione, blâdimentis, aut terroribus viriliter persistat, ab omni Apostasia aliena: instrui quoque debet de obligatione deferendi etiam maritum, sibi que fugâ consulendi, dum periculum defectionis à fide adverterit, ut puta, si sollicitationes fuerint importunæ, quibus scæminea fragilitas impar est ut resistat: semper namque co-

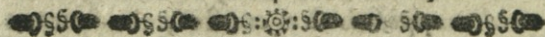
habitationi conjugali prævalet Lex Divina non deferendæ fidei, ut amplius docetur in *materia de Divortijs*. Admoneri deinde debet, ut, *quantum possibile fuerit*, præceptis Ecclesiæ satisfaciatur quoad jejunia, auditionem missæ diebûs Festivis, frequentationem Sacramentorum &c. Unâ quoque invigilare studeat salutis proliû, haud obstante pactô prædictô, quod nullam obligationem parit: *generaliter siquidem novimus, turpes stipulationes nullius esse momenti*, ait Ulpianus *l. generaliter ff. de verbis obligat.* & quod tales conditiones, contractui matrimoniali appositæ debeant pro non adjectis haberi, decernitur *c. fin. de condition. appositis in &c.*

Dixi verò: *quantum possibile fuerit*: si enim ad servandam pacem, amorem conjugalem, aliâque incommoda vitanda præcepta merè Ecclesiastica redderentur observatu difficilia, quàmvis peccaverit, se per matrimonij vinculum cum hæretico, ad talem statum reponendo, in quo observantia præceptorum, quasi moraliter impossibilis redditur: ad ea tamen non obligatur ex generali principio, quòd Ecclesia pia Mater cum tanta difficultate suos subditos onerare non intendat secundum *communem doctrinam Theologorum*. Ob easdem similiter rationes non
te-

teneatur instructioni salutari prolium incumbere, licet ad eam Divino jure, & ex naturali pietate obligetur: nunquam quidem licitum est præceptum Divinum positivè prævaricare: at licitum quandoque est urgente gravi necessitate omittere aliquid illo jure obligatorium (vide P. Sporer *de matrim. n. 120.*) quemadmodum etiam impune aliquando occultatur vera fides, sed falsam profiteri nunquam licet &c. quod fundatur in discrimine Legum positivarum, seu affirmativarum à negativis, videlicet has obligare semper, & pro semper, illas verò semper quidem, sed non pro semper.

185. *Dubitabis adhuc in fine: utrum possit defendi, matrimonium Mœviæ esse irritum propter adjectum pactum de prolibus hæreticè educandis, cum sit contra bonum illarum, & ex c. ult. de condit. appositis &c. constet, condiciones bono prolis adversantes, si contractui conjugali adjiciantur, esse annullativas illius? Respondeo: ita quidem opinari P. Schmier de sponsal. & matrim. p. 3. c. 5. n. 57. Attamen oppositum omninò dicendum cum communissima DD. propter praxim universalem in locis hæreticorū; nam sciuntur matrimonia cum illo pacto, nec unquam irritantur, sive à hæreticis*

cum catholicis, sive ab illis inter se inita. Sed nec ullum Jus similia matrimonia declarat esse invalida: siquidem *cit. cap.* loquitur de bono prolis naturalis tantum, ita enim sonat: *si conditiones contra substantiam conjugij inferantur: puta, si alter dicat alteri: contrabo tecum, si generationem prolis evites &c. matrimonialis contractus, quomodocumque sit favorabilis, caret effectu: nam cum sermo sit de conditionibus substantiæ conjugij oppositis, & exemplificetur in evitatione generationis prolis, manifestè sequitur, eam tantum conditionem annullare conjugium, quæ repugnat bono naturali illius hōc ipsō, quod damnum spirituale prolis, ut educatio in hæresi, non sit contra substantiam, & finem essentialem conjugij, benè verò positivè impedire generationem.* P. Pichler 4. tit. I. n. 131.

Vis, seu Metus

§. I.

Explicatio Vis, seu Metus.

186. **V**Is est majoris rei impetus, qui repelli non potest. L. 2 ff. de eo, quod metus causa &c. qualem patitur e. g. qui in carcere nolens detinetur: aut

cu-

cujus manus Tyrannus movet ad incendendum Idolum, aut genua ad adorandum incurvat. Metus verò est *instantis periculi, vel futuri mentis trepidatio*. L. 1. ff. cit. ex qua trepidatione ob malum, quod imminere, aut futurum prævidetur, voluntas eligit potius aliquid aliàs ingratum, ut illud malum subterfugiat. Exemplum usitatum est in eo, qui periculum naufragij experitur; non enim merces suas ad mare eijceret ad navim alleviandam, nisi submersionem timeret.

Claret itaque in eo differre vim à metu, quòd illa omne voluntarium excludat, & cui ea infertur, *magis pati, quàm agere convincitur*. c. *sacris est*. 5. de *his, quæ vi &c.* nec ullius culpæ reus efficitur. Econtrà est in metum passo; licet enim gravis mali timor fortiter impellat ad quidquam agendum, & quæque etiam difficillima superantur, dum

Dat stimulos animo vis mæsta timoris.

Statius

quia tamen metu gestum voluntate geritur, & quidem liberâ, quatenus mavult aliquid eligere, quàm malum, quòd metuit, experiri: hinc licet *metus attenuet culpam, tamen non eam prorsus tollit*. c. cit. quia voluntarium simpliciter relinquit, quod S. Aug. *relatus c. meritò* l. xv. q. l.

ex

exemplificat de perjurio, ad quod quis sub cōminatione gravis mali compellitur, perdendæ v. g. vitæ, nec propterea à culpa lethali excusatur, quia simpliciter vult pejerare eò, quòd velit vivere, & ideo non per seipsum appetendo, ut falsum juret, sed ut falsum jurando vivat.

187. Nihilominus hæc differentiâ metus à vi, quæ cit. 1. *sacris*. observatur, non obstante, pro eodem sumi solent, & confundi, ut c. *ad audientiam*. eòd. ibi. *quæ vi, metûsve causâ fiunt, carere debent robore firmitatis.* & c. *Abbas*. eòd. quò casu vis latiore significationem admittit, violentiæ scilicet non absolutæ, sed conditionalis: ut *te carceri mancipabo, si hoc facere nolueris* &c. Et in hoc sensu pro eodem etiam ad præsens sumuntur.

188. Metus dividitur in gravem, & levem. *Gravis* oritur ex comminatione gravis mali, quòd quia cordatum etiam commovere potest, & alioquin constantem, *justus metus* dicitur, & *cadens in virum constantem*, pro cuius pleniori captu

Notanda est varietas malorum, quorum quædam sunt absolutè gravia, ut mors, mutilatio, quævis notabilis afflictio corporis per verberationem, squalorem diuturni carceris: servitus, infamia, a-

missio

missio patrimonij, vel magnæ partis bonorum, stuprum, indignatio Principis, excommunicatio &c. quæ, & similia recenset, & per extensum ponderat Sanchez l. 4. de matr. d. 5. per totam. Alia verò sunt respectivè tantùm talia, seu in ordine ad quoddam genus hominum: negari namque haud potest, ad graviter terrendum aliquem opus non esse ejus mali comminatione, cujus requiritur ad incutiendum timorem alteri. Sic amissio 100. flor. parùm curatur à divite, multùm ab illo, qui majorem possessionem vix numerat. Iram magni Domini, & Potentis despicit unus, sed plurimùm cavet alter, qui se ab illo dependere agnoscit &c. Unde communiter notant D.D. majus malum requiri ad causandum gravem metum in viro, quàm fœmina, regulariter loquendo: majus in forti, quàm debili: majus in fœmina virili, quàm juvene, verecundâ: sicque dictum illud, *gravem metum esse cadentem in virum constantem*, non est ad litteram accipiendum, sed accommodè ad varietatem personarum, quibus timor incutitur. Et reverà, si malum, quod de se minus est, æquè concutit animum debilioris, ac illud, quod majus est, animum fortioris, cur non deberet utrumque gravitatis notâ signari?

Quæ

189. Quemadmodum verò gravitas metûs mensuratur à gravitate mali secundum dicta, quod si nec absolutè, nec respectively grave sit, ad metum notabilem non sufficit: ita quoque mensuratur ab eo, quòd malum illud probabiliter imminet, ut post Scotum 4. d. 29. q. un. notant DD. universim: cùm enim rationabiliter timeri nequeat malum illud, quod probabiliter nunquàm sequetur, timor illius vanæ potiùs suspicionis, quàm metûs gravis nomen meretur, de quo tamen exactiùs §. seq.

Perinde autem est, siue malum grave immineat mihi, siue alicui ex consanguineis meis, qui ex unitate sanguinis unum quid mecum sunt, illorùmq; infortunia mea esse censentur *arg. c. sciant cuncti. de elect. in 6.* Quinimodò idem intelligendum de amico meo, sed intimiore, de quo affirmare valeo, quòd sit *alter ego*: si namque tantæ utilitatis in consilio, auxilio &c. esse possit fidelis amicus, ut referente Caramuele in *Theol. Regul.* Plautus in *Epidico Act. 1. Scen. 2.* arbitretur,

Homini amico, qui est amicus ita, ut nomen possidet,

Nisi DEos, nihil prestare ei.

quidni mala illius meritò meum quoque animum concutere nata sunt, & cōvehementiùs, quò fuerint graviora?

Jam per oppositum liquet, quis sit metus *levis*, ille nimirum, cui aliquid ex recensitis deesse cognoscitur, ut si & absolute, & respectivè leve malum pro objecto habeat; vel grave quidem, sed quod aut fundatè non timetur, quia reverà non instat, nec futurum est: aut si instat, sed facilis datur evadendi modus: vel denique ferit tertium quendam, qui nec titulò sanguinis, nec specialis amicitiae meus est.

190. Duplici huic metui accedit tertius, *reverentialis* dictus, & fundatus in reverentia, honore, & pietate inferiorum erga Majores: illi enim justè timere quandoque debent, ne honorem, & pietatis leges transcendant, omittendo, vel faciendo aliquid, ex quo Majores se offensos conqueri possent. Et hic timor locum habet in Vasallo, servo, filio respectu Principis, Domini, patris &c. Vide dicenda N. 206.

191. Quilibet ex his metibus provenit vel ab *intrinseco*, id est, à causa aliqua naturali, vel supernaturali, ut est metus tempestatis, infirmitatis, læsæ conscientiae &c. Vel ab *extrinseco*, id est, à causa extrinseca, & libera, ut ab homine, qui malum minatur, nisi quidquam feceris. Et si habet jus ad inferendum illud malum

lum, est metus *justus*, ut si tuum crimen ad Judicem deferre velit, nisi aureum dones. Si verò temerariè, & malitiosè malum causare attentet, ut si crimina fingat, ad te coram Judice divexandum, si donum postulatum dare recuses: utique metum *injustum* pateris. Ultrà denique de se clarum est, posse eum metum dirigi *directè ad extorquendum consensum* tuum, ad faciendam e. g. in casu posito, donationem: vel *ad alium finem*: ut si minetur accusationem tui ex vindicta, nulum aliud interesse intendens, sed tu ad redimendam vexam, quam metuis, porrigis aureum. Quæ omnia ad propositum. & praxim §. *seq.* per extensum applicata vide.

§. II.

Impedimentum Vis, seu Metûs.

192. **C**UM æquum, & justû sit, injusto metu gravatos juvare, & succurrere pauperibus, ac inferioribus, ne à Potentioribus, per contractus non sine injuria extortos, opprimantur, & damnum subeant: in utroque Jure sanctè, & providè sancitum est, ut contractus gravi metu celebrati, & *injusto*, licèt sint validi de Jure naturæ, tanquàm simpliciter voluntarij per dicta N. 186. quia tamen plena

na libertate destituuntur, & metum injuriosum approbare bonis moribus adversetur juxta l. 117. ff. de R. I. Nihil consensui tam contrarium, quàm vis, & metus, quem comprobare contra bonos mores est: idcirco hujusmodi contractus omni soliditate carent, & ad instantiam metum passi rescissioni sunt obnoxij: quæ metu vel vi fiunt, de jure debent in irritum revocari c. Abbas. de ijs, quæ vi, metûsve &c quocirca l. metum autem. ff. de eo, quod metûs causâ, decernitur, ut metum passis, sive perfectâ, sive imperfectâ res sit (traditio rei facit perfectum, & completum contractû) & actio, & exceptio detur, quæ etiam quod metûs causâ intitulatur, de qua fusè Legistæ.

193. Aliud erat necessarium in contractu matrimonij: cùm etenim semel validus, sit naturâ suâ perpetuus, & omnem dissolutionem, maximè post consummationem, refugiat: ut ab eo omnis injuria, ex gravi, & injusto metu, arceatur, servatâ plenâ, & perfectâ libertate, legitur c. veniens c. consultationi tuæ, de sponsal. matrimonium metu, mox explicandô, initum esse nullum, & invalidum. Notabilis est textus c. 14. eod. ex Alexandro III. Episcopo Papiensi rescribente: cùm locum non habeat consensus

(perfectè, seu civiliter voluntarius) ubi metus, vel coactio intercedit, necesse est, ut ubi assensus cujusque requiritur, coactionis materia repellatur. Matrimonium autem solo consensu contrahitur: & ubi de ipso quaeritur, plena debet securitate ille gaudere, cujus est animus indagandus, ne per timorem dicat sibi placere, quod odit, & sequatur exitus (malus) qui de invitis nuptijs solet provenire, & significatur ab Urbano II. c. de neptis 3. xxxi. q. 2. dicente: quorum unum corpus est, unus debet esse & animus, ne fortè virgo (mulier) cum fuerit alicui invita (per metum inducta) copulata, contra Domini, Apostolique præceptum aut reatum dissidij, aut crimen fornicationis incurrat: quod enim quis non diligit, facile contemnit, & fœmina, tenerioris dilectionis vinculo non unita marito, se alteri prostituere solet, sicut & maritus alijs adhærere, ni singulari amore uxoris contineatur.

194. Porro ad effectum annullandi matrimonium requiritur metus I. gravis: metum Labeo accipiendum ait, non quemlibet timorem, sed majoris mali (L. metum. 5. ff. de eo, quod vi &c.) id est magni, capiendo comparativum pro positivo, ut ex alijs textibus colligitur. Debet ergo malum illud probabiliter timeri, alioquin metus non

constituetur gravis per dicta §. *priore. II.*
Ab extrinseco incussus directè ad extor-
quendum matrimonium : siquidem or-
tus ab intrinseco, v. g. à remorsu consci-
entiæ jubentis, eam, quam sub promiss-
ione matrimonij violasti, ducere : non
est injuriosus, sponte enim te obligasti.
Similiter, si inimicus minatur mortem ex
odio, vindicta &c. quam ut declines, te
offers ad ducendam filiam, aut neptim il-
lius : non es coactus ad matrimonium,
quod tu tantùm sponte elegisti, tanquàm
medium effugiendæ mortis.

III. Injustus : si namque Judex vi
officij sui jubente æquitate, & Lege te ad
ducendam aliquam compellat, nullam
irrogat injuriam, nec te propriè cogit,
sed urget obligationis, quâ aliunde tene-
ris, executionem. Mirum reverà foret,
si Judex de Jure te ad matrimonium ad-
stringere deberet, matrimonium verò fo-
ret ipso Jure nullum ! Item si tuum de-
lictum grave gravi quoque pœna plectere
velit, tu verò promittis ducere filiam e-
jus, sperans condonationem pœnæ, non
diceris coactus ad matrimonium, sed il-
lud tantùm offerre in præmium condona-
tionis, ut benè discurret Sanchez l. 2. d. 13.
dñ. 3. Immò re benè considerata, metus
non provenit à Judice, sed à tuo delicto

juxta illud Sapientis effatum: *fugit impius nemine persequente. Prov. 28.* & probavit Tiberius, qui narrante Tacito lib. 7. *Annal. noctis mediò per silentium defixus, sapiùs pavore exurgens, & mentis inops lucem operiebatur, tanquàm exitium allaturam: & nec fortunâ supremæ dignitatis, nec solitudine protegi potuit, quin tormenta pectoris, suâsque ipse pœnas fateretur, quas ex inquietudine delictorum in animo sentiebat. Sed in dignoscenda gravitate metûs.*

195. Attendendum, quòd sicut ex *L. 2. de homicid. in excessibus non solùm quâsitas delicti, sed & ætas, & sexus delinquentium sunt attendenda: ita ad gravitatem timoris concludendâ, non mali duntaxat, quod imminere dicitur, sed ætatis etiam, imbecillitatis, debilitatis, & sexûs habenda ratio arg. L. 3. ff. ex quibus causis majores, ubi metus ex affectu ejus, qui illum patitur, id est, ex animo, & complexione mensuratur, per dicta N. 188. Unde Rota p. 16. decis. 38. n. 9. & seq. apud Clericatum inter Discord. forens. civil. discordiâ 55. n. 11. accuratè monet: ad effectum annullandi matrimonium, metu contractum à muliere, non tantum timoris in ista ratione imbecillioris sexûs, quantum in viro requiritur.*

196. In hujus conformitate *sequi-*

tur: quemadmodum malum non est ne-
cessariò absolutè grave, sed proportio-
natè, & accomodè ad personam, ita etiã
dictum illud ex N. 189. quòd videlicet
probabile esse debeat, malum imminere,
& instare, non est simpliciter, & absolu-
tè intelligendum: cordati enim, & con-
stantes, ac fortes animi solènt, antequàm
timore superati moveantur ad quidquàm
agendum, quod alioquin displicet, ex-
actè perpendere, utrùm is, qui malum mi-
natur, assuetus sit, minas executioni
mandare? an non detur modus illas ali-
unde evadendi &c. ùt rectè notat Sanchez
cit. d. 3. n. 5. cum alijs. Cæterùm autem
ejusmodi discussiones, & ratiocinia à ti-
midis, debilibus, mulierculis, puellis,
maximè verecundis &c. minimè expecta-
ri possunt: natura enim eorum, aut ea-
rum audita severa cōminatione mali ve-
hementer mox concutitur, & forti ap-
prehensione suborta inducitur ad id, quod
in esse quieto, & sibi relicta nequaquàm
amplecteretur. Quapropter cùm intantū
diminuatur voluntarium in similibus ex
timore mali, licèt illud in se grave non
sit, aut si sit tale, haud tamē verosimile, il-
lud instare, & inevitabile esse; quantum
in fortioribus minuitur ex malo absolutè

gravi, & certitudinaliter instante; æquitas postulat, ut sicut posteriorum matrimonia ex defectu perfecti voluntarij declarantur nulla, ita etiam ob eandem rationem declarentur matrimonia priorum, ut prudenter notat Clericatus *cit. n. 10* & alij, fundaturque in eo principio, quod malum, sicut & quodlibet aliud objectum moveat voluntatem, secundum quod apprehenditur: dum igitur aliquod apprehenditur ut grave, quàmvis tale nō sit, æquè minuit voluntarium, ac illud, quod à parte rei tale esse constat. Sporer *de matrim. n. 15* unde Rota *cit. n. 4*. *Quinimò absque alia probatione sola suspicio in animo apprehensa, quod minas pater exequi potuerit, habetur pro justo metu in filia tenera, & verecunda.* Et ipse Scotus *l. c.* qui gravem metum esse ait, *quando quisquam non levi estimatione, sed certitudinaliter, saltem certitudine sufficiente in actibus humanis scit, malum sibi inferendum, exemplificat de homine virtuoso, implicite subindicans, in alio magna virtute, & robore destitutō, eam certitudinem minimè necessariam esse. Atque hæc sunt benè notanda.*

197. *Sed quid de blanditijs, precibus importunis, & metu reverentiali sentiendum? Respond. communioem, ac verio-*

rem docere sententiam, ea se solis, & separatim non æquiparari metui gravi, nec annullare matrimonium: cum non videantur tantæ efficaciz esse, ut moverent ad matrimonium, quod secundum se simpliciter displicet. Nec adeò difficile apparet, patri, vel Superiori, proponenti matrimonium, illudque suadenti contradicere: & quidem sine magna læsione reverentiæ cæteroquin debitæ; experientia insuper probat, id à filiis, subditis &c. sæpius impunè factum. *Confirmatur quoque paritate professionis religiosæ, quam recensita annullare nequeunt, utpote gravem metum minimè inducentia, per tradita, & variis Juribus roborata à Reiff. in 1. tit. 4. d. n. 93. Idque præsertim verificatur de inductione per blanditias, in qua juxta Scotum l. c. & rei veritatem est multum de voluntario, & parum de involuntario: blandimenta siquidem suaviter, & absque violentia alliciunt animum: ordinarius quoque mos est, blanditiis conciliare corda ad finem matrimonij.*

198. Dixi suprà: *se solis, & separatim non æquiparari metui gravi.* Certum equidem videtur I. blanditias palliatas esse valdè periculosas, & gravioris mali quandoque inductivas. Non enim adeo insolitum, ut Princeps, Superior &c. blandi-

endo movere animum subditi nitatur, paratus interim ad sæviora descendere, dum nihil efficere posset: nam credunt aliquando similes, se vilipendi, & despici, si blandè etiam procedentes contradictionem in subditis animadvertant. Quocirca, dum aliquod indicium apparuerit, Superiorem tenacis in propositis suis esse animi, ambitiosum, & proprio honori nimis studentem: rationabiliter graviora inde secutura mala timeri possunt. Maximè, si exemplum adfuerit, Dominum hunc, Superiorem &c. aliquando cum alijs eò modò processisse ad manutenendū, & effectuantum propositum semel conceptum: *felix enim: quem faciunt aliena pericula cautum.*

199. II. Periculosas item esse importunas preces, dum, si reiiciantur, gravioris mali sublatet periculum. Tritum est illud; *est orare Ducum, species violenta jubendi*: & Princeps, Superior &c. quandoque *precibus mavult, quàm viribus uti* (Ovid. 6. Met.) qui tamen, si nihil effecerit, opportuniora comminationis malorum remedia non negliget. Et hoc quoque ex indicijs, paulò ante dictis, colligi potest. Immò existimo, preces ejusmodi, dum fuerint valdè importunæ, & incessantes, ac à patre, vel alio, cui reve-
ren-

rentia debetur, proficiscerentur, ad generandum justum metum sufficere. Ratio urgens esse videtur, quòd ex una parte graviter animum torqueant, fatente id Scriptura S. quæ instantes Dalilæ preces, secretum fortitudinis sibi à Sampsonè propalari urgentis, *Jud. c. 16.* hisce exprimit: *cùmque molesta esset, & per multos dies jugiter adhereret, spatium ad quietem non tribuens &c.* Importunum quoque dicitur tale, quasi *sine quiete & sine portu.* Ex altera verò parte ipse metus reverentialis, qui in eo casu intercurrit, non est adeò spernendus, sed reflexionem meretur, cùm tam facilè à subdito, filio &c. obedientiam præsertim amantibùs, resisti non soleat. Hinc non sine ratione còcludi potest, importunas preces, metu reverentiali qualificatas, efficaces esse ad inducendum metum gravem secundum illud: *quæ non prosunt singula, multa juvant.*
L. Instrumenta. c. de probat.

200. *III* Idem currit de metu reverentiali, accedentibùs minis non tantùm clarè expressis, sed etiam tacitè subintelligis, aut latitantibùs, quæ conjici possunt, dum Princeps, Pater &c. ejus sit naturæ, ut omnē renitentiam in subdito, filio, aut filia graviter aversetur, & ea animadversâ vehemèter excandescere,

vel etiam scire soleat. In quo casu juxta Clericatum *cit. Discord. 55 n. 5 & seq.* ratio habenda nobilitatis patris, aut militaris, & generosi sanguinis illius: ejusmodi namque homines, quamcunque etiam contradictionem subditorum esse injuriam honoris debiti autumant. Quod præsertim verum, dum ipse parens filiam suam jam antecederet alicui in uxorem promississet: quia enim promissa virorum nobilium pro factis habentur. *l. nemo ff. de in integr. restit.* procul dubio nunquam patietur, promissionem suam resistentiâ filiae evacuandâ. Et dum de puncto honoris, & servandâ, aut ostendendâ gloriâ agitur, nec illis parentibus fidentum, ut *cit. Author* reflectit, qui cæteroquin placidi esse animi dignoscuntur.

His omnibus accedit tenera ætas, & debilis complexio filij, vel filiae, conformiter ad dicta *N. 195. & seq.* ut plurimum si fuerit sub rigorosæ ferulæ educatione in cōtinuo timore enutrita: utique enim intensiore reverentiâ erga patrem fertur, multumque timet, ne eam, se voluntati parentis apponendo, lædat; quô fit, quòd ad justum metum leviores minæ sufficiant, defectum illarum metu reverentiali supplente. Quapropter sentiunt passim *DD.* gravem metum causari
in

in filio, filia, subdito etiam ex ira, & indignatione patris, aut Superioris: *indignationis autem nomine intelligitur*, ait Ponce *de matr. l. 4. c. 5. n. 7.* apud Clericat. *Discord. 32. n. 5. torvus aspectus, vultus offensus, exprobratio verbis durioribus*: dummodò ea indignatio, ut cautè monet Sanchez *l. c. d. 6. n. 14.* longè duratura prævideatur sine spe brevì futuræ reconciliationis, quæ tantò citius sequetur, quantò chariorem sibi pater habet filiam. Sed vide N. 206.

§. III.

Corrollaria ex dictis; ubi etiam de probatione metus.

201. **P**RO praxi, ut ea, quæ hucusque dixi, ampliùs capias, *infero*, sequentia matrimonia

Esse valida

Si tibi, justè in carcere detento, custos illius dicat: non te dimittam, nisi filiam meam, aut neptim ducas. Vel si tibi Juxta minetur carcerem propter crimen, à te patratum. Vel te pœnis proportionatis, & de Jure concessis, cogat ad eam ducendam, quam sub promissione conjugij imprægnasti: aut cui ex sponsalibus simpliciter obligaris, & causâ resiliendi cares. Vel si Tutor, pater &c. puellæ, quàm libidi-

bidinosè tractâsti, te deferre velit in ordine ad promeritam pœnam, nisi ducas eam &c. Etenim nulla his in casibus apparet injustitia. Quinimmodò nec coactio, fundatiùs loquendo, cùm relaxatio carceris, pœnæ &c. proponatur tantùm in præmium desiderati conjugij. Item si pater, tibi in lecto cum filia invento, furore percitus mortem minetur, tu verò, ut eam evadas, matrimonium cum illa offers. Vel si inimicus vitæ, bonis, honori tuo insidietur ex vindicta, sed tu eum per matrimonium cum illius consanguinea, nepte &c. placare studes (Historiæ narrant, conjugia aliquando inita ad firmandam, aut renovandam pacem inter Principes) quàmvis enim illi injustè agant, ad matrimonium tamen extorquendum non cogunt, sed à te tantùm oblatum suscipiunt. A fortiori ergo idem dicendum, dum tibi justam pœnam, aut accusationē minatur, & tu ad eam evadendam ducere cupis; quia in eo casu nihil injusti succedit.

Sed quid, si tibi accusationem criminis minatus, animum accusandi reverà non habeat, tu tamen id nesciens, matrimonium offers, & iris, ne accuseris? nōne te decipit injustè? Respondet Sanchez cit. d. 9. n. 9. & ex Lessio Caramuel
Theol.

Theol. fund. l. 3. n. 3691. licet animum accusationis non gerat, habet tamen potestatem te accusandi: quia ergo eâ se privat, dum tuam oblationem matrimonij acceptat, propriè non te decipit, eritque validum matrimonium, tametsi etiam directè ad extorquendum matrimonium delationem tui criminis minaretur.

202. Validum item est matrimonium, si eam ducis, quam imprægnâsti, ne conscientiam offendas. Si tibi matrimonium imponatur, tanquàm necessarium ad salvandam animam, juxta illud: *melius est nubere, quam uri. 1. Corinth. 7.* si judiciô Medici timeas, ne tibi in cœlibatu manenti, abundantia humorum fiat nociva. Si te ad matrimonium resolvīs, ut successorem Catholicum Territorij, aut Ducatûs &c. habere possis, timens, ne cum periculo Catholicismi hæreticus illa occupet. Metus siquidem his in casibus provenit ab intrinseco. Item si pater te cogat ad nuptias cum aliqua, quia sperat, lites graves, vel inimicitias intensas exinde finem habituras: aut quia aliâs miserrimam vitam ageret, nisi per sponsam, tibi propositam, ad Officiū promoveatur. Cū enim pater justè agat, conscientia te cogit ad obediendum, & ducendum: nisi tu aliunde fors

fores alteri sponsæ ex justitia adstrictus, nam prævalet titulus justitiæ, prout in parte limitat Sanch. *l. c. d.* 23. n. 6. Idem judica, si Princeps te cogeret ex fine publici boni ad aliquod conjugium, quia & illud promovere obligaris.

203. Validum denique est matrimonium illius fœminæ, quæ blandimentis, munusculis, aliisque suavitatibus inducitur ad matrimonium, cum nulla irrogetur violentia, sed animus potius fœminæ modis illius inclinationi conformibus emolliatur. Item si puella renitens per importunas, & continuas preces ad consensum moveatur; spontaneè enim consentire præsumitur eò, quòd importunitas precum non habeat vim, ad violenter extorquendum consensum in re tanti momenti, ut est conjugium. Unde non excusatur factum Samsonis, nec probatur viro dignum, quòd ad fortitudinem, à qua salus illius dependebat, manifestandam precibus Dalilæ victus fuerit: quamquam simili ratione *Luc. c. 11.* vinci potuerit amicus ad dandos panes, velut rem minùs notabilem.

Econtra verò sequentia matrimonia sunt invalida.

204. Si tibi, in lecto invento cum puella pater minetur mortem, nisi ducas eam

eam : quia Jus non habet in tuam vitam. Idem est, si quis minetur te in Judicio vexare delatione conficti alicujus criminis, vel etiam veri, sed occulti, cum nemini liceat etiam vera crimina, sed occulta cum tui infamia propalare, aut deferre. Idem est, si quis puellæ, ni nubat, consanguineum officiô aliquô injustè privare velit (aliud foret, si nolet, cum posset, cooperari ad illius promotionem, dene-gando enim auxilium nulla committitur injustitia) In his namque, & similibus casibus metus injustè ab extrinseco incu-titur ex fine extorquendi matrimonij. Item si tibi, qui cœlebs manere cupis, terror incutiatur, ut ducas, quam libue-rit. Aut si ad matrimonium quidem a-spiras, sed cogeris, aliquam ex familia Caij tantum (quidquid dicat Caram. l. *suprà* cit. n. 3692.) ducere. Nam non solum liberum debet esse matrimonium simpliciter, sed etiam quoad individuum personarû statui convenientiû, ne si nul-la ex familia Caij placeret, oriantur infe-lices exitus, qui de invitis nuptijs solent provenire. Aliud esset, si tu puellâ multò inferioris conditionis cum dedecore tui sanguinis ducere volens, metu adigaris ad ducendam aliam, quia metus justus est, & rationabilis, dummodò non fuerit ex-ces-

cessivus: quod addo, quia ultimatim matrimonia libera esse debent, potestque quisquam magis cogi, ne talem improporcionatam ducat, quàm ut aliam uxorem convenientem accipiat, prout de multis puellis factum, quibus impeditum ea ratione erat matrimonium, sed sine coactione ad nubendum alteri.

Cæterum incidenter notandum est, ex Trid. sess. 24. de reform. matr. c. 9. ipsò factò subiacere excommunicationi Dominos temporales, & Magistratus (non alios, temporali jurisdictione carentes, ut l. c. d. 22. n. 9. & 10. advertit Sanchez cum alijs) qui viros, & mulieres sub eorum jurisdictione degentes, maxime divites, vel spem magnæ hereditatis habentes, minis, & pœnâs adigunt, cum ijs matrimonium invitos contrahere, quos ipsi Domini, & Magistratus illis præscripserint: cum maxime nefarium sit, matrimonij libertatem violare, & ab eis injurias nasci, à quibus Jura expectantur.

205. Si te Judex terroribûs, & pœnâs exorbitantibûs cogat ad eam ducendâ (aut ê contrâ) cui ex sponsalibus obligaris: ea enim severitas est contra Jura, proinde injusta: unde Lucius III. interrogatus: quâ censurâ compelli debeat, quæ jurisjurandi Religione neglecta nubere renuit,

tui se nupturam jurejurando firmavit? respondit: quòd cum libera debeant esse matrimonia, monenda est potius, quàm cogenda (medijs valdè severis) cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. c. requisivit. 17. de sponsal. Confirmatur quoque praxi Tribunalium, quæ ab ultimata coactione desistunt, & sponfos resilire sinunt, illò, qui promissioni stare renuit, alterius juri pecuniariâ taxâ satisfaciente, quam quandoque Judex (etiam Ecclesiasticus de Jure communi, licèt praxis alicubi obtinuerit, id ad sæcularem tantùm Judicem pertinere, nisi partes in Ecclesiasticũ compromiserint) determinare solet, alterò scilicet consentiente, ut jus illius pecuniâ redimatur, sed quantitatem excessivam postulante.

Non negatur tamen, severiora ad extorquendum matrimonium promissũ adhiberi posse remedia, dum copula carnalis, maximè cum imprægnatione intercesserat: tùm ut puellæ satisfiat: tùm ut pluribus malis, quæ non rarò contingunt, hâc viâ obvietur: ex imprægnatione namque personæ nobilis honor læditur, inimicitia, odia, rixæ, & homicidia etiam quandoque sequuntur. S. Scriptura narrat exemplum in populo Sichimitarum, eorùmque Principum, qui à

Q

filijs

filijs Jacob interfecti erant eò, quòd Sichem filius Hemor Hevæi violâisset Dinã Jacob, & Liæ filiam. *Gen. c. 34.* quem in locum vide Cornelium à Lapide, pluribûs historiis idem probantem. Omnes igitur circumstantias, qualitates personarum, & damna sequi nata, attentè considerabit Judex Ecclesiasticus, ut sciat, quando severioribûs remediis matrimonium urgere debeat, ne injustitiam committat, sitque matrimonij invalidi causa. Sed antequàm injusta dicatur sententia, debet apertè constare de excessu Judicis ultra limites Justitiæ, & Officij sui: alioquin auctoritas judicialis sententiæ postulat ex *c. in præsentia 6. de Renunt.* ut in dubio præsumatur justa.

206. Si Princeps, Dominus, pater, Tutor instanter, & indefinenter sollicitet filium, filiam, subditum ad matrimonium: concurrit enim metus reverentialis cum importunitate precum. *Aut* si pater filiam duriter propterea tractet, indignabundum, & torvum vultum præferat &c. Immo etiam, si ad renitentiam filiæ tenerioris alteretur, excandescat, in duriora verba prorumpat: quàmvis enim ea ira sæpiùs non sit longæ durationis, id tamen puella nescit; & aliàs minus malum sufficit per *suprà* dicta ad metum

tum gravem, dum metus reverentialis comitatur; & tenera ætas puellæ ad gravem sui animi concussionem majoris mali timorem non exigit.

Porro Sanchez *l. c. d. 6. a n. 24. usque ad n. 34.* variis Juribus, & citatione aliorum *DD.* ostendit, metum reverentialem (*per se, & ex natura rei*) adesse *I.* in subdito respectu Principis, Magistratus, &c. *II.* In filio respectu patris, socii, avi, aliorumque Ascendentium. Item respectu matris, præsertim, dum illa autoritate pollet in domo. *III.* In pupillo respectu curatoris, tutoris. *IV.* Respectu patris, aut avunculi, dum in eadem domo habitat, & gubernium tenet. *V.* In fratre, aut sorore respectu fratris natu majoris, similiter, dum ille domum regit. Notanter dixi: *per se & ex natura rei*: contingere siquidem potest, filium esse sui juris, à patre, matre &c. independentem, eorumque iussa parvi facientem: quo in casu utique metus reverentialis argui non posset.

207. Ex his exemplis facile erit iudicium circa alios casus emergentes, semper attendendo, à quo metus fuerit incussus? quem in finem, an directè scilicet ad extorquendum matrimonium? utrùm jure, vel injuriâ? an metus sit gravis cē-

sendus, vel levis? quô in puncto, cûm certa regula statui nequeat per dicta N. 195. & seqq. ad prudens arbitrium Judicis recurrendum est: nam *non sufficit quodlibet terrore adductum timuisse: sed hujus rei disquisitio Judicis est.* L. 3. ff. *ex quibus causis majores.* Judex verò omninò caveat, ne mox credat, aut unquàm præsumat metum gravem; quia enim incussio metus gravis in ordine ad matrimonium delictum grave contra libertatem matrimonij involvit, sapitque gravem injustitiam, probari debet per L. 1. §. *quæ exonerandæ.* ff. *quarum rerum actio:* & c. 28. *de sponsal.* eô, quòd mala audita passim credi non debeant absque certa probatione c. *nullum ante 10. xxx. q. 5.* ubi propterea etià præcipitur, ut quisquam *ante audita diligenter inquirat, ne præcipitando quidquam aliquis agat.*

208. *At quomodo probatur metus gravis? Respondeo:* cûm metus consistat in mentis trepidatione, sicque in animo lateat, numeratur inter ea, quæ sunt difficilis probationis, nec requirunt convincentes probationes, sed per conjecturas, & fortia indicia deducuntur. Quocirca ex mente DD. probatur metus ad propositum, dum confiterit aliquem carceri mancipatum, vel vinculis onustum; vel ali-

alicubi violenter detentum, & custoditū
consensisse in matrimonium. *Item* si tem-
pore cōtractus conjugalīs lachrymabatur,
plūs solitō impalluit, alteratus erat, nec
horum accidentium alia causa appareat.
Itē si quis vel ante, vel mox post contractū
protestatus fuit, se non nisi coactum, &
timore compulsū consentire, vel con-
sensisse. Si testes adsunt, qui deponunt
de comminatione malorum. Si appareat
defectus omnis amoris conjugalīs,
& conjugem cum conjugē in continvis ri-
xis, & dissensionibus vivere, quæ jam in-
de à principio initi conjugij continuant-
tur: præsertim si debitum conjugale con-
stanter negatum erat, aut non nisi vi, &
magno labore extortum (dequo amplius
§. seq.) Similia enim indicia videnda apud
Reiff. *ad* 1. *Decret. t.* 40. §. 4. satis osten-
dunt, matrimonium non absque metu,
& notabili læsione libertatis contractum
fuisse. Vide etiam dicenda §. 5. *in resolu-
tione casûs N.* 217.

§. IV.

Explanantur quædam dubia.

209. **D**Ubiūm I. An matrimonium me-
tu nullum firmetur Juramen-
tō? *Respondeo negativè.* Sanchez *cit. d.* 20.
n. 17. Pichler 4. t. I. n. 110. & communis

aliorum textu claro c. 2. *de eo, qui duxit &c.* ubi refertur Alexandrī III. mandasse Abbati de Fontibus: *quatenus si confiterit, quod eidem viro tanta vis illata fuerit (per vincula, carceres, ut casus ibi sonat) quod non sponte in primam consenserit, nec post præstitum iuramentum ipsam carnaliter cognoverit, propter hoc non dimittat, quin ad aliam, quam postmodum in uxorem accepit, revertendi tribuat facultatem.* Si verò primum matrimonium robur aliquod habuisset ex iuramento, vir ad secundam reverti non posset ob reatum Polygamie. Ratio est manifesta, quod iuramentum non efficiat consensum plenè, & perfectè voluntarium, quem tamen matrimonium exigit: sed sit in testimonium tantum præstiti consensûs (sitque merè assertorium) si igitur ille ob metum sit ad matrimonium insufficiens, manet talis additio etiam iuramentò. Suffragatur quoque illud Juristarum principium ex c. *si diligenti. de foro compet.* videlicet iuramentum de ijs contractibus, qui ob bonum publicum irritantur, nullius esse efficacie. Nam irritatio matrimonij ex metu, respicit bonum publicum, inquantum introducta est ex bono fidei, prolium, & amoris conjugalis.

210. *Nec facit in contrarium D. Aug.*
qui

qui, ut refertur *c. inter cætera. 22. xxii. q. 4. de eo, qui captus, & timore necis impulsus suæ concubinae juramentò firmavit, ipsam in conjugem suscipere, propriamque matrem cum fratribus de domo expellere, nihilque eis alimonie unquam impendere; resolvit, hoc juramentum quoad negationem alimentorum non esse quidem servandum, cum sit impium: attamen quoad matrimonium aliter sensit, dicens: quia verò, quam prius concubinam habuerat, non est peccatum in conjugem suscipere, matrimonium sit in Deo firmum, & stabile. Nam nihil aliud intendit D. Aug. quàm reprobato juramentò negandi alimenta matri, asserere, concubinam posse liberè in uxorem duci, ut constat ex subiecta ratione: non est peccatum in conjugem &c. quod si quis fecerit, matrimonium erit firmum, & stabile; quàmvis non fiat validum propter adjectum juramentum, dum semel ratione metus nullum erat. Sanch. cit. n. 13. & ex eo Pirhing 4. tit. I. n. 121. Elbel de matrim. n. 196. &c.*

211. *Dubium II.* Quo Jure metus gravis annullat matrimonium? *Respond.* si quis metu impulsus externè tantum se fingat consentire, omni interno consensu destitutus, certum est, matrimonium esse jure naturæ nullum ex defectu con-

sensûs interni. Sed an idem dicendum, dum quis internum etiâ consensum præstat, controvertunt *DD.* Quidam considerantes, cum metu gravi stare voluntarium simpliciter per dicta *in I. §.* patétque ex illo usitato Juristarum: *Coacta voluntas est voluntas*; docent, metum jure naturæ non irritare matrimonium hóc ipsô, quòd adsit consensus simpliciter voluntarius. Et si interrogentur, ubi extet expressum jus positivum annullans matrimonium? dicunt, illud quidem nullibi statui (nam Jura *suprà* allata non annullant, sed declarant tantùm, metum annullare) consuetudine tamen, & continua traditione constare, illud aliquando inductum fuisse: prout *N. 166.* de impedimento *Disparitatis cultûs* dictum est.

Verùm Scotus *cit.* sentit, matrimoniû esse jure naturæ ex metu nullû. Ducitur: quia licèt alij contractus, qui non sunt insolubiles, ex metu initi valeant, cum futura tamen rescissione ex *dictis N. 192.* contractus tamen matrimonij, cùm sit indissolubilis, postquàm semel valuit; ab initio nullus est ex metu, suadente æquitate naturali, ne scilicet sine omni remedio maneat. Tum quia metus tollit perfectum voluntarium, quod tamen ex lege naturæ ad matrimonium requiri vide-

tur Scotol. c. ibi: *etiam in lege naturæ erat istud requisitum* (traditio scilicet corporis summè libera) *in contractu matrimonij*, Gen. 2. *adhærebit uxori suæ*: sed non adhæret quis illi, quòd invitè tenet &c. Nec obest, Baptismum gravi metu susceptum esse validum eò, quòd adhuc maneat simpliciter voluntarius. Etenim per Baptismum melioratur conditio baptizati, ceditque in utilitatem illius, & æternā salutem: unde non mirum, quòd voluntarium, etiam metu infectum, ad illum sufficiat.

Qui utriusque sententiæ fundamenta deducta videre desiderat, adeat Sanch. cit. d. 14. per totam. Reiff. 1. tit. 40. à n. 47. Pichler l. c. à n. 113. interim verò advertat, ex secunda sententia sequi, etiam infidelium matrimonia stante gravi metu irrita esse, cùm & illi legibus naturæ regantur.

212. *Dubiū III. Quomodo matrimonium metu nullum consolidetur? Respond.* non aliter, quàm per novum consensum à metu passo elicitum: & quidem in foro conscientiæ res est facilis: si enim metū passus consensit in matrimonium, suumque consensum nunquàm postea ratificavit, licèt conjugum longissimo tempore cohabitasset, illique carnaliter etiam com-

mixtus fuisset, matrimonium æquè, ut in principio, manet nullum: quia primus consensus non sufficiebat: si ergo alius novus liberè præstitus non accedat, nihil est, unde matrimonium reconvalesceret. Si verò è contrà conjux metum passus fateatur, se in matrimonium priùs nullum, sponte postmodum consensisse, licèt nulla adhuc carnalis copula secuta fuisset, vi novi consensus censendum est validum, dummodò (NB.) alter conjux nullum metum passus suum consensum interim non revocaverit per dicta N. 42.

Immò P. Reiffenst. in *Append. ad 4. Decret. n. 607. & seqq.* persuadere conatur, non sufficere, ut pars metum non passa, suum consensum non revocaverit, sed insuper requiri, ut dum altera pars metum passa consensum renovat, etiam pars metum non passa novum consensum ponat: & hanc sententiam de renovatione utriusque consensûs ait, in casu cujuscunque impedimenti irritantis probabiliorē esse, & in praxi omninò tenendam. Ast Sanchez l. 2. de matr. d. 32. n. 9. Pichler 4. tit 16. de *Dispensat. Impediment. n. 52.* aliique, docent, requiri quidem novum utriusque conjugis consensum, dum matrimonium ob aliquod ali-

ud

ud impedimentum nullum erat. Ratio est: quia cū ex impedimento utraque persona fuerit inhabilis ad matrimoniū, neutrius consensus validus erat: proinde, ut sublatō impedimentō per dispensationem, matrimonium valere incipiat, utriusque consensus novus requiritur. Sed si matrimonium fuerit nullum ex defectu consensūs unius tantū conjugis, ut in proposito illius, qui metum passus est, ad revalidandum matrimonium sufficere videtur, ut ille tantummodō alium consensum liberè ponat. Ratio est: quia cōsensus conjugis, qui nullum metum passus est, erat de se validus, & si nondum revocatus sit, semper durat: adeoque si alter conjux metum passus novum consensum liberè eliciat, habetur utriusque consensus liber, & voluntarius, qui sufficit ad valorem matrimonij.

Quid ergo in praxi dicendum? seu quæ sententia tenenda? Respod. primam esse utique tutiorem; sed quia in materia Sacramentorum non jubemur tutiora sequi, sed tantū probabiliora: nec exploratum, utra ex his sententijs sit probabilior; nequaquā illi contradicerem, qui juxta Sanchezium conjugis metum passi duntaxat consensum exigeret, nec sollicitus esset de renovatione consensūs
altē

alterius conjugis. Ex Bonacina, Kugler & alijs Elbel *de matr. n.* 343.

213. Aliter procedendum est in foro fori, in quo, cum renovatio consensûs interni non pateat, nec illam neganti credatur, ad conjecturas tantum recurri debet, ex quibus præsumptivè saltem renovatio consensûs concluditur. *Et quidem* una conjectura est cohabitatio: conjux enim, qui suo conjugi pacificè cohabitat, præsumitur in matrimonium, quod ad initium ingratum fuit, mutata deinceps mente sponte consensisse, alioquin ab illo recederet. Et ita judicavit Clemens III. *c. ad id. 21. de sponsal. de Paræciana* illa, quæ renitens, & invita erat viro tradita: respondit namque: *tamen, quia postmodum per annum, & dimidium sibi cohabitans, consensisse videtur, ad ipsum est cogenda redire.* Voluit insuper, nec testes audiendos esse, quibûs Paræciana illa probare vellet, se nunquam consensisse. *Nec de cætero recipiendi sunt testes, si quos memorata mulier ad probandum, quod non consenserit in eundem, nominaverit producendos, cum mora tanti temporis hujusmodi probationem excludat.*

Porro, ut cohabitatio tam violentâ præsumptionem generet, contra quam nulla probatio admittitur, necessaria sunt sequen-

sequentia. *I.* Ut sit spontanea, & libera: Qui ergo probare poterit, metum, à principio matrimonij incussum, etiamnum durare; vel supervenisse aliud impedimentum, quod impedit, ne contra matrimonium reclamare possit, aut à conjugē discedere; quia v. g. timet præpotentiam consanguineorum illius: vel violationem juramenti, si scilicet jurare debuit, se nunquam discessurum &c. nulla ex cohabitatione orietur præsumptio renovati consensûs. *II* Ut sit diuturna. *Sed quanti temporis? Respondeo:* in alato textu exprimi quidem sesquiannum, ibi. *per annum, & dimidium.* Verum quia in illo facti tantum species narratur, & nihil deciditur: nec alibi determinatum tempus reperitur, concludunt *DD.* diuturnitatem cohabitationis ad purgandum metum, & sanandum matrimonium esse à Judice dijudicandam; universaliter enim, *dum lex dicit tempus, nec adiicit diem, sine dubio ostendit, esse in Jus dicentis potestate, quem diem, aut tempus præstituatur.* *III.* Ut cohabitans sciat nullitatem sui matrimonij per dicta *N.* 45. qui namque credit, se haud obstante metu validè contraxisse, utique cohabitat quia credit se vi matrimonij ad id obligari: per consequens non potest argui, eum
coha-

cohabitare, quia consensum renovando nullitatem matrimonij sanavit.

214. Altera coniectura est copula carnalis; siquidem *c. consultationi. de spon. sal. & matr.* ijs tantum mulieribus (par ratio est de viris) nullitatem matrimonij ex metu incusso probare volentibus, non est deneganda audientia, sed *de illato metu cū diligentia inquirendū*, quæ mox à sponsis aufugiunt (aut reclamant) ante carnis copulam subsecutam. additque Glossa: *secus si post, quia tunc consensisse videntur*; eò ipsò namque, quòd nemo præsumatur malus, & fornicator, præsumitur potius, se affectu conjugali ad copulam accinxisse, sicque matrimonium prius nullum, factò, & opere sanasse: Et quidem tam fortiter id præsumitur, quòd *contra presumptionem huiusmodi non est probatio admittenda* ut dicitur *c. Is, qui fidem 30. Eodem.* Quod in eo casu tantum verum habet, quò copulam exercens novit nullitatem matrimonij, per dicta ad finē *N. prioris.* & unà quoque copulam voluntariè admittit, non vi, vel metu gravi compulsus (quod facilius, & frequentius accidere potest fœminæ, quàm viro) quàm parum enim, benè ait Pichler *cit. n. 115.* verba, ex metu prolata, efficiunt consensum matrimoniale, tam parum eundē

eundem faciunt facta, seu opera ex metu posita. Ita DD. sæpius cit. & exactè Sanchez l. c.

§. V.

Resolvitur casus de Impedimento Vis, seu Metûs.

Sophius, ut Meticulam, cujus amorem conciliare non potuit, in sponsam haberet, Patrem illius hunc in finem interpellavit, qui Meticulæ filiæ suæ suadere primû cœpit, ne occasionem conjugij valdè proficui negligeret: proponere emolumenta, & commoda, quæ inde sperare licet, dùmque id aliquoties repeteret, & animum filiæ titubantem quidē cerneret, nec tamen resolutum; ut eum tandem flecteret, duriora aggressus media, torvum vultum indignabundus præsetulit, consuetæ paterni affectûs indicia retraxit, & in futurum etiam sibi invisam fore minatus est. Unde denique factum, Meticulam bujusmodi terroribûs victam, non tantûm Sophio nupsisse, sed ei quoque conjugaliter cum carnis comixtione convixisse. Verûm quia nullû violentum diuturnum, Meticula continû odid Sophium prosequitur, nunquàm à rixis, & contentionibus libera, & omni in illum amore destituta. Quid ad hunc casum? & quid remedij?

Re.

215. *Respondeo I.* Patrem esse gravi culpæ reum, dum Meticulam, à Sophio vehementer averfam videns, gravioribûs medijs ad matrimonium cum illo cogere non destitit; quàmvis enim in casu conjugij multùm utilis, possit Pater filiam ad illud inducere, & increpatione moderata uti ex dictis N. 202. à severiore tamen coactione desistere debet. Propter salvandam plenam libertatem, quam Jura cuivis quoad eum statum concedunt. Concordat *communior* sententia docens, filium obligari quidem regulariter ad petendum consilium parentum in eligendo matrimonio, non tamen semper ad obediendum.

Et hòc ipsò, quòd Pater valeat promoverè matrimonium utile, & ad illud opportunis, sed non excessivis medijs filiam inducere: non peccavit Sophius, Patrem ad id interpellando; cùm culpabile non sit ad licita, ut finis sequatur, media recurrere. Aliud foret, si Sophius ad duram illam tractationem induxisset patrem, ut patet.

216. *II.* Examinanda est Meticula, an verbotenùs tantùm consenserit, id est, sine omni æquivocatione verbis tantùm consensum expresserit, interna voluntate prorsus aliena: Si ita: est quidem
men-

mendacij rea (quòd ob nullum metum licet) sed venialis tantùm ex doctrina Sanch. cit. d. 16. n. 2. Spores de matrim. n. 21. & aliorum : Sophius siquidem non habuit jus, ut Meticula verum consensũ ex metu præbeat, sicque per hoc mendacium damnificatus non erat : præsertim cùm aliunde etiam per internũ consensũ hoc in casu nihil obtinuisset, utpote ex paulò pòst dicendis, ad matrimonium insufficientem. Nec etiam sacrilegium commisit Meticula, consensum suum simulando, quasi scilicet voluntariè, & cum dolo frustrasset formam Sacramenti matrimonij : cùm enim verba non sine forma hujus Sacramenti, nisi ut constituentia, seu efficientia contractum matrimonij (cui tantùm annexa est ratio Sacramenti) si illa sine animo interno ob metũ proferantur, non sunt forma Sacramenti matrimonij. Ita cit. Aliud est, dum materiã, & formã Sacramenti positis, intentio conficiendi Sacramentum sacrilegè simulatur, nec id ex circumstantijs colligi potest.

Sed si realiter etiam, & internè consensisset, dum tamen id factum ex metu, in casu relatò nullum est matrimonium ; quia metus reverentialis ita qualificatus est impedimentum dirimens ex N. 198.

tanquàm cadens in virum constantem, & injustus. Nec suffragatur, quòd copulam carnalem etiam admiserit, dummodo eam admisit vi oppressa à Sophio, & sine animo conjugali: vel libidine tantùm victa: vel quia timuit ferocitatem Sophij, aut gravem offensam, & indignationem Patris: vel tandem quia erroneè crediderat, matrimonium esse validum, seque vi illius ad concedendum usum corporis obligatam esse, ut patenter constat ex N. 212. Atque hæc facilia sunt in foro interno, in quo agitur de salute spirituali animæ, & reconcilianda conscientia cum DEo: cùm enim crudele esset, nisi gravis ratio aliud suadeat, & planè temerarium, præsumere falsitatem penitentis, & judicare, quòd in eo actu, in quo gratiam DEi mercari conatur, per falsitates, & mendacia se eadem indigni reddere velit: absque dubio illius confessioni standum est, & juxta confessa judicandum.

217. At in foro externo, cùm agatur de administranda justitia, & jure matrimoniali servando, assertioni partis litigantis non creditur, nisi vestitæ legitimis probationibus. Quapropter ut in proposito casu Meticula contra suum conjugium ex capite injusti, & gravis metus

excipere valeat, probare debet per testes renitentiam, & aversionem, quam semper præsetulit erga illud conjugium: testes verò esse poterunt Domestici, ancillæ &c. coram quibus eam forte declaravit. *Item* metum sibi à Patre fuisse incussum, si scilicet ille sæpius alijs videntibus, & audientibus sollicitavit matrimonium: sibi illud valdè gratum esse fassus fuit, proposuitque se illud pro possibili urgere velle, & durum, obstinatūque animū Meticulæ emollire: nam ut ex Mascardo benè arguit Clericatus *Discordiarum forens. Civil. Discordia* 32. n. 5. si conjecturæ ad probandum alium metum, qui non præsumitur, sufficiunt, & dictum est *suprà* N. 208. multò magis potentes, & validæ erunt ad eum metum, qui præsumitur, & est reverentialis: hinc est, quòd *Idem l. c. Discord. 55. n. 12. & seq.* ex Farinacio doceat, hunc metum satis dici probatum, quando probantur persuasiones, & importunæ preces Patris, aut alterius personæ, cui debetur reverentia: nec necesse est, preces fore instantissimas, dum adjunctum habent periculum gravis indignationis, quod ex natura, & complexione Patris conijci potest, si nimirum magna auctoritate, austeritate, & gravitate polleat in filiam, per

ea, quæ *suprà* dixi, & advertit Marchantius in *Resolutionibus notabil. variorum Casuum, de Sacramento Ordin. casu 2.* Hæc igitur, & similia (vide dicta cit. N. 208.) deducenda sunt à Meticula, ut intentum suum feliciter attingat, Judex verò eorum sufficientiam prudenter perpendere debet, poteritque in supplementum sufficientiæ juramentum Meticulæ admittere: tùm quia plures apud Reiffenst. L. 1. tit. 40. n. 92. volunt, metum quoque probari per juramentum *arg. c. statutum §. 1. de Rescript. in 6.* tùm quia licet hanc probandi metûs methodum alij probabilius negent in præsentî, cùm difficile sit, ad juramentum unius, in sui favorem jurantis, & quidem contra valorem matrimonij, quem aliàs omnia Jura custoditum volunt, fidem in Judicio præbere: negari tamen haud potest, quin sufficiat in suppletionem accedentibûs aliis conjecturis. Marchantius l. c. casu 3. in fine.

218. Etiam hûc positô necdum vicis Meticula, cùm violentam ex admissa copula adversus se patiatur præsumptionē de purgato metu, & renovato matrimonij consensu per dicta N. 214. Et ut hanc præsumptionem elidat, frustrâ obijciet, se affectu libidinoso tantùm, & non conjugali copulæ subjecisse: est enim fornicatio

ratio grande crimen, affectusque, seu animus libidinosus merè internus, & latens: unde hanc turpitudinem, etiam cum juramento asserens, non auditur in sui favorem, & matrimonij præjudicium. Ut igitur utiliter rem suam in Judicio agat, & promoveat, debet ostendere vel se esse illata vi oppressam, si scilicet alijs constet strepitosa resistantia, quâ se opponebat Sophio concumbere volenti: vel quòd non nisi ex timore gravi passa fuerit concubitus, quia videlicet expavit austeritatem Sophij mariti, aut Patris indignationem gravem &c. quem in finem se juvare poterit testimoniis Matronarum, ancillarum &c. quibus fortè lamentando exposuerat, se nullum affectum erga Sophium sentire posse: sibi omnem carnis commixtionem cum illo ingratam esse, nec eam unquam admissuram, si timor mariti, Patris &c. non instaret: se liberationem ab hoc jugo vehementer optare, nec quietò animò cohabitare posse &c. Quæ, & similes conjecturæ, accedente etiam pro majori firmitate Juramentò, satis essent per DD. sæpiùs cit. ad ferendâ nullitatis sententiam.

219. *Ergone* Confessarius suadere poterit Meticulæ actionem contra matrimonium? *Respondco*: conabitur præpri-

mis inducere illam ad renovandum consensum cum firma fiducia in Divinum auxilium, si se spontè, & voluntariè subdiderit, maximè in casu conceptæ jam prolis, aut timoris scandali, alteriusve mali. Cæterùm si nihil efficere possit, aut si ex connubio ulterius durante periculum mali alicujus, & pessimi eventus meritò prævideatur, absque dubio Confessarius ex munere suo ei actionem contra matrimonium suadebit, & probationes suggeret.

Sed quid, si probationes deficient, aut productæ etiam Judicem non moveant, nec convincant? Respondeo: haud superesse aliud remedium, nisi ut vel divortium quoad thorum, & cohabitationem obtineat judicialiter (dantur enim rationes ad illud sufficientes, quæ sunt ad evertendum matrimonium insufficientes) vel sibi fugâ consulat, ut advertit P. Elbel de matrim. n. 149. quam vel ad aliam Regionem, vel ad Monasterium aliquod operâ amicorum occultè arripere poterit.

O R D O.

220. **C**ertum est in Ecclesia Sancta Dei septem dari Ordines, eosque
in

in duo quasi genera partiri: in *Minores*, qui sunt primi quatuor: & *Majores*, qui sunt tres posteriores, & *Sacri* etiam dicuntur ad distinctionem tantum nominalem à Minoribus, & propter adjuncta onera specialia, quæ ex Minoribus non sequuntur, quamvis & hi, tanquam vera Sacramenta, sint in se omnino sacri. Hæc delibasse tantum sufficit ad propositum, amplius passim videnda.

§. I.

Quid de Minoribus Ordinibus
ad propositum dicendum;

221. **N**ullibi in Jure reperitur, Ordines Minores obstare matrimonio contrahendo, sed oppositum potius in varijs *Canonib.* exprimitur, quos in re tam explorata superfluum esset recensere; unde jubet Papa *6. 1. de Clericis Conjug* ut in Minoribus constituti, si ad matrimonium convolant, non ad dimittendas, sed ad retinendas uxores *districtione Ecclesiastica* compellantur. Quia tamen in talium *conversatione Citbara cum Psalterio* male concordat, ut loquitur *Innocent. III. c. de diversis. 5. eodem*: tum in hoc, tum in alijs *cc. privantur Clericali privilegio, & beneficio*, si quod obtinent, de quo fuse *Canonistæ* ad *cit. tit.*

222. Licet defacto Ordines Minores nullum præbeant impedimentum ita, ut nec peccatum veniale sit, illis non attentis ad conjugium aspirare (si præscindas à levitate, & inconstantia) Nec etiam Ecclesia possit adu Minoristis, simpliciter loquendo, prohibere matrimonium, & præcipere continentiam : est enim *Virginitas*, quæ suaderi potest, imperari non potest : res magis voti, quàm præcepti. c. *Integritas* 13. xxxii. q. 1. ex D. Ambros. lib. *exhortationis ad Virgines* : unde quibus voluntas propria desiderium nubendi persuaserit, concessam ab Apostolo licentiam (1. ad *Corinth.* 7. *aufferre non possumus*, fatetur Concilii Tolet. II. relatum c. *de ijs* 5. dist. 28. Posset nihilominus Ecclesia statuere, ut qui imposterum Minoribus initiari desiderant, continentiam servant, à conjugio abstinentes : illam enim simpliciter non præciperet, sed qui liberè ordinari vellent, se liberè quoque huic jugo subicerent. Sanchez l. 7. *de matrim. disp.* 31. n. 4. & ex illo Caramuel. l. 3. n. 3776. Et perspicuum est, eum non cogere, qui jubet aliquid sub conditione, voluntariè acceptanda.

223. Ex his sequitur, quòd erroneè etiam credens, Ordinibus minoribus annexum impedimentum matrimonij, pos-
sit

fit illud inire, nisi aliud obftet, licet pauci quidam immeritò contradicant; cum impedimentū non dependeat ab opinione alicujus, sed ab Ecclesia tantum, quæ nullum hīc posuit. Immò etsi ille voveret castitatem, maneret tamen habilis ad matrimonium eò, quòd votum, sacris tantum Ordinibus adnexum, sit solenne *ex dicendis*, & irritativum matrimonij.

224. Noranter addidi: *nisi aliud obftet*; Etenim negari nequit, eum, qui credit se laborare impedimentò dirimente, non habere consensum efficacem in matrimonium, tanquàm in contractum sibi impossibilem visum: adeoque ex defectu consensūs validè contrahere non posse, licet impedimentum Ordinis non obftet. Quapropter ut eo errore prævencus validè contrahat, requiritur animus faciendi, & contrahendi eò modò, quò potest, nam validè contrahere potest, tanquàm ab impedimento liber. Quæ doctrina etiam pro alijs impedimentis in simili casu erroneæ susceptionis deservire potest, & roboratur paritate Baptismi v. g. qui etiam ab Hæretico ministratus valet, quàmvis ille credat, Romanam non esse veram Ecclesiam, dummodò intendat baptizare secundum institutionem Christi: vi enim hujus generalis inten-

tionis in re baptizat juxta ritum Romanæ Ecclesiæ hâc ipsô, quod ea sit vera Ecclesia, à Christo pro dispensatione Sacramentorum instituta, sicque per illâ generalem intentionem implicite destruit, & contradicit particulari suæ intentioni, quâ non vult juxta ritum Romanum baptizare, ut loquuntur, & explicant Theologi. Pariter itaque, qui judicat se esse ad matrimonium vi alicujus impedimenti, erroneè apprehensi, inhabilem, nec posse validum habere consensum, validè consentit, dum intendit consentire eô modô, quô potest, nullôque impedimentô impeditur; quia à parte rei potest validè consentire, & per hanc intentionem inefficax redditur erronea illius opinio, nec nocet contrahui matrimoniali.

§. II.

Impedimentum Ordinum Majorum.

225. **O** Missis variis Canonibus ex *dist.* 28. 31. 32. &c. sufficit ad propositû clarissima declaratio Bonifacij VIII. *c. un. de voto in 6.* exclusis aliis continentia votis, illud, quod in professione religiosa emittitur, & quod Ordini Sacro annexum est, solenne esse, & sequens dirimere matrimonium declarantis: *Præsentis*

is declarandum duximus oraculò sanctio-
nis : illud solum votum debere dici solenne,
quantùm ad post contractum matrimonium
dirimendum, quod solennizatum fuerit per
suspensionem Sacri Ordinis, & per profes-
sionem &c. quod idem repetit quodammo-
dò Joannes xxii. *Extrav. Antiquæ. de vo-
to* : & sub anathemate tenendum præcipi-
tur in Conc. Trid. *Sess. 24. de Sacram.
matr. can. 9.* cujus textum vide suprà N.
52. repetendum iterum infrà N. 228. Un-
de Alexander III. c. sanè 4. *de Clericis con-
jug.* Sacerdotũ nuptiæ, ait, non nuptiæ, sed
contubernia (quid verò contubernia fue-
rint Romanis, notavi aliquando N. 75.)
sunt potiùs nuncupanda.

226. Atque hoc impedimentum tan-
gere etiam Clericos Ecclesiæ Orientalis,
seu Græcos, in Majoribus constitutos,
cum communiori jam sententia docent San-
chez l. 7. *de matrim. d. 78. n. 3. & 4.* Reif-
fenst. l. 4. tit. 6. n. 4. Quapropter, quid
quid olim fuerit, de quo aequaliter Mar-
chantius Tom. 3. *Tribun. Sacram. p. 1. tract.
6. tit. 3. q. 3.* non amplius validè inire possunt
matrimonium, sed ut decernitur c. 7. *dist.
32. ex VI. Synodo*: Si quis eorum --- volue-
rit nuptiali jure mulieri copulari, hoc ante
Ordinem Subdiaconatũs faciat.

Hæc igitur differentia tantum repe-
ritur

titur inter Orientalis, & Occidentalis Ecclesiæ Clericos, quòd *Orientalès* (c. cùm olim 6. de Cleric. conjug.) in *Minoribus Ordinibus* (vel etiam antecederent) contrahunt, & in *superioribus* utuntur matrimonio jam contractò, quia *Orientalis Ecclesia* votum continentie non admisit, quantum ad hoc, quòd illius Clerici tenerentur ab uxoribus, antea ductis, abstinere. Ex quo sequitur: uxoratos non tantum non prohiberi ab ulterioribus Ordinibus, sed promotos etiam licentia conjugali uti posse, & unà quoque in Ordinibus ministrare. E contra verò cit. *Extravag. Clericis Romani Ritûs* auctoritate Apostolica districtius prohibetur, ne quisquam durante matrimonio, nondum etiam consummatò, aliquem de *Sacris Ordinibus* presumat suscipere, nisi prout *Sacris Canonibus* noverit consentire id est, de licentia uxoris suæ, quæ simul debet, aut vovere continentiam extra aliquam Religionem, aut in ea, de quo *Canonistæ ad tit. de Clericis Conjug.* vide item dicta N. 53.

227. *Dubitabis autē I. Unde Ordo Sacer* obtinuerit vim irritandi matrimonium? *Respondeo:* certè non à Jure naturæ, cùm ex nullo capite ostendi valeat incompatibilitas statûs matrimonialis cum Clericali. Nec à Jure Divino, quia
nub-

nullibi in Scriptura decisum, aut re-
velatum reperitur. Sed à Jure Ecclesia-
stico tantum: nam c. 1. *qui clerici, vel vo-*
ventes, expressè dicitur, Subdiaconum
nequire matrimonium contrahere ex *Sa-*
crorum Canonum Censura: & c. ut Lex. 40.
xxvii q. 1. apertè dicit Innocentius II. co-
pulationem Clericorum, & Monachorū
contra Ecclesiasticam Regulam constat esse
contractam.

Negari nihilominus nequit, hoc sta-
tutum esse rationabile, siquidem apud
barbaras quoque nationes usurpatum le-
gitur, ut Sacerdotes, & Sacri Ministri
vel uxores non ducerent, vel diebūs, qui-
būs ministrabant, ab uxoribus abstine-
rent: quem morem de Ægyptijs Sacrifi-
culis refert Clemens Alexandrinus apud
Marchantium *citat.* unde Tibullius *lib. 2.*
Elegiar. Eleg. 1. canit.

Vos quoque procul abesse jubeo, discedite
ab Aris,

Quæis tulit besternâ gaudia nocte venus.
Quem morem etiam Judæis placuisse,
probat Mathias summus Sacerdos, cui
aliquando teste Josepho *lib. 7. Antiquit.*
c. 8. non licebat sacra facere vel eò tan-
tum, quòd somniâisset, se cum uxore rem
habere: si ergo illis Sacerdotibus incon-
gruum visum, etiam licitæ vacare libidi-

ni ob reverentiam Sacrificij, quod apud
 Judæos umbra tantum erat Sacrosancti
 Sacrificij novæ Legis, immò apud Genti-
 les mera superstitio idololatræ: quanto
 magis Clericis hujus temporis, *cum sint*
Templum, vasa Domini, & Sacrarium Spi-
ritus Sancti debeant esse, & dici, indignum
est, Cubilibus & immunditijs deservire. Et
 si Apostolus 1. ad Corinth. 2. hortatur ab-
 stinentiam ab opere conjugij, etiam Lai-
 cis servandum, ut liberius, & mente à
 carnis delectatione non sopita, orationi
 vacare valeant; Sacerdoti, cui semper pro
 populo offerenda sunt Sacrificia, semper o-
 randum est, si semper orandum est, er-
 go semper matrimoniò carendum esse, ar-
 gumentatur S. Hieronym. lib. 1. con-
 tra Jovinian. relatus c. 7. dist. 31. causa
 igitur hujus institutionis munditia Sa-
 cerdotalis fuit, ut (Clerici, & Sacerdotes)
 liberè cunctis diebus orationi possint vacare.
 ait Gratianus post can. 1. dist. 31. Quæ
 munditia ut exactius servetur, conveni-
 entissimè voluit Ecclesia suis Ministris
 in Sacris constitutis, omne omnino ne-
 gare matrimonium, ut lex continentie, &
 DEo placens munditia in Ecclesiasticis per-
 sonis & Sacris Ordinibus dilatetur. c. 40.
 xxvii. cit. Vide Scotum 4. d. 37. q. un. P.
 Reiffenst. 3. lib. iii. 3. n. 6. & 7. & alios
 Ca-

Canonistas, qui hujus Legis motiva amplius enumerant : & Controversistas, qui eam contra Hæresiarchas, nostri præsertim temporis, validè propugnant.

228. *Sed si dubites* utrùm Ecclesia per legem suam duntaxat inhabilitaverit Majoristas ad matrimonium, vel verò apposerit Ordini Sacro votum, ita ut quicumque illum susceperit, censeatur implicitè continentiam solemniter vovere? *Respondeo*, primum multùm probabiliter sustineri à Scoto l. c. quem sui cõmunius sequuntur, favente etiam Caramuele tùm alibi, tùm lib. 3. *Theolog. fundam.* agendo de hoc impedimento. Fundamentum desumitur ex Concil. Trid. Sess. 24. *cit. can. 9. si quis dixerit : Clericos in Sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solenniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante Lege Ecclesiastica, vel voto &c. anathema sit.* Quemadmodum enim de duplici genere personarum loquitur, Clericis videlicet, & Regularibus, ita non unum fundamentum, sed duplex assignat illorum incapacitatis ad matrimonium : *Legem* nimirum *Ecclesiasticam*, quam ad Clericos, & *votum*, quod ad Regulares refert. Aliam rationem infrà N. 236. tangam.

229. *Nec obstat*, quòd in Jure tùm *N. tit.* tùm alibi patenter exprimatur, Ordinib. Sacris votù solemne ab Ecclesia annexū esse. *Quia enim Lex Ecclesiastica de continentia Clericorum procedit ex motivo Religionis*, ob reverentiam scilicet sacri, Divinique Ministerij, ac puriorem cultum DEI, quod motivum respicit quoque votum; non immeritò ea Lex voto æquiparatur, illiusque nomen sortitur: præsertim cùm etiam Ordinem liberè tantùm suscipientibus ea lex imponatur, sicut votum liberè emissum esse debet. Ne verò quisquam crederet, hac lege præcipi tantùm continentiam, & ob id matrimonium illicitum quidem reddi Clericis, non tamen invalidum, ad normam Interdicti Ecclesiastici, quod inter Impedimenta impediencia recensetur; dicitur, eam Legem habere vim voti solennis, omne conjugium subsequens simpliciter annullantis.

230. Ex hac sententia *deduco*, Clericum in Majoribus, si opere externo delinquat contra castitatem, præter peccatum in genere luxuriæ esse etiam Sacriligij reum: quàmvis enim ex voto non obligetur ad continentiam, obligatur tamen ex præcepto Ecclesiæ speciali, procedente ex motivo Religionis, quod re-
ponit

ponit actum ad distinctam speciem juxta doctrinam de Peccatis, quod scilicet ex diversitate præceptorum (modò ex diversis motivis ferantur) diversificentur peccata. Mastrius 4. disp. 7. n. 447.

Si opere externo, inquam, delinquat: siquidem cum satis communis Opinio actus merè internos non subiciat Legi Ecclesiasticæ, evidens est, Clericos Majoristas, dum solo actu interno castitatem violant nullius sacrilegij argui posse. Sporer de matrim. n. 47. nisi se castitatis votò aliundè obstrinxissent.

231. *Dubitabis II.* An etiam invalidè ordinati incurrant hoc impedimentum? *Respondeo negativè eò,* quod Ecclesia Ordinatos tantum inhabilitet ad matrimonium, quales non sunt nulliter Ordinati; quamquam & hi in foro externo à conjugio retrahentur, donec defectum Ordinis non probaverint.

Quia igitur amentes, & dormientes, nisi ante somnum, & amentiam ordinari voluerint, validè non ordinantur, etiam ab hoc impedimento liberi manent. Itè ij, qui omninò inviti, & reluctantes Ordinibùs initiarentur: nam qui nunquam consentit, sed pœnitùs contradicit, nec rem, nec characterem suscipit Sacramenti, quia plus est expresse contradicere, quàm mini-

mè consentire, quod & de Baptismo, & de Ordine verificatur: c. Majores. de Baptismo. Ubi etiam concluditur, quòd tunc tantum Characterem Sacramentalis imprimit operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obfistentem. Vide, quæ de Pueris ante usum rationis dicam §. seq. N. 240. & seqq.

Nota benè omninò inviti, dixi, & *reluctantes*; aliud enim est de illis, qui gravi metu adiguntur ad susceptionem Sacrorum Ordinum, cum enim maneant simpliciter, licet non politicè, seu plenè liberi *ex dictis de Impepimento vis, seu metus*, de valore ordinum Theologi nequaquam dubitant: sed tantum.

232. *Utrum hi quoque ad continentiam obligentur? Et quidem P. Pichler 4. tit. 6. n. 7 tales post Abbatem, Paludanum &c. absolutè obligat eò, quòd metus non tollat voluntarium: quòd autem minuat illud, solum sequitur, quòd allegatò, & probatò metu dispensatione ab impedimento Ordinis dignos esse, quam etiam facilè consequentur. Ad hanc sententiam videtur quoque inclinare Caramuell. 3. Theolog. fund. n. 3777. licet positivè nihil statuatur.*

At triginta, & unus ex Theologis, & Juristis apud, & cum Sanchez l. 7 de matr.

matrim. disp. 29. n. 5. defendunt opposi-
tum, quibus adde Marchantium, Pir-
hing, Mastrium, Reiffenst. Sporer *ll. cit.*
& Clericatus *in suis discordijs forens. civil.*
Discordia 33. n. 1. ait, id certissimum es-
se, & notandum, quòd Sanchez citet
Rotam Romanam in Novissimis p. 1. *De-*
cis. 561. in fine, attestantem de stylo
Curia, & Baltasarum Morgillon, qui
asserit, se tribus sententiis judicialibus
pro hac opinione obtinuisse. Continen-
tia enim perpetua est opus non tantum
magnae excellentiae, sed etiam valde ar-
duum, & Lex de ea æquiparatur voto solenni
Professionis, ut patet ex N. 229. adeo-
que sicut votum ob metum gravem non
obligat secundum *Omnes*: ita nec Lex il-
la ob defectum plenae libertatis.

Accedit, quòd juxta communem Do-
ctrinam contractus illi, qui naturâ suâ
perpetui sunt, & non facile rescindibiles,
aut non sine damno aliquo remanente,
per gravem metum sint ipso Jure nulli:
cùm ergo etiam continentia, Ordinibus
Sacris adnexa, sit perpetua: eo metu or-
dinati Legi continentiae nequaquam sub-
jacent; & vel maximè de benignitate
piæ Matris Ecclesiae præsumendum est,
quòd eos, quibus aliàs non status Clerica-
lis, sed matrimonium potius gratum est,

ut contingit in gravem metum patientibus, ab eo impedire nolit.

233. Nec ex eo, quod Ordo gravi metu susceptus sit validus, arguere licet, valere quoque Legem continentiam, Ordini ex Ecclesiam voluntate accedentem juxta Reg. 42. I. in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis.* Nam etiam Ordo, infanti ante usum rationis collatus, valet ex communi Opinione, nec tamen ad continentiam tenetur. Fallit igitur ea Regula, dum accessorium non est secundum necessariam consequentiam principali connexum, sed solo Jure humano; estque summè arduum, ut verisimiliter conjici possit, Legislatorem, omnem casum sub accessorio illo comprehendere minimè voluisse, prout ex Barbosa docet P. Reiffenst. *ad cit. Reg.*

234. Hæc porrò intellige juxta omnia ea, quæ dixi *de Metus Impedimento*, videlicet, illum debere esse gravem, injustum, & directè ad suscipiendos Ordines incussum. Item in casu tantum, quò ita ordinatus non ratificasset Ordinem (cessante scilicet metu, & sponte sua exercendo actus ordinis, & alia onera subeundo, aut commoda percipiendo ex beneficio, Ordinem illum in Beneficiato requirente) qui enim ratificat Ordinem
susc.

susceptum, si ab eo recedit tanquàm Apostata tractari jubetur in Cōcilio Toletano VIII. etiamsi invitus fuerit ordinatus. At semper intellige: dummodò ratificanti constiterit, Ordinem metu suspectum non obstat matrimonio, per dicta N. 212. & 213.

Rectè igitur deducit P. Reiffenst. l. c. n. 13. metu gravi ordinatum posse adhuc ducere, etiamsi per plures annos fuerit jam Sacerdos, si ignoravit, se ex tali Ordine non obligari ad continentiam. Nec opuserit dispensatione, sed sufficiet declaratio, Ordinem ab illo suspectum non causare impedimentum, quæ tunc sequetur à Judice, dum gravem, & injustum metum sibi incussum sufficienter probaverit iis, aut similibus modis, quos *suprà de Impedimento metus* probando adduxi.

235. *Dubitabis III.* Quid de illo, qui sponte quidem suscepit Ordinem Sacrum, sed nesciebat, se ad continentiam adstrictum mansurum? *Respondeo* P. Pichler cit. n. 10. & quosdam alios hunc ipsò, quòd continentia perpetua sit onus grave, nolle illud ignoranti imponere: quàmvis enim voluntariè eligens statum, censeatur se ad onera ejus leviora, (etiam ignota sibi) implicitè saltem obligare, non tamen ad

gravia. *Verum* quia hoc principium valde dubium est, maximè in casu, quò aliquis sponte desiderat, & petit eum statum, & aliàs discere antè tenetur obligationes illum consequentes: malo, etiam illum, qui se continentiam ignorasse asserit, ad eam obligari, ne consequenter ille quoque deobligetur, qui scivit quidem vi Ordinis sibi injunctam esse continentiam, attamen arduitatem maximam, quam in ea servanda successivè experitur, & fragilem sui corporis complexionem penitus ignoraverat; quid namque interest, si ve legem duram aliquis nesciat, si ve suam tantum debilitatem in ea observanda ignoret? Est item principium ex materia *de Legibus*, quòd eæ legitimè promulgatæ ligent etiam ignorantem, præsertim si sint annullativæ actûs, licet ob ignorantiam inculpatam à peccato excusetur, qui contra illas agit, ut benè notat Sanchez *l. c. disp. 27. n. 11.* qui propterea etiam huic sententiæ communi assentitur: Sporer *de matr. n. 47.*

Illud autem certum, quòd hæc quaestio in praxi vix locum habeat: tum quia continentia Clericorum Majoristarum res est, infimæ etiam plebi nota: tum quia obligatio illius cuivis ordinando publicè prælegi solet. Quocirca qui ad igno-

ignorantiam istam confugere voluerit, licet coram DEo deobligatus esset, in foro tamen externo gratis laborabit.

Nec quidquam juvat, quod talis ad Clericatum non ascendisset, si ei id oneris notum fuisset. Non enim attenditur, quid ille facere voluisset, sed quid actu fecerit: actu verò se sua voluntate resolvit ad Ordinem, adeoque actu onera illius subire tenetur, servare videlicet continentiam, & Horas Canonicas recitare.

226. *Estne* idem dicendum de illo, qui voluit quidem ordinari, sed ad continentiam obligari noluit? *Respondeo* cum *communi*, *affirmativè*, nec audiendi sunt, ait Caramuel *loc cit.* pauci illi, qui id negare volunt. Quemadmodum enim Minoribus Ordinibus initiatus, ad Clericalem continentiam non adstringitur, etiam si credat eam etiam Minoribus annexam esse: ita qui Majores suscipit, non deobligatur à continentia, licet se ad illam obligare nolit: est etenim præceptum illud Ordini conjunctum, independenter à voluntate ordinati, dummodò ordinationem sui voluntariè admittat.

Ex hac opinione non tantum roboratur resolutio *prioris dubij*, sed dicta quoque N. 228. & *seq.* Clericos nimirum non ex voto, sed merò duntaxat præcep-

tô teneri ad continentiam. Nam cùm votum liberum esse debeat, & voluntariū, ille, qui absolutè renuit, se ad continentiam obligare, utique ab ea liberari deberet, quod nec voti Patroni, saltem potiores, concedunt. *Ajunt* quidem, in tali casu deficiente voto, restare obligationē præcepti. *At* ad quid alternativa hæc obligatio voti, vel præcepti, dum una tantum sufficit, & pro quocunque casu subsistit?

227. *Dubitabis IV.* Utrū Ordo Sacer dissolvat etiam conjugium antecedens, necdum consummatum? *Respondeo, negativè* ob clarum textum *Extrav. Antiquæ*: de voto, ubi Papa de Fratrum suorum consilio declarat, quod votum Ordinis ad dissolvendum prius contractum matrimonium, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum (cùm nec Jure Divino, nec per Sacros Canones hoc reperiāmus statutum) invalidum est censendum. Unde, qui post matrimonium ratum ad Majores Ordines promoveretur, instante uxore (nisi in Religione aliqua profiteatur) ad consummandum matrimonium Ecclesiasticâ etiam Censurâ compellendus est, ut ibidem Papa jubet.

§. III.

Resolvitur casus de Impedimen-
to Ordinis.

Paphnutius vir nobilis, ut filio suo Liburnio de pingui beneficiò, quod eotem-
re vacaverat, providere posset, eum, licet
tres tantum annos natum, Minoribus Ordini-
bus initiari curavit. Crevit Liburnius,
sed crescente etate nullum ad Clericalem, &
cœlibem vitam senserat amorem: unde nec
aliâ viâ, quàm minis paternis & gravibus
induci poterat, ut ad Maiores Ordines ar-
scenderet. Ordinatur ergo in Sub-Diaconum,
onera illius subit, Officium Canonicum de
more persolvit: & ut ad Diaconatû, ac Pres-
byteratum se parare valeat, ad monasteri-
um reponitur, à quodam Religioso ibidem
debitè instruendus. Sed ecce! moritur inte-
rim Pater, & Liburnius incunctanter Mona-
sterio, & Instructori valedicit, secularem
vitam meditatur, & quid sibi, ac quomo-
do agendum, rogat.

238. Præmissò Paphnutium lethali-
ter deliquisse, cogendo ad statum Cleri-
calem filium suum, ut in simili agebam
N. 215. de Parente filiam ad matrimoni-
um cogente eò, quòd electio statûs per-
petui plenam præexigat libertatem. Ob
quod P. Marchantius agens de hoc impe-

dimento q. 65. zelosè hortatur Ordinarios, ut filijs Nobilium, quos parentes ad exonerationem Familiarũ subdolis, fraudulentisque modis, vel minis, & terroribus in Sacros Ordines, vel Monasteria intrudunt, pro munere suo sedulè invigilare dignentur: res enim gravis est, & ut plurimum perniciem animarum inducit, cujus consideratio egregium hunc Authorem, ut de se ipso testatur q. 6. dum in Ordine nostro Superioris munus obiret, movit, non tantum ad ijs, qui terroribus per parentes compulsi erant ad Novitiatum, in eoque detinebantur, egressum suadendum, sed etiam variis medijs, ut egredi valeant, succurrendum: nec sine fructu, cum aliquando una die tribus illorum libertatem procuraverit. Præmissis inquam, his

239. *Respondeo*: Liburnium nec ad recitationem Divini Officij, nec ad continentiam obligatum fuisse ratione Ordinis Subdiaconatus gravi metu suscepti per dicta N. 232. & seq. Et si Officium recitavit, aliæque hujus Ordinis munia obiit ex eodem metu, quò illum suscepit, ne scilicet Pater, quem timet, resciat illius animum à statu Clericali longè alienum: non propterea ratificavit Ordinem; quia sicut susceptio, ita & ratificatio Ordinis

dinis plenam poscit libertatem, ut solitas inducat obligationes. Quod idem dicendum, si se non obstante illo metu crediderat ad ea onera obligatum esse ex dictis N. 233.

Hæc autem omnia diligenter secum ipso perpendere, aut cum alio discutere debet, antequàm pro liberatione oneris Subdiaconalis quidquam agat; dùmque concluderit, se unâ, alterâve ex dictis rationibus non obligari, videat insuper, an ad probandum metum eas præ manibus habeat conjecturas, quæ ad favorabilem in Judicio sententiam sufficiunt, quales sunt allegatæ *de Impedimento Metus*, illisque similes. Si ita? insinuet se Ordinario, metum gravem sibi injustè illatum deducat, & declarationem petat, se ratione illius nequaquàm obligari ad vitam Clericalem; semper etenim necessaria est hæc declaratio, ut qui publicè est Subdiaconus, publicè etiam ad vitandum scandalum reddatur liber, & absolvatur ab effectu Ordinis.

Si verò similibus, quæ in Judicio fidem faciunt, destituitur conjecturis, & argumentis, aliqua tamen producere, & deducere potest, quæ extrajudicialiter viro prudenti satis suadere valent metum, recurrat Romam pro dispensatione &

continentia propter metum, quam non tantum ex ea ratione de facili obtinebit, ut notant P. Pichler *loc. cit.* & alij; quia Ecclesia neminem intendit ad continentiam adstringere, & à conjugio prohibere, qui injusto metu Clero adnumeratus est: sed causam suam multum quoque alleviabit. Etenim quamvis ille, cui dispensatio demandata fuerit, teneatur de existentia metus investigare ob clausulam, quæ Litteris dispensationis de prævia informatione veritatis inferi solet: Nihilominus, ut jam olim N. 124. notavi ex Clericato, ea informatio non est judicialis, sed extrajudicialis, & summaria quodammodo, sine ordine, formâ, judicij, & per testes non juratos acquirenda, cujus sufficientia committitur prudentiali judicio, & conscientiæ Delegati. Reiffenst. in *Appendic. ad 4. Decretal. n. 324.* citans alios. Præsertim cum Delegatus non sit Judex propriè, sed Executor tantum gratiæ, & favoris per Sedem Apostolicam concessi. Marchantius *casu 2. Resolutionum notabilium variorum casuum*, cujus proinde muneris non est, tam rigidas exigere probationes, quæ ad formale judicium desiderantur: quia enim l. 1. ff. *quod quisque Juris. Verba intelligenda sunt* (ergo etiam Rescrip-

scripta) cum effectu, ita ut aliquid operetur, & non sint superflua: si ad executionem dispensationis ea pro probando metu desiderarentur argumenta, quæ ad iudicium formale, superflua foret dispensatio eò, quòd apparentibus ijs argumentis aliunde ab Ordinario procedi possit ad declarationem de non obligatione continentia. Et hoc amplius confirmatur ex doctrina Juristarum *ad tit. de probation.* quando scilicet etiam Judici causa aliqua sub ea clausula committitur, ut procedat, *sola facti veritate inspecta*, sufficere probationes leviores, & merè persuasivas. Ex Menochio, & Barbosa Reiffenst. *ad cit. tit. n. 67.*

Immò propter hanc majorem facilitatem probandi metum regulariter suadendus videtur recursus ad Papam pro dispensatione: tum quia evenire potest, Ordinarium, licet propè certa sit sententia, quæ sustinet, Odinem metu susceptum non causare impedimentum matrimonij, inclinare ad oppositam sententiam P. Pichler, & quorundam aliorum, qui proinde juridicè etiam deducto metu declarare nollent, ita ordinatum ad continentiam Clericalem non obligari.

240. *Quæres* occasionaliter: An quatuor Minores Liburnio in ea infantia valide

lidè sint collati. *Respondeo* P. Marchanti-
um *Tom. 3 Tribun. Sacr. p. 1. tract. 6. tit.*
3. q. 5. conclus. 1. cum Durando. d. 25. q. 2.
defendere, nullum Ordinem ante usum
rationis validè conferri: cum enim inor-
dinatio aliqua appareat, Characterē Or-
dinis cum potestate illi imprimi, de quo
nescitur, an ea aliquando uti voluerit
(nam certū est, quòd infans ordinatus,
dum ad ætatem altiore pervenit, possit
resilire ab Ordinibus, & laicalem vitam
agere, ut paulò post dicam) de Christo,
qui omnia ordinatè instituit, supponen-
dum potius est, eum noluisse, ut Ordo
ante usum rationis collatus valeat. Ponit
igitur pro Regula: ea Sacramenta ante
usum rationis collata non valere, quæ pro
materia, aut ex fine principali requirunt
actionem aliquam deliberatam: benè ve-
rò alia, quorum finis in passiva potius gra-
tiæ susceptione collocatur. *Primi generis*
sunt Pœnitentia, quæ actus deliberatos
pœnitentis pro materia exigit; Ordo,
qui ad ministeria, usum rationis requi-
rentia, institutus est: matrimonium,
quod in contractu libero consistit: & ex-
trema Unctio, quæ peccata venialia sup-
ponit. *Posterioris* vero Baptismus, Con-
firmatio, & Eucharistia. Præterquàm
quòd Baptismus sit secunda Nativitas,
seu

feu regeneratio, sicque quemadmodum prima generatio non requirit usum rationis geniti, ita nec secunda.

241. *Verum communis est DD. persuasio, Ordinem, etiam ante usum rationis collatum, esse validum, arg. c. Tue litteræ. de Clerico per saltum promoti, ubi ille, qui, dum infra annos discretionis fuerat constitutus, Minores susceperat, & deinde sine Subdiaconatu ad Diaconatū immediatè ascenderat, jubetur quidem, in Subdiaconum ordinari ad supplendum defectum, non tamen, ut Minores iterum suscipiat, utique, quia supponitur, illos validè collatos. Nec videtur convincere ratio, quam Marchantius ab inordinatione deducit. Siquidem etiam ille, qui post adeptum usum rationis Minoribus initatur, & Characterem, ac potestatem quandam recipit, liber est, ut eâ utatur, vel ad matrimonium convolet. Quod idem evenit in eo, qui habens usum rationis, gravi, & injusto metu ad Sacros Ordines compellitur; ex Ordinibus enim validè collatis recipit characterem cum potestate spirituali & tamen probato metu (immo in foro conscientie eò non probatò, nisi scandalum impediat) ad Laicatum redire potest. Quocirca non tantum ratio illius, ab inordinatione*

ne

ne petita, infirma esse videtur, sed etiam Regula generalis ab eo posita, cujus locò substituenda est hæc alia ex Mastrio 4. *sent. disp. 7. n. 446.* Ea videlicet Sacramenta ad sui valorem usum rationis requirere, quorum pars intrinseca, aut necessaria sunt actus suscipientis, ut Pœnitentia, Extrema Unctio, & Matrimonium duntaxat.

Admittit nihilominus hæc *communis sententia*, Infantem ante usum rationis ordinatum, non obligari ad continentiam, vel alia onera status Clericalis nisi usum rationis subinde attingens, susceptum in infantia Ordinem verbò, vel factò ratificet, vel expressè declarando, se illum ratum habere, vel exercendo actus illi proprios, & quidem cum scientia, quòd Ordo ante usum rationis susceptus ad nihil obliget, prout per decursum in similibus sæpiùs adnotaverã.

242. *Sed quando*, aut quo tempore debet hæc ratificatio fieri? *Respondeo*, Sanchez l. 7. de *matrim. d. 30. n. 8.* citatis Barbosa, Abbate, & alijs, requirere, ut ea ratificatio fiat adepta jam pubertate: immò nunc post decimum sextum annū completum, qui annus de Jure Tridentini exigitur ad valorem voti solennis professionis. Ratio est, quòd præceptum de

continentia, Ordini Sacro annexum, parificetur cum voto solenni professionis ex dictis N. 229. P. Reiffenst. verò 4. tit. 6. n. 7. cum Bonacina, & alijs sustinet, probabilius sufficere, ratificationem fieri adveniente simpliciter usu rationis, etiam ante pubertatem : Jura enim nullum tempus determinant, & ratio haud aliud suadet, nisi ut ille tantum ad continentiam adstringatur, qui voluntariè Ordinem Sacrum suscipit, & antea susceptum ratificat. Nec præceptum Ordini Sacro annexum, in omnibus voto solenni æquiparatur, aliàs etiam dissolveret antecedens motrimonium non consummatum contra dicta N. 237. Tùm quia status Clericalis non est ita arduus, ac status Religiosus; unde non mirum, quòd amplior usus rationis ad illum requiratur. Crederem tamen, usum rationis non debere in rigore intelligi, sed moraliter, dum scilicet in communi, & prudenti existimatione aliquis sufficientem usum rationis possidere præsumitur.

L I G A M E N.

§. I.

Polygamia practicata.

243. **P**olygamiam, seu unius viri cum
T pluri-

pluribus uxoribus conjugium non tantum nunc in Turcis videmus, & Persis, sed olim etiam à multis Gentibus approbatum legimus: ut enim præteream Platonem, qui in *Libris de Republ.* non tantum quoad possessiones, sed etiam quoad uxores communitatem servandam commendaverat: cui proximè accessit *Ælius Verus* Imperator, qui teste *Guevara in Horol. Princip. l. 2. c. 4.* ex *Spartiano*, uxori de alienis voluptatibus conquerenti, reposuit, sufficere, si illius consuetudine, donec concipiat, utatur: reliquo tempore sibi licere, cupiditatem per alias fatiare fœminas. Ut præteream, inquā, hos, & similes plūs, quā Polygamiā audentes, & ut *D. Aug. l. de bono viduit. c. 8.* (referturque *c. nuptiarum. 41. xxvii. q. 1.*) dicit, filiorum procreationi operam dantes more canino per usum promiscuū fœminarum.

Atheniensium Sapientes expulsis pellicibūs Legem tulere de duplici uxore habenda eo fine, ut arbitratur *Plutarchus in Politicis*, ut si morbo, vel puerperio detineatur altera, domi esset, quæ lectum occuparet, mensamque curaret: credebant enim virum sine uxoris consuetudine vivere nec posse, nec debere. *Ægyptij* quoque, antequā faniore ac-

cepis-

cepissent Leges, pro voluntate, & facultatum modò singuli plures duxerunt uxores. Immò & Luthero placuit Valentiniani senioris Imperatoris, aliàs Catholici temeritas, qui referente Socrate *l. 4. suæ historiæ. c. 31.* apud Sanch. *l. 7. de matrim. d. 80. n. 5.* Justinæ amore obcæcatus, ut eam Severæ, uxori suæ viventi, superinduceret, sancivit, universis duas concedendas esse uxores: ratus, turpe non esse, quòd universorum moribùs probaretur. Plura similia exempla exarata videntur in Historia non tantum profana, sed etiam Sacra, quæ *Genes. 6.* narrat Abraham & Saram, & Agar in uxores habuisse, & *Gen. 29.* de Jacob, qui Liæ, Rachelis, Balæ, & Zelphæ maritus erat. Idem de Moyse *Num. 1.* & alibi de alijs.

244. Polyviria è contra, quæ *Biviria* à Scoto *4. d. 33. q. 1.* à Caramuele autem *Polyacætia* appellatur, est conjugium unius uxoris cum pluribus viris. Et quàmquam hæc indecentior sit, quàm Polygamia ex dicendis *S. seq. N. 250.* non deerant tamen, quibus placere visa est. Quia enim Athenienses Polygamiam admiserunt, Lacedæmonij, qui in pacis, bellique negotijs contrarij illis erant, pro Lege habebāt, ut duobus fœmina viris numeret;

beret ; & ne huic quoque turpitudini sua deesset ratio, eam prætexebant, ut alter virò in militiam profectò, domi maneret alter. Refert item Julius Cæsar l. 5. in *Comentarijs*, Britannæ Incoliseum olim morem fuisse, ut una fœmina quinque virorum uxor foret. Plura videantur in *Historicis*.

§. II.

Impedimentum Ligaminis.

245. **Q**uidquid aliquando in usu fuerit, certum est, nunc omnem Polygamiam, & multò magis Polyviriam damnari, nec nisi *Monogamiam*, seu unius cum una valere conjugium, eúmque, qui uni (vel è contra) conjugali vinculo copulatus est, inhabilem reddi ad aliam ducendam, ut habetur c. *In præsentia* 19. de *Sponsal.* & *matr. c. duobus modis* 1. de *sponsa duorum*, & alibi. Et si

246. *Quæras*, quo Jure sit hoc impedimentum inductum? Attende ad Rescriptum Innocentij III. relatum c. *gaudemus* 8. de *Divort.* in quo eos, qui circa plures insimul fœminas affectum dividunt conjugalem, sequentibus reprimit: *Absonum videtur, & inimicum fidei Christianæ, cum ab initio una costa in unam fœminam sit conversa: & Scriptura Divina testetur:*
prop-

propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Non dixit tres, vel plures, sed duo: nec dixit, adhaerebit uxoribus, sed uxori. Nec ulli unquam licuit, insimul plures habere uxores, nisi cui fuit Divina revelatione concessum, quæ mos quandoque, interdum etiam fas censetur (quibus verbis Papa respexit ad S. Augustinum l. 22. contra Faustum c. 27. dicentem: si morem confulas, illo tempore, & in illis terris hoc factitabatur, conjugium scilicet cum pluribus: loquitur autem de antiquis Patriarchis) per quam sicut Jacob à Mendacio (dum Patri dixerat, se esse Esau primogenitum) Israëlita à furto (spoliantes Ægyptum) & Samson ab homicidio (se quoque cum Philistæis sub ruderibus concussæ domûs sepeliens) Sic & Patriarchæ, & alij viri, qui plures leguntur, simul habuisse uxores, ab adulterio excusantur. Sanè veridica hæc sententia, probatur etiam testimonio Veritatis, testantis in Evangelio: quicumque dimiserit uxorem suam ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: Si ergo uxore dimissa duci alia de Jure non potest, fortiùs (à fortiori) & ipsa retentâ: per quòd evidenter apparet, pluralitatem in utroque sexu reprobendam. Ex quo.

247. *Concludo I.* Licèt Polygamia non sit contra Jus naturæ primarium (ut Scholastici loquuntur) & indispensabile: cùm enim matrimonium sit ad procreationem prolium ordinatum, unus autem sufficiens sit ad plures fœminas successivè fœcundandas, Polygamia fini essentiali conjugij minimè contradicit. Quia tamē plurium origo malorum esse solet; imprimis namque Zelotypia, *quæ graves calamitates secum afferre solet*, ut ait Philo *de specialib. Legib.* à pluralitate uxorum difficulter abest. Testis est Socrates, cujus uxores Xâtippes, & Myrto magnâ arsère Zelotypiâ, ut ille ipse miraretur, se ita deformem, ut erat, ejus occasionem esse: dùmque exprobrâset eidem Alcibiades, quòd duas tam molestas patiatur cōjuges, respondit: *hæc me domi docent tolerantiam, quâ in publico utendum est.* Impedit item amorem mutuum, cùm, ut ait Ammianus, *per libidines varias* (seu cum pluribus fœminis practicas) *charitas dispersa torpescat.* Vide alia in Sanch. Pichler, &c.

Ideo tanquàm rationi naturali parum consona ex ipsa institutione matrimonij, quòd est signum conjunctionis unius Sponsi Christi cum unica sponsa Ecclesia, juxta illud *ad Ephes. 5. Sacramen-*
tum

*rum hoc magnum est : ego autem dico in Chri-
sto, & Ecclesia : Jure Divino vetita est
Polygamia : Si quis dixerit, licere Chri-
stianis plures simul habere uxores, & hoc
nulla Lege Divina esse prohibitum, anathe-
ma sit. definit Trident. Sess. 24. de Sacr.
matrim. can. 2.*

248. *Concludo II.* Semper illicitam
fuisse, & esse uxorum pluralitatem, nec
cohoneſtari, nisi speciali Divina dispen-
satione : quidquid enim sit de eo, an De-
us possit dispensare in ijs, quæ sunt de Ju-
re naturæ primario (de quo Theologi)
certum est, posse in ijs, quæ sunt de Jure
naturæ secundario; cùm igitur Polyga-
mia non nisi contra hoc Jus secundarium
militet ob aliqua inconvenientia rationi
naturali dissona, quæ autem impediri
possunt, potuit Deus cum Patribus anti-
quis in hoc puncto dispensare, & reverà
etiam dispensavit ex communi opinione
Ecclesiæ, de quo quidem apertè non con-
stat, supponitur tamen ex Sanctitate an-
tiquorum Patriarcharum, qui utique to-
tâ vitâ ad mortem usque in peccato mor-
tali, si Polygamia fuisset illis vetita, per-
severâsse non sunt dicendi: tùm quia in
Scriptura Deutor. 20. supponitur, po-
pulo Israël pluritas uxorum nec repre-
henditur, cùm tamen plura alia apertè

reprobentur, & variæ Lèges ibidem ferantur.

249. *Sed qua ratione fuit hæc dispensatio per instinctum internum concessa? Respondeo, ratione multiplicationis hominum amplius promovendæ, non quidem hominum simpliciter: aliàs in exordio potius mundi conveniens fuisset ea dispensatio propter majorem paucitatem generis humani: sed Cultorum veri Dei: quia pauci erant Cultores Dei, necessitas (convenientia) fuit, ut multiplicentur Cultores Dei, quantum possent: quia in sola successione eorum (Israëlitarum) mansit fides, & cultus Divinus. Scotus 4. d. 33. q. 1. consonat Gratianus, ad c. 2. xxii. q. 4. dicens: cum cæteris in Idololatria relictis Abraham, & filios ejus in peculiarem populum sibi elegisset, ritè multarum fecunditate mulierum populi DEI multiplicatio aueretur: quia in successione sanguinis equeretur: quia in successione sanguinis erat successio fidei &c. Hinc etiam Sacerdotali successione Familiæ (non in spontanea electione, ut præsentis tempore) successio constabat Officij Sacerdotalis. Quapropter cum hæc causalis dispensationis non reperiatur in populo gentili: sicut modò, ita tunc etiam interdicta illi mansit Polygamia, nisi ex capite ignorantia ex-*

299

excusandi fuissent, credentes eam, quam
ab Israëlitis practicatam noverunt, sibi
quoque, aut de se licitam esse.

250. *Concludo III.* Polyviriam mul-
tò magis esse interdictam Jure naturali,
& Divino, quàm Polygamiam, utpote fi-
ni essentiali matrimonij, qui est procre-
atio sobolis, multùm adversam, docente
experientia in meretricibus, quæ cum
pluribus, & obvijs quibusque commixtæ,
rarissimè fœtantur. *Si ergo una concumbat
cum pluribus, quia nulla hinc multiplicatio
prolis, sed frequentatio libidinis duntaxat,
conjux non est, sed meretrix,* ait. D. Aug. l.
3. de doctrina Christ. c. 13. Crederem pro-
inde, stante moderna institutione conju-
gij, quæ est principaliter ad conservatio-
nem speciei humanæ, Biviriam vix non
esse de Jure naturæ primario interdictam.

251. *Concludo IV.* Nulla dispensa-
tione Pontificia Polygamiam reddi posse
licitam: quæ enim Jure Divino, & na-
turali simpliciter interdicuntur, transcē-
dunt Authoritatem, & potestatem Papa-
lem: unde inter figmenta rejiciendum,
quod narrat quidam apud Caramue-
lem lib. 3. n. 3771. Salomoni Tosano
(qui Judæus erat) Urbanum VIII. per-
misisse, ut duas, sed in diversis oppidis,
uxores duceret: nisi dicere fors velis,

Papam, ut Dominum temporalem (nam jurisdictionem Pontificiam, & Ecclesiasticam in Judæos non obtinet, nec credibile eum, ut Papam à Judæo consultum fuisse) id admisisse, & admittendo errasse: nec enim sub ratione Principis sæcularis infallibilitatem obtinet, sed erroribus, ut alij, exponitur. Similiter non credo, quendam Sabaudix Ducem ex conscientia, & consensu Papæ aliquibus Judæis, ut haberent plures uxores, indulgisse.

252. *Nec opponas, Gregorium III. expressè sustinuisse, & docuisse pluralitatem uxorum, ita enim, ut refertur c. quod proposuisti 18. xxxii. q. 7. rescripsit Bonifacio Episcopo: Quod proposuisti, si mulier, infirmitate correpta, non valuerit debitum viro reddere, quid ejus faciat jugalis? bonum esset, si sic permaneret, ut abstinentiæ vacaret: sed quia hoc magnorum est, ille, qui se non poterit continere, nubat magis (potius) non tamen subsidij opem subtrahat ab illa, quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit à consortio viri. Respondeo enim cum Sanchez cit. d. 80. n. 16. adducente Glossam ad cit. can. Pichler 4. tit. 4. n. 12. ex Barbosa, & alijs, infirmitatem illam fuisse perpetuæ impotentiae, ex arctitudine uxoris provenientes, quæ*
cum

cum invalidum reddat matrimonium ex dicendis *suò locò*, absque dubio potest maritus aliam ducere, si continere noluerit. Quòd autem subsidium dimissæ non sit subtrahendum, id de dote tantum intelligitur, ut ratio ibi subiecta indicat: *quam infirmitas præpedit, non detestabilis culpa excludit*: quam enim culpa adulterij à viro excludit (licèt quoad thorum solummodò, & testum) dote destituitur.

Nec rursus opponas Alexandrum III. qui apertè fatetur, suos Prædecessores à Polyviria non abhorruisse: dum enim, ut habetur *c. licèt 3. de sponsa duor.* declaravit, eam, quæ nupsit alteri post matrimonium jam cum uno contractum, sed non consummatum, ab altero separari debere, & ut ad primum redeat, *Ecclesiastica* *distinctione* compelli, addidit: *quàmvis aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.* Sensus siquidem est, quòd licèt aliquando à Pontificibus Romanis fuerit in particulari aliter judicatum, id est dispensatum cum aliquibus, ut post matrimonium ratum potuerint aliud inire: universaliter tamen, & sine dispensatione Papæ id nec licet, nec valet, sed scæmina ita contrahens primo marito est restituenda. Pichler *l. c.* ex Wag-
nereck.

253. *Concludo denique V.* Sicut contra Caramuelem concluderam N. 54. & seqq. per extensum, non nisi ex voto solenni valido oriri impedimentum dirimens matrimonij subsequenter: & N. 84. docui, cognationem spiritualẽ provenire ex Baptismo, & Confirmatione validis tantum, ac N. 231. asserui, Ordinem Sacrum validè solummodò collatum causare impedimentum dirimens. Pariformiter etiam in proposito contra Marchantium (qui de *Sacramento Matrimonij casu I.* positio inter *Resolut. notabiles variorum casuum* oppositum resolvit) assero impedimentum Ligaminis non exsurgere, nisi ex matrimonio valido, semperque verum esse in similibus illud, quod dicitur L. 129. ff. de R. I. *Cum principalis causa* (Votum, Ordo, Baptismus, Matrimonium) *non subsistit, ne ea quidem, quæ sequuntur* (impedimenta) *locum habent*: quod vel maximè currit in proposito eò, quod Impedimentum Ligaminis non ex mera voluntate Ecclesiæ, sed ex Jure Divino, & naturali sequatur ad matrimonium indispensabiliter. Unde qui matrimonium contrahit cum impedimento occulto (v. g. affinitatis, si peccavit antecederet cum consanguinea suæ uxoris) non laborat impedimento ligaminis: non enim
 liga-

ligatur uxori, qui nullam habet: cum ergo talis nullam habeat, illi, quæ putatur esse, non alligatur, sicque in foro conscientiae aliam ducere liberè potest.

Verùm quidem est, in foro externo, dum non constat de impedimento affinitatis, Ecclesiam numquàm, admissuram, ut aliam ducat, sed ideo, quòd præsumat matrimonium primum esse validum: sicut etiam talem per censuras compellet, instante uxore, ad reddendum illi debitum, quia nimirum credit, matrimonium esse firmum, licet illa numquàm reddere audeat. Hucusque tamen Ecclesia necdum declaravit, ex matrimonio quoque invalido resultare impedimentum Ligaminis: nec id Scriptura sacra, ex qua hoc impedimentum habetur, indicat. Non est igitur ratio, voluntariè asserendi impedimentum: præsertim cum impedimentum quodcumque sit odiosum, & strictæ interpretationis, nec sine claro Jure statuendum, ut *Omnes* advertunt

Ex his, & *ll. cit.* dictis facilè responderetur ad fundamentum P. Marchantij, quod in illo videndum. Quid autem in talis facti contingentia agendum sit, deducitur ex dictis *à cit.* N. 54. & magis N. 78. & 79. nec ampliùs resumì debet.

254. Posset hìc occurrere quæstio alia
de

de Repudio, quod *Deutor. 14. & Malach. 2.* à Moyse DEI Præcone promulgatum est Judæis, tamquam licitum. Sed cum ex didis pateat, illud non ampliùs licere eò, quòd matrimonium semel contractū sit indissolubile (quomodo autem, & qualiter potuerint olim uxores dimitti etiam cum dissolutione matrimonialis vinculi, non pertinet directè ad propositum) ob brevitatem supersedeo. Cœterùm hanc q. clarè, & exactè pertrac-
tat Scotus 4. d. 33. q. 3.

§. III

Quædam pro praxi omninò necessaria explicantur.

255. **P**UNCTUS difficultatis, quæ impedimentum ligaminis tangit, principaliter in eo manet, quomodo constare debeat de morte conjugis, ut alter conjux ad alia vota descendere valeat: cum enim vivente conjuge matrimonium cum alio sit nullum, simul etiam cedat in grave præjudicium illius, dum eo vivente conjux alteri adhæret, illique contra fidem datam commiscetur, & omnes commixtiones, sint mera adulteria; absque dubio in causa tam ardua, tantique periculi festinandum non est, sed circumspiciendū cum acurrato examine

mine, antequàm conjux, asserens mortē
sui conjugis, de qua aliunde non constat,
ad aliud conjugium admittatur. *Accedit*,
quòd mors conjugis sit res facti, & qui-
dem, an eo tempore, quò dicitur, conti-
gerit, merè contingentis, quale factum
naturā suā incertum est *L. in omnibus. ff.*
de Juris, & facti ignor. & non præsumitur
nisi probetur. *L. in bello. ff. de captivis,*
& postlim. revers. præsertim, dum ex fal-
sitate illius magnum periculum tertij, &
salutis animarum sequi potest.

Qua ratione nequaquàm audienda
est *L. Uxores. de Divort.* quæ absentiam
quinqueñalem viri sufficere, ait, mulieri,
alteri alicui nubere volenti: sola etenim
absentia tot annorum nec dissolvit matri-
monium uxoris cum viro absente, nec,
aliqua liter etiam, probat mortem illius,
ut de se liquet. Quocirca Lex illa cor-
recta est per *Authent. Hodie. de Repud:*
reprobantem secundas Nuptias absque
certa notitia alterutrius conjugis. Quàm-
vis autem ea *Authent.* in hac parte verum
habeat, superfluit tamen in eo, quòd
ultra certam notitiam de morte conjugis
desideret moram aliquam, ut videlicet
superstes per annum adhuc patientiam
habeat, antequàm de novo contrahat:
cum enim, qui certus est, certiorari ulterius
non

non oportet. Regula 31. I. in 6. Quocirca non attentis his LL. videndum, quid Jus Ecclesiasticum in proposito requirat.

256. Celebris est textus *c. in presentia* 19. *de spons. & matr.* in quo refertur, Clementem III. interrogatum, quid agendum sit de mulieribus, quæ viros suos, causa captivitatis, vel peregrinationis absentes, ultra septennium præstolatae fuerint, nec certificari possunt de vita, vel de morte ipsorum, licet super hoc sollicitudinem adhibuerint diligentem; sequentibus respondisse: *quantocunque annorum numero ita remanent, viventibus viris suis non possunt ad aliorum consortium Canonice convolare, nec auctoritate Ecclesiæ permutas contrahere, donec certum nuntium (NB.) recipiant de morte virorum.* Idem statuit, aut potius declarat Lucius III. *c. Dominus. de secundis nupt.* Ex quo duo sequuntur.

257. Unum est, quod moralis certitudo sufficiat: cum enim in factis, & actionibus humanis certitudo moralis satis est, & Tribunalia metaphysicam non exigant, quæ sæpè, & ut plurimum impossibilis est: per certum nuntium in *cit. c.* major certitudo, quam moralis non desideratur.

Alterum, quod hæc certitudo sit etiam necessaria, ita ut stante mera probabili-

bilitate de obitu cōjugis nequeat superstiti aliud conjugium concedi. Pluribus congestis Sanchez l. 2. de matr. disp. 46. v. 6. Sporer de matr. n. 51. Pirching l. 4. tit. 1. n. 132. Reiffenst. ibid. tit. 21. n. 7. & constans Consistoriorum Episcopaliū praxis, de qua etiam idem Pirhing testatur l. c. Ratio est manifesta: præterquàm enim, quòd intercurrat periculum gravissimi peccati adulterij, si conjux certa de morte sui conjugis nondum reddita, alij nubat, & conjugaliter convivat, sequē difficillimæ causæ exponat, si conjugem priorem redire aliquando contingeret: prius matrimonium semel validè celebratum, est in possessione; cùm igitur ad lædendam possessionem non sufficiat præcisa probabilitas, ut DD. communiter advertunt etiam in rebus pecuniarijs: à fortiori non sufficit in proposito, ubi agitur de causa notabiliter periculosiore.

258. Nec obstat textus c. quoniam 6. ut lite non contest. in quo ita legitur: si autem de conjugio carnali sit agendum, tamdiū alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter (NB.) præsumatur, non verò certitudinaliter. Benè siquidem, ex Abbat. Layman advertit Pirhing ad dictum tit. n. 21. ex cit. c. solummodò sequi, quòd etiam non citato absente con-

juge, possit Judex recipere testes ad probandum impedimentum, quod inter eos adesse asseritur, dum verisimiliter obitus absentis conjugis præsumitur: si autem non ita præsumitur, dicti testes recipi nequeunt, nisi præcedat confessio litis per citationem conjugis absentis. Cæterum etiam si probabilis tantum præsumptio habeatur de morte absentis, sed testes recepti, ac examinati non satis probent impedimentum assertum, nequit conjux admitti ad aliud conjugium (de hoc enim nec mentio in cit. c.) sed ulterius moralem certitudinem, aliquò modò ex dicendis comparandam, præstolari debet. Si verò testes legitimè deduxerint impedimentum quæstionatum, utique poterit facultas novi conjugij concedi, non quidem propter sufficientem certitudinem de morte conjugis absentis, sed propter probatum impedimentum, ex quo prius matrimonium fuit nullum. Et in hoc cit. cap. concordat alteri c. Relatū est. 1. Qui matrim. accus. possunt, in quo Papa respondet, quòd conjuge, qui per quinquennium abest, nec inveniri potuit, non comparante, possint testes recipi ad probandum impedimentum cognationis spiritualis, quod inter conjugem illum, & ejus uxorem intercedere objiciebatur, &

& fine Canonico iudicium terminari : non obstante, quòd præcisa quinquennalis emanfio conjugis nec verifimiliter obitū illius constare faciat.

259. *Quomodo* ergo, & quibùs modis cōparatur moralis, & quasi indubitata certitudo de morte conjugis? *Respondeo*, Canonistas, & Theologos id ultimati remittere ad arbitrium Judicis Ecclesiastici, qui attentis circumstantiis causæ, & facti occurrentis pronuntiabit de certitudine: etenim *circumspectus* *Judex*, & discretus motum animi sui (seu iudicium) ex argumentis, & testimonijs, quæ rei aptiora esse comperit, confirmabit, & declarabit c. præterea. 27. de testib. & attestat. Nihilominus consultum videtur aliquos modos hujusmodi probationis adducere.

260. Sic certum videtur, mortem conjugis plenè probari per Instrumentū publicum, vel authenticū, ab Episcopo, vel ejus Officiali, à Principe, Magistratu sive politico, sive militari datum: aut à Notario publico, vel aliā personā in dignitate constitutā, cui ex consuetudine loci, vel ex instituto illius fides habetur, formatum: per ea quæ traduntur ad tit. de fide Instrum. Item per testimonium, ex libro mortuorum desumptum. Item per

duos testes de visu, cùm in ore *duorum*, vel *trium* *testium* stet omne verbum, ut ait Salvator Luc. 17. dum de Jure non requiruntur plures testes: ubi enim *numerus testium non adjicitur* (seu plures expresse à Jure non desiderantur, ut v. g. in testamento solemni) *etiam duo sufficiunt. L. ubi numerus ff. de testibus.* Porro quàmvis uxor ipsa non admittatur in testem de morte sui conjugis, sed sit in hac propria causa minus idonea; Reiffenst. *loc. cit. n. 13.* ex Gobat. admittuntur tamen consanguinei, tamquàm magis callentes mortem, vel vitam suorum: nec est præsumptio, quòd in adeo magnum damnum sui consanguinei testari velient de morte illius, si eam nescirent. Dicuntur autem de visu non tantùm, qui morientem maritum, de quo quæritur, viderunt, vel funeri ejus intererant: sed etiam, qui Exequijs diei septimæ, vel trigesimæ adstiterunt: hòc ipsò enim, quòd non celebrentur, nisi de mortuis, qui de illis testatur, testatur de morte.

261. E contra *certum* videtur, non sufficere testimonium unius etiam de visu, *regulariter loquendo.* Mandat namque Papa: *quatenus si inter vos quæstio emergerit, non minùs, quàm duorum, vel trium virorum . . . testimonium admittatis. c. li-*

cet universis. 23. de testib. & infra: nulla est causa, quæ unius testimonio (quantumvis legitimo) terminetur: idque in causis gravioribus, maximè ubi agitur de magno præjudicio, ut in proposito, esse Juris Divini per cit. textum ex Luc. 17. censent Juristæ ad dictum tit. quibus etiam familiare est illud: vox unius vox nullius.

Nec contradicit c. In præsentia supra N. 256. cit. ubi mulieres prohibentur à secundo conjugio, non donec certos nuntios, sed tantum, donec certum nuntium accipiant de morte virorum. Etenim ly certum non denotat nuntium determinatum, seu singularem, sed certitudinem afferentem nuntium, qualis utique non est, qui unicus est, & solus: Unde etiam comuni usu, qui à pluribus certitudinaliter de quapiam re informatur, dicere solet, se certum nuntium de ea accepisse.

Similiter certum videtur, solam famam de morte non facere plenam fidem, ordinariè loquendo; quia enim dictum unius facile sequitur multitudo. c. cum in juventute. 12. de Purgatione Canon: & quotidiana experientia docet: fama valdè fallax est, & ad faciendam certitudinem moralem minùs apta.

262. Semper addidi: regulariter, aut ordinariè loquendo. Cùm enim duæ semi-
V 3 plenæ

plenæ probationes, quando (NB.) ad eundem finem tendunt, & non sunt disparatæ, seu diversa respicientes, plenam probationem faciant secundum illud: *quæ non prosunt singula, multa juvant. c. per tuas 32. de Simonia. Et in L. 2. §. etas. ff. de Excusat. Tutor.* allegatisque pluribus Juribus, & DD. amplius tradit Reiff. ad *Tit. de Probat. n. 99. & seqq.* Hinc idem post Sanchez, Pirhing, Sporer *ll. cc.* licet universaliter non concedat, unum testem, aut solam famam sufficere in proposito per Jura, & rationes N. priore adductas: non veretur tamen admittere unum testem de visu, cum fama simul concurrente, aut testimonium illius alijs præsumptionibus, & conjecturis mortis vestitum. En exempla!

Si conjux abiit, & senex est: vel si mare prolixo itinere navigavit: vel militiæ adscriptus ad bellum ivit, in quo varij conflictus successerant: expectatur longissimo tempore, quæritur per litteras, & interrogationes plurium, sed gratis: compareret autem unus testis, qui refert, se illum in tali Patria obire vidisse: navim, in qua erat, se vidente submersâ: illum in conflictu perijsse. SuffICIENTER probata est mors illius per hunc testem, unâ cum indicijs, quæ desumuntur ex
senec.

senedute, vel navigatione maris de se periculosa, vel conflictu, junctâ longi temporis, seu aliquorum añorum absentia, qua durante nihil de se significaverat. Ob eandem etiam rationem, si quis assermet mortem conjugis, qui â Turcis captus tempore belli, pace etiam facta, postquam captivi redimuntur, non compareret, nec quidquam, cùm tamen posset, de se nuntiat, an adhuc in captivitate detineatur, aut ubi moretur.

Item si duo testes asserunt, se v. g. in Belgio â pluribus fide dignis audijse, conjugem ex infirmitate, vel in duello obijse: Aut quòd milites multi asserment, illum in conflictu, excursionem, obsidione, vitam finivisse: maximè si locum, & tempus mortis specificent &c. fama enim, â testibus probata, & præsumptionibus illis adjuta, plurimum valere videtur, dum aliàs nescitur aliquibus annis, ubi conjux degat. *Similiter* si longissimo tempore absit, & in loco remoto, in quo ille mortuus dicitur, maximè quia miles factus ad aciem processit, nec unquam scripsit, nec ab aliquo visus fuit: nam in tali casu fama, & publica vox una cum præsumptione, ex professione ad militiam, longi temporis emansione, & nullâ datâ interim notitiâ, mortem satis probare videtur.

263. Immò Sanchez *loc. cit. n. 12.* docet, in casu, quò conjux obiisse dicitur in loco valdè remoto, nec faciles sunt, aut planè impossibiles aliæ probationes, sufficere unum tantum testem, saltem juratum, & similis conditionis, quæ omnem levitatis, aut falsitatis suspicionem tollit: maximè si verisimilia de morte, seu modò, & causâ mortis proponat, de quibus utique diligenter, & sollicitè interrogandus est, & quidem, ut videtur, repetitis vicibus, & quæstionibus inverso quâdoque ordine formatis, ut magis appareat, an sibi constet, & vera, non conficta proponat. *Verùm* huic sententiæ contradicit Pirching *cit. n. 134.* nec P. Reiffenst. consentit: utique, quia causa est valdè ardua, adest periculum præjudiciij conjugis, si viveret, injuria prioris matrimonij, & nullitas novi cum frustratione Sacramenti, quæ omnia notabilem reflectionem merentur.

Cæterum opinio Sanchez, pro qua vide alios citatos à Sporer *de matrim. n. 51.* juxta potest eâ doctrinâ, quam ipse P. Reiffenst. *l. 2. tit. 20. n. 267.* tradit ex Farinacio, videlicet in ijs causis, quæ majores probationes non habent, aut non sine magna difficultate, sufficere unum testem, idemque dicendum esse de causis antiquis,

quis, & ad eas sufficere famam, & semiplenam probationem sentiunt Decianus, Tuschus *cit.* apud Eundem. Et favere videtur textus Juris ex *c. si testes. 3. iv. q. 3. §. 38.* qui pro instructione Judicis dicit: *Unius testimonium nemo Judicium in quacunque* (NB.) *facile patiatur admitti: si facile tantum admitti non debet, aliquando, & in casu difficili permittitur.*

Quidquid sit, in casu emergente suaderem Parocho recursum ad Ordinarium, cujus est in similibus dubijs pro sua prudentia, & circumspectione judicium ferre, ut *Omnes* advertunt, & colligitur ex dictis *N. 259.* Imò quantumvis mors conjugis concludenter, & certis testimonijs, ac de jure requisitis probaretur, tutius est secundum Pirching *cit. n. 136.* judicium Ordinarij expetere: cum enim improba venus, longæ absentiae conjugis impatiens, aliud matrimonium urgeat, variae fallaciae ad persuadendam mortem legitimi conjugis excogitari non raro solent, testes quoque subornari (ut ex Gobat, casus aliquos recensente, advertit P. Elbel *de matr. n. 218.*) securius erit altius judicium requirere ab Ordinario, qui pariter cum omni cautela procedere debet, ne quidquam ex necessarijs informationibus negligendo, se in re tanti momenti gravi-

vissimò peccatò omissionis implicet, ob quod Clericatus *Discord. 43. inter Discord. forens. Civil.* timet, plures æternam damnationem incurrere. Sed meliora sperare congruit.

Reliqua, quæ adhuc desunt, supplere potes ex §. seq. in resolutione casûs.

§. IV.

Resolvitur casus de impedimento Ligaminis.

Sergia, postquam ex voluntate parentum, licet animò aliquàlter renitente, nupsisset cuidam multùm annoso, illius ob senectutem, aliàsque indispositiones subinde pertæsa, Græciò Venetias secuta est Titium, quem deperibat. Post aliquod annorum cursum moritur ibi Titius, & Sergia, ut à paternis laribus, quos meritò timebat, remotior, lateret secreta, navi conscensa Neapolim proficiscitur. Reperit ibi Mercatorem Græcensem, à quo, per tertium interrogatò, audit maritum suum, dum ille ante annum Græciò moverat, gravi infirmitate oppressum jacuisse. Unde huic testimonio innixa concludit, illum indubiè obijssse, attentò præsertim gravi senio, & complexione corporis, ex continuis indispositionibûs debilitatò, quæ obitum illius post fluxum tot annorum aliunde verisimilem reddidère. Declusò igitur Parochò,

solen-

solenniter nubit Janitio, à quo se impragnatam senserat. Quid ageret Confessarius, dum Sergiam eum accedere contingeret, & hanc facti speciem recensere?

264. *Respondeo;* Confessarium non posse quidquam sententiare de valore, aut nullitate hujus conjugij: probationes enim, concludentes etiam, de morte prioris mariti efficiunt quidem usum matrimonij licitum, & secundò nubentem extra culpam constituunt: attamen valorem non addunt matrimonio, qui eo tantum casu habetur, quò prior maritus reverà mortuus est; unde quidquid judicetur, aut probetur, donec maritus vivit, matrimonium ex impedimento Ligaminis nullum est materialiter, seu à parte rei *excomuni*, & recepta sententia in materia impedimentorum. Sed

Quantum ad Janitium certum est, quòd si ille bona fide duxerit Sergiam, nihil sciens de priori illius statu, quam cœlibem, aut liberam crediderat, non peccavit, potestque, veluti conjugij, & corporis Sergiæ possessor bonæ fidei, eò uti cum reddendo, tum petendo debitum conjugale sine timore adulterij. *Si virgo nesciens viro nupsit alieno* (idem est, si vir fœminā duxerit alienam) *hoc si semper nesciat, nunquam ex hoc erit adultera*, ait, & exempli-
fi

ficat paritate possessoris bonæ fidei D.
Aug. de fide, & operib. c. 7. relatus c. si
Virgo 5. xxxiv. q. 2.

Quantum autem ad Sergiam, videat
 Confessarius, utrùm & illa bona fide pro-
 cesserit, quod exinde colliget, si videlicet
 non tantùm narraverit totum factum, ut
 in casu: sed insuper asseruerit, se haud
 multùm dubitasse de morte mariti, quin
 potius eam sibi persuasam habuisse, audi-
 ta gravi infirmitate, quâ ante annum op-
 primebatur: verisimile enim est, quem
 jam sex annos (eo nimirum tempore, quò
 Titium Venetias secuta fuit) ætate gra-
 vatum, & continua ægra valetudine ener-
 vatum reliquerat, insufficiens fuisse,
 ad vitam tot annis protrahendam, acce-
 dente præsertim graviori morbo, de quo
 testabatur Mercator Græcensis, cui uti-
 que fides deneganda non est, cum nullo
 Interesse ductus, id testimonium dederit.
 Si hanc, inquam, bonam fidem adverte-
 rit Confessarius in Sergia, in qua etiam-
 num perseverat, taceat, & dissimulet, ac
 dissimulando eam in ulteriori bona fide re-
 linquat: tùm per ea, quæ universaliter in
 casu ignorantia impedimenti dixi N. 158.
 Tùm quia licet præsumptiones allatæ
 mortem certitudinaliter non probent, &
 in Iudicio deductæ vix agnoscerentur suf-
 fici-

ficientes: cū tamen probatū quidam DD. pro foro interno tantam certitudinem mortis non postulent, quantam per Jura *suprà* allata pro foro fori, sed acquiescant probabilitati, & verisimilitudini: Navar. Silvester, Tanerr. &c. *citt.* à Sporer *de matrim.* n. 51. Ideo credo cū eodem, post factum, seu initum aliud matrimonium tutè dissimulari posse.

Suffragatur item *c. cū per bellicam.*

I. xxxiv. q. I. in quo illæ feminae, quæ per gravissimos hostilitatis incursus abductis in captivitatem viris remanserunt destitutæ, & cū eos interemptos putarent, ad aliorum conjugium transierunt, à Leone Papa nequaquam reprehenduntur tanquàm adulteræ, sed potius excusantur, dummodò reddita pace, & statu rerum in meliùs mutatio, ex præcepto Domini relictis secundis viris, priores, qui redierunt, reaccipiant: quāquam feminae illæ nullam moralem certitudinem de morte maritorum habuisse videantur, sed probabilem tantum præsumptionem.

265. Si verò advertat Confessarius, Sergiā reverà dubitasse de morte sui mariti, quò dubiò non obstante nupsit Janitio (id autem colliget ex eo, quòd Sergia fateatur remorsum conscientiae, quem & ante, & post nuptias hucusque sentit)

con-

concludet gravissimum ejus peccatum, quòd secundò nupserit cum aperto periculo nullitatis matrimonij, frustrationis Sacramenti, & injuriæ sui prioris mariti &c. quocirca prohibebit, ne tamquàm possessor malæ fidei, unquàm petat debitum conjugale, sed reddat solum Janitio petenti, textu claro *c. Dominus. 2. de secundis nupt.* ubi Lucius III. declaravit: *si verò aliquis, vel aliqua id hætenus non servavit* (id est, non expectavit, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux ejus. ut ibi præmittitur) & *de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit* (bona fide) *debitum non denegat postulanti: quod à se tamen noverit nullatenus exigendum: concordat c. inquisitioni. 44. de sent. excommunic.* Qui enim bona fide contrahit matrimonium, suffragiò possessionis in illius usu defenditur, in qua ex mero dubio, alteri conjugì superveniente, turbari, aut impediri nequit: sed neque alter conjux ob dubiũ, quò laborat, juri illius resistere valet eò, quòd solum dubium unius non sufficiat ad impugnandam possessionem alterius, ex bona fide formaliter legitimam.

Ex quo etiam deducitur, etiamsi factum Sergiæ fieret notorium, aut ad Judicium deduceretur, non posse Judicẽ sen.

sententiam divortij ferre, & Sergiam a Janitio separare. Etenim quia Papa declarat, in casu ejusmodi dubij debitum conjugale reddendum esse conjugui, bona fide copulato, manifestè sequitur, conjugem alterum ab eo separari non debere, nec matrimonium irritari, donec certò non constiterit, priorem conjugem etiamnum vivere, ut optimè notat, & ex Sanch. l. 2. de matr. d. 42. arguit Pirhing ad tit. de secund. nuptijs n. 3.

266. *Quid ultra faciet Confessarius?*

Respondeo: ex eo, quòd Sergia teneatur dubium, & malam fidem prudenter deponere, nec id aliter fieri possit, quàm investigatione veritatis: injunget ei, ut quantocyùs adlaboret inquirere de vita, vel morte sui prioris mariti, in quo optimè aget, si eandem adjuverit, scribendo videlicet Græcium viris pijs, & fide dignis, vel etiam Magistratui, Parocho &c. nec arduum illi videbitur ad salvandam animam suæ pœnitentis, in tanto discrimine constitutæ, id oneris in se suscipere. Rogabit autem non solum insinuationem authenticam mortis, sed diei etiam, quò illa contigit, & anni specificationem (propter mox dicenda) dissimulata ratione, & causâ factæ inquisitionis.

Et

Et quidem si notitia advenerit de morte mariti ante secundū Sergiæ conjugium, salva res est, & de firmitate illius minime dubitandum, ex supposito, quod, ut videtur, Sergia in matrimonium cū Janitio consenserit absolute, & quantum potuit ob dicta N. 224. Si verò mors secuta sit post secundum hoc conjugium, cujus tempore maritus adhuc vixerat: siquidem consensus Sergiæ, ad illud ex impedimento Ligaminis inhabilitatæ, nullus erat, & invalidus; instruet eam Confessarius de renovatione consensûs modò N. 212. traditò. Si autē confiterit certitudinaliter, maritum etiamnū vivere, nimis certum est, Sergiam nec amplius posse Janitio debitum reddere, sed quodcumque malum potius sustinere *arg. c. inquisitioni cit. de sent. excommun. & iterum c. Literas tuas 13. de resitat. spoliat.* ubi dicitur, mulierem, quæ certa est de impedimento, estò illud probare non possit, si per sententiam, etiam excommunicationis cogeretur ad conjugaliter marito suo convivendum, debere sufferendo eam sententiam, constanter omne thori consortium denegare: & oppositam sententiam (quam quidam aliquando defendebant) Sanchez l. 2. de matr. disp 39. n. 5. vocat. *falsissimam, & in fide valde periculosa*

culosam, cum sit intrinsecè malum, commisceri extra legitimum conjugium, nec ulla ratione, vel timore cujusque mali cohonestari, & exculpari possit. Vide etiam Engel in casu matrimon. perplexo adjectio ad tit. de secund. nupt.

267. Immò non tantùm non audet reddere debitum, sed quantùm est de Jure cõmuni, redire obligatur ad maritum: *quod si post hoc (post conjugium cum alio initum) de prioris conjugis vita constiterit, relictis adulterinis complexibus ad priorem conjugem revertatur. cit. c. Dominus. Dixi autem: de Jure communi: negari siquidem nequit, dari casum, in quo redditus reddatur moraliter impossibilis, prout in proposito de Sergia, quæ suppositò criminoso, & tam infami discessu cum Titio, vitæque meretriciæ, ac secundò conjugio nimis præcipitanter contra fidem, & conscientiam celebratò (quæ omnia non tantùm infamem eam reddunt in loco, unde discessit, & noscitur, sed in discrimine etiam vitæ constituunt) nullatenus redire valet, ut consideranti patet.*

Et quia Janitio etiam cohabitare prohibetur, nisi moraliter certa sit, se ab omni actu, conjugibus solummodò licitò, continere posse, nec ab illo cogendâ ad aliquem, aut inducendam, utpote cùm

crederet, se ut maritum jus habere: difficillimus, & cuivis etiam doctissimo vix superabilis redditur casus. Remedium quidem obviū est, ut totum factum bellō modō â confessario ipso proponatur Janitio, si sit vir pius, conscientiosus, placidi animi, nec quidquam gravioris mali inde prævideatur: *At quid* si sit austerus, militaris, furiosus &c. quanta non tentabit, dum audiērit, se tam enormiter circumventum, meretrici adulteræ locō conjugis legitimæ adhæsisse? Hoc opus, hīc labor! Quod Sergia in eo Labyrintho constituta sit, sibi, suæque extremæ malitiæ adscribat, & piē resolutō animō, quidquid triste acciderit, in expiationem criminum patienter sufferat. Interim circumstantiæ quæque maturō judiciō discuti debent, Ordinarius etiam, aut alius qui opportunior videbitur, in auxilium advocari, & nihil non probandum, ut Sergia clam relictō Janitiō ad locum securitatis reponatur. Generica hæc sunt, sicut & alia, quæ Sanchez, & Engel II. cc. suggerere conantur, sed particularia pro varietate circumstantiarum, implorato superno lumine, prudentia tua subministrabit.

Justi-

Justitia publicæ honestatis.

§. I.

Explicatur publicæ honestatis Justitia.

268. **J**ustitia publicæ honestatis, quam Theologi simpliciter *publicam honestatem* dicunt, est *propinquitās quædam, constitutione Ecclesiastica ex sponsalibus, & matrimonio ratō proveniens.* Sicut enim ex conjunctione corporum, oritur propinquitās affinitatis: ita ex conjunctione animorum in sponsalibus, & à fortiori in matrimonio rato resultat quædam propinquitās justitiæ publicæ honestatis; quatenus honestum, & justum est, eum, qui suum corpus alicui ad futurum usum obligavit, illud non posse amplius illius consanguineis obligare. Ob quam analogiam affinitatis cum publica honestate (in quantum scilicet utraque est quædā propinquitās, & utraque oritur ex conjunctione, sed una ex conjunctione corporum actuali, altera verò ex promissa tantum per sponsalia de futuro, vel præsentī) nō solum publica honestas à Scoto 4. d. 41. q. un. appellatur *affinitas extensivè*; sed

sed etiam è contrà affinitas designatur publicæ honestatis nomine *c. discretionem 6. de eo, qui cognovit: Mulier propter publicam honestatem est monenda sollicitè, ut ne primum (maritum) repetat, cujus consanguineus eam, licèt invitâ cognovit. Et tamè ex cognitione carnali provenit vera affinitas. Idem habetur c. tuæ. 10. eodem.*

269. Quia verò non apparet naturali rationi graviter dissonum, eam ducere in uxorem, cum cujus consanguinea celebrata priùs fuerant sponsalia, aut etiam matrimonium ratum: nec exstet aliquod Jus Divinum id prohibens, consentiunt *Omnes*, hoc impedimentum esse meri Juris Ecclesiastici. Unde sequitur, illud non concernere Infideles, qui possunt (nisi Lege Polytica, aut civili illis aliunde vetitum nosceretur) initis sponsalibus cum una, matrimonium deinde contrahere cum consanguinea illius, susceptò etiam Baptismò, cum ex sponsalibus in infidelitate contractis, nullum impedimentum sit ortum. *Mastrius 4. disp. 7. n. 494. in fin.*

§. II.

Impedimentum publicæ honestatis ratione Sponsalium.

270. **N**on tantùm Jus antiquum, sed etiam

etiam novum Tridentini præ oculis haberi debet. In antiquo Decretorum, & Decretalium sæpissimè legitur impedimentum istud, ut *c. si quis uxorem. 9. c. si quis desponsaverit. 10. xxvii. q. 2.* Item *c. sponsam. 8. c. ad audientiam. 4. de sponsal. & matr. c. Litteras. 4. c. accessit. 5. c. continebatur. 6. de desponsat. Impuber. &c.* quorum quædam vide per decursum, & pro nunc sufficit Oraculum Bonifacii VIII. *c. un. de spons. & matr. in 6. relatum: Ex sponsalibus puris, & certis, etiam si consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, Religionis (seu voti) aut alia quavis ratione sint nulla, dummodò non sint nulla ex defectu consensûs, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia, vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum Justitiæ publicæ honestatis.*

Sed ad quotum usque gradum? Respondit Alexander III. cit. c. sponsam 8. Sponsâ alterius nullus consanguineorû aliquô modò sibi potest matrimoniò copulare, propter publicam honestatem. Idem repetitur c. cit. continebatur. Cùm igitur consanguinitas continetur per quatuor gradus in linea collateralis juxta dicta N. 109. & probabilius in infinitum in linea recta per dicta N. 118. impedimentum publicæ honestatis.

nestatis se ad eos usque gradus extendebat.

At Jure novo Trident. Concilij Sess. 24. de reform. matr. c. 3. reformatum, & restrictum fuit hoc impedimentum: Justitiæ publicæ honestatis impedimentum, ubi sponsalia quacunque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit: ubi autem valida fuerint, primum gradum non excedant: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest ejusmodi prohibitio sine dispendio observari. Ex his ergo Juribus simul sumptis, seu ex Jure antiquo, adhibita moderatione Tridentini, legitimè deducuntur sequentia, quæ modò observari debent.

271. *I. Stante quocunque impedimēto matrimonij sive dirimente, sive impediēte inter Cajam, & Titium, si ille cum ea contrahat sponsalia, non oritur impedimentum publicæ honestatis: hoc ipsò enim, quòd intercedat impedimentum, etiam merè impediens, matrimoniū redditur illicitum: suppositò autem matrimonio illicitò sponsalia sunt invalida, cum promissio rei illicita sit nulla: adeoque potest Titius deinde ducere sororem Cajæ.*

Sed estne necessarium, ut publicè constet, sponsalia esse nulla, quod fit, dum impe-

impedimentum est notorium? *Respondeo*:
 sufficere, quod sint nulla, quacunque
 tandem ratione, etiam occulta. Mastrius
 l. 4. disp. 7. n. 489. Sporer de matr. n. 55.
 Pichler 4 tit. 1. n. 44. Elbel de matr. n.
 221. & communior DD. quos illi citant.
 Ratio est: quia si Titius init cum Caja
 sponsalia, etiam ex defectu occulto inva-
 lida (dum e. g. fictè tantùm consentit, aut
 impeditur à voto simplici castitatis, in se-
 creto emissò) à parte rei non obligatur
 Cajæ ex justitia, proinde nec oritur pub-
 licæ honestatis impedimentum, quod in
 illa obligatione fundatur ex dictis N. 268.
 Deinde impedimenta non pendent ab e-
 xistimatione hominum, sed à rei verita-
 te: quocirca non incurrit impedimentũ
 publicæ honestatis cum sorore Cajæ, qui
 cum Caja contraxit sponsalia, à parte rei
 ob occultum defectũ nulla, licèt alij opi-
 nentur fuisse valida: sicut è contrà, qui
 clandestina contraxisset sponsalia cum Ca-
 ja, ligatur hõc impedimentò, quàmvis ea
 alij ignorent. Currit itaque in proposito
 Reg. 54. I. in 6. *Non præstat impedimentũ,*
quod de Jure non sortitur effectum, seu de
 Jure non est validum.

Advertunt tamen *citr.* hõc ipsò, quod
 in foro externo lateat nullitas sponsali-
 um, valida præsumantur, & ortum im-

pedimentum publicæ honestatis : hinc nunquam admittetur Titius ad nuptias, cum sorore Cajæ celebrandas, nisi prius aut petat dispensationem à præsumpto impedimento, aut doceat, sponsalia cum Caja fuisse nulla. Si tamen in loco, ubi sponsalia illa ignorantur, duceret sororē Cajæ, de valore matrimonij nullatenus dubitarem : cessaret enim scandalum, & à parte rei nullum extat impedimentum. Per quæ patet ad fundamentum Sanchez *l. 7. de matr. disp. 68. n. 14. & seqq.* oppositum sustinentis, quod etiam persuadere nititur Caram. *l. 3. Theol. fund. n. 3794. & seq.* contra illud universale principium, quod impedimenta, tamquam res odiosa sunt potius restringenda, dum aperta ratio aliud non jubet.

272. II. Quod Titius post sponsalia cum Caja celebrata, si alia contrahat cum sorore illius, aut etiam matrimonium ratum, non propterea impediatur à ducenda Caja : quia enim ex sponsalibus, cum Caja initis, oritur impedimentum publicæ honestatis respectu sororis Cajæ, tam sponsalia, quam matrimonium cum ea contractum est invalidum : cum itaque ex sponsalibus invalidis non oriatur hoc impedimentum, tantum abest, ut prohibeatur à ducenda Caja, ut potius obli-
getur

getur vi priorum sponsalium ad illam ducendam: éstque textus expressus *c. un. de sponsal.* Aliud foret, si sororem Cajæ postmodum cognovisset carnaliter: intercurreret enim impedimentum affinitatis, (de quo *infra*) respectu Cajæ: & quia ratione sponsalium laboraret impedimentô publicæ honestatis respectu sororis cognitæ, nullam ex illis ducere posset: pro quo juvat legere *c. litteras. 4. de despons. Impub.* in quo Alexander III. illum, qui, cum esset perfectæ ætatis, quandam puellam in cunabulis desponsavit: procedente verò tempore matrem puellæ cognovit, & eam in uxorem accepit. Si matrem puellæ, antequàm septimum añum complêssset, in uxorem accepit, jubet, permittendum esse in conjugio cum matre, addita ratione: cum desponsationes bujuscmodi nullæ sint, quæ in cunabulis fiunt, ob defectum consensûs in puella infante. Verùm si postquàm puella septimum annum complevit, prædictus vir matrem ejus accepit in uxorem, cum sponsalia ex tunc placere consueverint (nam adeptô post septennium usu rationis, si puella non contradicit sponsalibus, nec ab eis refilit, ea approbare, & ratificare præsumitur) inter eos sententiam divortij non differas promulgare (ob impedimentû publicæ honestatis, ortum ex sponsalibus ra-

tificatis) insuper etiam *nec filiam habere permittas* ratione affinitatis ex copula cum matre habitâ, provenientis.

273. *III.* Si Pater contrahat sponsalia pro filio consentiente in illâ, aut illa ratificante, resultat hoc impedimentum: secus si filius nesciat, aut sciens non consentiat eô, quod sine illius consensu sint invalida: prout clarè deciditur *cit. c. un. in 6. Ex sponsalibus*, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus contrahunt, ipsi filij, si expressè consenserint, vel tacitè, ut si præsentes fuerint, nec contradixerint (præsumuntur enim in foro externo consentire, nisi ob timorem gravem non ausi fuerint contradicere) obligantur, & ex eis oritur justitiæ publicæ honestatis. Idem est, ut ultrà dicitur, si ignorantes postea ratificaverint: aliàs ex sponsalibus contractis à parentibus pro filiis, nec ipsi filij obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit.

274. *IV.* Sponsalia debent esse absoluta: cum etenim conditionatè inita ante eventum conditionis non sint firma, & valida, non causant impedimentum publicæ honestatis ante secutam conditionem, sed tantum post illam: hinc qui diceret Cajæ, *promitto tibi matrimonium*, si pater tuus consenserit, peccaret quidem contrahendo matrimonium cum sorore ante

ante exploratū consensum Patris, quem expectare tenebatur: matrimonium tamen foret validum, textu claro sæpè cit. c. un. Ille, qui sponsalia cum aliqua muliere sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentì, cum secunda remanere debebit, ob rationē: cum ex sponsalibus conditionatis ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus (absolutum, qui necessarius est ad actualem valorem sponsalium) & incertis (dum enim certus non est eventus conditionis, incerta quoque sunt sponsalia) nulla publicæ honestatis justitia oriatur. Quamquam autem ex illis non oriatur hoc impedimentum, & propterea matrimonium cum consanguinea, aut sorore Cajæ sit validum: ex eo tamen, quòd tenebatur expectare conditionem (consensum Patris) ante illam non potuit cum sorore valida celebrare sponsalia: cum ergo non nisi valida sponsalia causēt impedimentum publicæ honestatis, secuta postmodum conditione (consensu Patris) vi primorum sponsalium obligatur Cajæ, nec aliquò impedimentò prohibetur ab illa ducenda. Optimè Sanchez l. c. disp. 69. n. 13. & alij, qui addunt.

Hucusque dicta esse vera de conditione de futuro contingente, ut in exemplo posito: *si pater consenserit, vel dum Mater morietur* &c. At si conditio est de præsenti, aut præterito, ut *si tuus pater mortuus jam est* &c. statim valent, vel non valent, suppositâ, & verificatâ, vel non verificata conditione: sicque existente conditione oritur impedimentum honestatis, & non subsistente non oritur. Quocirca ita contrahens sponsalia præstolari debet, donec resciat veritatem conditionis.

Sed quid, si notitiâ minimè expectatâ ducat interim Cajæ sororē? Respond. cum distinctione: si eveniat deinde, conditionem fuisse veram, patrem scilicet eo tempore, quô sub illa conditione promissit matrimonium Cajæ, mortuum jam fuisse, invalidè duxit sororem; si verò reperiat postmodum, patrem necdum esse mortuum, aut saltem non tempore contrahentium sponsalium, sed postmodum, validum est conjugium cum sorore: quia scilicet morte patris, pro tunc nondum secutâ, sponsalia cum Caja erant invalida, & nullum respectu sororis inducere potuerunt impedimentum. Reliqua de conditionibus, utpote merè speculativa, vide apud *citt.*

275. *V.* Quamquàm olim hoc impedimentum protensum fuerit ad quartum usque gradum consanguineorum sponsæ per Jura suprâ N. 270. posita, immò in linea recta in infinitum, de facto tamen non se extendit ex sponsalibus, nisi ad primum tantummodò gradum ex Trid. *ibidem cit.* Quapropter, qui sibi legitime desponsat Cajam, habilis est ad contrahendum cum quacumque consanguinea illius excepta Matre, sorore, & filia Cajæ eò, quòd hæ tantùm sint illi in primo gradu sanguine junctæ: & quidem sive filia sit legitima, sive illegitima: nam utraque est in primo gradu, & Jura non distinguunt in proposito inter alterutram.

Dixi: *hoc impedimentum non se extendere, nisi ad primum gradum consanguinitatis*: etenim cum nullus textus Juris, nec aliqua declaratio authentica quidquam statuatur de affinibus, publica honestas, utpote res odiosa, absque dubio ad eos citra claram legem protrahi non debet. Unde post contracta sponsalia cum Caja potest Titius, nì aliud obstat, ducere Privignâ illius &c. *Communissima.*

276. *VI.* Denique sequitur, hoc impedimentum esse perpetuum, dum semel ex validis sponsalibus inductum erat: hoc ipsò enim, quòd nullibi speciale quid circa

ca illud declaretur, semel exortum semper durat. Imò non tantùm non statuitur oppositum, sed hæc perpetuitas clarè declaratur *c. si quis 9. xxvii. q. 2.* ubi Gregorius Papa dicit: *si quis uxorem desponsaverit, vel eam subarrhaverit, quamquàm postmodum præveniente die mortis ejus nequiverit eam ducere in uxorem: tamen nulli de consanguinitate ejus* (jam autem nulli ex consanguineis in primo solû gradu propter dictam restrictionem Tridentini) *licet eam accipere in conjugio. Quod si inventum fuerit factum, separetur omninò. Nec in hoc apparet controversia.*

Benè verò, an dissolutis per mutuum consensum sponsalibus semel validis, cesset publica honestas? Affirmant apud Reiffenst. 4. tit. 6. n. 17. & Pichler l. c. n. 47. P. Engel ex Barboza, & quidam alij, idemque practicasse aliquos Episcopos, & viros doctos testatur P. Sporer de matr. n. 57. fateturque, se in duobus casibus non fuisse scrupulosum pœnitentibus. Rationem dant, quòd sponsalia, mutuo consensu dissoluta, reddantur invalida, invalida verò quacumque de causa non causant publicam honestatem ex Trident. Nec obest, dissolutis per mortem sponsalibus, nihileminus manere hoc impedimentum. Nam non dissolvuntur, nisi per

per accidens, in quantum mortuô unô ex sponsis perit subiectum sponsalium; at per mutuum consensum dissolvuntur per se, quia consensus mutuus, qui erat causa sponsalium, tollitur. Adfertur quoque quædam declaratio Cardinalium.

Verum hæ rationes non probant id, quod controvertitur. Etenim nemo quaerit, an ex sponsalibus, mutuo consensu rescissis, pullulet impedimentum, cum certum sit, non pullulare eô, quod rescissa reddantur nulla, & invalida: sed tantum, an illud, jam semel ex sponsalibus emanatum, permaneant etiam in casu, quô per mutui consensus rescissionem facta sunt invalida. *Nec* disparitas allata inter dissolutionem per mortem, & eam, quæ fit per simultaneum consensum, videtur quidquam conducere: sive enim per se, sive per accidens dissolvantur sponsalia, realiter, & verè dissoluta sunt, & à parte rei non amplius subsistunt: sicque vel in utroque, vel neutro casu remanet impedimentum semel contractum. *Deinde* non tantum consensus, sed sponsi etiam sunt causa sponsalium, sponsi enim ea efficiunt per suum consensum: si igitur facta dissolutione per consensum mutuum evanescit impedimentum eô, quòd sponsalia per se, seu in sua causa dissolvantur; quia

quia in dissolutione per mortem unius sponſorum diſſolvuntur in cauſa, & ſic per ſe, utique ceſſabit quoque impedimētum, quod tamen illi admittere non audent.

277. Quapropter firmiter tenendum arbitror, ſpectata pura ratione, ſicut per mortem unius ex ſponſis non extinguitur hoc impedimentum: ita nec per diſſolutionem, ob aliquod aliud impedimentū intercurrentes: ſicque ſi Titius poſt ſponſalia cum Caja fornicetur cum ſore illius, hęc ceſſent, & diſſolvantur ſponſalia (quia affinis Cajæ factus, nequit eam ampliùs ducere) non tamen ceſſat publica honeſtas, ſed æquè, ut prius, manet inhabilis ad contrahendū cum ſore *arg. 6. litteras ſuprà. N. 272. videndi.* Aut ſi Titius profiteatur ſolemniter, per quam profeſſionem diſſolvuntur ſponſalia priora cum Caja, remanet tamen hoc impedimentum, ob quod Caja non audet nubere fratri Titij. Pariſormiter idem dicendū eſt in caſu diſſolutionis ſponſalium per mutuum conſenſum: nam in omnibus hiſ caſibus eadem ratio urget, quòd nempe impedimentum fuerit ſemel cauſatum, cauſatum autem ad regulam aliorum impedimentorum perpetuò maneat. *Nec obſtat declaratio Cardinalium, ab AA. allegata*

legata. *Velenim* non est authentica, vel revocata per posteriorem, quam mox subjungam, ut sentit P. Reiffenst. *cit.* Vel ut ex Brancato ait Mastrius l. c. n. 401. & ex Pignat. Pichler pariter *cit.* n. 47. ea nihil aliud resolvit, quam per mutuum consensum sponsalia omnino dissolvi, & reddi invalida, nec esse amplius obligatoria; quod quidem verum est, sed nihil ad propositum, ut hucusque dicta consideranti patet.

Denique hanc sententiam omnino certam reddit clarissima declaratio Sac. Congregationis de die 6. Julij 1658. quā ex Fagnano, & Gobat in formalibus recitat P. Reiffenst. *ibid.* n. 17. & alij R. R. communiter, in casu Alphonsi Ruiza, qui post contracta sponsalia cum Isabella Rodriguez Pacen. Diœcesis, & ob gravē hujus infirmitatem mutuo consensu dissoluta, desiderabat ducere Mariam sororem germanam Isabelle: sed devoluto casu ad Sac. Congregationem, resolutum fuit pro impedimento publicæ honestatis cum Maria, quam resolutionem non tantum approbavit Alexander Papa VII. die 10. Julij ejusdem anni, sed prohibuit insuper, ne amplius in dubium revocetur. Unde meritò judicat Pichler sæpè *cit.* hanc declarationem fuisse ignoratam

â Barbosa, Engel &c. aliàs oppositam sententiam non defendissent, vel saltem retractâssent, ut fecit Bonacina apud Magistrum l. c. qui etiam adducit Averfam, testantem de usu, & praxi hujus declarationis, ac de observantia Romanæ Curiae in eo, quòd in tali casu dispensatio super publica honestate peti debeat: cui utique, utpote Romæ esistenti, & in Decretis Congregationum valdè versato fides adhibenda est.

Consultum esse duxi, paulò amplius huic sententiæ immorari, eamque prolixius & à ratione deducere, & autoritate firmare, cùm sciam, etiamnum reperiri aliquos, qui multum inclinant ad Oppositam, & de hujus veritate dubitare volunt.

§. III.

Impedimentum publicæ honestatis ratione matrimonij rati.

278. **E**Xtat quidem in Decreto xxvii. q. 2. Canon. 10. ex Julio Papa desumptus, ex quo deduci posset, impedimentum publicæ honestatis etiam ex matrimonio rato provenire; sic enim sonat: *si quis desponsaverit uxorem, vel subarrhaverit, & sive præveniente die mortis, sive irruentibus quibusdam alijs causis*
mini-

minimè eam cognoverit : neque ejus superstes frater, neque ullus de consanguinitate ejus eandem sibi tollat in uxorem ullo unquam tempore Sed quia cum Glossa apud Sanch. cit. d. 70. n. 1. commodè intelligi potest de spōsa de futuro, non de præsenti: certum est, ex eo evidenter non deduci intentum ad propositum.

Quàmvis autem nec alius textus Juris in Decreto, aut 5. Decretal. libris reperiatur, qui de publica honestate, ex matrimonio rato consurgente, loqueretur, concors tamen *Omnium* sententia eam agnoscit, & continua praxis confirmat: si enim Jura, publicam honestatem ex sponsalibus de futuro statuenda, respexerunt ad indecentiam, quæ contingeret, dum aliquis uni per sponsalia conjunctus ex justitia, duceret ejus sororem; cum ob majorem conjunctionem ex matrimonio rato major sit indecentia, à fortiori quoque ex illo impedimentum publicæ honestatis natum est sequi.

Accedit constitutio, & declaratio Pij Papæ V. Ad Romanum spectat de anno 1568. & refertur in lib. 7 Decretal. tit. de matrim. & sponsal. rogatus namque, an Decretum Oecumenici Concilij Trid. sess. 14. de reform. matrim. c. 3. quò cavetur, impedimentum publicæ honestatis, ubi sponsalia

*valida non fuerint, prorsus tolli: ubi verò
 valida fuerint, non excedere primum gradū,
 prout dictum fuit N. 270. matrimonia eti-
 am de presenti contracta, non tamen consum-
 mata, quæ interdum sponsalia (de præsen-
 ti) appellantur, comprehendat, ita ut eti-
 am eo casu impedimentum inde proveniens
 sublatum fuerit? hunc in modum reposuit:
 Nos . . . attendentes, quòd sponsaliorum ap-
 pellatione, quâ dictum Concilium utitur, non
 nisi improprie matrimonium, verbis de præ-
 senti conceptis contractum, continetur (nam
 nomen sponsalia derivatur à verbo spondeo,
 seu promitto; qui autem actu contrahit
 matrimonium, proprie illud non spon-
 det, seu promittit) quòdque agitur de cor-
 rectione Juris veteris, quo casu secundum
 proprietatem verborum procedendum est (cum
 correctio Juris sit odiosa, & strictæ inter-
 pretationis) præsertim cum longè majorem
 rationem prohibitionis in matrimonio, per
 verba de presenti contractò (ratione majo-
 ris conjunctionis animorū) quàm in spon-
 salibus de futuro vigere à nemine dubitetur:
 Auctoritate Apostolica tenore præsentium
 declaramus, & definimus, decretum Conci-
 lij hujusmodi omninò intelligendum esse, &
 procedere in sponsalibus de futuro duntaxat,
 non autem in matrimonio, sic (ut præfertur)
 contractò, sed in eo durare adhuc impedi-
 mentum*

mentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus de Jure veteri ante prædictum Decretum Concilij introductum erat.

279. Ex qua Constitutione non tantum extra omnem dubitationis aleam ponitur, publicam honestatem oriri etiam ex matrimonio rato, & quidem ob majorē rationem, quā ex sponsalibus; sed etiam à Concilio Tridentino nullatenus reformatam, aut limitatam fuisse. Unde sicut olim ante Tridentinum publicæ honestatis impedimentum proveniebat etiam ab invalidis sponsalibus (dummodò non fuerint invalida defectu consensûs) per Jura N. 270. allata, & extendebatur ad omnes consanguineos usque ad quartum gradum in linea collateralī: ita defectò adhuc ortum ex matrimonio rato, quomodocunque invalidò (modò non defectu consensûs) ad quartum usque gradum vim dirimendi habet. Quapropter Titius, qui duxit Cajam, estò hæc ante consummationem matrimonij ex hac vita migraverit, nullam sibi ex consanguineis Cajæ desponsare potest: & idem est de Caja respectu consanguineorum Titij, si illum ante matrimonij consummationem obire contingeret.

280. In particulari igitur loquendo, legitimè sequitur, publicam honestatem

nequaquam oriri ex matrimonio rato, quod nullum est ex sequentibus impedimentis: videlicet ex errore personæ, ex ignorantia conditionis servilis, ex metu gravi injustè incusso, ex defectu pleni, & perfecti usûs rationis, qui contingit in ebrijs, infantibus, & in ætate de Jure ad matrimonium requisita necdum constitutis: hæc siquidem impedimenta irritant matrimonium ex defectu consensûs, ut suis locis dictum est. Atque hoc verum est, etiamsi defectus consensûs sit occultus, per probata priori N. 271. Dum verò contingit, matrimonium esse invalidum ex alio impedimento: e.g. cōsanguinitatis, ligaminis, voti &c. æquè efficax est ad causandam publicam honestatem, ac si validum esset.

281. Id solum dubitant aliqui: utrum matrimonium sine præsentia Parochi, & testium contractum, sicque ex impedimento clandestinitatis nullum, inducat publicam honestatem. Sanchez quidem *cit. d. 70. n. 13.* negat ea ratione, quòd cum præsentia illa sit de forma matrimonij, illud sine ea non habet formā, & consensum. Verum quia consensus naturalis, & de se firmus negari nequit in eo, qui clandestinè contrahit, non video, quomodo defectus consensûs argui possit. Et si

Mona.

Monachus, votô Religionis adstrictus, licet ex c. *si Religiosus. de elect. in 6.* nec velle, nec nolle habeat, ineundo matrimonium (utique invalidum) contrahit publicam honestatem eô, quod non careat consensu naturali, qui satis est, ne matrimonium dicatur nullum defectu consensûs, ut docet cum *communi* sententia ipse Sanchez tûm *disp. 68. n. 6.* tûm *d. 70. n. 7.* Idem profectò dicendum est de clandestinè contrahente, qui similiter consensum naturalem habet. *Nec juvat*, illum consensum naturalem esse à Jure defectu solennitatis, seu præsentia Parochi, & testium invalidatum, & reputari nullû. *Siquidem* illius etiam consensus, qui laborat impedimentô ligaminis, aut quocumque alio in Jure reputatur nullus, quo tamen non obstante sufficit ad inducendam publicam honestatem.

Quocirca cum *communi* aliorum arbitrator, non excipi clandestinum matrimonium à publica honestate, illud sequente. P. Sporer quidem *de matrim. n. 62.* non vereretur sententiam Sanchez praticare in foro conscientia pro casu necessitatis, si v. g. Titius clandestinè contrahens cum Caja, vellet deinde in facie Ecclesiæ ducere aliquam ex ejus consanguineis, nec tempus suppeteret ad differēdas nuptias,

& petendam dispensationem. Attamen-
tu vide, an non sit recurrendū potius ad il-
lud remedium, quod in simili necessitate
suprà NN. 160. & 161. suggestum fuerat.

§. IV.

Resolvitur casus de impedimen- to publicæ honestatis.

CAja sub cura Monialium educata, amo-
re Angelicæ puritatis, quæ illi aliquo-
ties commendata erat, se, votò emissò, ad
perpetuam, & perfectam adstrinxit castita-
tem. Sed Asceterium subinde egressa, & in-
tegritatem Virginalem crescentibûs annis sibi
nimis arduam, animæque periculosam exper-
ta, matrimonium Candido sub ea promisi-
conditione, si à Sancta Sede beneficium dis-
pensationis super voto castitatis impetrave-
rit. Facto recurso Romam, videns Candi-
dus, meliores sibi offerri nuptias, accedit
Cajam, rogat, & numerat à tandem pecuniæ
quantitate, die 15. Julij à jure illo passivo,
quò Caje obligatus erat, absolvitur. Dis-
solutis hisce sponsalibûs aderat Germanus
frater Candidi, qui vices hujus supplere cu-
piens, postquàm gratiosum dispensationis
Rescriptum de dato 14. ejusdem mensis tan-
dem advenerat, Cajam in uxorem duxit.
Quæritur, an validè?

282. *Respondeo* : Jam dictum esse N.

274. sponsalia conditionata, uti Cajæ erant, non inducere impedimentum publicæ honestatis, nisi conditione purificata : unde si ante purificatam illam sponsalia dissolvantur aliquò modò, v. g. Berta promisit matrimonium Titio, dummodò Pater non sit contrarius &c. si ante explorationem consensûs paterni resiliant mutua voluntate à sponsalibus, seu promissione matrimonij, sibi invicem factâ, licet deinde consensus patris sequeretur, nihil obstat, quin Berta possit ducere fratrem Titij. Ratio est : quia cum sponsalia non nisi absoluta causent impedimentum publicæ honestatis, ante explorationem consensus paterni illud causare non potuêre : sed neque post secutum consensum patris eò, quòd illa obligatio, quâ Berta, & Titius sibi invicem obligabantur, cessaverit ante consensum, sicque adveniens deinde consensus patris omninò impertinens erat; nec firmavit sponsalia, nec occasio, aut causa impedimenti esse potuit. Quibûs præmissis, quæ ex dictis priorib. §§. sequuntur.

In eo tantùm quoad propositum casum manet difficultas : utrùm per Rescriptum dispensationis à voto de dato 14. Julij sit adimpleta conditio sponsaliû Ca-

jæ, & Candidi, vel non? si adimpleta est: nimis clarum est, Cajam non posse deinde nubere Germano Candidi: etenim adimpleta conditione sponsalia evadunt absoluta; cum igitur ex absolutis exurgat publica honestas, propter eam inhabilis fit Caja ad matrimonium cum Candidi fratre. *Nec obstat*, sponsalia eorum die 15. Julij mutuo consensu dissoluta fuisse. *Nam* dissolutis quomodocumque sponsalibus semel validis, & absolutis permanet impedimentum per dicta NN. 276. & 277. Si verò per illam dispensationem nondum sit adimpleta conditio: procul dubio poterit Caja nubere Germano Candidi, cum ex sponsalibus conditionatis adimpleta etiam conditione non sequatur publica honestas, modò ante impletionem conditionis dissoluta erant, ut paulò antè probatum.

283. *Estne* igitur per dictum Rescriptum adimpleta conditio? *Respond.* non esse adimpletam: vel enim apparet, inspicendo tenorem Rescripti, Papam immediate dispensasse, ut si dicat in illo: *dispensamus, vel relaxamus, ut voto non obstante* &c. vel ille non dispensat immediate, sed prout regulariter fieri solet, illi duntaxat dispensationem committit, ad quem Rescriptum dirigit? si hoc posterius: certum

um est, antequàm executor Litterarum, eu Rescripti exequitur illud, & actu dispensat, Cajam necdum esse solutam à vinculo voti: sicque conditionem adhuc pendere. Si primum, id est, si Papa imediatè dispense; similiter nondum est adimpleta conditio. Ratio est; quòd Litteræ Apostolicæ dispensationum, etiam *in forma gratiosa* concessæ, non habeant suum effectum, antequàm revideantur, & vi illarum dispensatio fiat ab executore *arg. Concil. Trid. sess. 22. de reform. c. 5. & ex communi docet Reiffenst. in Append. ad 4. Decretal. n. 300.* quantum ad Litteras dispensationis super alijs impedimentis dirimentibus, adducens ex Corrado Declarationem Cardinalium. Cùm ergo Caja 15. Julij refilièrit à sponsalibus cum Candido, licèt dispensatio à voto fuerit emanata 14. die, & sic ante dissolutionè sponsalium, per eam tamen non evaserunt absoluta, hòc ipsò, quòd dispensatio ante 15. diem non fuerit executioni data. Ex quibus denique concluditur, Cajam validè nupsisse Germano Candidi ob carentiam publicæ honestatis.

Aff.

Affinitas.

§. I.

Explicatur Affinitas.

284. **A**ffinitas, Germanis Schwager-
verwandtschaft est vi nominis finium uni-
 tas, velut interpretatur Scotus 4. d. 41.
 q. un. *accessio ad affines; conjunctus enim*
carnaliter alicui de consanguinitate aliqua,
accedit per hoc ad fines illius consanguinita-
tis, & ideo habet vinculum talis accessus ad
omnes de illa consanguinitate, quatenus per
copulam cum aliquo evadit propinquus con-
sanguineorum illius: unde in re ab Omnibus
describitur, quod sit vinculum, seu propin-
quitas, ex copula carnali ortum ducens. Di-
 citur autem *Propinquitas*, non cognatio
 eo, quod hæc proveniat ex unitate san-
 guinis ab uno stipite, quæ unitas non re-
 peritur in affinitate, quæ ex dicendis uni-
 tatem carnis tantum pro fundamento ha-
 bet. Quod frater, sororve uxoris tuæ cognati
 tui dicuntur, æquivocationis jure fit, & ne-
 cessitate vulgaris appellationis potius, quàm
 ullâ causâ cognitionis: ait Alexander III.
 c. quod autem. 5. xxxv. q. 5.

285. Dicitur item: *ex copula carnali*
ortum ducens. Affinitas siquidem prove-
 nit

nit ex unitate carnis: consanguinitas, quæ in proprio viro observanda est, hæc nimirum in uxoris parentela de Lege nuptiarum custodienda est. Quia enim constat duos esse in carne una: communis illis utraque parentela censenda est. c. 14. q. 3. caus. cit. cum autem unitas carnis fiat per copulam carnalem, Gen. 2. & erunt duo in carne una: Quibus verbis innotuit non aliter virum, & mulierem posse fieri unam carnem, nisi carnali copula sibi cohæreant: dicit Benedictus Papa, relatus c. Lex Divina 18. xxvii. q. 2. manifestum est, affinitatem præexigere copulam carnalem, sive licitam, seu maritalem, sive illicitam, seu fornicariam: nam etiam ex hac resultat carnis unitas, nescitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur 1. ad Corinth. 6. jam autem, si una caro sunt (fornicariæ se cognoscentes) quomodo potest aliquis eorum propinquus pertinere uni, nisi pertineat alteri? (id est, quomodo poterit Titius esse consanguineus Cajæ fornicantis cum Petro, & non esse affinis Petri?) hoc minimè posse fieri credendum est. c. fraternitatis. 1. xxxv. q. 10. ex Gregorio Papa.

Verùm quidem est L. non facile. §. affines. ff. de gradib. affinit. non admitti affinitatem ex copula extramatrimoniali: sciendum est, neque cognationem, neque affi-

nitatem esse posse, nisi nuptiæ non interdictæ sint, ex quibus affinitas conjungitur. Sed id verificatur quantum ad effectum civilem duntaxat, quatenus ex fornicario coitu nati, à successione hæreditatis arcentur, ac si nec consanguinei, nec affines essent, licet à parte rei sint tales, ut ex Amico, Coninck advertit Caramuel l. 3. *Theol. fund. n.* 2798. Cæterum ex tali copula veram oriri affinitatem in ordine ad impediendum matrimonium, etiam Jus civile agnoscit. *L. Liberi. 4. Cod. de Nuptijs*, ubi statuitur, ne parentum concubinas filij accipiant in uxores, utique quia concubinarum affines facti sunt.

286. *Sed qualis debet esse copula? Respondeo: completa & perfecta, quæ apta, & de se sufficiens est ad generationem. Communissima ex ratione, quod affinitas fundetur in unitate carnis, quæ inducitur per cōmixtionem seminis mediante copula: cum igitur ea sit ad generationē sufficiens, legitimè sequitur, copulam generationi aptam requiri ad affinitatem. Ex quo infertur I. non sufficere merè inchoatam sine ulla seminatione: nec eam, in qua sola fœmina semen decidit: nec eam, quâ spado, utrôque testiculô arens, congregitur cum fœmina: Nulla enim ex his copulis deservit generationi.*

II. Econtra sufficere copulam perfectam, cum fœmina invita, amente, ebriâ habitâ, cùm similia fœminæ vitia regulariter non obſtent cõmiſſioni ſeminum.

Acrior quibuſdam videtur, & difficilior quæſtio, utrùm ea ſufficiat, in qua ſolus vir ſeminat, fœminâ nullum ſemen decidente? Sanchez *l. 7. de matr. d. 64. n. 21.* Reiffenſt. *ad tit. 14. lib. 4. n. 43. & 45.* cum alijs dicunt quidem, probabiliùs ſufficere: ſed Maſtrius *l. 4. d. 7. n. 477.* ex Gobat, alijsque Sporer *de matrim. n. 75.* Pichler *lib. 4. tit. 13. n. 2.* & plures alij negant, quibus etiam adhæreo. Tùm quia affinitas ex dictis poſtulat unitatem carnis, quæ ſine utriuſque ſemine non datur teſte D. Thoma apud Sanchez *l. 2. de matrim d. 21. n. 11.* ex Pichler *cit.* Tùm quia fœmininũ quoque ſemen (quidquid opinetur Ariſtoteles) ex Galleno, Avicenna, alijsque Medicis neceſſarium eſt ad generationem, quam veritatem non tantùm ex principijs Medicæ demonſtrat Paulus Zacchias Medico Legalis *l. 7. tit. 3. q. 1. à n. 16.* (citatus à Pichler, & ex Clericato *de Sacram. matrim. deciſ. 31.* ab Elbel *de matr. n. 227.*) ſed inſuper oppoſitum aſſerere, hæreſim medicam eſſe dicit. Nec ſuffragatur experientia, quam P. Reiff. *l. c.* deſumit ex confeſſione plurium fœminarum

narum, (quæ honestæ erant , & piæ) fa-
 tentium, se à viris cognitæ, concepisse si-
 ne proprii seminis decisione. Cùm non vi-
 deatur tam debile earum testimonium
 (cùm & multæ nec quidquā sciant de sui
 seminis decisione, ut notavi nuper. N. 68.)
 Viris in naturalibus, & arte medica excel-
 lentibus præferendum. Præsertim cùm
 Nobiles Theologi doceât, purissimâ Vir-
 ginem MARIAM etiam semen suum,
 seu sanguinem, quàmvis sine ulla deordi-
 natione, pro formatione Corporis Chri-
 sti subministrâsse, quod si negetur, quo-
 modo intelligentur textus Scripturæ, qui
 dicunt, *Dominum nostrum JESUM Chri-
 stum esse ex semine David secundum carnem?*
 ex quibus Ecclesia Ss. Virginem MARI-
 AM DEI Genitricem appellat.

Urget item *cit. c. Lex Divinæ consti-
 tutionis*, in quo Benedictus Papa decla-
 rat: *sed neque osculum parit propinquitatem,*
quod nullam facit sanguinis commissio-
nem: ad affinitatem itaque necessaria est
 sanguinis commistio, sed quæ commixtio,
 dum unicum tantum, id est, viri semen
 adest? Ad quod respiciens Caramuel *loc.*
cit. n. 3802. ita discurret: *Nec hîc inquiri*
debet, an mulieris semen sit ad generationem
necessarium? an ipsa activè, an verò passi-
vè concurrat? nam hoc impedimentum non a-
natur-

natura rei, sed à Lege Canonica provenit (ut §. seq. dicam) & ideo non est examinanda virtus seminis foeminini --- sed verba Canonum sunt perpendenda: cum autem hæc seminum commixtionem postulent, dicendum est, sine utriusque seminatione intra vas non dari Theologicam affinitatem, quæ secundum illum ea est, quæ dirimit matrimonium. Accedit denique ratio, ex malitia mollitiei desumpta: molles siquidem dicuntur Viri sanguinum, & gravissimi peccati contra naturam arguuntur, quod sanguinem, seu semen generationi deferriens, sine suo intrinseco frustrari faciant: quæ ratio non currit in mollitie foeminæ per oppositam sententiam, ut patet, nec poterit ita graviter damnari, quod tamen nemo concedet.

Quocirca etiam si in foro fori haud attendatur ad seminationem foeminæ per dicta cit. N. 68. in Tribunali tamen Pœnitentiæ nullum sentirem scrupulum, aut difficultatem circa praxim hujus sententiæ, dummodò foemina pœnitens asserere posset, se ex congressu viri ad seminationem usque irritatam non fuisse, ut si fuerit frigidioris naturæ &c. Nec contrarium persuadere potest Reiffenst. cit. n. 45. & 46. attentâ quàm maximè odiosâ naturâ Impedimenti, quæ illud

Z

negari

negari jubet, clara Lege Canonis non obstante.

287. *Ex his* benè deducitur, ex copula viri habita cum impubere fœmina nullâ oriri affinitatem eô, quòd illa ad generationem inepta, incapax sit perfectæ copulæ, nisi malitia, secundû *infra* N. 356. dicenda, suppleat ætatem, quòd tamen in dubio, tamquàm quid singulare, supponendum non est.

Nec obstat c. fraternitati tue. 7. de eo, qui cognovit &c. in quo Innocentius III. rescripsit Bisutinenf. Archi-Episcopo: *Divortij sententiam approbamus, quam in eum Canonicè promulgasti, qui illam sibi postea copulare præsumpsit, cujus antea sororẽ adhuc septenñẽ contractis sponsalibûs extraordinaria libidine noscitur polluisse: ex quo videtur, copulâ etiam cum puella septem añorum prohiberi matrimoniũ cum sorore illius, utique propter affinitatem. Respond. enim, divortium illud factum fuisse ratione publicæ honestatis, quàm causârunt sponsalia cum puella contracta, ut cum communi explicant Sanchez, Reiffenst. Pichler ll. cc. qui idem dicunt ad c. Juvenis. 3. de sponsalib.*

288. *At dubitabis, utrũ aliõ modõ, quàm per congressum viri semen virile vulvæ fœminæ imissum, sufficiat*
ad

ad affinitatem? Sanchez *utrôque loc. cit.* quem refert Sporer *cit. n. 73.* nihil concludens, affirmat cum *communi* ea ratione, quòd contingat vera commixtio feminum, generationi idonea, quam probat historia de femine à Juvene, qui se in balneo corruerat, reliâ, & à puella, se libidinose tangente, attractâ, per quod etiam conceperat. Item alia de conjugata, quæ cum sorore in lecto libidinabatur, & semen à marito receptum in uterum sororis transfudit, eamque gravidam reddidit. *Verum* quia hæ historiæ nimis mirabiles sunt, & Caramueli *n. 3804.* figmenta videntur, cum Diana, Ponzio, Basilio à se *citt.* rectius negat in tali casu affinitatem, quibus consentit Pichler *l. c.* quatenus asserit, copulam affinitatem inducentem, & aptam ad generationem esse eam tantum, in qua membrum virile penetrat vas muliebne, ac intra uterum effudit verum semen. Ratio desumitur ex illo Gen. 2. *adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una,* quod *cit. c. Lex Divina,* ut visum, ita interpretatur: *non aliter virum, & mulierem posse fieri unam carnem, nisi carnali copula sibi cohaereant:* dum autem semen virile casu, vel arte aliqua foeminæ infunditur, vir non dicitur propriè adhaerere mulieri, nec illi copulari.

Accedit, ut arguit Caramuel, semen spiritibus vitalibus constitui, & quodammodo vivificari, qui ita subtiles sunt, ut statim evanescant, dum semen aëris inclementiæ subjicitur, testantibus id Medicis: quapropter si aliò modo, quàm per congressum viri immittatur in uterum, non nisi destitutum illis spiritibus, ac mortuum. sicque ad generationem ineptum immittitur.

289. *Quid verò dicendum de copula cum Dæmone practicatâ? Respondi.* in casu Dæmonis succubi certum esse, copulam generationi deservire non posse: quomodo enim generabit Dæmon vice Matris, cum organis, & virtute ad formandum, & fovendum foetum destituatur, corpus verò phantasticum sit ad id munus ineptum? filij Doctoris Fausti, quos ex succubo suscepisse dicitur, si ejus historia admittatur, non nisi Dæmones fuere, & homines apparentes. In casu autem Dæmonis incubi quidam aliter sentiunt; nam cum Dæmon possit suffurari semen, ab hominibus improbis tactibus sceleratis emissum, illudque tempore congressus in corpore assumpto cum foemina in vulvam ejus infundere; videtur, sacrilegam hanc copulam sufficere generationi, quæ aliquando secuta quoque ab Abulense nar-

ratur in Merlino celebri in Anglia Vate;
& secundum Plutarchum ex Aristotele.
3. *Poëtica* in Homera Poëta.

Quidquid sit de his Historijs, quæ ex
ratione *N. priore* à natura seminis deduc-
tâ, omni fide evacuantur: placet judici-
um Caramuelis *cit. n. 3806.* quòd admissa
etiam generatione ex hujuscemodi coi-
tu, affinitas non oriretur cum Dæmone,
cum quo ob carentiâ proprij seminis nulla
unitas carnis resultaret: sed cum illo, cu-
jus Dæmon semine usus fuit. Ea tamen
affinitas foret merè naturalis, & philoso-
phica ob dictam commixtionem seminũ,
non autem Theologica, aut Canonica,
quæ induceret impedimentum dirimens.
Ratio est *priori itidem Num.* insinuata,
quòd scilicet vir in tali casu non adhæret
uxori per copulationem corporum, quæ
adhæsiò tantum in cõmuni existimatio-
ne (quæ procul dubio in odiosa materia
impedimentorum servari debet) intelli-
gitur, nomine copulæ carnalis.

Tum quia inutiliter Ecclesia statuisset
impedimentum, ex copula cum Dæmo-
ne habitâ: cum enim, ut dixi, illud con-
traheretur cum eo, cujus semen erat,
hoc ipsò, quòd ille nunquam sciatur,
frustraneum foret impedimentum.

290. *Quæres* jam pro praxi, quâ viâ ingrediatur Confessarius, ut agnoscat pœnitentem, quæ fatetur, se aliquando libidinosè tractatam à Titij fratre, esse Titio affinem, nec posse illi nubere? *Respondeo*, illum debere esse sollicitum in varijs interrogationibus, quas quantum possibile fuerit, honestioribûs terminis formabit, præmonendo etiam suam pœnitentem, ne minùs convenientem opinionem concipiat, dum illum tam exactè in materia lubrica versatum experta fuerit. Interrogabit ergò *I.* An tactibûs tantùm libidinosè tractata fuerit, vel vasis etiam penetratione per membrum? *II.* Si hoc secundum: cujus ætatis fuerit illa, vel ille? an illa 12. ille verò 14. annos attingerit? antecedēter enim inepti præsumuntur ad generativam copulam. *III.* Si id affirmaverit: utrùm ille copulâ continuaverit usque ad intrò seminationem, an verò casu, vel sponte contractò membrò semen extra vas profuderit? *IV.* Si primum: an etiam illa ad decissionem usque seminis irritata fuerit? si candidè negare valuerit, carentiam affinitatis juxta longè probabiliorem sententiam *N.* 286. tutè pronuntiabit. Si verò respondere nesciērit (multæ enim ita rudes sunt, ut quid sit fœminam seminare, ignorent)

veritas ex circumstantiis indaganda erit. Unde ex mente Dicastili apud Sporer, & Elbel *cit. n. 250.* ex Gobat, ultrà interrogabit *V.* An in coitu, vel mox postea magnam voluptatem senserit: quia enim semen sine delectatione regulariter non effluit, indicium defluxionis non ineptè ex illa desumitur. Si denique *VI.* nec de delectatione ista testari poterit, impedimentum affinitatis concludet ex illa *R. 45. in 6.* (quæ *subsidiaria* dicitur, quatenus in subsidium concludentium probationum assumi potest) *Inspicimus in obscuris, quod est verisimilius, vel quod plerumque fieri consuevit: plerumque namque copulam, in nubili ætate à fœmina admissam, illius seminatio comitatur.*

291. Copulâ ad intelligentiam affinitatis necessariò tam prolixè explicatâ; sciendum, in affinitate quoque reperiri lineas, & gradus, sed non nisi à consanguinitate desumptos: quia enim *quoto gradu (& in qua linea) consanguinitatis aliquis distat ab alio, toto gradu (& in eadem linea) affinitatis distat ab eodem illa, quæ est ab isto carnaliter cognita, ut post Scotum cit. Omnes sentiunt: gradus, & linea affinitatis à consanguinitatis gradu, & linea mensurari debet.*

Hinc si cupias scire, quoto gradu

Petrus, qui cognovit Cajam, sit affinis Paulo, vide juxta methodum, & regulas aliquando de *consanguinitate* traditas, in quo gradu Paulus sit consanguineus Cajæ; in eodem namque est affinis Paulo. Similiter ut scias, quoto gradu Caja sit affinis Titio, attende juxta dictas regulas, in quo gradu Titius sit consanguineus Petro, qui cognovit Cajam, & conclude hanc in eodem esse affinem Titio. Etenim cum Petrus, & Caja sint una caro effecti, seu unum quid, nequit aliquis consanguinitate attingere Petrum, nisi affinitate attingat Cajam, nec vicissim consanguinitate aliquis attingere Cajam, quin affinitate attingat Petrum: *affinitate dico, & quidem in eodem gradu; persona siquidem addita personæ per carnis copulam, mutat genus (consanguinitatis in affinitatem) non gradum*, ait Glossa in c. non debet. de consang.

Inter ipsos autem consanguineos Petri ex una, & consanguineos Cajæ ex altera parte nulla cernitur affinitas textu claro c. quod super bis. 5. eod. licet omnes consanguinei viri sint affines uxoris, & omnes consanguinei uxoris sint viri affines: inter consanguineos tamen viri, & uxoris, ex eorundem, scilicet viri, & uxoris conjugio nulla prorsus affinitas est contracta. Vide dicenda N. 295.

292. Si denique desideras propria affinium nomina, suggerit aliqua Alexander III. c. 5. xxxv. q. 5. pro linea collateralali : *uxor fratris Fratrilla* (vulgè *Fratria Bruders-Weib*) *vocatur* : *mariti frater Levir* (*Manns Bruder / Schwager*) *dicitur* . . . *virī soror Glos* (*Manns Schwester / oder Geschwen*) *appellatur*. *Sororis autem vir non habet speciale nomen, sicut nec uxoris frater* : *atramen sororis vir Sororius* (*Schwester Mann*) & *uxoris frater Uxorius* (*Weibs Bruder*) *dici consuevit, ut videre est apud P. Pichler 4. tit. 14. n. 21. in quo, & alijs vide reliqua affinium nomina, partim quoque §. seq. N. 296.*

§. II.

Impedimentum Affinitatis.

293. **A**ffinitatis vinculum sive occultum, sive publicum (cū Jura non distinguant) irritare matrimonium, certum est *ex c. ex Litteris. 1. de consang.* ubi ille, qui duxit viduam relicta à marito demortuo, jubetur separari, dum constiterit, quod in quarto gradu fuerit consanguineus mariti defuncti eò, quod sit propterea affinis viduæ. *equè enim, ut Canonēs dicunt, abstinendum est à consanguineis uxoris, ut proprijs* ; quia videlicet *æquali-*

ter vir conjungitur consanguineis proprijs,
 & consanguineis uxoris suæ. c. 13. xxxv. q.
 3. Quapropter: si vir, & uxor non jam duo,
 sed una caro sunt, non aliter est Nurus
 (Sohns. Frau) deputanda, quàm filia. c. 5.
 caus. & q. citt. ex S. Aug. lib. 22. contra
 Faustum, quantum ad dirimendum ma-
 trimonium, non quantum ad vinculum
 naturale, quod absque dubio & in se, &
 in existimatione strictius est in consan-
 guineis ex unitate sanguinis, quàm in
 affinibus ex unitate carnis tantum.

294. Porro non tantum tria olim
 erant genera affinitatis, ut videre est. c.
 3. c. 12. &c. caus. & q. ij. idem, & expli-
 cant DD. passim; sed etiam annullabat
 matrimonium ad septimum usque gra-
 dum inclusivè c. 7. ibid. Verum hodie-
 no Jure c. non debet 8. de consang. remanet
 solum illud genus affinitatis, quod N.
 291. explanatum est: nec dirimit matri-
 monium, nisi usque ad quartum gradum:
 Prohibitio copulæ conjugalis (seu matri-
 monij) quartum consanguinitatis, & affi-
 nitatis gradum non excedat. c. cit. junctò
 c. licet ex quadam 47. de testib. ibi: cum
 jam quartum gradum prohibitio non excedat.
 Immo eam affinitatem, quæ ex copula
 illicita originatur, Concilium Trident.
 sess. 24. de reform. matr. c. 4. amplius re-
 strin-

strinxit, & intra secundum duntaxat gradum conclusit: *Sancta Synodus*, gravissimis de causis aducta, impedimentum, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, & matrimonium postea factum dirimit, ad eos tantum, qui in primo, & secundo gradu conjunguntur, restringit: in ulterioribus verò gradibus statuit, hujusmodi affinitatem matrimonium, postea contractum, non dirimere. Ubi incidenter nota cum Sanchez l. cit. d. 65. n. 8. Sporer cit. n. 83. in fin. & multis aliis, ex hac Tridentini restrictione deduci, etiam incestum non amplius esse ultra secundum gradum. Unde qui post fornicationem cum Titia, fornicaretur deinde cum aliqua Titiae in tertio gradu consanguinea, non esset ullius incestus reus, sed simplicis fornicationis tantum: cum enim circumstantia incestus proveniat ex prohibitione matrimonij aliquorum ratione affinitatis inter eos: hoc ipsò, quòd ea auferatur in gradibus ultra secundum, cessat in illis ratio incestus. Idque evidens redditur ex eo, quòd olim, dum Jure antiquo affinitas dirimebat matrimonium usque ad septimum gradum, qui cognovisset consanguineam suæ uxoris in septimo gradu commisisset incestum: jam autem restricta affinitate ad quarum tantum gradum

ex copula licita, cognoscens consanguineam suæ uxoris in quinto gradu, non incurrit reatum incestûs. Pariformiter igitur in proposito. Videatur amplius Sâchez *cod. lib. d. 5. à v. 7.* Sed iterum ad priora redeundum.

295. Maritus igitur, mortua sua uxore ad alia vota aspirans, si aliquam ex consanguineis defunctæ ducere velit, id attendet, ne sit illius intra quartum gradum consanguinea; in quinto enim gradu non impeditur ab illa ducenda. Si verò aliquis sive cœlebs fornicando, sive conjugatus adulterando copulâ perfectâ secundum dicta *NN. 286. & 290.* cognovit Bertam, & deinde intendit ducere quandam ex consanguineis illius, caveat solummodò, ne sit Bertæ in secundo gradu consanguinea; cum in ulterioribus ex remoderatione Tridentini nulla amplius affinitas detur.

Cœterum hodie duo fratres, aut consanguinei unius, possunt ducere duas sorores, aut consanguineas alterius, ut expressè legitur *c. cit. quod super his. de consang.* ubi approbatur, quod *Pater, & filius cum matre, & filia, & duo cognati cum duabus cognatis, avunculus, & Nepos cum duabus sororibus contrahunt matrimonia.* Item si *Caja* nupsit *Titio*, & ex illo genuit

nuit Bertam, mortuò autem Titio nubat Sempronio meo fratri, licitè, & validè ducere potero Bertam: quia per matrimonium cum Titio fratre meo ipsa tantum Caja facta est mea affinis, non verò ejus filia Berta; nam ego sum consanguineus Titij, Berta autem consanguinea Cajæ, utpote filia: dictum est autem N. 294. inter consanguineos uxoris ex una, & consanguineos mariti ex altera parte nullam hodie oriri affinitatem. Idè est de illa filia, quam mea fratria (Bruders Weib/ Schwägerin) ex alio, quam fratre conceperat: etenim illa est affinis meo fratri tantum, & non mihi per illū, cum per *vulgaria* affinitas non pariat aliam affinitatem, id est, affinis uni factus, vel facta non fiat affinis consanguineis illius. Et ita in alijs similibus judicandū est.

296. His indubitatè suppositis, controvertunt quidem DD. an aliquis saltem gradus affinitatis dirimat matrimonium ex Jure naturæ, quibûsdam volentibûs ad primum gradum eam irritationē extendere in linea recta, ut jure naturæ nullum sit matrimonium inter Vitricum, & privignam (Stieff- Vatter / und Stieff- Tochter) inter Socerum, & Nurum (Schwächer/ oder Schwiger- Vatter/ und Sohns- Frau/ oder Schnur) inter Socrū,
&

& Generum (Schwiger / oder Schwiger-
Mutter/ und Tochter-Mann/ oder Eydum)
Immò quidam idem judicant de primo
gradu lineæ transversæ. Verùm quia N.
III. docui, consanguinitatē lineæ trans-
versæ in hoc gradu non irritare de jure
naturæ: multò magis idem censeo de eo
gradu affinitatis: cùm certum sit, minus
vinculum causare affinitatem, quàm con-
sanguinitatem. Et pro hac veritate sup-
petunt quoque testimonia Scripturæ, &
exempla Ecclesiæ. Quàmvis Levit. 18.
prohibeatur, tamquàm indecens, cogno-
scere carnaliter uxorem fratris: *turpitu-
dinem uxoris fratris tui non revelabis, quia*
(cùm sit unum quid cum fratre) *turpitu-
do fratris tui est.* Quia tamen tanta inde-
centia non est, quæ etiam naturaliter
irritaret matrimonium cum illa, aut
saltem pro omni casu illicitum redderet,
illud non tantùm admittitur, sed quo-
dammodò præcipitur Deutor. 25. *quando ha-*
bitaverint fratres simul, & unus ex eis abs-
que liberis mortuus fuerit; uxor defuncti
non nubit alteri, sed accipiet eam frater ejus,
& suscitabit semen fratris sui, & primoge-
nitum ex ea filium nomine illius appellabit,
ut non deleatur nomen ejus ex Israël.

Ecclesia quoque non tantùm gene-
raliter, ut legitur ab Innocentio III. fac-

tum

tum c. *fin. de divort.* Livonienſibus, qui ad fidem Catholicam converſi erant, conceſſit propter infirmitatem eorum, ut *matrimonijs contractis cum relictis* (uxoribus) *fratrum utantur.* Sed in particulari non ſemel etiam diſpenſavit in hoc puncto teſtante hiſtoria. Notum eſt Julium II. diſpenſaſſe cum Catharina Hiſpana, ut nuberet Henrico VIII. Angliæ Regi, non obſtante, eam anteceden- ter conjugatam fuiſſe cum Arturo fratre illius, quam diſpenſationem legitimam fuiſſe, conſultis celeberrimis Univerſita- tibus, accuratiſſimâque deliberatione præmiſſâ, legitimam declaravit Clemens VII. unde ortum ſumpſit infelix Schiſma Anglicanæ Eccleſiæ. Recenti item me- moria tenemus ſimilem diſpenſationem in Diſma Comite ab Aurfperg poſtea aſtuali Mareſchallo Carniolæ, qui duas ſucceſſivè duxit ſorores ex Illuſtriſſima Domo de Bathiani. Quocirca, quòd Joannes Baptiſta Herodem, qui Herodia- dem duxerat uxorem Philippi fratris ſui, redarguerit: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui.* Marc. 6. vel ideo factum, quia frater Philippus etiamnum vivebat, ut poſt D. Thomam in illum locum no- tant alij: vel quia Herodes, tanquàm Judæus ſubjiciebatur Legi Moſaicæ pro-
hi-

hibentis, etiam mortui fratris uxorem ducere. *Levit. 18. cit.* nisi id fiat ex fine fuscitandi semen defuncti fratris. Sanchez *l. c. disp. 66. n. 12.* Pirhing *l. 4. ad tit. 14. n. 34. in fine &c.*

297. *Sed* quantum ad primum gradum lineæ rectæ certum videtur, magnā esse indecentiam, honestati naturali adversantem, carnaliter commisceri matri, aut filię uxoris, vel etiam Novercæ &c. eò ipsò enim, quòd quis fiat una caro, seu unum quid cum sua uxore, censetur esse filius matris illius (& sic de reliquis) tenetúrque ei reverentiam, sicut vicissim mater uxoris dilectionem specialem marito illius; nam etiam Seneca in quadam *Epistola* fatetur, naturaliter à socero nurrum, & à socru diligi generum, & *Socrum. 7. instit. de nupt. viticus, & Noverca* parentum locò veniunt. Hinc Jacob *Gen. 49.* Lege Mosaica necdum datā, maledixit Ruben primogenito suo, *Effusus es, sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum ejus,* dormiendo cum Noverca, seu uxore patris. Belluinum quoque, ut notat Hermannus Hermes in *Fasciculo Juris publici c. 11. n. 86. ex alijs* erat responsum Francisci Brittani Angliæ Equitis aurti, qui ab Henrico VIII. Angliæ Rege
ad-

admissō adulteriō interrogatus, quale peccatum videretur, matrem primū, deinde filiam ejus cognoscere? reposuit: tale, O Rex! quale Gallinam primū, deinde ejus pullum comedere: quō auditō Rex ipse, licet alioquin sceleratus, exhorruit, & dixisse fertur: Næ tu meritō meus inferni Vicarius: talis siquidē incestus est *abominabilis DEO, & cunctis hominibus. c. 10. xxxv. q. 3.* cū ipse DEus dicat, blasphemari per illum nomen suum, dum reprobrat Israēli, quod & filius, ac pater ejus iverunt ad puellam (se carnaliter eidem commiscentes) ut violarent nomen sanctum meum.

Nihilominus cū ducere aliquam in primo gradu lineæ rectæ affinitatis non repugnet essentialibus, & fini intrinseco conjugij, non apparet, illud esse jure naturæ irritum. Et si non adeo certum est per dicta N. 116. jure naturæ infirmari conjugium in primo gradu lineæ rectæ consanguinitatis, à fortiori negari potest de eodem gradu affinitatis, quæ ex N. 239. non tam forte vinculum, & subordinationem inducit, quàm consanguinitas, & ridiculum videtur Philoni, putare, focerit tantam auctoritatem esse in generum, quantam patris in germanum filium.

298. *Nec suffragatur in contrarium illud D. Pauli 1. ad Corinth. 5. Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem Patris sui aliquis habeat. Vel quia sermo est de uxore patris adhuc viventis, ut post Cajet. Sedulium, & alios intelligit Sanchez d. cit. n. 9. vel quia ingens scelus erat, quod & designare funestum est, ut de omni incestu dicitur c. 10. cit. nec à Gentibus communiter practicum. Nec suffragatur II. quòd nunquam auditum, Papam in tali matrimonio dispensasse, cum tamen posset, si tale matrimonium voluntate Ecclesiæ tantum nullum foret. Non enim omnia expediunt, quæ licent; nec ex eo, quòd aliquid factum non sit, legitimè deducitur, fieri non posse, præsertim, dum gravissimæ rationes urgent, ne fiat, ut naturalis turpitudine, & indecentia, ob quam ex dictis copula cum Noverca æquiparatur copulæ cum matre, & utraque simul, & eodem contextu prohibetur Levit 18. cit. turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est, non revelabis turpitudinem ejus; ad quod mox sequitur: Turpitudinem uxoris patris tui (seu Novercæ) non discooperies: turpitudine enim patris tui est. Quàmquam autem ob hanc indecentiam posita sit tam seve-*

ra prohibitio, nequaquam tamen satis ostenditur, per eam irritari etiam matrimonium in gradu illo juxta tritum illud: *multa fieri prohibentur* &c.

299. Si affinitas ex copula licita, seu matrimoniali non dirimit matrimonium in primo gradu lineæ rectæ, multò minùs dirimit in eodem gradu affinitas orta ex copula fornicaria, seu illicita, ut quasi *Omnes* consentiunt: licèt enim ad talem etiam copulam sequatur unitas carnis, experientia tamen docet, odia potius & inimicitias per eam induci, quàm speciale aliquod dilectionis vinculum: Nec filius ordinariè tantā reverentiæ subordinatiōnem habet ad patrem illegitimum: imò nec Leges talē agnoscunt pro vero filio, & quantum ad successionem hæreditariā omnis affinitas ex concubitu fornicario negatur, ut *suprà dictum ex L. non facile. §. affines. ff. de gradib. affinit.* Unde etiam in primo gradu affinitatis illicitæ dispensatum sæpè fuisse ex Layman l. 9. tract. 10. p. 4. c. 6. n. 6. advertunt Pirhing, & Reiffenst. ll. cit.

300. *Concludo* igitur: non tantum in primo gradu affinitatis transversæ, & in ulterioribus gradibus affinitatis lineæ rectæ, sed etiam in primo gradu ejusdem lineæ posse infideles valida celebrare ma-

trimoniam, nisi speciali eorum lege declarata sint nulla, qualem non fuisse apud Persas credibile est, cum mortuo patre uxorem ejus, uti ferunt, duxerint. Quocirca si contractio in eo gradu conjugio infidelem subinde converti contingeret, permittendus esset in illo, nec egeret dispensatione, nisi forte ad superabundantiam, aut tollendum scandalum, si quod secuturum videretur. Si autem post contractam in infidelitate vi copulae conjugalis affinitatem, infidelis Baptismum reciperet, omnino ligaretur hoc impedimento, sicque mortua sua uxore invalidè contraheret cum quacumque consanguinea illius. Cum enim vinculum carnis, dilectionis specialis, & reverentiae ex natura rei resultet per copulam conjugalem, ut *superius* dictum est, illud oriri etiam in infidelibus, in quibus eadem naturalia sunt, certum est: quia igitur eidem vinculo superimposuit Ecclesia impedimentum dirimens, illò infidelis post conversionem suam gravabitur hoc ipsò, quòd sub Ecclesiae imperio constituatur. Alijs citatis Sanchez *disp.* 55. n. 6. Utrum verò is, qui tempore infidelitatis ex illicita copula factus est affinis, possit post Baptismum ducere in secundo gradu, disputant DD. apud Sanchez

chez, & Pirhing n. 23. videturque utrumque satis probabile.

§. III.

Quid de Affinitate, quæ matrimonium subsequitur?

301. **I**N 4. Decret. c. 1. de eo, qui cognovit & c. statutum legitur: si quis cum filiastra (privigna) sua scienter fornicatus fuerit, nec à matre (illius filiastræ, seu suæ uxoris) debitum petere potest. Ultra etiam c. discretionem. 6. eod. de ea, quæ à consanguineo mariti invita cognita fuit, rescriptit Innocentius III. Nec affinitas, quæ post contractum legitime matrimonium inter virum, & uxorem iniquè contrahitur (per incestum) ei debet officere, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non extitit: cum suo Jure non debeat sine sua culpa privari. Quocirca idem Papa c. fraternitati 10. cit. tit. requisitus: utrùm is, qui cum sorore legitimæ conjugis fornicatur (adulteratur) cum uxore possit postmodum cohabitare, & exigere debitum, ac solvere? respondet quidem: quòd ut uxor à commixtione viri abstineat propter publicam honestatem (affinitatem, quæ etiam publica honestas dici potest per notata N. 268.) diligentius est monenda: si tamen se continere recusaverit, subjungit: quòd vir ejus poterit, & debebit

cum *DEI* timore debitum ei solvere conjugale addita eadem ratione: cum affinitas post matrimonium iniquè contracta, illi nocere non debeat, quæ iniquitatis particeps non existit. Ex quibus tam apertis Juribus legitimè.

302. *Affero I.* Ex omni coitu uxoris cum consanguineo mariti (aut è contra ex coitu mariti cum consanguinea uxoris) intra secundum gradum tantum (propter remoderationem Tridentini suprà N. 294.) oriri affinitatem, quæ quidem matrimonium semel contractum non dissolvit, prohibet tamen usum illius, in quantum vitari potest sine injuria alterius conjugis. Unde (ut in exemplo loquar) si Titia incestum cõmittat cum fratre Caji mariti, non audet sub gravi culpa petere ab illo debitum conjugale, reddere tamen petenti tenetur: ne ille innocens suo jure privetur. Atque hoc non tantum verum habet in casu, quò maritus nescit incestum suæ uxoris, sed etiam, quò illud subinde rescit: propterea equidem, quòd ei incestus uxoris innotescat, non fit deterioris conditionis, nec redditur nocens, aut reus; per consequens æquè retinet jus petendi debitum, quod Jura intactum relinquunt innocti: quidquid gratis in contrarium sentiat

Caram. l. 3. Theol. fund. n. 3799. 303.

303. *Affero II.* Quando iusta causa negandi debitum intercurrit Cajo petenti, nequit Titia, quæ dictum incestum commiserat, illud reddere: cum existente iusta causa negandi, nullum jus petendi alter conjux habeat. Hinc si Titia mox ab initio matrimonij ante consummationem illius peccavit cum fratre Caij mariti, ante bimestre (eò enim tempore gaudet privilegiò negandi debitum) sub culpa non audet reddere, sed tantum lapsò illo tempore, aut etiam antea ex supposito, quòd jam semel (estò peccaminosè) copulam admittendo, matrimonium consummaverit: quia consummatò matrimoniò cessat illud privilegium, & oritur obligatio reddendi. *Similiter* si Cajus postmodum adulterium committat cum alia quacumque fœmina, Titia non potest illi amplius reddere debitum. Ratio est manifesta, quòd Cajus possit quidem petere debitum, sed non obligatoriè ratione adulterij, id est, non potest ex justitia illud exigere: cum igitur Titia incestuosa eatenus tantum reddere teneatur, quatenus jus Caij illud postulat, deficiente eo jure cessat, seu deficit obligatio reddendi, & redditio redditur illicita. Dum tamen Titia vel unica vice admitteret copulam

cum Cajo marito, aut illi reconciliata, remitteret injuriam adulterij, teneretur postmodum semper reddere petenti; quia remissa injuria adulterij, Cajus re-acquirat jus petendi; licet Titia male egerit in primam consentiendo copulam.

Si verò Cajus non comitteret simplex adulterium, sed incestuosum, vicissim cognoscendo sororem Titiae uxoris suae, cum uterque propter suum incestum privetur jure petendi, neuter reddere audeat; Nec datur locus mutuae compensationi; quia audere, vel non audere reddere debitum, non pendet ab arbitrio conjugum, sed à Lege, omnem redditionem prohibente, ubi jus alterius conjugum aliud non exposcit: si ergo in dicto casu uterque suo jure privatur, neutri redditiō conceditur: quāvis aliud opinetur Sanchez in casu, quo fraudulenter commissus est incestus, ut scilicet uterque se ab onere reddendi liberet. Vide illum l. 9. de matr. d. 28. n. 5. ego enim nullum Jus id statuens, aut rationem firmam video: & paritas ex cognatione spirituali, in qua se fundat, non subsistit in principijs, *suprà de ea agendo traditis.*

304. *Affero III.* Hucusque dicta intelligenda esse *I.* Si incestus cum consanguinea conjugis intra secundum gradum
fiat

fiat per copulam completam modò NN. 286. & seqq. explicatò. Unde si Titia admittat tantùm copulam incompletam à consanguineo Caij mariti, seu inchoatā, semine illius extra vas diffusò, non privatur jure petendi debitum. Ratio est: quia Jura non imponunt illam privationem in pœnam incestûs cujuscunque (alioquin eam pœnā incurreret Titia, tactus & pollutiones practicando cum consanguineo mariti, cùm se crimine incestûs implicet, præsertim tactus admittendo in ordine ad copulam, quam tamen casu impediri contingeret: immò multò magis, si cognosceretur à proprio consanguineo eò, quòd fiat gravioris incestûs rea, quòd tamen *communissimè* negatur) sed illius, qui affinitatem inducit, ut deducitur ex II. N. 301. cit. in quibus dicitur, affinitatē non officere innocenti, sed nocenti tantùm, ne audeat petere debitum. *Accedit*, hanc pœnam esse odiosam, sicque pro possibili restringendam. Per quæ ruit, quod P. Reiffenst. ad 14. tit. lib. 4. n. 60. contra communem sententiam persuadere nititur.

305. *Affero IV.* Intelligenda esse II. dum Titia liberè, & voluntariè admittit incestum cum consanguineo Caij mariti; siquidem in *superiùs cit. c. discretionem*, ille, qui mulierem suam, à se adhuc inco-

gnitam, cuiam consanguineo suo tradidit, in quantum potuit renitentem: Ille verò cum ipsa, licet invitâ, matrimonij solennia celebravit: jubetur redire ad ipsam, & maritali eam affectione tractare; cum adulterium (incestuosum) ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, præsertim invitam. Postmodum insuper declaratur, eum incestum non debere nocere mulieri, nec illam jure suo privandam, quæ hujusmodi iniquitatis particeps non existit. Utrum verò ipse vir incurrat pœnam privationis petendi debiti, mihi non est clarum ex hoc cap. colligitur quidem, pœnæ reum esse, qui criminis incestus particeps est: sed intelligi potest de illo, qui ipse incestum committit, non autem de illo, qui mulierem ad incestum inducens, causa est incestus alieni. Interim si tibi animus foret affirmandi, vide Sanchez cit. d. 27. n. 3. qui plures adducit.

An item ea sit privata jure petendi debitum, quæ non quidem vi, & renitens oppressa est a consanguineo sui mariti, sed ex metu tantum gravi inducâ, copiam sui corporis fecit? cum Layman, Bonacina, Illsung, &c. probabiliter negant Sporer de matr. n. 84. Elbel ibid. n. 232. Item Engel l. 4. tit. 14. n. 7. Ratio est, quod quamvis nullus sit metus, qui à tam gra-

vi peccato excusaret, de pietate tamen Matris Ecclesiæ minimè præsumendum est, quòd incestum ex metu patratū dictā pœnā ple&ere velit, cū ejusmodi metus multūm debilitet voluntarium.

306. *Affero V.* Intelligenda denique esse *III.* in casu, quò Titia scienter admisit copulam cum consanguineo Titij mariti, textu claro *c. suprà cit. Si quis cum filiastra sua scienter fornicatus fuerit &c.* Quocirca si Titia ignoret illum, quòcum peccat carnaliter, esse consanguineum Caij mariti: aut si sciat quidem talem esse, sed credit, secundum gradum transcendere: aut denique si nec hoc errore laboret, sed solummodò ignoret, suo peccato adnexam pœnam privationis petendi debitum: probabiliùs excusatur ab illa. Ita *citt.* & plures alij. Ratio eruitur ex Regula recepta interpretandi, & intelligendi Leges: *verba intelligenda sunt cum effectū, ita ut aliquid operentur, & non sint superflua. L. 1. §. hæc autem verba ff. quòd quisque juris, & concordat c. relatum. de clericis non resident.* Cū itaque Canon requirat scientiam, si quis scienter &c. ignorantem non respicit, ne illud: scienter evadat frustraneum: & quia non distinguit scientiam Juris, vel facti, de utraque commodè intelligitur; per consequens qui

qui alterutrâ detinetur ignorantia, licite
 exigit debitum : idque verum est de igno-
 rantia etiâ vincibili, & crassa, modò non
 sit valdè crassa, aut affectata, quam quis
 retineret, ex proposito non inquirens ve-
 ritatem, ut liberius peccare posset cum
 consanguinea, ut probat Sanchez *n.* 36.
 defendens illam doctrinam, quòd quàm-
 vis ignorantia invincibilis tantùm excu-
 set à peccato : à pœna tamen excuset quæ-
 cunque, quando Lex eam imponit illi,
 qui scienter, *audacter*, aut *ausu temerario*
 contrarium attentare præsumpserit : vi-
 detur enim exigere, ut sit in dolo malo,
 qui ignorantiam excludit præter eam, quæ
 est affectata, aut cum ingenti temeritate
 conjuncta : aliàs etiam scientem, & non
 ignorantem lex vult obligare. *L. ex gene-
 rali* 10. *Cod. de Tabul.* Et quidem de ig-
 norantia facti amplius constat ex parita-
 te dictorum *NN.* 33. 146. & 156. ex quo-
 rum *primo* etiam habetur, dubium non sal-
 vare ignorantiam : sicque in proposito
 quoque, adveniente dubio in Tiria, an is,
 à quo se cognosci finit, sit consanguine-
 us mariti : vel utrùm (suppositâ notitiâ
 consanguinitatis) id non sit quadam sin-
 gulari pœnâ vetitum : privationis pœnâ,
 si eò dubiò haud obstante usum corporis
 præbet, nequaquam effugiet.

Sed quis liberare, & absolvere valeat ab hac pœna, dicam §. seq. N. 310.

§. IV.

Resolvitur casus de impedimento Affinitatis.

T Iberia cœlebs, & Terentia conjugata due sunt Sorores. Posterioris filium, quem illa suo genuerat marito, Saturnus, patrini munere functus, de sacro Fonte levavit: priorem verò, quam aliquando futuram sibi uxorem crediderat, carnaliter non semel cognovit. Moritur Terentie maritus, & ecce! illa, juvenis utpote vidua, & notabilis substantiæ ex mariti testamento haberes facta, magis placere incipit. Ea ergo, à qua facile consensum habuit, conjugem sibi desiderat. Sed quia impedimenta obstant, Religioso cuidam animum suum unà cum impedimentis, quibûs implicatum se sentiri, candidè aperit, & beneficium dispensationis, ab eo sollicitandum, obsecrat. Annuit quidem ille: Verùm ne in delicata hac materia, à qua valor futuri pendet conjugij, in gravem impingat errorem, sciscitatur, ubi petenda sit dispensatio?

307. Duo hîc concurrere impedimēta, Compaternitatis scilicet spiritualis ex munere Patrini, & affinitatis in primo gradu lineæ transversæ ex copula fornicari

caria cum Tiberia sorore Terentiæ. Primum est publicum, ut supponitur, cum Baptismus sit quodammodò recens, fuerit publicè collatus, & nomen Patrini Libro Baptismali insertum: adeoque pro foro externo petenda dispensatio. Cum verò aliud impedimentum affinitatis sit occultum ex copula occulta, non nisi pro foro interno Sacre Pœnitentiariæ eget dispensatione. Duo igitur Religiosus ille formabit Memorialia, unum pro foro externo, alterum ad Sacr. Pœnitentiarium: in illo præscindet ab impedimento affinitatis, & super sola cognatione spirituali dispensationem petet: sed in posteriori, ad S. Pœnitentiarium mittendo, utrumque exprimet impedimentum, non quidem ea ratione, quòd hoc Tribunal etiam dispensare soleat in impedimēto publico, sed quòd difficilius dispense, dum matrimonio duo impedimenta obstant. Sanchez l. 8. d. 23. n. 7. Justis, & cum communi Reiff. in Append. ad 4. n. 153. accedente declaratione Cardinal. & Stylo Curia:

308. Porro quantum ad expressionē affinitatis, explicare debet, eam esse in primo gradu lineæ transversæ ex copula illicita: & quantum ad cognationem spiritualem, necessario quidem exprimet

met, eam esse compaternitatem spiri-
 tualem (nam in filiatione, & paterni-
 tate difficillimè, & non nisi ob valdè ur-
 gentem rationem dispensatio conceditur)
 & simplicem, ex munere patrini prove-
 nientem: necesse tamen non est significa-
 re, utrùm ex Sacramento Confirmatio-
 nis, vel Baptismi descendat, cùm sit quo-
 dammodò eadem compaternitas. *citt.* Cau-
 sam autem, quam adducet, colliget ex
 Saturno, quò videlicet, motivò ducatur
 ad Terentiam. Ubi advertendum ex doc-
 trina Practicorum in hac materia, ad dis-
 pensandum in impedimento affinitatis
 ex copula illicita, etiam in primo gradu,
 tam ante, quàm post contractum matri-
 monium in foro interno sufficere quam-
 cumque rationabilem causam: quòd sit
 longè minùs impedimentum, quàm ex
 copula licita ex N. 299. tùm quòd præ-
 cludatur periculum cujusvis scandali,
 aut admirationis sinistrae, dum pro foro
 interno tantùm res agitur. Pro dispen-
 satione verò in compaternitate spirituali
 sufficit aliqua ex ijs causis, ex quibus di-
 pensari solet in impedimento consan-
 guinitatis, cui cognatio spiritualis assimi-
 latur. Vide *citt.* & alios.

Prosecutio Casûs.

Hac instructione accepta, duo Religio-
sus

ius ille formavit Memorialia, & adveniente duplici quoque Dispensationis Rescripto, ab ijs, ad quos directa erant, observatis clausulis legitimè, & prout Juris est, dispensatum fuit cum Saturno, & Terentia. Contigit verò, quòd non tantum Saturnus ante diem nuptiarum sponsæ suæ carnaliter commixtus fuerit, sed Tiberia quoque Soror illius, tanquàm congressus Saturni jam aliquando as-sucta, se aliquo post matrimonium tempore iterum cognoscendam præbuerit. Quid in his judicandum Confessario, cui Saturnus confitetur?

309. *Respondeo: Confessarius judicabit, copulam Saturni cum Terentia sponsa fuisse simplicem fornicationem, non verò incestum: quia licet ille fuerit affinis Terentiæ, per dispensationem tamen factam cessavit affinitas Theologica, seu quoad omnem Juris effectum, conformiter ad probata supra N. 294. Nec est ratio, ut cesset incestus in ijs gradibus, in quibus per legem aliquam generalem sublata est affinitas, non verò, dum auferitur per dispensationem. Sanchez l. 7. d. 67. n. 9. Caram. n. 3807. Theol. fund. l. 3. benè inferens, sufficere, si Saturnus, aut Terentia se accusent in confessione de simplici fornicatione.*

Copula verò Saturni cum Tiberia non tantum est adulterium, sed etiam incestus propter affinitatem, quam cum illa contraxerat tum ex copula illicita ante matrimonium, tum ex licita, post illud cum Terentia sorore habitâ. Et quia per hoc incestuosum adulterium factus iterum est affinis suæ uxoris, non audet amplius petere debitum ab illa per dicta *N. 301. & seq.* Addunt nihilominus *DD.* quod si contingeret, uxorem rarissimè, aut nunquam petere debitum ob verecundiam, simulque adverteret, eam carnis agitari stimulis, licita esset modesta insinuatio copulæ, interrogando v. g. uxorem, an grata esset &c. ex una siquidem parte satisfacit uxori, & præcaveatur in illa alterius peccati periculum: ex altera verò vir non petit directè debitum, sed offert se tantum ad illud, reddítque potius, dum illa consentit.

Attamen non rarò periculosum in praxi videtur istud remedium: dum enim maritus sanus, robustus, ac nulla indispositione impeditus, intermittit exactiorem debiti, quod hucusque non solebat, aut se tam timidè insinuat: non imèritò suspicabitur uxor, illum vel ex admissio aliquo crimine impeditum, vel amorem erga se valdè diminutum esse: Hinc sem-

per ejus eram opinionis, quòd maritus incestuosus in casu finistræ ejusmodi suspicionis, modò probabilis fuerit, absque culpa petere valeat debitum. Ratio solida esse potest, quòd ex *communi* principio Ecclesiæ Leges, vetantes petitionem debiti, non soleant cum tanto damno (periculò nempe perdendi honoris, & famæ ex subodoratione secreti sceleris, diminutione affectûs conjugalis &c.) obligare, ut argumentatur *Cara. l. c. n. 3799.*

310. Cœterùm perbenè aget Saturnus, si quamprimùm poterit, dispensationem petet, & liberationem ab ea pœna privationis. *Sed* à quo eam impetrabit? *Respondeo*, non tantùm à Papa, Episcopo, Capitulo, vel Sede vacante, sed etiam à quovis Confessario Mendicantis, sive alterius Ordinis, qui Mendicantium privilegia participat. Et hoc vi Bullæ Eugenij IV. in qua annò 1436. Benedictinis Congregationis Cassinensis pridie Calend. Julij (& reperitur in *Bullario Cassinens. T. I. Const. 36.* ac à pluribus *DD.* refertur) idem privilegium conceditur, juncta declaratione Bullæ illius à Julio II. facta, & ejus jussu à Ludovico Cardinale, & Pœnitentiaro notificatâ, quam cit. Reiff. per extensum in formalibus adducit. Præcipitur autem in illa, à dispensante

sante salutarem pœnitentiam esse injungendam, & quidem gravem secundum P. Elbel de matr. n. 234. citantem Portel tom. 1. Respon. moral. p. 1. cas. 2. in memoriam utique beneficij dispensationis à perpetuo impedimento petendi debitum.

311. *Si dubitas*: utrùm Confessarij Mendicantes debeant esse à suis Superioribus Generalibus, aut Provincialibus specialiter deputati, ut prædicta facultate uti valeant? Respondet cit. Reiff. n. 576. & seqq. certum esse, eos ut dispensent ad petendum, dum conjuges ex voto castitatis emissio, privati existunt, non indigere licentiâ sui Superioris, hoc ipsò, quòd sine tali licentia possint in ipso voto vigore suorum privilegiorum dispensare. Si autem privatio juris petendi debitum oriatur ex affinitate superveniente, ut in proposito casu, vi concessionis Leonis X. factæ PP. Augustinianis per totum mundum existentibus, quòd possint post matrimonium, in primo gradu affinitatis scilicet, aut ignoranter contractum, modò notorium id non fuerit, neque in judicium productum, dispensare cum conjugibus, ut de novo contrahant, & in eodem contracto remaneant (quam concessionem cum Rodriguez nostro adducit P. Reiff. cit. n. 543. & Consentit Veracruz, de su-

miturque ex Richardo Roffensi Episcopo, & Martyre in Anglia in suo libello de causa matrimonij Regis Angliæ, de cuius fide non audet dubitare Cassaing *de privil. Regul. tr. 5. c. 5.* Novissimè item P. Kazenberg. in *Suppl. Decalog. Theol. Patris Sporer c. 1. sect. 4. n. 390.* quàmvis hi advertant, ut passim nemo eâ utatur, sed urgēte tantum necessitate, de quo vide *citt.*) vi hujus, inquam, privilegij concludit P. Reiffenst. Confessarios Mendicantium non egere speciali delegatione suorum Superiorum ad dispensandum in privatione petendi debiti eô, quòd ex dicto privilegio non sit illis necessaria, ut dispensent in ipso impedimento affinitatis, minùs igitur necessaria est, ut dispensent super impedimento petendi debitum, quod ex affinitate procedit, quò quadrat *Reg. 53. l. in 6. cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus, dum minus continetur in majori.* Sanch. *l. 8. d. 1. n. 35.*

Hoc tamen non obstante, usu receptum videtur in Provincia mea, quòd A.A. R.P. Ministri Provinciales post sui electionem, in Pastoralibus, per singulos Conventus publicari solitis, omnibus Confessarijs concedant dictâ facultatem. Quàmvis enim secundum prædictam sententiam speciali concessione minimè opus foret,

foret, nequit tamen negari, eam ad majorem deservire securitatem, & Confessarios ab omni imaginabili scrupulo liberare. Cum hoc tamen stat, Superiores suis subditis posse auferre potestatem dispensandi: quàmvis enim ad eam non indigeant licentiâ Superiorum, credo tamen requiri, ne sint contrarij, & hoc propter plenam subordinationem subditorum ad Superiores.

312. Denique utile est scire, Mendicantes Confessarios posse quoad petitionem debiti dispensare etiam extra forum Sacramentale; item cum Personis incognitis, & absentibus. Petrinus itaque carens facultate, dum occurrerit Pœnitens incestuosus, & ob id jure petendi debitum destitutus, benè ager, si ex instructione P. Gobat *tract.* 10. n. 604. Sporer n. 483. &c. scripserit alicui ex Mendicantibus, aut Communicantibus in illorum privilegijs, ut dispensare dignaretur cum NN. (subticitò nomine vero) si enim responsum dispensationis obtinuerit, salva res est. Attendat autè, ne pœnitentiam salutarem juxta dicta N. 310. imponere negligat. Item, ut rationem, & motivum dispensationis exprimat, quod vix deesse potest, periculum videlicet incontinentiæ, si debitum

non peteret: aut ne petendo, cùm sit in continua occasione, & aliàs petere solitus, delinquat; vel ne malæ suspicionis ansam præbeat, si præter solitum petere intermitteret: diminutionem amoris causaret &c.

Impotentia.

313. **P**Ræsens impedimentum explanari nequit absque verbis parùm verecundis, à quibus infirmi, incauti, & vitiosè curiosi scandalum ruinæ in materia de se lubrica sumere valent. Nihilominus quia perfecta illius notitia sumè necessaria est iudicibus utriusque fori, interni, & externi, prætermitti non debet, ita tamen, ut ad cavendum mali periculũ non legatur curiosè, sed monente P. Pichler *ad tit. de frig. n. i.* ex necessitate doctrinæ tantùm, pura intentione, & invocato Divino Numine.

§. I.

Explicatio Impotentia.

314. **A**Lia est impotentia *coëundi*, alia generandi. Prima impedit coitum viri cum scēmina, qui ad generationem prærequiritur: secunda stat cum illo, & impedit generationem tantùm, diciturque *sterilitas*.

315. De sterilitate, seu impotentia generandi nullus hîc sermo erit, cùm satis constet ex praxi Ecclesiæ, eam matrimonium minimè impedire: *posset enim homo dimittere sterilem uxorem, & ducere, de qua filios habeat, & tamen non licet c. 27. xxxii. q. 1.* & qui id fecerit, adulterij crimine damnatur. Homines siquidem post lapsum, deperditô frænô Justitiæ originalis (ût loquuntur *Theologi*) quæ impetum belluinum partis inferioris reprimebat, ad actum conjugalem nimis proclives effecti, indigebant remediô matrimonij, quô uti possent ad vitandam incontinentiam, licet illud primitus non nisi ad procreandam sobolem institutum fuerit. *c. 14. xxvii. q. 1.* Nuptiarum bonum semper quidem est bonum: sed in populo *DEI* fuit aliquando legis obsequium: nunc est infirmitatis remedium; quam infirmitatem agnoscens *D. Paulus 1. Corinib. 7.* monuit: *propter fornicationem (vitandam) unusquisque (qui continentiae servandæ ex virtute insudare nollet) suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.*

316. Impotentia coeundi, quæ facit ad propositum, vel afficit virum, vel fœminam: & quidem hanc fermè semper ex nimia arstitudine vasis genitalis, aut ex maleficio. Virum autem vel ex defec-

tu membri, vel utriusque testiculi: aut ex improportione membri, quia est nimium breve, vel excessivè crassum: aut complexione, ut si sit naturæ præter solitum frigida, quæ non sufficit ad erigendam virgam, vel ita calida, ut ante penetrationem vasis fœminæ, præsertim arctioris, semen effundat.

217. Constat autem, aliquando impotentias oriri ab intrinseco, seu à natura, aliquando ab extrinseco, & frequentissimè à maleficio ope Dæmonum: vir enim de se potens ad coeundum cum tali muliere, potest per operationem diabolicam ad instantiam magi, aut sagæ impediri à coitu: *DEus* namque, inquit Scotus 4. d. 34. q. un. *permittit Dæmones exercere potestatem suam* (quam cæterò quin ligatam habent, ne ad libitum noceant) *ad impediendum aliquos ab aliquibus actibus, in quos possent, si non essent impediti.* Et nosco duas maritatas, quæ hujuscemodi ligaturam (maleficij impotentia *ligatura* dicitur) passæ erant. Porro ad illam dignoscendam bonū signum esse videtur, si vir ad alias fœminas sit potens, non verò ad suam uxorem, in qua tamen nihil impedimenti ad copulam advertitur. *Item* si vir usque ad coitum se potentem sentit, sed dum illum inchoa-

re

re conatur, insolitum languorem in virga experitur, quæ à necessaria erectione remittit.

318. *Item* impotentia est quandoque *respectiva tantum*, ut si vir cum hac congruere nequit, quia nimis strictum vas illius referare nequit: vel quia illius grossum membrum latiora muliebria postulat. Quandoque verò *absoluta*, dum scilicet vir nullam cognoscere, vel mulier à nullo cognosci potest. *Item* est vel *perpetua*, vel *temporalis tantum*, quarum explicationes vide §. seq. N. 324. & seqq. Denique potest advenire vel ante contractum matrimonium, vel post illud: v.g. ex diuturna infirmitate, vel nimia evacuatione sanguinis.

§. II.

Impedimentum Impotentiae

319. **D**Eclarat Alexander III. generaliter: *qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda matrimonia reputantur. c. quod Sedem 2. de frig. & malefic. patet*que ex pluribus alijs locis per decursum. Ratio à priori valida sumitur à natura matrimonij, quod dicit contractum translativum mutuae potestatis conjugum in corpora ad usum, seu actum conjugij: cum igitur *nemo det, quod non habet, ille*

qui non potest habere usum sui corporis, nequit eum alteri dare, nec se obligare alteri ad illum per Reg. 6. *I. in 6. nemo potest ad impossibile obligari*: per consequens nec matrimonium celebrare. Ex quo.

320. *Optimè concluditur*, absolutam, & perpetuam impotentiam, quæ matrimonium antecedit, dirimere quodcunque impotentis matrimonium, respectivam verò non nisi cum illa celebrandi, respectu cuius aliquis impotens est.

Dixi: *quæ matrimonium antecedit*: si enim illud subsequitur, non dirimit, aut dissolvit: nam hi, qui matrimonium sani contraxerunt (& potentes) & uni ex duobus amentia, aut furor, aut aliqua infirmitas accesserit; ob hanc infirmitatem conjugia talium solvi non possunt. Similiter sentiendum de his, qui --- aut membris truncantur, aut à Barbaris exsecuti fuerint, & impotentes facti. Hinc indubitata est sententia, matrimonium consummatum non nisi morte unius, ratum verò professione religiosa per dicta N. 65. & seq. dissolvi, aut probabilius etiam dispensatione Sedis Apostolicæ, ad quam superveniente impotentia unius conjugum utiliter recurri potest.

Dixi etiam: *perpetuam*. Nam qui aliquando potens erit, valet matrimonium
con-

contrahere: nec est necesse, ut quis actu, dum promittit, aut se obligat, possit usum corporis dare, cum dabilis, imò ordinaria sit obligatio ad futuram solutionem. Speciale quid est de impotentia defectu ætatis, de qua *infra* §. 4. N. 354. & *seqq.*

321. *Concluditur item*, posse quidem impotentes contrahere in ordine ad castè vivendum, seu ad vitam socialem, & obsequia humanitatis invicem præstanda, atque ex hoc fine simul habitare (nisi à periculo incontinentiæ prohibeantur) attamen contractus iste (quidquid velint Pauci aliqui) matrimonium non erit. Matrimonij siquidem contractus essentialiter requirit potestatem datam, & acceptam in corpora ad usum, juxta illud *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter* &c. 1. *Corinth.* 7. Unde qui sibi, exclusa, vel impossibili hac potestate alium finem præfigerent, attamen matrimonium inire vellent, pugnancia involuerent, dando nimirum eam potestatem vi matrimonij, & non dando ratione impotentiae. *Caram.* l. 3. *Theol. fund. n.* 3812. & agerent contractum chymericum. *Mastrius* 4. d. 7. n. 416. qui etiam plura absurda inde deducit. Dum verò contractus impotentium vocatur
quan-

quandoque vinculum, aut *retinaculum conjugale*, *utc. requisisti. xxxiii. q. 1.* intelligitur retinaculum putatitium duntaxat, quod *ibidem* dissolvendum dicitur, cum tamen verum, & proprium conjugij vinculum dissolutionem refugiat. Pichler 4. tit. 15. n. 5. & alij.

322. Per hæc tamen non negatur, matrimonium esse posse *in quibusdam in humanitatis solatium. c. 41. xxvii. q. 1.* & non propter solam procreationem filiorum, sed propter ipsam naturalem in diverso sexu societatem, ut loquitur S. Aug. *de bono conjug. c. 3.* Dummodò tempore initi matrimonij non desit potentia ad coitum, ut possit facultas ad illum alterutrum dari, licet ea conjuges nunquam utantur, sed ad dictos fines conjugium contractum dirigant, ut docent Sanctorum exempla varia, qui in conjugio permansere virgines.

323. Ex quo salvatur proprietas matrimonij B. V. MARIÆ cum S. Josepho: quàmvis enim ratione voti nullum viri congressum admittere potuerit, ut Scotus *cit. d. 30. q. 2.* colligit ex Evangelio *Luc. 1.* rectè tamen se obligavit ad illum congressum, non quidem absolute, sed ut Idem ait, *sub conditione implicita, si petatur.* Potest equidem stare domi-

dominium in corpus sine voluntate illò
utendi, licèt non sine potentia usùs.

Nec inferas, B. Virginem violati
voti ream esse, si animum etiam condi-
tionatum ad copulam habuit, quæ ex
absoluto integritatis voto sub nulla con-
ditione licita erat: & quidem eò magis,
quòd *voventibus virginitatem non solum
nubere, sed etiam velle, damnabile est. c. 2.
xvii. q. 1. ex S. Hieron.* Nam stante cer-
titudine, quòd actus conjugalìs nunquàm
exigetur ab altero conjuge, se sub condi-
tione, si exigetur, ad illum obligare,
nullam mali rationem involvit: cùm
enim votum interdicit actum tantum,
non video, quomodo violetur per puram
traditionem potestatis sine ullo periculo
actùs? Quòd autem B. Virgo desuper
certificata fuerit, actum nunquàm à
S. Josepho petendum, persuadet sibi
Scotus *l. c.* indubitanter, quem vide: U-
nà quoque conclude, hòc ipsò, quòd alia
aliqua fœmina, voto integritatis adstric-
ta, non foret certificata, à marito nun-
quàm debitum petendum, non posse sine
læsione voti matrimonium contrahere,
quia se exponeret periculo manifesto ad-
mittendi actus. Sed hīs incidenter adno-
tatis, redeundum ad superiora

324. *Quæres*, quæ impotentia sit perpetua? *Respond.* genericè loquendo eam esse, quæ per artem, naturam, aut medium aliquod licitum auferri nequit. Sed specificè loquendo

325. Ejusmodi impotentia *I.* est, cui absque vitæ, vel gravioris etiam morbi periculo subveniri non potest. Colligitur ex *c. fraternitatis. de frig.* ubi Innocentius III. postquam dixisset, impedimentum impotentiae non fuisse perpetuum, *quod absque corporali periculo potuerit removeri* (unde à contrario sensu quod non potest sine dicto periculo removeri, perpetuum est) concludit *infra*, à fortiori arctitudinem scæminæ esse perpetuam, quæ sine tam gravi violentia incidi nequit, *ut ex ea mortis periculum timeatur*: quæ enim sine periculo vitæ fieri nequeunt, impossibilia reputantur: & quia gravior morbus adfert periculum vitæ, illius periculum vitæ periculo moraliter æquiparatur, ut notat Sanchez *l. 7. d. 93. n. 18.*

Quando autem hujusmodi periculū in curatione impotentiae sublateat, periti Chirurghi, & Medici scient, qui propterea etiam advocandi erunt, & desuper audiendi. Et si opus fuerit, mulierem ab illis visitari, non debet illa vereri id ad-

mit-

mittere, tanquàm rem utilem, & necessariam ad honestum finem, à quo pendet valor matrimonij. Scribunt quidem SS. PP. contra visitationes virginum, quæ illarum pudori, & verecundiæ adversantur, sed non respiciunt maritatas, quæ cùm corpus maritis exposuerint ad usum carnalem, virgineam verecundiam non amplius præferunt. Marchant. tom. 3. Trib. Sacr. p. 3. tit. 1. tr. 4. q. 1. nisi vitā Monialium, quod matrimoniō nondum consummatō facere possunt, profiteri velint.

326. E contrario *infero*, perpetuam impotentiam non esse, quæ cum gravi tantùm dolore curatur. Nam uxor aliunde dolorem sustinere tenetur, ut apta ad congressum facta, juri mariti in redendo debito satisfacere valeat, & tam in se, quàm in illo periculo incontinentiæ obviare. *Accedit*, multas esse, quibus tam strictum est vas, præsertim ante partum, ut absque sensibili dolore cognosci non possint, prout de fœminis Indiæ occidentalis scribit Gundisalvus in *sumario de India Occident.* c. 10. nec tamen impotentes ad matrimonium æstimantur. Hujusmodi ergo impotentia temporalis tantùm est, & cum matrimonio compatibilis.

327. *II.* Perpetua impotentia est, quæ citra miraculum tolli non potest, per textum *c. fraternitatis. cit.* ubi Papa ait, impotentiam non fuisse perpetuam, quæ præter *Divinum miraculum potuit removeri*; ut enim morbus dicitur immedicabilis, etsi Divinitus curari possit, ita impotentia dicitur incurabilis, quæ nulum humanitùs remedium habet. *Citra miraculum*, inquam, non citra virtutem Divinam. Absolutio à peccatis per Sacramentum Pœnitentiæ fit quidem virtute Divina ad ministerium Sacerdotis: quia tamen ordinaria est, miraculosa non dicitur: sic etiam impotentia malefici per Exorcismos, & preces &c. virtute Divina cessat, sed quia Exorcismi sunt media usitata in Ecclesia, & ordinaria, miraculi ratio non intervenit.

228. *III.* Impotentia denique perpetua est, quæ absque interveniente culpa nō tollitur; cùm illicita sint in Jure impossibilia: *ut generaliter dixerim, quæ contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est. L. filius, qui ff. de condition. Inst. & DD. Regulam 6. I. in 6. nemo potest ad impossibile obligari*, intelligunt etiam de morali impossibilitate, ex peccato ortâ. Et hoc etiam respectu infidelium verum arbitror, qui etiam tenentur peccata vitare.

Quo-

Quocirca scēmina, cujus vulva instrumentō dilatari potest (novit Caram. cit. n. 3810. magnam Principem, quæ nimis arcta nummō aureō à matre relaxata fuit) licet in eo opere pollueretur, perpetuō impotens non est, quia passio pollutionis, ex opere licito provenientis, culpā caret, modō desit consensus. Impotentia autem maleficij, quæ non nisi aliō maleficiō tolli potest, perpetua est, cum recursus ad maleficium non tantum Jure humano pluribūs Canonib. caus. xxvi. q. 2. interdictus sit, sed etiam Divinō: *non declinetis ad magos, neque ab ariolis aliquid seiscitemini. Levit. 19. & alibi. Nec excusat bonus finis tollendæ impotentiae ad firmandū matrimonium. Monet enim Apostolus ad Rom. 3. non faciamus mala, ut eveniant bona. Vide Martin. Delrio l. 6. disquisit. magicar. q. 2. Sed occasione hujus*

329. Nota varios curandi maleficiū impotentiae modos. Unus præscribitur c. 4. xxxiii. q. 1. ut ligati per preces, eleemosynas, orationes, expiationem conscientiae Domino satisfaciant; & per Exorcismos, ac cætera Ecclesiasticae disciplinae munia Ministri Ecclesiae tales, quantum Dominus annuerit . . . sanare procurent.

Alium modum subministrat Scotus

l. c. d. 34. q. un. dicens: si tamen DEUS (preces) non exaudiat, tunc si sciretur maleficium, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum ampliùs (impediendo copulam) quia ex pacto non assistit, (regulariter) nisi dum durat aliquod signum v. g. acus curvata, aut capilli, pilli, frustra olæ &c. involuta, & lecto conjugum, aut postibus domus supposita. Nec scrupulizandum, utrū modus iste liceat: non enim solum licet, ait idem, sed est meritorium destruere operæ diaboli. Nec in hoc est aliqua infidelitas, quia destruens non acquiescit operibus malignis, sed credit dæmonem posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi, ut constat in fœmina mihi nota, quæ hâc viâ à suo Confessario feliciter adjuta erat.

Imò destructio, & oblatio talis signi potest licitè peti ab ipso mago, aut saga (nunquàm tamen à dæmone) dummodo sine novo maleficio fieri possit, de quo antecederet interroganda est. Et si affirmet, se posse pura oblatione signi maleficium tollere, licet id deinde non faciat, nisi per aliud maleficium, tota culpa redundabit in sagam tantum. Vide Sanchez l. 7. d. 94. & seq. & Delrio cit.

Alius iterum modus curandi maleficium petitur ab arte medica: cum enim
dæ.

dæmon vixaliter operetur in corpora humana, quàm applicando activa passivis, experienciâ didicimus, inquit Caram. cit. peritos Medicos aliquando prævaluisse.

§. III.

Modus procedendi cum impotentibus.

330. **I**N utroque foro tutè sustineri potest, & præsumi, impotentiam, de qua dubitatur, an fuerit antecedens, vel sit subsequens matrimonium, esse antecedentem, & matrimonij annullativâ: cum enim & antecedere, & subsequi possit, nec sit ratio urgens credendi, eam subsequutam potius fuisse; id rationabiliter præsumitur, quod cedit in favorem conjugis, & fini matrimonij non præjudicat: & hoc est præsumere impotentiam antecessisse; stante etenim impotentia, finis matrimonij cessat, quia copula non licet, promovetur autem favor conjugis, qui ob impotentiam antecedentem aliud conjugium inire, prolem generare, & suæ incontinentiæ satisfacere potest, quapropter illud ex c. 47. de testib. tolerabilius est aliquos contra statuta hominum admittere copulatos, quàm conjunctos legitimè contra statuta Domini separare: ex quo communiter dicitur, in dubio standum esse pro valore

re matrimonij: verum est in dubio ejusmodi tantum impedimenti, quod non impedit usum matrimonij: ad quid enim sustinendus in dubio valor matrimonij, qui nulli usui deseruit? Ex Abbate, & alijs Reiff. *ad tit. de frigid. n. 28.* In casu igitur impotentiae causa matrimonij non censetur esse favorabilis.

331. Id etiam in utroque foro notandum, quod quocunque tempore conjux contra matrimonium reclamaverit ex impedimento impotentiae, audiri debeat ad eam probandam: nam *c. fin. de frig. post 8. annos audita fuit mulier, & merito, cum matrimonium ab initio invalidum tractu temporis non convalescat: non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit. R. 18. I. in 6.*

His praemissis pro quovis foro distincte procedendum. Et imprimis

In foro interno.

332. Confessarius interroget poenitentem, an aliquando saltem matrimonium consummaverit? si ita, illud est validum per dicta N. 320. quia certum est stante consummatione matrimonij impotentiam non fuisse antecedentem.

Suggeret autem varia remedia, & consilia pro diversitate impotentiae. Et quidem pro maleficio habet remedia N. 329.

pro

pro frigidityte viri dirigit impotentem ad Medicos. Si autem proveniat ex arctitudine, & *matrimonium non erat longo tempore antecederet contractum*, admittet Confessarius probationem ulterioris copulæ, donec probabilis spes superfuerit, eam perficiendi: nec timenda est profusio seminis extra vas: nam ex matrimonio contracto exurgit jus ad copulam, quod nullus conjugum privari debet, donec certum non fiat, copulam esse impossibilem. Id tamen cavendum erit, ne complacentiam ex pollutione conjux concipiat, ut *Moralistæ* generaliter advertunt pro omni casu, quod pollutio præter intentionem, & indirectè sequitur.

Sed quanto tempore durat probabilis spes perficiendi copulam? Respond. in Jure assignari tempus triennij, de quo *infra* N. 341. Dum igitur certum non fuerit, impotentiam esse incurabilem, conjuges per triennium cohabitare, & operi conjugali vacare valent.

Dixi *suprà*: & *matrimonium non erat longo tempore antecederet contractum*. Si enim per triennium conjuges jam copulati, frustra tentarunt copulam, non video, illis ulteriorem probationem concedendam, cum per lapsum tanti temporis prudens spes evanescat perficiendi

copulam. Si tamen iudicio Medicorum &c. impotentia curari potest sine periculo gravioris morbi, aut vitæ, nec medicurationis unquam adhibita fuerunt, etiam post lapsum triennij adhiberi debent, ut medicinæ, incisio fœminæ, Exorcismi &c. per dicta *in superioribus*.

333. Si nec per experimentum triennale, nec virtute mediorum potentia recuperari valuit, interdicit Confessarius tentamentum ulterioris copulæ; dum enim moraliter constat, illam esse impossibilem, profusio seminis, quæ in conatu ad copulam succederet, absque peccato admitti nequit: unde etiam separationem tori injunget: quis namque credet, conjuges in eodem lecto securos esse, & tutos ab ulteriori attentatione copulæ. Sed oscula, amplexus &c. qui proximè ad pollutionem non disponunt, exercere possunt: nam per hoc, quod sint privati jure ad copulam, non sunt privati jure ad oscula, amplexus &c. Id tamen mihi nullò modò probatur, quod cum Sanch. d. 102. n. 7. aliqui volunt, viro scilicet post matrimonium orbato ambobus testibus licere adhuc copulam eò, quod per accidens eveniat, verum semen non emitti; & aliàs cum semine sterili licita est copula. *Nam sine semine non datur*

tur copula conjugalis : cū igitur castrati non habent semen per dicenda *N. 351.* copulam exercere non possunt, proinde nec dicendi sunt uti jure conjugali, dum congregiuntur, sed potius incitare uxore ad pollutionem, quod nunquam licet. *Nec* est paritas de semen sterile habentibus; cū aliud sit, semen sterile, aliud autem nullum semen habere : alias sicut sterilis potest contrahere matrimonium, ita & Eunuchus, quod nec *AA.* admittere audent propter dicenda *l. c.*

334 *Ultimatim advertet Confessarius*, si impotens conjux *quacunque tandem ratione* evaserit potens, illi licitum fieri usum conjugij, qui ratione matrimonij semel validi semper licitus est, dum illum impotentia, aut aliud quid non impedit. Dixi : *quacunque tandem ratione*, id est, etiam per maleficiū. Nequeunt quidem conjugati maleficiō procurare potentiam, procuratā tamen licite utuntur, quia peccatum non manet in usu illius, sed tantū in procuratione : sicut etiam meretrix impunē utitur pecuniā, quam opere meretricio peccaminosē acquisiērat.

335. Atque hæc sunt notanda Confessario, dum pœnitens fatetur, impotētiā supervenisse matrimonio : aut dum de eo dubium fuerit. *Sed*

Sed quid, dum conjux asserit, impotentiam antecessisse? Respond. Confessarius, si id paulò post initum matrimonium resciat, inducet impotentem, ut experiatur, an impotentia sit curabilis per media *superius* insinuata; ad ea enim omninò tenetur ad videndum, utrùm matrimonium sit validum. Si verò sit incurabilis, vel quia periti testantur, vel quia per plures annos expertus est, se nunquàm potuisse matrimonium consummare: videat Confessarius, an conjuges sciant, matrimonium esse nullum, aut saltem de eo dubitantes informari cupiant? Si ignorant (recordor fœminæ, quæ duorum maritorum successivè per plures annos uxor, nescivit matrimonia sua esse defectu potentiæ nulla: sed causa tandem ad Consistorium delatâ, declaratum erat matrimonium invalidum, data marito facultate ad alias nuptias transeundi) si ignorent, inquã, & Confessarius unâ quoque præviderit, quòd conjuges, tot annis cohabitantes, ob publicam confusionem non sint ab invicem discessuri, neque si simul permanserint, actus, veris conjugibus licitos, omitturi: necessariò dissimulabit nullitatem matrimonij, conjuges in bona fide, & errore materiali permittendo, ne veritatem aperiendo, eos evidenti

gravium peccatorum periculo exponat per universaliter dicta N. 158. in casu cujuscunque impedimenti ignorati, & ad præsens instruit P. Karg. in *Manual. Canonico-Theologico* Ec. p. 1. de administ. Sacram. matrimonij n. 51.

Si verò conjugēs sciant nullitatem matrimonij ratione impotentiae perpetuae, aut saltem dubitent, & interrogent, veritas simulanda non est, sed nullitas matrimonij detegenda, & omnis actus, qui conjugibus licet, omninò interdiciendus.

236. *Quid ergo consulat Confessarius?* Respond. Si conjugēs nolint in Judicio agere ad declarandam nullitatem matrimonij: nec etiam insimul habitare tanquam frater, & soror, aut si hanc cohabitationem impediret periculum incontinentiae: suadebit, ut impotens Religionem ingrediatur, quo casu, si id saltē probatum fuerit, quòd matrimonium necdum sit consummatum, integrum est alteri conjugi petenti, & in saeculo remanenti ad alias nuptias transvolare: quia per professionem unius dissolvitur matrimonium ratum etiam validum. Si verò nec ostensum fuerit, matrimonium non esse consummatum, conjux potens hoc ipsò, quòd supponatur in foro Ecclesiae

illud esse validum, & consummatum, ante mortem conjugis professi non audet alias nuptias celebrare, ne generetur scandalum in publico: quàmvis si id faceret, nuptiæ forent validæ, cum non obstaret matrimonium antecedens, quòd à parte rei nullum est ratione impotentiae, per dicta *de Impedim. Ligaminis*.

Si verò conjuges separari cuperent, & conjux potens ad aliud matrimonium aspiraret; vel si impotentia foret aliunde notoria, & ex ulteriori cohabitatione scandalum resultaret; diriget eos Confessarius ad Reverendiss. Consistorium, ut in eo probent impotentiam ad obtinendam nullitatis sententiam. Nec unquam admittet Confessarius, ut sine sententia Judicis à publicè contracto matrimonio recedant; tum ut vitetur scandalum: tum quia conjuges facilè fingerent impotentiam ad annullandum matrimonium, si ad concludenter probandam impotentiam non tenerentur: tum denique quia etiam ob notorium impedimentum consanguinitatis non licet vinculum matrimonij absque judiciali sententia infringere: quòd si etiam parentela esset publica, & notoria, absque judicio Ecclesiae ab ea (sua conjuge) separari non potuit Comes ille, qui id attentasse narratur *c. porro 3. de divor.*

337. Pariter ad Judicem remittet causam, dum unus conjugum allegat impotentiam, altero negante, & allegans non vult alteri ut frater, aut soror cohabitare (præcisò periculò alicujus adus illiciti) impotentia enim redditur dubia, & probationes illius in judicio legitimari debent. Aliàs etiam conjux negans non nisi à Judice cogi potest ad respondendum.

338. Hæc ad instructionem Confessarii pro nunc sufficiant, qui quædam alia ex dicendis §. 5. pro suo adhuc munere videre potest.

In foro autem externo

339. Iudex nunquàm nudæ assertioni conjugum fidem de impotentia præbere audet, sed tunc tantum, dum ea probari potest per verum judicium c. 1. de frigid. propter periculum, ne conjuges, facti invicem exosi, impotentiam fingant ad obtinendam separationis facultatem, quæ ratio etiam urget, ne conjugibus, afferentibus impedimentum affinitatis, fides detur: cum & quandoque nonnulli inter se contra matrimonium vellent colludere, & ad confessionem incestus facile posuissent, si suo judicio crederent per judicium Ecclesiæ concurrendum. c. super eo. de eo, qui cognovit. Probatione ergo opus est.

340. *Sed quali? Respond. in casu, quā ambo fatentur impotentiam unius, eāque aliunde non constat, femina, si virgo nupserat, & necdum corrupta est, inspicere, & visitari debet à duabus saltem matronis bonæ opinionis, fide dignis, & expertis in opere nuptiali (sive sint obstetrices, sive aliæ) c. fin. cit. tit. de frig. quibus sub periculo animarum imponendum, ut mulierem prudenter inspiciant, & diligenter perquirant, etiam palpando, utrum cognita sit à viro, aut idonea ad viriles amplexus, prout factum in casu relato c. fraternitatis. eod. suūque testimoniū juramentō robovent, quia nullius testimonio, quantumcunque religiosus existat, nisi iuratus deposuerit, in alterius præjudicium debet credi. c. nuper nobis. de testib.*

Si matronæ non sufficiunt, quia v.g. licet mulier necdum sit cognita, nescitur tamen, an per artem, & incisionem juvari possit, ut apta fiat ad congressum &c. non verebitur etiam Chirurghi, & Medicos peritos ad sui visitationem admittere per dicta N. 325. cum sufficiens in tali casu notitia à matronis haberi nequeat. Ad visitationem autem viri vocandi semper sunt Chirurghi, & Medici, quia non videtur, ad quid matronæ deservirent.

341. *Facta visitatione si disposuerint,*
evi.

evidens, & physicè certum esse de impotentia incurabili, aut curabili quidem, sed non absque periculo gravioris morbi, vel vitæ: Judex mox declarabit nullitatem matrimonij ex supposito, quòd impotentia antecesserit, aut de eo saltem dubitetur per dicta N. 330. Si verò edixerint, eam non esse quidem physicè certā, sed verisimilia tantum indicia illius adesse, offerri debet juramentum conjugibus de eo, quòd probantes copulam, nunquam eam consummare potuerint: exigi unā quoque juramentum septimæ manūs juxta c. laudabilem. de frig. ibi. *si quòd nunquam se cognoverint, ambo farentur, cum septima manu propinquorum, vel vicinorum bonæ famæ* (sed DD. notant pauciores, quàm septem sufficere vel propter defectum plurium, vel propter consuetudinem) *si propinqui defuerint, tactis Sacrosanctis Evangelijs* (aut coram Crucifixo, uti juramenta regulariter fiunt) *uterque jurejurando dicat, quòd nunquam per carnis copulam una caro effecti fuissent.* Ubi notandum, conjuges jurare de absoluta veritate, alios autem de eo tantum, quòd illi vera deponant, & fidem mereantur, sicque habent juramentum *credulitatis.*

Si autem matrona, aut Medici asserant

rant, impotentiam, aut saltem illius perpetuitatem satis non probari, sed dubiâ remanere, habet Judex regulam *in cit. c. laudabilem*, ubi Cœlestinus III. ait: in dubio impotentiae, *sentimus, ut à tempore celebrati conjugij, si frigiditas* (aut aliud impedimentum) *prius probari non posset, cohabitent per triennium, & experimentum copulae capiant, adhibitis etiam remedijs.*

Ubi *notandum*, quòd licet aliqui doceant, illud triennium computandum esse à die reclamationis, aut sententiae Judicis: *communior* tamen sententia illud numerat à die primæ copulae attentatae ita, ut si per duos jam annos conjuges eam probârunt, sufficiat unum adhuc annum expectare. Narrat quidem Ludovicus de San Ivan, apud Caram. l. 3. *Theol. fund. n. 3820.* per sententiam Rotæ, à Paulo V. confirmatam, conjugibus duobus nobilis sanguinis, qui per triennium jam cohabitârunt, admissum fuisse aliud triennium, in cujus fine uxor restituta potentia feliciter concepit. Sed nesciuntur particulares circumstantiae, quæ in illo casu Rotam movêre. Cæteroquin à *communiori* recedendum non videtur, cum prudenter concludi possit, copulam esse naturaliter impossibilem, cujus per
cont.

continuum triennium non habetur exemplum. Aliud est de Impuberibus, de quibus *infra* N. 358.

Id tamen non nego, in casu maleficij etiam post lapsum triennij concedi posse tempus aliquod ad probandam copulam: quia posset contingere, quòd adâ pœnitentiâ de peccatis, & continuatis Exorcismis, fortè placeret DEo, qui matrimonij fuit institutor, & auctor, ut tandem opus matrimonij consummarent. c. fin. de frig. ubi etiam post 8. matrimonij annos ulterius adhuc tempus concessum fuisse legitur. Engel l. 4. tit. 15. n. 6.

342. Dixi suprà N. 340. in Respon-
sione: *in casu, quò ambo fatentur impoten-
tiam*: dum enim conjuges manent in con-
tradictorio, unò eorum asserente impo-
tentiam, propter quam matrimonium
consumari nondum poterat, altero ut-
rumque negante: si conjux potens *statim*
in ipsa novitate post mensem, aut duos pro-
clamaverit, & probaverit impotentiam
per rectum judicium (id est per suum, &
septimæ manûs juramentum secundum
superiùs dicta) separanda est ab impoten-
te ex c. 1. de frig. maximè, si illa ostende-
rit, se esse adhuc virginem per signa cer-
ta, aut verisimilia, quò casu vir nihil effi-
ciet

ciet, et si contrarium jurare vellet, inquit Sanchez l. 7. d. 109. n. 19. & alij.

Si verò post longius conjugij tempus primum reclamet, habet præsumptionem contra se ex cit. c. 1. de frig. quia si proclamare voluit, cur tam diu tacuit? citò enim, & in parvo tempore scire potuit, si, (alter conjux) secum coire potuisset. Nisi ergo rationem adducat de dilata reclamazione contra matrimonium, aut per signa physice certa probet impotentiam, vel moraliter saltem evidentia (sed additò juramentò septimæ manûs per dicta N. præsed.) remitti debet à Judice ad experimentum triennale. Cum alijs Reiffenst. 4. l. 15. n. 55.

343. Probatà per triennium copulà, si perfici, & compleri non potuit, idque ambo fatentur conjuges, vir (si voluerit) uxorem et si non ut uxorem, saltem habeat, ut sororem. cit. c. laudabilem, abstinendo ratione nullitatis matrimonij ab omni actu solutis interdi&ô. Si verò pars potens separari cuperet ab impotente, & alias nuptias celebrare, exigitur cit. c. ut prius iterum uterque per justum judicium deducat impotentiam, id est per proprium, & septimæ manûs juramentum, nec opus est visitatione, aut inspectione, cum nullibi exprimitur.

Dum

Dum verò vir, & uxor contradicunt invicem, unò, copulam fuisse completā, affirmante, alterò negante, affirmanti acquiescendum est: tūm quia deponit pro valore matrimonij, cujus causa in Jure favorabilis est: tūm quia est in possessione matrimonij, & inde potio-rem causam habet per Regulam 65. *I. in 6.* Excipe; nisi altera pars per certa, & indubia signa impotentiam probet, exemplò c. *proposuisti 4. de probat.* ubi viro dicente, se potentem esse, & matrimonium consumāsse, sed muliere id negante, simulque per inspectionem integram suam virginitatē probante, Gregorio VIII. visum erat, quòd juramento puellæ, & testimonio illarū 7. mulierum (nec tamen tot ordinariè requiruntur) fides est potiùs habenda.

344. Ex his omnibus colliges, quòd fœmina, si vidua nubat viro, quem deinde impotentem experitur, sed ille negat impotentiam suam, nec per inspectionem convinci valet eò, quòd dubia tantum impotentiae signa appareant; vix habeat medium, se dissolutione matrimonij ab illo liberandi: soli enim mulieris assertioni etiam juratae contra valorem matrimonij non creditur, & cū fuerit ante matrimonium corrupta à priore marito, gratis admittet visitationem, ut videretur

eam neeedum cognitam esse. Sanchez *d.*
209. n. 15. & 18.

Quid agendum post dissolutionem
Conjugij?

345. Quando probatâ impotentiâ de-
claratur matrimonium nullum, faculta-
tem habet conjux potens alias celebrandi
nuptias. *Si dixerit mulier de viro, quòd
non possit coire cum ea, si potest probare per
justum judicium, quòd verum sit, accipiat
aliud. c. 1. xxxiii. q. 1. & alibi sæpè, pa-
rètque ex eo, quòd stante nullitate ma-
trimonij conjux potens sit omninò liber.*
Ille autem, qui *absolutè* impotens est, cœ-
lebs manere debet: *Vir autem, qui frigida
naturæ est, maneat sine conjuge. c. requisisti.*
2. caus. & q. cit. quia frigiditas viri per-
petua facit illum impotentem cum qua-
cunque fœmina coëundi.

Dixi: qui *absolutè* impotens est: si e-
nim respectivè tantùm ad hanc v. g. ni-
mis arctam fœminam impotens est, non
impeditur ad ducendam aliam, quam co-
noscere potest, quia latiore vase prædita
est. Ex quo *constat*, quòd, cùm impoten-
tia maleficij sit plerùmque respectiva, ut
cum Scoto 4. d. 34. q. un. notant DD.
communiter, possit ita impotens aliam du-
cere.

346. Quid verò agendum, si im-
po-

potens post dissolutum matrimonium
comperiat deinde potens factus? *Re-*
spond. I. Si impotentia illius ope dæmo-
nis, vel per miraculum allata erat, non
est restituendus priori conjugii: impoten-
tia enim, quæ ejusmodi tantum modis
tollitur, est perpetua, per dicta §. 2. *su-*
prâ. Idem est, si impotens factus quidem
potens est, sed non sine graviore infirmi-
tate, & periculo vitæ, licet sanus tandem
evaserit: quia & ille laboravit impoten-
tiâ perpetuâ ex dictis *loc. cit.* Idem *item*
est de ea, quæ habuit impotentiam respec-
tivè ad suum maritum, qui illius claustrum
strictum penetrare non valuit: non enim
propterea, quod deinde invenerit fortio-
rem, priori restituenda est. Nisi ille alter
fuerit similis conditionis, complexionis,
& constitutionis corporis cum priore cō-
juge: tunc enim si cognosci potuit ab al-
tero, rationabiliter concluditur, quod e-
tiam à suo marito cognosci potuerit: sic-
que sequitur, impotentiam fuisse tempo-
ralem duntaxat, quæ non dirimit matri-
monium: desumitur ex *c. fraternitatis.*
de frig. ubi in ejusmodi casu Papa ait: *cum*
pateat ex post facto, quod ipsa cognoscibilis
erat illi, cujus (NB.) simili cōmiseretur: &
ideo inter ipsam, & primum virum dicimus
matrimonium extitisse &c. Vide latè San-

chez l. c. d. 93. & 99. n. 18. Quapropter.

347. *Respond. II.* generaliter, quando-
cunque legitimè cōstituerit, conjugem,
qui per sententiam separatus erat à suo
conjugē ratione absolutæ, & perpetuæ
impotentia, esse naturaliter potentem
respectu illius, debet iterum illi restitui,
etiam relicto secundo conjugē, cum quo
deinde matrimonium contraxerat. Ratio
est manifesta: quia hōc ipsō, quod sit fac-
tus naturaliter potens ad cognoscendam
suam conjugem, impotentia ob quam
separatus erat ab illa, fuit per errorem
judicata perpetua, in re verò temporalis
duntaxat fuit, quæ non dirimit matrimo-
nium: cū igitur matrimonium validum
fuerit, utique posterius, quod contractū
fuit, nullum est, & conjux priori conju-
gi restitui debet, textu claro c. cit. *landa-
bilem. Verūm si ille* (qui ibi frigida natu-
ræ fuisse dicitur, & proinde absolutè im-
potens) *aliam duxerit: tunc hi, qui ju-
raverant, rei perjurij teneantur* (quia sci-
licet secundum dicta *suprà* ante separa-
tionem jurarunt, se esse impotentes) &
*peractā pœnitentiā cogantur ad connubia
priora redire; quod desumptum est ex
cit. c. requisisti 2. xxxiii. q. 1.*

348. *Ex his colliges duo: unum est,*
quod quāprimū vir, ex frigiditatis
impe-

impotentia canonicè separatus à sua
conjugē, aliam ducit, hoc secundum ma-
trimonium sit auctoritate Judicis dissol-
vendum: nam vel est reverà frigiditatis
impotentia affectus, vel non? si ita: se-
cundum matrimonium est nullum. Si
non: primum matrimonium fuit, & ma-
net validum, quò stante secundum est
irritum. *Aliud est, quòd sententia lata*
contra matrimonium ex ratione impo-
tentiæ (aut cujusque alterius impedi-
menti) non transeat in rem judicatam,
seu absolutam firmitatem non retineat:
sententia lata contra matrimonium nunquam
transit in rem judicatam, habet Summarium
c. lator. de sentent. & re judic. & constat
ex alijs cc. ejusd. tit. matrimonium siqui-
dem est indissolubile, & semel validum
semper manet validum: hinc licet per
sententiam declaretur irritum ratione
impedimenti alicujus, si tamen à parte
rei non existat, sententia per errorē lata
est, & matrimonium remanens firmum,
est restaurandum.

§. IV.

Quid de senibus, infirmis, her-
maphroditis, eunuchis, & in indebita
ætate constitutis sentiendum?

349. **Q**Uæres I. Utrùm senes, & in-
D d 3 gr.

firmi sint apti ad matrimonium contrahendum? *Respond. I.* Ex lege quidem *Papia*, & *Julia* non audebant viri post annum sexagesimum, & fœminæ post quinquagesimum contrahere matrimonium: sed Lege illa antiquatâ per *L. 27. Cod. de nupt.* & Jus Canonicum, licitum manet matrimonium senibus in quacunque ætate, modò sani sint ad copulâ perficiendam, docente id praxi Ecclesiæ, quæ ejusmodi matrimonia admittit. Si verò ita exhausti essent, ut nec cibis, nec medicinis juvari possent ad copulam, utique ex impotentia inepti essent ad matrimonium.

P. Sporer de matr. n. 123. adducit Henriquez contrariû docentē, eò quòd in senibus sit impotentia per accidens, cum semper retineant antea habitam potentiam: additque, hanc Opinionem sequi multos *R. R.* saltem post factum, ut videlicet ejusmodi connubia jam contracta, tamquàm invalida dissolvi non debeant, dummodò post triennalem experientiam copulæ deinceps castè vivant. Et ego (ait ultra) in contingentia facti consultus, semel tantum sic fieri permisi. Verum salvò meliori judiciò, id admittere non audeo ob generale principium, quòd impotentia, undecunque oriatur, dirimat matri-

matrimonium. Et certè impotentia ex maleficio est per accidens tantum, cum ligatus retineat potentiam ad alias fœminas, & tamen dissolvit matrimonium secundum *Omnes* claro Jure in priorib. SS. à fortiori igitur impotentia senum, cum sit absoluta, irritat matrimonium. Tum etiam, quia licet senium sit accidens aliquod, & obinde impotentia senum sit accidentaria tantum, nequit tamen dici, eos potentiam antea habitam retinere, sed potius illam ex superveniente accidente destructam esse totaliter. Idcirco si per triennium copulam perficere non possent, iudico cum *communissima*, standum pro nullitate matrimonij; præterquam, quod si ex senio orta sit impotentia, per cursum trienij major potius erit, quam ut spes de cessatione illius concipi posset.

350. *Respond. II.* Praxim Ecclesiæ esse, ut infirmi etiam in articulo mortis ad matrimonium admittantur, casu non raro in illis, qui ante mortem proles ex concubina susceptas, legitimare volentes, illam ducunt, indeque etiam suæ salutis prospiciunt, dum alias illicitum affectum erga concubinam difficulter deponunt. Id tamen limitant DD. in illis, quorum potentia habendi copulam, per vim morbi totaliter destructa foret, quo-

rum propterea matrimonium, si cessante infirmitate, per triennium consumari non posset, dissolvi deberet. Sed antecederet, seu tempore in infirmitate contracti matrimonij impotentia coeundi praesumitur temporalis tantum, ut rectè ex Palao monet Caram *cit. n. 3814.*

351. *Quæres idem II. de Eunuchis?*

Respond. Duplicis generis esse Eunuchos: quidam unò tantum, alij utròque testiculò orbati sunt. Et quàm certum est, primos esse aptos ad matrimonium, quia ad verum semen in copula emittendum unus testis sufficit: tam certum è converso est, utròque testiculò carentes, esse ad matrimonium ineptos, quòd verum semen non emittant, sed quandam aquosam tantum materiã ex confessione Medicorum, quam aliqui *seminalitatem* nuncupant: cùm tamen ad matrimonium requiratur potentia copulæ, de se ad generationem requisitæ, quæ sine vero semine non datur. Ajunt quidem Aristotelem *l. 1. de generat. animal. c. 4.* referre quendam taurum immediatè post castrationem coisse cum vacca, eamque prægnantem reddidisse. Sed alij negant, illum librum esse Aristotelis: ut ut sit, multa falsa, & impossibilia continet, inter quæ etiam exemplum tauri illius recenseri debet, inquit Caram. *cit. n. 3813.*

Nec

Nec ullum ampliùs dubium restat de hujus veritate, postquam Sixtus V. declaravit Hispaniarum Legato: *mandamus, ut conjugia per Eunuchos, & spadones, utroque testiculò carentes, cum quibusvis mulieribus, sive etiam scientibus contrahi prohibeas, eosque ad matrimonium quomodocunque contrahendum, inhabiles auctoritate nostra declares: & rationem addidit: quia impura carnis tentigine, atque immundis complexibus cum mulieribus se commiscant, & humorem forsàn quemdam similem semini, licèt ad generationem, & matrimonij causam minimè aptū, effundunt. Ex quibus patet, matrimonia similium esse aliunde invalida, & non vi prohibitionis Sixtinæ, quæ nil novi statuit, sed quod aliunde certum erat, declaravit duntaxat. Quid verò dicendum dum quis post matrimonium fit Eunuchus, jam dixi N. 323.*

352. *Quæres III. idem item de Hermaphroditis, seu utrumque sexum præferentibus? Respond. Quandoque unum sexum alteri prævalere, quòd ex judicio Medicorum pendet, & confessione ipsius hermaphroditi, qui dominium unius sexus supra alterum, majorémque illius potentiam in se ipso sentit. Et secundum sexum prævalentem reputabitur vir, vel fœmina per L. queritur 10. ff. de statu ho-*

minum: quæritur, hermaphroditum cui comparamus? & magis puto ejus sexus existimandum, qui in eo prævalet, juxta quem etiam ille extrinsecus vestiri solet. Dum igitur sexus unus prævalet, non est dubiū, secundum eundem matrimonium contrahere posse, sicque si prævalet virilis, ducere fœminam, si fœmineus, nubere viro. Si verò uterque sexus æqualis est, in illius arbitrio erit, secundum unum vel alterum matrimonio copulari ita tamen, ut antecederet juret, se non nisi illo sexu, quem elegerit, uti velle, & monent DD. communiter, Parochum non debere assistere matrimonio, nisi habito testimoniō dicti juramenti. Ex quo sequitur, quòd si post mortem conjugis secundum alium sexum deinde contraheret, validè quidem ageret, cùm supponatur etiam secundum illum potens esse ad copulam, nec reperiatur Jus irritans; sed illicitè ob violatum juramentum.

353. At quid, si hermaphroditus secundum sexum debiliorem contraheret, & minùs prævalentem? Non sunt
 „ multi anni, inquit Caram. l. c. n. 2818.
 „ ex quo quidam Clericus gravidus fuit
 „ occasio in Italia, ut eruditæ litteræ
 „ scriberentur. Et Marchio de Castelforte narravit mihi Neapoli, se cognovisse
 Gra-

Granatæ mercatorem, in cujus domo
famulus ab ancilla fuit gravidus. Erant
hermaphroditæ; & quis dubitat, quòd
vestes illis secundum sexum prævalen-
tem fuerint determinatæ. Cum igitur
ex his exemplis constet, non tantum po-
tentiam coeundi, sed etiam generandi
dari in sexu minus prævalente; in ta-
li casu non videtur, cur matrimonium
in illo non esset validum, cum ad valorẽ
aliud non requiratur, quàm potentia
perficiendi copulam. Nec obstat, quòd
prævalente sexu virili reputetur vir, non
fœmina, sicque si secundum debiliorem
sexum fœmineum nuberet viro, matri-
monium consisteret inter virum, & virũ,
quòd absurdum est. Contractus siquidem
matrimonialis est naturalis, non mora-
lis, & ideo non debet quæri, an ille her-
maphroditus censeatur vir, sed an sit fœ-
mina, id est, an possit munus fœminæ su-
stinere in coitu.

354. *Quæres IV.* Utrũ in ætate
indebita subsistat matrimoniũ? *Respond.*
inc. 2. de despons. Impub. Nicolaus Papa
distrietiũs inhibet, ne aliqui, quorum uter-
que, vel alter ad ætatem, Legibũs, vel Ca-
nonibũs determinatam, non pervenerit, con-
jungantur, quam inhibitionem esse non
tantum prohibitivam, ne licitum sit ma-
tri-

trimonium, sed etiã irritativam, sequentia *cc. ejusd. tit.* probant, ùt *c. attestatio- nes. 10.* ubi ille, qui antequàm ad añum decimum quartum pervenisset, à muliere quam duxit, recesserat, ab impetitione illius, quã eundem rehabere voluit, absolutus est, & ad alia vota utrique data licentia transeundi.

Sed qui sunt anni nubiles? Respond. esse annos pubertatis, quam (*regulariter loquendo*) *ex annis existimant*, id est, eum esse puberem, qui 14. annos implevit, quamvis tardissimè pubescat. *c. pubere s. eod. fœminam verò, quæ est 12. annorum.*

355. *Ex quo sequitur*, antea nequaquàm contrahi posse *regulariter loquendo.* Non quidem ex *Jure naturæ*: quàmvis enim non adesset potentia perficiendi copulam, quia tamen crescente ætate advenire solet, impotentia temporalis tantùm censenda est, quæ non dirimit matrimonium perdicta *N. 320.* Sed *Ec- clesiasticò*, quod pro ea ætate inhabilitatem conjugij induxit *regulariter loquendo.* Quapropter Infideles validè contrahunt in impubertate, nisi illorum Legibùs prohibitum sit: & cum fidelibus hac in parte dispensari potest per *c. cit. ubi non est. 2.* ubi præmissa prohibitio ne matrimonij ante pubertatē, mox limitatur: *nisi forte ali-*

aliqua urgentissima necessitate interveniente, utpote bono pacis, talis conjunctio toleretur, quem in locum advertunt DD. cum in eo non exprimat, ad quem pertineat tolerantia ejusmodi matrimonij, , eam concedi Episcopo per satis probabilem doctrinam Canonistarum, quod, dum in Jure conceditur dispensatio, nec additur, cui concedatur, concessa sit Episcopo, qui tamen in proposito hac licentiâ passim non utetur, sed urgentissima necessitate interveniente, ut textus dicit: & quô magis defuerit à pubertate, eô majorem requireret causam, quia magis receditur à Jure communi.

356. Addidi semper suprâ: *regulariter loquendo*. quia enim non rarò contingit, potentiam ante dictos annos reperiri ad copulâ (plura exempla vide in Sanchez l. 7. de mat. d. 104. n. 29.) præsertim, dum quis est pubertati proximus: Jus ipsum admittit matrimonium ante pubertatem, dum in aliquibus ætatem supplevisse malitia videtur. c. de illis. eod.

Sed quid est, malitiam supplere ætatem? Respond. in cit. c. malitia sumitur pro potentia perficiendi copulam; ideo enim in illis dicitur malitiam supplevisse ætatem, quod ita fuerint proximi ætati, quod potuerint copula carnali cōjungi.

Ast

Ast in *c. fin. eod.* dicitur, matrimonium fuisse nullum, cum vir desponsavit eandem (necdum 12. annos habentem) & aetatem in ea prudentia non supplebat. Ex quo utroque loco post alios multos deducit Sanchez *cit.* 21. ut malitia suppleat aetatem, requiri, ut impubes sit aptus ad copulam, & simul habeat discretionem, & usum rationis ad hoc, ut sciat, quid agat, & quantam obligationem pariat matrimonium, quod inter negotia graviora recensetur. Iudex igitur attentè considerabit, an in impubere hæc duæ qualitates reperiantur, antequàm licentiam (sine qua non licet) tribuet ineundi matrimonij, quam tamen Caramuel per 5. años sui Vicariatus generalis Pragensis, & per alios 15. sui Episcopatus nunquàm dedit, & ut non detur, alijs suadet *loc. cit.* n. 3815. Potentiam autem coeundi colliget, vel quia impubes fornicatus jam est, vel ex constitutione, complexione, corpulentia &c. de quo clarè Sanchez *cit.*

357. Quia verò potentia coeundi ante 14. annos in viris, & ante 12. in feminis contingere solet, ante eos etiam vocari possunt *puberes*, licet respiciendo annorum numerum sint impuberes, per *c. cit. puberes*. 3. *Puberes à pube sunt vocati id est, à prudentia corporis* (lanugine circa

verea.

verenda) nuncupati, quia hæc loca primò lanuginem ducunt certum est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, & generare jam potest. Et puerperæ sunt, quæ in annis puerilibus pariunt, seu post infantiam intra septimum, & duodecimum annum.

358. *Tria* adhuc restant. *Unum* : an ad pubertatem requirantur 12. & 14. anni completi de momento ad momentum ad effectum valoris matrimonij) *Respond.* non debere quidem deesse notabilem partem, imò nec diem integram, completam tamen de momento in momentum non requiri, sed sufficere diem ultimam pro anno pubertatis inceptam (quidquid dicat Reiffenst *ad tit. 2. lib. 4. n. 13.*) ut proinde dies inchoata pro completa habeatur. Vide dicta olim N. 50. de complemento anni probationis ad professionem religiosam.

Alterum : Quid agendum, si pubes contrahens matrimonium, experiatur, se impotentem ad copulæ consumationē ? *Respond.* eam sententiam jam invaluisse, quæ dicit, expectandam esse plenam pubertatem, quam fœminæ habent annò 14. completò, & viri annò 18. & hoc ideo, quòd antecederet non præsumatur impotētia, nisi ex debilitate naturæ multum juve-

juvenis: proinde æquum sit expectare plenam pubertatem, in qua natura amplius solidatur, & competentes vires inducit. Immò si post plenam pubertatem adhuc deficiat ea potentia, eadem sententia vult, sumendum esse experimentum triennale, modò suprà N. 341. explicatò: nam ante pubertatem plenam præsumitur impotentia ex debilitate naturæ tantùm, & ætatis, non ex naturali constitutione: ut igitur pateat, an ea non ex defectu ætatis, sed ex naturali constitutione oriatur, probatio triennij post plenam pubertatem necessaria est, postquam non amplius currit ratio debilis ætatis. Id nihilominus *advertendum*, quòd si notaretur certa in aliquo impotentia v. g. defectus membri, testiculorum &c. nullum tempus sit expectandum, sed cōjugium mox dissolvendam in quacunque ætate; cùm ejusmodi impotentia per nullam ætatem cesset.

Tertium denique: an matrimonium impuberum nihil omninò operetur? *Respond.* operari effectum sponsalium, inquantùm contractus impuberum, qui non potest matrimonium esse, sponsalium vim habet *c. fin. cit.* & ideo etiam publica honestas ex eo oritur, tanquàm ex sponsalibus *c. un. de despons. impub. in 6.*
ubi

ubi etiam tale matrimonium dicitur *interpretatione Juris sponsalia de futuro*, nisi contrahentes id excipiant.

§. V.

Resolvitur casus de impedimento Impotentiae.

EXposuit *Hermes Confessario*, quòd cum *Falconia*, quam nuper in uxore duxerat, ob quendam languorem, quem in actu conjugali experitur, matrimonium consummare nequeat. Nec is languor novus est, sed eundem etiam ante matrimonium senserat, dum à sua uxore, adhuc ut sponsa, sæpius usum corporis habuit. Confessarius non tantum spiritualia adhibuit remedia, ut benedictiones, Exorcismos : visitavit lectum &c. Sed *Hermetem* ad Medicum etiam ablegavit. Cum verò tentatis omnibus languor ille præcaveri non potuisset, Confessarius tandem inhibuit, ne actum conjugalem ulterius probaret. Verum *Falconia* otiosi impatiens mariti, causam ad Consistorium deductam, & probatam impotentiam, facultatem obtinuit alteri viro nubendi. Nupsit ergo illa, *Hermes* verò clericali statum amplexus est. Contigit autem post annos aliquot, quòd *Hermes* ex antiqua familiaritate liberius agens cum *Falconia*, eam sine languoris obstaculo perfecte cognoverit. Quid iudicii de præterito, & quid agendum de futuro? E c

359. *Respondeo*, Hermetem potuisse licitè copulari Falconiæ non obstante, quòd priùs non potuerit propter supervientem languorem perficere copulam, indèque fors dubitaverit de sua potentia. Ratio solida est, quòd, cùm potentia ad coitum sit à natura cuivis indita, eam quivis in se præsumere potest, donec certò non constat oppositum, quæ certitudo non habetur per purum dubium: contingere enim potest, aliquem ob quandam indispositionem accidentalem non esse sufficientem ad perficiendam copulam, quæ tamen indispositio successu temporis cessat: unde durum nimis foret, Hermetem propter dubiam impotentiam prohibere à matrimonio, & ad vitæ cœlibem adstringere. Verùm quidem est, eum, qui dubitat de consanguinitate inter se, & sponsam, obligari priùs ad inquirendam veritatem, ne matrimonium periculo nullitatis subijciat: si tamen certus de consanguinitate reddi nequeat potest abjectò dubiò sponsam ducere. At quia dubitans de impotentia, nequit de ea certificari, nisi per probationem repetitam copularum, quæ ante matrimonium non licèt; non videtur, cur ille, tanquàm carens mediò ad habendam de impotentia certitudinem, non posset deposito du-

biō matrimonium inire. Hinc merito P. Elbel *de matrim. n. 264.* redarguit Confessarium, qui noluit ita dubitantem immediate ad matrimonium admittere.

360. Benè fecit Confessarius, tūc spiritualia media adhibendo, tūc Hermetem ad Medicum remittendo: Hermes siquidem videbatur laborare impotentia maleficij, non verò naturalis frigiditatis, alias non appetisset toties coitū imò nec virgam ad coitum erigere sæpius potuisset per ea, quæ de signis naturalis frigiditatis, & maleficij ex testimonio Medicorum tradit Sanchez l. 7. *de matr. d. 93. n. 5. 6.* Et quàmvis videatur, Hermetem fuisse à maleficiō impeditum, potuit tamen Medicus in auxilium vocari ex dictis N. 329. Maximè autem id verum videtur, si solitō major arctitudo in Falconia advertebatur, ad quam superandam non sufficit quivis calor erigens virgam, nisi constanter dureret, nec remittatur ad quamlibet penetrationis resistentiam: quò in casu utique Hermes Medicinīs fortificari potest: immò & Falconiam instrumentō aliquò laxari opus erit per dicta NN. 325. & seq.

361. Si media adhibita nullum effectum causarunt, nec per experimentum triennale ad consummationem copulæ

deveniri potuit, necesse habuit Confessarius interdicere ulteriorem coitum, aliosque actus solutis interdictos eò, quòd moraliter constiterit, ex impotentia incurabili matrimoniũ esse nullum. Quàmquàm cùm dubium sit, an Hermetis impotentia non proveniat ex maleficio possit experimentum copulæ ultra triennium admitti secundum dicta *N. 341. in fine.*

362. Similiter benè fecit Falconia ad Judicium appellando, si cohabitare noluit Hermeti, tamquàm soror fratri: jus enim habuit, se à putativo marito liberandi (cui nullò vinculo ligata erat & sibi de alio providendi; quod adeò verum est in casu impotentiae, ut ille etiam, qui ante matrimonium noverat sui conjugis impotentiam, adhuc non obligetur deinde ad retinendum illum: quia cùm non obstante ea scientia contrahere voluerit matrimonium, seque obligare, tamquàm verus conjux, non autem, tamquàm frater, aut soror, hòc ipsò, quòd deinde resciat, se nullum matrimonium contrahere potuisse, ab omni mutua obligatione liber manet, & ad publicam putati vinculi dissolutionem, seu potius nullitatis declarationem agere potest. Sanchez l. 6. d. 97. n. 12. cum *veriori DD. sententia,*
qui

qui propterea illud ex *c. consultationi. 4. de frigid.* ubi Lucius III. dicit : *licet incredibile videatur, quod aliquis cum talibus (impotentibus scienter) contrahat matrimonium : Romana tamen Ecclesia consuevit in similibus judicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant ut sorores*, per quod videtur obligatio induci ad retinendum conjugem, qui antecessenter sciebatur impotens : intelligunt pro eo casu tantum, quod quis scienter contrahit cum impotente non intendendo matrimonium, sed alium tantum societatis contractum celebrare, ad obsequia mutuò præstanda (quod fieri posse dixi *N. 321.*) tunc enim Ecclesia judicat, & concedit cohabitationem conjugum fraternam, nisi periculum incontinentiæ separationem urgeat. Cæterum autem nulla obligatio ex matrimonij vinculo oritur hoc ipsò, quod *ibidem* dicatur : *quas tanquam uxores habere non possunt.*

363. Certum est hoc ipsò, quod Hermes cognoverit deinde Falconiam perfectè, impotentiam fuisse temporalem tantum, & per consequens matrimoniū, quod reverà validum erat, per errorem declaratum invalidum.

Ergone Falconia separari debet à secundo marito, cui nupsit? Respondeo,

Quantum ad forum internū nimis clarū esse, Falconiam debere separari à secundo marito, cū inter illam, & illum non sit ullum reale matrimonium: aut saltem, si separari nequit propter mox dicenda, simulque sciat nullitatem sui matrimonij non audet reddere, minùs petere debitū à secundo conjuge, etiamsi gravissimè ad id cogeretur, ut de casu cujuscunque sublatentis impedimenti, quod probari nequit, verissimè docetur ex *c. inquisitioni* 44. *de sent. excommunic.* Vide dicta aliquando N. 266. Quantum verò ad forum externum, utique non concedetur separatio illius matrimonij, cū prolata sententiā nullitatis matrimonij inter Hermetem, & Falconiam, stet præsumptio pro valore secundi matrimonij Falconiæ. Ut ergo illa licentiam obtineat discedendi ab altero conjuge, indeque suæ satisfaciatur conscientiæ, probare debet impotentiam Hermetis fuisse temporalem tantū eò, quòd perficiendo copulam compertum sit, illam cessasse.

Est quā viā probabit copulam? Respond. testes dari non posse, quia nullus interfuit, dum Hermes cognovit Falconiam; nec alia probatio legitima, & concludens excogitari potest, nisi per juratā utriusque confessionem, quæ in re tanti pon-

ponderis, & difficillimæ unà probationis
sufficit per doctrinam Mascardi *de prob.*
concl. 1365. n. 1. quòd nempe eam pro-
bent testes, etiam aliàs inhabiles. Et si
secundum Sanchez *d.* 99. n. 13. etiam
fœminæ (quam aliquis fornicariè cogno-
vit) creditur, fuisse ab illo cognitam, ut
exinde concludatur, illum non esse fri-
gidæ naturæ, & priori uxori, à qua ratio-
ne impotentia frigiditatis separatus fuit,
restituendum; utique etiam in propo-
sito casu confessioni amborum conjugum
fides negari non debet de consumatione
actus conjugalis.

364. Factâ separatione Falconiæ à
secundo marito, *estne* restituenda iterum
Hermeti, qui jam Sacris initiatus est? *Re-*
spond. Illa volente tenetur Hermes eam
rehabere, cùm continentia Clericalis ne-
queat, ut patet, illi præjudicare. Sed si soli-
taria sine viro manere voluerit, nō potest
eam Hermes cogere, ut ad illum redeat;
quia tenetur ratione Sacrorum Ordinum
ab uxore abstinere, dum illa ejus con-
suetudine uti non desiderat. Sanchez *d.*
100. n. 39. Caram. *l. c.* n. 3825. Et *Con-*
firmatur per dicta *de Impedim. Ordinis*,
quòd Sacrum Ordinem, dummodò non
sit coactè, aut ex gravi metu susceptus
semper sequatur præceptum continen-
tiæ,

tiæ, inquantum sine præjudicio alterius
servari valet. Ob quam etiam rationem,
dum Hermes ad Falconiam, se petentem,
rediverit, debitum quidem reddere, non
tamen petere audebit.

†*****⊙*****†

Clandestineitas.

§. I.

Explicatio, & Impedimentum Clandestineitatis.

365. **D**Uplex legitur in Jure solemnitas matrimonij, ex cujus defectu provenit clandestineitas: una *accidentalis*, seu *extrinseca*, consistens in tribus Denuntiationibus, ad inquirendum, si quod inter sponfos latet, impedimentum, præmitti solitis. Altera *intrinseca*, & *substantialis*, quæ importat præsentiam Parochi, & Testium. Sine prima est matrimonium *secundum quid*, sine altera *simpliciter clandestinum*: & ideo de secunda tantum tractabo, non de prima, cujus ommissio non irritat matrimonium.

Et quia solenitas substantialis à Tridentino introducta est, ad eam debite intelligendâ, ad illud attendi debet, junctâ explicatione quorundam sive authentici-
/ca,

ea, five ex probatis Authoribus, & ratione desumptâ.

366. Illud igitur Sess. 24. c. 1. de Re-
form. matrim. agnoscit quidem, matri-
monia clandestina, seu sine præsentia Pa-
rochi, & testiū olim valida fuisse, nihilomi-
nūs S. DEi Ecclesia ex justissimis causis il-
la semper detestata est, atque prohibuit, ut a-
pertè constat ex Decretis Hormisdæ Pa-
pæ c. 2. xxx. q. 5. relatis. Nullus fidelis,
cujuscunque conditionis sit, occultè nuptias
faciat. quod ibidem etiam in alijs Canonib.
prohibetur.

Verū cū Sancta Synodus (pergit
ultrā Trident.) animadvertat, prohibitio-
nes illas propter hominum inobedientiam jam
non prodesse: & gravia peccata perpendat,
quæ ex eisdem clandestinis conjugijs ortū ha-
bent: præsertim verò eorum, qui in statu
damnationis permanent, dum priore uxore,
cum qua clam contraxerant, relicta, cum
alia palam contrahunt: cū enim matri-
monium, tanquā factum contingens,
non præsumatur, sed probari debeat, pro-
bari autem non possit, si occultum sit, &
sine testibus contractum; quod ij, qui ea
contrahunt, ab Ecclesia non sunt aliquatenus
(ad simul permanendum) compellendi,
merito statutum fuit olim c. 2. de clandest.
despons. nec pro priori conjugio, quod Judi-

ei incertum est (quia occultum) sententia ferri potuit, ut notat Gratianus post c. q. caus. & q. cist. & hinc secutum fuit, quod conjuges non attentò matrimonij vinculo, ad alia vota transeuntes in perpetuo adulterio vivebant. Volens idem Trident. falcem ad radicem intolerabilis ejusmodi, & pessimæ sequelæ ponere.

367 Clandestinitatem impedimentis dirimentibus per sequentia adnumeravit: *Qui aliter, quàm presente Parocho, vel alio Sacerdote de ipsius Parocho, seu Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos S. Synodus ad sic contrahendum omninò inhabiles reddit, & bujusmodi contractus irritos, & nullus esse decernit, prout eos presenti Decreto irritos facit, & annullat. Per quod tamen Concilij PP. autoritatis, quam habent, limites minimè transgressi sunt, quasi quidquam circa rationem Sacramenti matrimonij innovantes; sed contractum tantùm matrimonij, qui, ut quivis alius, jurisdictioni humanæ subijcitur, si absque dicta solennitate celebretur, irritârunt, quò factò impediêrunt, ne ratio Sacramenti, quæ legitimo tantùm, & approbato contractui à Christo annexa est, ad illum sequatur. Eò modò, quò ille impedit Sacramentum Eucharistiæ, qui panem,*

nem, & vinum corrumpit, quæ sunt materia illius. Engell. 4. 1. 3. n. 10. ex communi, & certa Catholicorum.

368. Perspecto tam aperto textu Concilij, patulum est, præsentiam Parochi, & testium esse de forma matrimonij, quod sine illa non tantum implicitè per verba: *omnino inhabiles reddit*, sed etiam explicitè annullatum est ibi; prout eos præsentem Decreto irritos facit, ut proinde nulla ignorantia suffragetur ad evincendum valorem matrimonij aliter contracti per tradita à DD. *de legibus irritativis actuum*, & adnotavi nuper *de Impedimento Criminis*. Quàmvis verum sit ab ignorantia invincibili desumi titulum excusationis à peccato pro foro interno per principia generalia *in materia de peccatis*.

369. Denique, ut evitetur lis illa; utrum Leges Pontificiæ, vel Conciliares obligent statim post solitam Romæ, aut in loco Concilij publicationem? & ut excusationes præcludantur de inscitia Decreti tam salutaris; non solum Locorum Ordinarijs præcipitur, ut quàmprimùm potuerint, curent hoc Decretum populo publicari, ac explicari in singulis suarum Diocesium Parochialibus Ecclesijs; idque in primo anno quàm sæpissimè fiat, deinde verò, quoties expedire viderint;

derint ; sed declaratur insuper : ut hujusmodi Decretum in unaquaque Parochia suum robur post triginta dies habere incipiat , à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ , numerandos.

370. Visâ , ad verbum exscripta Constitutione Trid. restat ea dubia , quæ certè non pauca emersere , aut emergere possent , in seqq. §§. declarare.

§. II.

Ea, quæ Parochum, & testes concernunt, dilucidantur.

371. **C**ertum est, nomine Parochi nō tantum venire eum, qui ex beneficio Parochiali talis est, sed etiam Papam respectu omnium Christianorum; Episcopum respectu suorum Diocesano- rum; Capitulum Sede vacante, & Vicarium Generalem respectu eorundem; Abbates exemptos, omnesque eos, qui jurisdictionem quasi Episcopalem obtinent, respectu sui Territorij; Legatos Apostolicos respectu Provinciæ, ad quam missi sunt: Vicarios curam Parochialem exercentes, tam temporales, quam perpetuos: Denique Cooperatores, quibus in genere cura animarum committitur, ut de his postremis constabit infrà agendo de licentia data assistendi.

Et

Et cum Conciliū simpliciter requirat Parochum, nullam singularem qualitatem desiderando in illo, nec aliquem propter aliquod vitium excludendo, est recepta, & communis sententia Canonistarum, sufficere Parochum excommunicatum, suspensum, interdictum, irregularem &c. dummodò non sit privatus suò officio; quia non obstantibus dictis pœnis est, & manet verus Parochus. Sufficere item illum, qui nondum est Sacerdos, cum & talis possit esse Parochus. Tandem etiam illum, qui à parte rei Parochus non est propter vitium occultum (e. g. quia simoniace promotus est) sed communi errore creditur ut talis; propter dicta NN. 54. & 62. ex L. *Barbarius*: sive habeat titulum coloratum, sive non, sed sit intrusus, ut multis *citt.* docet P. Pichler l. 4. *de clandest. despons.* n. 18. & probabile esse judicat Reiff *ibid.* n. 78. eò, quòd grandia mala quoque sequerentur, si acta à Parocho intruso non valerent; quia enim creditur esse legitimus, à Parochianis requiritur pro administratione Sacramentorum, & assistentia matrimonij, quæ si ab illo invalidè præstarentur, omnia matrimonia, bona fide contracta, deberent declarari irrita, absolutiones multæ Sacramentales forent inanes &c. cum igitur

tur ob hujuscemodi inconvenientia Jus, & Ecclesia suppleant defectum jurisdictionis in Parocho, qui habet titulū coloratum, rationabiliter etiam idē concluditur de Parocho intruso *arg. c. inter alia 31. de sent. excommunic. unde Jus prodiit, interpretatio quoque procedat*, & ubi est eadem ratio, eadem etiam est Legis dispositio, *per vulgaria.*

372. Debet nihilominus esse proprius Parochus contrahentium, ut patenter liquet ex contextibus Tridentini *cit.* non quidem amborum contrahentium, sed alterutrius, id est sponsi, vel sponsæ: hoc ipso enim, quod matrimonium sit contractus individuus, & indivisibilis, nec possit à sponso e. g. solo contrahi, sed ab illo, & simul à sponsa, qui assistit matrimonio unius, assistit etiam matrimonio alterius.

Ubi autem assistere debet Parochus proprius? *Respond.* Quamquam Parochi attendere debeant, quod Dionysius Papa statuerit *c. i. xiii. q. i. Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedimus, Parochias, & Cæmeteria eis divisimus, & unicuique Jus proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus alterius Parochiæ terminos, aut Jus invadat, sed sit unusquisque suis terminis contentus &c.* & ideo, qui in alterius

rius Parochia matrimonio sui Parochia-
ni absque licentia illius Parochi *solemniter*
assisterat, à culpa immunis non esset, &
puniri posset. Nihilominus validè assiste-
ret, cum Concilium circa locum assisten-
tiæ nihil statuerit: & aliàs ubicunque as-
sistens Parochus testari potest de con-
tractu celebrato, quod sufficit menti, &
fini Tridentini.

Dixi: *solemniter*: Ex sententia equi-
dem P. Reiff. l. c. n. 66. Sanchez, & ali-
os citantis, licitè etiam (nisi in Diœcesi
aliqua singulariter prohibitum existat)
Parochus in aliena Parochia suorum ma-
trimonio privatim v. g. in domo, & sine
solemnitatibus contracto, non petita Pa-
rochi loci illius licentia assistere potest.

373. *Sed quid requiritur, ut quis sit
proprius alicujus Parochus? Respond.*
ut in illius Parochia figat verû, vel quasi
domicilium, nec sufficere locum originis,
seu ut aliquis sit in Parochia natus. *Pro-*
prius Parochus est, in cujus Parochia con-
trahentes habitant tempore, quò matrimo-
nium contrahitur, declaravit S. Congrega-
tio: nam Cives quidem origo (seu nativi-
tas) manumissio, adoptio: Incolas verò (&
Parochianos) domicilium facit. L. Cives.
Cod. de Incolis lib. 10. & ampliùs tradunt
Canonistæ ad tit. de Parochijs.

Porro

Porro *domicilium* constituitur, dum quis alicubi habitat cum animo perpetuò ibidem manendi, licet contingat, eum subinde locum mutare, cum mutatio ea sit de se cuique libera. *Quasi domicilium* verò, dum quis alicubi habitare incipit cum intentione majori anni parte ibidem residendi, ut faciunt Scholaſtici, Lectores, Iudices, Famuli, Mercatores &c. quos ob ſtudium, aliàque negotia longiùs in aliquo loco morari contingit, licet animum ad propria revertendi retineant.

374. *Ex quibus pro praxi deduces I.* Qui ſub duabus Parochijs domum poſſidet, & in utraque æqualiter habitat, vel quaſi æqualiter (id eſt non à potiori in una) poſſe coram alterutro illorum Parochorum copulari, quia utriuſque Parochianus cenſetur, *arg. cum quis. de ſepult. ibi. qui duo habet domicilia, ſe collocans æqualiter in utroque &c.* Si verò in una tantum habitat conſtanter, & ad locum alterius domus dum, & quando tantum accedit recreationis cauſâ, aut ut ruralia exerceat, vel illis interſit, non efficitur Parochianus loci illius, nec poteſt ab illius Parocho copulari, *arg. c. 1. Is, qui, eod. ubi ſtatuitur, talem, ſi ibi moretur, non in illo loco, ſed in ſua Parœcia ſepeliendum eſſe, niſi ante mortem aliud diſpo-*

ſpo.

spofuerit : in tali enim loco non habitare, sed hospitari potius æstimatur. *L. 1. §. habitare ff. de ijs, qui deiecerunt* ; declaravitque S. Congregatio apud Garziam *de beneficijs p. 5. c. 7.* matrimonium coram Parocho, sub cujus districtu contrahens recreationis tantum causam moratur, non animo domicilij constituendi, non valere.

II. Qui domum habet in confinibus duarum Parochiarum, attendendum est, in qua sit porta, seu additus ad domum, si verò ex parte utriusque Parochiæ sit additus, reflexio facienda est ad principaliorrem, & magis frequentatam ; quia ex aditu principaliori aliquis Parochianus constituitur. *Juristæ ad rit. cit. de Parochijs.*

III. Qui ex honesto fine alicubi moratur, animo longiori anni tempore ibidem permanendi (ut exemplificavi de Studiosis &c.) *nec statim post matrimonium revertendi*, validè coram Parocho loci illius contrahit, etiam prima die adventus sui ad illum locum, quia prima mox die acquiritur quasi domiciliū per *DD. communiter*. Et conformiter ad hanc receptam doctrinam æstimo etiam puellam, quæ educationis gratiā ad Monasteriū reponitur, longiori tempore in ea mansura, validè copulari à Parocho loci, in quo Asceterium illud situm est, licet domici-

lium paternum animò non deferat, sed suo tempore ad illud reverti meditetur: nihil enim deest in tali casu ad rationem quasi domicilij, nec percipio disparitatē inter ejusmodi puellam, & juvenem, qui causa studij alicubi degit. Attamen Clericatus in *Discordijs forens. civilib. Discor.* 39. oppositum resolvisse videtur de puella per triennium in Monasterio manente, quam coram Parocho paterni domicilij copulandam asseruit, quod in eo sensu verum est, quòd possit etiam coram Parocho paterni domicilij copulari, cùm illud domicilium per ingressum ad monasterium non deferuerit, sed accidentaliter tantum mutaverit.

Notanter, & consultò excepi suprà: *nec statim post matrimoniū revertendi*; cùm enim fraus, & dolus nemini patrocinari debeant, per *vulgaria*, & quæ in fraudem Legis fiunt, ipso Jure rescindi debent. *L. hoc modò 64. ff. de Condit. & demonstr.* concluditur, eos, qui ideo tantum ad alium locum se conferunt, ut coram illius Parocho copulenter neglectò proprio Parochò, sed post matrimonium mox recedere volentes, sicque antecedens domicilium minimè deferentes, invalidè agere, etiamsi per unum, aut alterum mensem ibidem morati fuissent. Vide Clericatum

catum cit. *Discordia* 52. ubi hujusmodi casum factum per extensum deducit, additis etiam Decisionibus Rotæ. Pulchrè Cornitolus apud Eundem: *Jus Parochiæ improba fide, & per scelus in fraudem nemo assequitur. Quid de Vagis, militibus &c. dicendum sit, vide, quæ dico infra §. seq. ex professo.*

375. *Quæres I. Quæ assistentia Parochi sit necessaria? Respond. moralis, & humana, nec sufficit merè physica, quam etiam dormiens habet: Parochus siquidem ex mente Tridentini adstare debet, ut testari valeat de matrimonio contracto, quod utique facere nequit, si moraliter non assistat, seu si nesciat, quid coram se agatur.*

Quia verò testimonium de matrimonio ferre potest, licet non consentiat, aut dolò circumventus, vel vi detentus involuntariè assistat, valet matrimonium coram illo; quia non requiritur ejus consensus, sed illorum tantum, de quorum agitur conjunctione, ut advertit Rota in *Neapolitana matrimonij* die 10. Martij 1651. declaravit etiam S. Congregatio apud Reiffenst. l. c. n. 108. ex Fagnano, sufficere, si Parochus intelligat id, quòd agitur, licet dissentiat, & contradicat. Idcirco Reverend. Dominus N. minimè suffragabatur ad effectum

infirmiandi matrimonij, sibi aliàs ingratum, quòd objecerit, se non posse testari de illo à duobus contracto, qui inopinatè eū accesserant, & verbis de præsenti utentes contrahere attentârunt: nam causâ Romam delatâ, decisum fuit pro valore, non obstante, quòd ille Reverend. Dominus advertens, quid sponsi agant, faciem adverterit, oculos claudere, & aures obturare nifus sit, ne videre, & audire posset, quod actu audivit.

Verum quidem est, non deesse DD. qui quoque requirunt, ut Parochus, licet dolò, aut vi conductus, vel detentus, ante actualem contractum, verbò saltem moneatur, & quodammodò rogetur ad assistendum; id enim reverentia erga illum postulare videtur. Attamen cùm per verbulum: *rogo ut assistat*, vix salvetur reverentia erga Parochum, qui violenter detinetur: tùm quia omissio reverentiæ, & fraus, vel vis illi illata peccatum tantum generant (nisi gravis causa excuset) non nullitatem: censeo multò veriore esse oppositam sententiam P. Pichler *bic* n. 24. Concilium enim non aliud exigit, præter præcisam præsentiâ Parochi, ut per illum consensus à sponsis præstitus innotescat Ecclesiæ. Et reverà in casu Clericato l. c. *Discord.* 38. nulla præcessit re-

requisitio Parochi, dum sponsus cum sponsa, & testibus de nocte illi obvians, inopinatè hæc tantum protulerat: *Videat Domine! hæc est mea mulier*, reponente sponsa: *ita Domine, accepto &c.* Et tamen non tantum ipse Clericatus resolvit pro valore matrimonij, sed S. Congregatio Concilij quoque, desuper consulta, die 11. Maij 1669. rescripsit: *constare de validitate.*

376. *Quæres II.* Quæ licentia sit necessaria, ut alius non Parochus assistere valeat matrimonio? *R.* licentiam à Parocho, vel Ordinario ad illum effectum concedi posse, visum esse *suprà* ex Tridentino, quod cum non distinguat de licentia, rectè deducunt *DD.* sufficere quamcunque legitimè datam; *verba enim generalia generaliter sunt intelligenda*, ut *Juristæ communiter dicunt ex c. 22. de privileg. ibi, cum nihil exceperit, & potuerit excipere.* Sufficit ergo licentia quæcunque si ve specialis pro aliquo matrimonio determinato, si ve generalis, quæ data intelligitur, dum alicui in Parochia sine limitatione, aut exceptione committitur cura animarum, vel etiam administratio Sacramentorum, ut ex quadam declaratione Cardinalium *probabilior* habet apud *Reiff. l. c. n. 84.* vel dum alicui datur facultas coram quovis contrahendi.

377. Circa quod tamen tria adnotari debent. *Unum* est, quod ea licentia non nisi Sacerdoti dari queat: *vel alio Sacerdote*, clarè ait Trid. *cit.* quàmvis *ex dictis* in Parocho ipso Sacerdotium non sit necessarium: ut saltem in alio non Parocho per dignitatem Sacerdotalem suppleatur Officium Parochiale, Pichler *cit. n. 19. in respons.* ad 4. non autem obest, quod Sacerdos ille sit suspensus irregularis &c. sicuti de Parocho dixi *suprà*.

Secundū, quod ortò dubiò de data alicui facultate assistendi, dum scilicet aliquis asserit, se ad hunc effectum licentiam habuisse, sed Parochus, vel Ordinarius negat, se dedisse, huic potiùs fides præstari debeat: quia testi, etsi unico, deponenti de facto proprio planè creditur, & ille plenè probat, inquit Clericatus *l. c. Discordia 40. n. 4.* præsertim, si in Libro matrimoniorum non reperiatur, quæstionatum matrimonium fuisse de speciali licentia coram N.N. contractum. Cæterum stante ejusmodi dubio matrimonium nequaquam mox dissolvendum est, sed si facta inquisitione constare nequeat de data licentia, omnimodè ad laborandum, ut conjuges novo consensu ratificent antecedens matrimonium coram proprio Parocho; cùm enim contingere possit, Pa-

Parochum ex oblivione negare licentiam reverà datam, & eam in libro registratam non esse (ut non rarò contingere videmus) periculum esset violandi vinculum matrimonij, si conjuges sperarentur: ex alia parte, dum illud in præsentia proprij Parochi renovant, sanatur defectus nullitatis, casu quo licentia in rei veritate defuisset. Pro majori securitate cavendū semper, ne ullus assistat matrimonio illius, qui asserit, sibi universaliter concessum esse ab Ordinario, contrahendi corā quocunque, nisi eam facultatem per scripturam authenticam doceat.

Tertium est, quòd, qui habet generalem facultatem in aliqua Parochia exercendi curam animarum, aut ad ministrandi Sacramenta, vel in specie assistendi omnibus matrimonijs sive in perpetuum, sive ad certum tantum tempus: possit hanc licentiam pro aliquo singulari matrimonio alteri concedere, illumque subdelegare, paritate Judicis delegati ad universitatem causarum, qui secundum Jura dicitur habere Jurisdictionem mandatam per Glossam receptam in L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata &c. Jurisdictionem mandari, quando universitas: sed delegari, quando species una committitur, Unde etiam pro actu particulari alium

subdelegare potest (nisi id sibi specialiter vetitum noscat) *L. cum Prætor. ff. de Judicijs*, ibi: *Is quoque, cui mandata est Jurisdictio, Judicem dare potest.*

Qui verò non fruitur ea generali facultate, sed alicui matrimonio tantum per specialem facultatem assistere potest, non valet alterum subdelegando, licentiâ assistendi illi dare; *cum non nisi delegatus à Principe causam alij valeat delegare. c. cum causam. 62. de appellat.* Vide Canonistas *ad tit. de Offic. & potest: Judicis deleg.* & ad præsens ex La Croix, & alijs notat P. Elbel *de matrim. n. 285.* Atque juxta hanc distinctionem constat, an Capellani, seu Cooperatores possint alteri dare facultatem assistendi.

378. Grave adhuc restat dubium, an Ordinarius possit pro aliquo casu Parocho assistentiam prohibere *sub pœna nullitatis, & attentorum.* Videtur quidem negativa esse manifesta eò, quòd vi Tridē-
tini jure proprio, & ex officio suo assistat Parochus, quæ autoritas durante officio Parochiali nullibi legitur esse dependens ab Ordinario quoad valorem. *Accedit*, quòd stante assistentia legitimi Parochi invalidare matrimonium præcisò impedimento, sonet auctoritatem ponendi impedimenta, quæ nulli Episcopo concessa

cessa est. Et ita tenent cum *comuni* Reiff. Pichler II. cc. Addit insuper Sporer n. 362. de *matrim.* Lugonem referre, à Congregatione Cardinal. monitum fuisse quendam Episcopum ad revocandam Edictum, quò sub pœna nullitatis prohibuerat Parochis assistentiam quorundam matrimonium. Sanchez quoque l. 3. de *matrim.* d. 21. n. 10. allegat decisionem Rotæ.

Sed Clericatus l. c. *Discord.* 37. resolvit contrarium, ejus præcipua ratio fundatur in c. *tua fraternitas.* 4. de *sponsæ duor.* ubi Alexander III. concedit Episcopo, quòd pendente lite super prioris matrimonij valore, possit non tantum prohibere, ne conjux aliud matrimoniū contrahat, sed addit etiam, quòd si huic mandato contravenerit, *matrimonium tam præsumptuosè contractum poterit irritare.* Quòd tamen fundamentum clarè non convincit, cum cit. *capitulum* P. Pirhing ad tit. *eundem in fine*, non absolutè de matrimonio, sed de usu tantum illius intelligat, quatenus in ejusmodi casu valeat Episcopus conjugum, alias nuptias ineunti, illarum usum irritare, & prohibere, donec per Judicium Ecclesiæ lis super priori matrimonio terminata non fuerit.

Quidquid sit, *certum est* *I.* Parochum non obedientiam Episcopo prohibenti, graviter delinquere, & puniri posse *II.* Praxim plurimum Diocesum esse, ut licet penente inter duos sponfos, Parocho sub clausula nullitatis prohibeatur, ne assistat matrimonio, quod unus sponforum interim cum aliquo alio contrahere attentaret: quæ praxis haud sine temeritate ab aliquo subditorum reprobari, aut impugnari potest. Fortassis hujusmodi potestas per consuetudinem, longævam observantiam Episcopis data est: quemadmodum in *Multorum Sententia* præscriptione Ecclesiæ factum est, quod Episcopi nequeant amplius impedimenta dirimentia constituere.

379. Recordor interim Caremuelē, ut de se ipso recenset in *Theol. fund.* dum vice Archi-Episcopi Pragensem Diocesim gubernaret, id ad majorem securitatē constituisse, ut quodocunque assistentiā matrimonij interdixerit Parocho, suspensus pro eo tempore maneat ab officio quō assistere præsumpserit. Secura utique videtur hæc via, dum Parochus suō Officiō privari potest: & dumodò etiam constiterit publicè, illum pro eo tempore privatum esse, alioquin si id occultum fuerit, valida adhuc erit assistentia Parochi

rochi illius hōc ipsō, quōd communi opinione supponetur manere in Officio suo, & hoc propter dicta N. 371.

380. *Quæres III.* Quis sit proprius Parochus Vagorum? *Respond.* præmittendum esse, non tantū illos esse vagos, qui in nullo loco consistunt, sed hinc inde vagantur, sed etiam, qui relicto priori domiciliō aliud quærunt necdum se in animō determinantes ad aliquod; vel etiam, dum se quidem determinârunt, sed necdum illud attigerunt, ut explicant *DD. ad titulum de foro compet: ex L. ejus, qui manumisit. ff. ad municipalem.* Et alibi: omnes siquidem enumerati prius domiciliū non habent, quia illud reliquerunt: nec habent aliud, quia aut sibi necdum illud elegerunt, aut si elegerunt in mente, illud tamen actu non inhabitant, proinde nec habere censentur per *L. domiciliū. Cod. ad municipalem*, ubi dicitur, domiciliū non nuda voluntate, sed animō, & factō simul constitui.

De his ergo dicendum, quōd pro proprio Parocho non quemcunque, quem elegerint (ut aliās vult Sanchez, sed solidè non probat) sed illum, in cujus Parochia actu morantur, agnoscere teneantur, & coram eo etiam matrimonium contrahere. Pirhing l. 4. t. 3. n. 19. Reif.

ibid.

ibid. n. 88. Pichler n. 20. & alij. Ratio est, quia si nec coram illo Parocho contrahere possent, corā nullo alio possent, cū aliū non appareat aptior. *Confirmatur* per hoc, quod vagi in loco, ubi actu morantur, possint ab illo Parocho alia Sacramenta recipere, ibique sortiantur forum non tantū quoad contractus, sed etiam quoad pœnas, & alia: unde illud vulgatum: *ubi te invenero, ibi te judicabo*. Perinde autem est, siue unus tantū sit vagus, quia illius Parochus necessariò etiā alterius est ex dictis N. 372.

Et quia quivis habet Jus deferendi domicilium, non agit fraudulenter, dum illud deserit ex hoc etiam fine, ne coram Parocho domicilij, sed alibi citius, ac certius contrahat, siue ibi intendat figere novum domicilium (quia in hoc casu erit Parochus proprius ratione absoluti, aut quasi domicilij) siue non, sed ultra pergere: quia in tali casu, tanquā nūllum habens domicilium est verus vagus.

381. Parochus nihilominus notabit præceptum Tridentini l. c. 7. *Parochis autem præcipit* (S. Synodus sed non irritat) *ne illorum (vagorum) matrimonijs intersint, nisi prius diligentem inquisitionem fecerint, & ultra etiam re ad Ordinarium dilata ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.*

Cujus

Cujus ratio præmittitur: *multi sunt, qui vagantur & prima uxore relicta, aliam, & plerumque plures illa vivente, diversis in locis ducunt*, propter quod magnâ cârelâ opus est, & Parochus contrafaciens ex mente *DD.* graviter delinquit. Quod intellige, dum vagus aliunde notus non est: si enim sit notus Parocho, & à relicto domicilio vicino veniens, non videtur hoc præceptum tam graviter stringere, cum status illius, an videlicet nullam uxorem jam habeat, aliunde resciri possit, nec urgeat periculum, cui Tridentinum obviare voluit

382. *Quæres IV.* Quis sit proprius Parochus Militum? *Respond.* Attendendam esse licentiam, quam eorum Capellani Castrenses habent à Papa, vel Ordinario alicujus loci ad effectum assistendi. Si enim eam habent à Papa possunt militibus suis, ubicunque degentibus, præbere assistentiam. Si ab Episcopo, tunc non nisi in Diœcesi illius Episcopi, cum Episcopus extra suam Diœcesim licentiare nequeat. An autem in casibus istis etiam Parochus loci, in quo Capellanus cum militibus pro tempore moratur, assistere valeat? inspiciendum monet Pichler *l. c. n. 21.* facultatem Capellani, quæ si non sit illi data privativè quoad
alios,

alios, poterit Parochus cumulative cum illo assistere ratione juris, & facultatis sibi ex officio Parochialis cōpetnetis.

Si autem Curio campestris nulla ejusmodi facultate instructus sit, Milites habent ad hunc effectū propriū, Parochū illū, in cujus Diœcesi morantur: vel enim ibi manent longiori aīi tēpore? & ex hoc acquirunt quasi domicilium: vel non manent, sed ex mandato Ducis hinc inde mutantur? & exinde æquiparantur vagis, per dicta *quæsitō priori*. *Accedit Declaratio Cardinal. de anno 1707. die 29. Jan. ad instantiam Reverendiss. & Celsiss. Principis Frising. quam in terminis vide apud Reiff. cit. n. 97.*

383. jam pro altera tituli *hujus §.* parte *Sciendum* ex Trid. sufficere duos testes, de quibus, & eorum assistentia applicanda sunt omnia ea, quæ de qualitate, & assistentia Parochi in *Superioribus* dixeram. Et quāmvīs, dum agitur de matrimonio dissolvendo, requirantur testes *circumspecti, & omni exceptione majores. c. 1. de consang.* cū dissolutio matrimonij sit multū odiosa: ad contrahendum tamen illud, & firmandum sufficiunt quicunque testes, etiam impuberes fœminæ, infames &c. modò sciant, quid à contrahentibus agatur, quia deponunt

de re favorabili. Et profectò ex verbis Trident. specialis aliqua qualitas in testibus non desideratur. *Communis DD.* præsertim Pichler *l. cit.* qui etiam, quæ ob stare possent, exactè solvit: excipiens tamen testes, qui perjuri in Judicio facti nullam amplius fidem habent.

Quod autem requiratur, & sufficiat moralis tantum præsentia testium, ultrà dicta valdè servit textus ex *L. 209. ff. de V. S.* ibi: *Coram Titio aliquid facere iussus, non videtur eo præsentem fecisse, nisi is intelligat: itaque si furiosus, aut infans sit, aut dormiat, non videtur coram eo fecisse: scire autem, non etiam velle is debet: nam & invito eo rectè sit, quod visum est.*

Requiritur verò, ut Testes, & Parochus simul assistant matrimonio: Concilium enim dicit: *præsentem Parochum... & duobus, vel tribus testibus*, quæ verba copulativum sensum faciunt: & alioquin forent testes singulares, & non contestes, nec possent de eodem actu matrimonij testari.

§. III.

Utrum Claudefinitas sit ubique impedimentum dirimens.

384. **V**isum fuit N. 369. ipsum Trid. ad obligationem suæ Legis irritan-

irritantis requisijſſe publicationem illius
 tanquàm conditionem ſine qua non :
 non quidem in ſola Diceceſi, ſed in una-
 quoque Parochia, ut textus ait, ita ut ro-
 bur ſuum poſt triginta dies habere incipiat,
 à die primæ publicationis in eadem (NB.)
 Parochia factæ. Quàmvis autē nulla men-
 tio fiat acceptationis huiusce Legis, ju-
 dicandum tamen eſt, illam neceſſariam
 eſſe, ſicut ad quaslibet alias Leges poſi-
 titivas, & humanas, per tradita à DD. ad
 tit. de Conſtit. quod videlicet Lex conſti-
 tuatur ſine acceptatione, acceptatio ta-
 men neceſſaria ſit ad illius obligationem
 actualem juxta notum illud: *Leges inſti-
 tuuntur, dum promulgantur, firmantur,
 cū moribus utentium approbantur. Can. 4.
 d. 4.* inquit Gratianus id eſt, lex per pro-
 mulgationem Jus quoddam acquirit, ſed
 uſu, & obſervantiâ in poſſeſſionem mit-
 titur. Marchant. *Tribun. tom. 3. p. 3. tr.
 1. tit. 7. q. 9.* licet primi per decennium
 abſque ratione illam non acceptantes, &
 non obſervantes à peccato non excuſen-
 tur. Quibûs, & dictū priori ſ. attentis.

385. *Deducitur I.* In loco Tridenti-
 ni non promulgati, vel promulgati, ſed
 non acceptati, validum eſſe matrimoniū
 (non licitum, quia ſemper prohibitum
 erat de Jure antiquo, & quidem illimita-
 te

tè sine omni conditione promulgationis in quolibet loco) contractum sine Parocho, & testibus. *II.* Si sponsus e. g. sit ex loco non promulgati, aut non acceptati Tridentini, sponsa autem ex loco acceptati, valet matrimonium sine requisita præsentia in loco sponsi contractum. Marchant. *l. c. q. 6.* & caret controversiâ, dicit Reiff. *n. 121.* quia sponsus validè contrahit non observatô Trident. ergo & sponsa, cùm nequeat contractus valere ex una parte, quin valeat ex alia. *III.* Spôsi incolæ loci, in quo viget Tridentinû, validè contrahunt in loco non recepti, si illac se conferant, animô figendi domicilium, vel quasi domicilium: fiunt enim veri Incolæ illius loci. Si autem

IV. Hujusmodi sponsi se solummodò illuc conferant, ut possint sine forma Tridentini copulari, statim deinde reverti intendentes, invalidè agunt: quia ibi nullum habent domicilium. Et licet alij contractus de Jure regulentur secundum Leges Loci, in quo fiunt, quoad contractum tamen matrimonij in proposito casu aliud declaravit S. Congregatio, approbata ab Urbano VIII. 14. Aprilis 1627. per speciale Breve, quòd ut testatur Pichler *cit. n. 14.* ex autographo refert Lugo, & ab Archi-Episc. Colonien. Maximilia-

no ex Ducibus Bavarix, Decretis Synodi illius Diœcesis insertum est annô 1662. ut proinde contrariâ sententiam amplius docere, vix alienum à temeritate videatur Reiff. *l. c. n. 126.* Concordant quoque dicta *N. 374. in fine.*

V. Qui ex loco Tridentini recepti pergunt ad locum non recepti recreationis causâ, aut negotiorum, brevî finientorum (quidquid Plurimi dicant apud, & cum Reiff. *cit. n. 123. & seq.*) invalidè contrahunt ibi sine requisita præsentia. Ita probabilius Layman, & alij: & sequitur ex dictis *N. cit. 374.* quia licet peregrini, & advenæ, seu transeuntes se possint, ac debeant accommodare Legibus loci, in quo actu reperiuntur, ad matrimonium tamen requiritur, ut coram illo Parocho contrahant, cujus sunt Parochiani ratione domicilij, vel quasi domicilij: cum igitur peregrini &c. prius domicilium non deseruerint, nec aliud sibi constituerint, manent Parochiani veri sui Parochi, tenenturque in contractu conjugali ad illius præsentiam. *VI.* Denique qui vagi sunt, possunt sine forma Trid. contrahere, dum in loco non recepti reperiuntur; quia nullum domicilium, & nullum Parochum determinatum habent.

386. *Quid verò agendum, dum in loco promulgati, & recepti Tridentini præsentia haberi nequit? Non rarò enim Catholici morantur in locis hæreticorum, ubi quidem Tridentinum aliquando erat receptum, sed hæresi inundante Parochi Catholici exulare debent, aut saltē se in occulto tenere, nec semper absque gravi damno à Catholicis adiri possunt. Respond. Jam dudum providit S. Congregatio Concilij Interpretum, dum ab Episcopo Tricaricensi Nuntio Belgij super matrimonijs in partibus Hollandiæ &c. contractis, interrogata, declaravit: Si Parochia, in qua aliquando fuit observatum Decretum, Parochò careat, & Cathedralis itidem Episcopò, & Capitulò, habentibus à Concilio facultatem, alium Sacerdotem ad id delegandi, nullusque alius ibi sit, qui vices Parochi, aut Episcopi suppleat (unde Missionarij Sacerdotes, quos ibi transire contingit, aut morari, non sunt necessarij, nisi sint speciali facultate ad hunc effectum muniti) matrimonium valet absque præsentia Parochi, servata tamen in eo, in quo potest forma Concilij, nempe adhibitis saltem duobus testibus. Et iterum: Si verò extent quidem Parochus, & Episcopus, sed nullò constitutò Vicariò, uterque metu Hæreticorum lateat, ita ut ve-*

*rè ignoretur, ubi sit, vel eòdem metu à Dia-
cesi absit, nec ad alterutrum sit tutus acces-
sus (quia timetur jactura bonorum vitæ,
famæ, fortunæ, persecutionis, multarū
&c. quæ à prudente, docto, & timorato ex-
pendi debent) validum est matrimonium,
contractum absque Parocho, adhibitis ta-
men testibûs.*

387. *Utrùm autem matrimonia hæ-
reticorum inter se, in locis recepti ali-
quando Tridentini, & ubi Parochus Ca-
tholicus haberi potest, absque forma il-
lius, & in præsentia Magistratûs tantum,
aut illorum Pastoris contracta, sint vali-
da? Acriter disputant DD. Affirmativā
dicit P. Pichler l. c. 15. communioem inter
Germaniæ Scriptores, & probabiliorem,
pro qua præter Pirhing, Marchantium, &
Sporer citat 13. alios, & alij citantur ab
alijs. Et reverà si lex Trident. potuit à
principio promulgationis non acceptari,
& ob id valorem perdere per dicta N. 384.
non videtur ratio, ob quam deinde per
non acceptationem amplius, & non ob-
servantiam longævam 40. e. g. annorum
eidem præscribi non posset: cùm sit lex
merè Ecclesiastica, & labilitati obnoxia
ad modum aliarum. Secundum dicta item
valet matrimonium sine præsentia Paro-
chi, dum ea haberi nequit absque gravis
damni*

damni periculo in locis hæreticorum: adeoque idem dicendum videtur de matrimonijs hæreticorum, ubi introductum, & statutum est, ne accerfeatur Parochus catholicus: utique enim à graviore mulcta, & pœna immunis haud esset, qui violando statutum, se hunc in finem sisteret coram Parocho catholico. Verùm quidem est, etiamnum valere Leges, quæ ab Ecclesia in pœnam obstinationis hæreticorū latæ sunt, nec his præscribere possunt, cùm Ecclesiâ non consentiat, sed leges ejusmodi potiùs urgeat in promeritâ pœnam. At Lex Trid. de præsentia Parochi non est pœnalis, nec propter hæreticos immediatè lata, sed generalis, & omnes respiciens, cui proinde ad normam aliarum legum præjudicari potest, licet à principio non absque peccato.

Favet etiam exemplum Palatinatûs Neoburgici, qui ante annos complures ad fidem catholicam redijt, & nemo tamen, inquit Pichler *cit.* nec ipsi Episcopi erant solliciti pro impetranda dispensatione Põtificis, ut matrimonia priùs sine forma Trid. contracta, valerent: vel restaurandis illis coram Parocho catholico, quòd tamen fieri debuerat, si coram Præcone priùs inita fuissent invalida.

Econtra P. Reiff. *l. c. à n. 140.* Elbel. *de matr. n. 289.* & iterum *n. 297. & seq.* ac plures alij negativam sustinent ex declaratione Cardinal. Adducunt quoque exemplum non vetustum Diœcesis Frisingensis, ubi conversos hujusmodi ad verâ fidem, fuisse separatos ex eo capite, quòd sine Trident. formâ, contraxerunt matrimonium (sed dubitat Pichler *l. c.* an non fortè id factum fuerit ob aliud impedimentum) Recenset ita P. Elbel *n. 299.* se à quodam fide dignissimo habere, S. Pœnitentiariam, desuper consultam permisisse, ut hæreticus conversus relicta priori uxore hæretica (quæ pariter alteri nupserat) quam coram Prædicante duxerat, potuerit alteri copulari, quia prius matrimonium, *utpote clandestinum*, erat nullum.

388. *Quid ergo in praxi? Respondeo,* utraque Opinio probabilis est, & affirmativam etiam alterius Patroni aliqui in praxi admittunt, quòd certè debent, nisi Episcopos Palatinatûs Neoburgici damnare velint. Si tamen conjuges hæretici, postmodum ad fidem convertantur, & de valore matrimonij coram Prædicante contracti quietari nollent, facile habent omnimodæ securitatis remedium, contrahendi videlicet iterum coram proprio
 Paro-

Parocho catholico. Si verò unustantum convertitur, & ab altero liberari cupit, videat, utrum possit Româ facultatem obtinere præmissa declaratione nullitatis prioris matrimonij: per me licet, cum multum probabilis, si non probabilior sit sententia, illud annullans. Et hæc de hæreticis inter se.

389. *At quid de matrimonio Catholicicum hæretica (aut ê contra) in locis promulgati Tridentini? Respond.* illud esse invalidum propter declarationem S. Congregat. quam in terminis recitat. Reiff. l. c. de die 2. Maij 1676. Procul dubio, quia non tam facilè à lege Concilij eximitur Catholicus, quàm hæreticus. Excipe autem casum, quò Parochus aut nullus ibi esset, aut non vicinus moraliter, ut commodè adiri valeat, propter dicta N. 386.

390. *Si scire desideres, ubi Tridentinum non sit promulgatum? consule historias, quia est quæstio facti.* Interim ex illa habetur, in partibus Infidelium promulgatum non esse. Nec in Suecia, Brussia, Saxonia, Anglia, Scotia, Hibernia, Dania, Ponderania, aliisque Provinciis septemtrionalibus, quæ defecerunt à fide ante an: 1564. quò Tridentinum Romæ primùm promulgatum fuit, & confirma-

tum. In Hollandia, Frisia, Zeelandia, & Provincijs confœderatis, aliqui apud Marchant. *cit. q. 10. concl. 3.* non malè negant: cùm enim an: 1564. & seq. quò Tridentinum primam publicationē Romæ habuit, & confirmationem, in Belgij Provincijs truculentissima bella æstuabant, Ecclesiæ spoliata, Ecclesiastici pulsi, & hæresis viinducta: credibile vix est, Leges Conciliares promulgari potuisse. In Gallia quibusdam partibus diu quidem promulgatum non erat, sed postea tandem jussu Regis an: 1620. publicatum à quibusdam dicitur. An autem etiam nū ubique in Gallia floreat, Incolæ sciant.

391. *Quid autem judicandum, dum de aliqua Parochia nec ex Tabulis instrumentisque authenticis, nec testimonijs fide dignis constat promulgatio Tridentini? Respond.* attendendum ad Regulam traditam à S. Congreg. Nuntio Belgij: *Publicatio autem Decreti facta præsumitur, ubi Decretum ipsum fuit aliquo tempore in Parochia, tanquam (N.B.) decretum Concilij observatum, id est ubi per unum, alterumve annum præsentia Parochi observabatur, non quidem, ut ab antiquis Canonibus graviter præcepta, sed ut à Trid. sub nullitate inducta. Marchant. l. c. q. 4.* Si verò nec hoc experi-

men.

mentum datur, concludendum est pro non publicatione, & non obligatione; quia stante dubio præsumitur contra legem.

§. IV.

Resolvitur casus de impedimento Clandestinitatis.

F*Inxit Titus Litteras, quibûs significabatur, Parocho N. esse à proprio Titi Parocho datam licentiam assistendi matrimonio illius cum Litra. Visîs Literîs adstitit Parochus N. assumptîs duobûs testibûs. Post contractum contulit se Titus Viennam cum Litra, ubi dum pluribûs annîs morantur, æstimati veri conjuges, Titus sine spe convalescentiæ infirmus factus, Confessariû advocat, statum suum aperit, & quid agendum, postulat. Matrimonium cum Litra creditur ex defectu præsentia proprii Parochi nullum, novûmque advocatô Parochô Viennensi (aut aliô de ejus licentia) contrahere, infamia vetat: sic verò manere ob periculum æternæ damnationis consultum non est: nam Titus fatetur suam fragilitatem, seque turpibûs erga Litram affectibûs sæpè agitatam, ad resistendum, ne complacentiam admittat cimparem esse, quæ tamen, cûm illa uxor legitima non sit, nullatenus licet. Quid ergo Confessarius? Jussit, ut coram se*

de novo contrabant, ratus in casu tam arduo, & ita circumstantionato sufficere cujusque Sacerdotis praesentiam. Sed utrum benè?

392. *Respondeo.* Confessario duriorē fortè, quàm sit, casum fuisse visum. Interrogare enim debuisset, an Titus, dum Parochum N. accesserat, habuerit animum propriam priorem deferendi Parochiam, ut & in Parochia N. habitandi? si ita: validè contraxit matrimonium coram illo Parocho, quia per dicta N. 3. desertâ priori Parochiâ, aut domiciliò, prima etiam die in alio loco, ubi quis domicilium figere intendit, contrahere potest. Nec obstat, quòd contractò matrimoniò inde Viennam moverit: quia liberum est domicilium electum, & inhabitatum mutare, & facta mutatione non sequitur prius domicilium non fuisse verum domicilium. Si dixisset Titus, non sibi fuisse animum in Parochia N. habitandi, interrogandus ultrà erat, ubi tamen habitare destinaverit? Et si dixisset: pro eo tempore se adhuc de domicilio fuisse ancipitem: matrimonium iterum fuit validum ex dictis N. 380. Titus enim quia primum domicilium deseruit, & aliud necdum inhabitare incepit, vagis adnumeratus, coram Parocho contrahere potuit, in cuius

jus Parochia pro eo tunc substitit, & moratus fuit. *Idem* dicendum, si fassus fuisset, se illo tempore resolutum fuisse ad constituendum Viennæ domicilium, quia, ut dixi *N. cit.* domicilium sola voluntate non acquiritur, sed actuali inhabitatione: cum ergo Viennam nondum attigerit, vagi rationem obtinuit.

Atque in hisce casibus Titum informabit Confessarius, quod, quamvis ob errorem, quod credebat, se invalidè copulatum esse, fornicariè, & illicitè Litram usus fuerit per tradita à *Theologis de cōscientia erronea*, validum tamen illius esse matrimonium, cujus nullitas non ab imaginario, & putativo, sed à reali tantum provenit impedimento.

393. *At quid dicendum*, si ponatur, Titum Viennæ tenuisse Litram absque eo, quod coram aliquo Parochorum eam sibi copulasset? Possétne Confessarius admittere, ut coram illo contrahant in casu tantæ necessitatis? *Respondeo*, Videri, quod ita: quia siquidem, & benevola Mater est Ecclesia, quæ suas Leges urgere non intendit in casu tam difficilis observantiæ: sicut ergo plures aliæ leges in casu gravis periculi, & necessitatis non obligant; ita nec in casu specificato, Decretum Trid. de præsencia Parochi. Benignam

nignam hanc sententiam probabilem judicat Veracrux, & Vega apud Sanchez *l. 3. de matr. d. 17. n. 3.* Jacobus de Graffijs, & Silvius apud Caramuelem *l. 3. Theolog. fund. n. 3835.*

Verum sententia negans certa est Sanchezio *n. 4.* sequitur Pirhing *l. 1. t. 3. n. 7.* Pichler *ibid. n. 12. cum communissima* aliorum: nec Caram. *l. c.* videt in casu posito necessitatem tam dubij matrimonij, ut infrà patebit: Sporer *de matr. n. 367.* cum Diana, & Gobat nihil audet decidere, sed id remittit ad Sedem Apostolicam: & in casu occurrente monet Confessarium ut tutiora, & securiora sequatur. Ratio fundata, & solida est, quòd Trid. præsentiam proprij Parochi posuerit de substantia, & forma intrinseca matrimonij secundum *Omnes*, actus autem sine forma est nullus, & mortuus, uti corpus sine anima: immò Trid. personas sine præsentia Parochi reddidit ad matrimonium omninò inhabiles, quæ dictio ponderanda est, cum excludat omnem casum, nec absque speciali dispensatione exceptionē aliquam patitur Sanch. *l. c.* Verum quidem est, quòd Ecclesia pro casu difficillimæ observationis non intendat urgere sua præcepta, & leges merè prohibitivas, aut præceptivas: sed aliud est de legibus irri-

irritantibus actum, quæ & inculpabiliter ignorantibus ligant, & pro omni casu sine exceptione vigent: unde in illis non datur Epikijæ, aut benignæ interpretationi locus per tradita à Juristis *ad tit. de Constitut.* Afferere etiam, quòd Papa consultus declararet, Trid. in dicto casu non obligare, meram divinitatem sapit,

Quibus attentis Amicus apud Caram. cit. & ne ex ejus doctrina aliquis posset insolentes aliquas conclusiones deducere (idem videlicet de alijs etiam impedimentis argumentando) quàmvis urgeat pro benigna sententia, difficiliore, & majoris considerationis casus proponens; quæ tamen dixerat, voluit pro indictis habere, quousque, quid sit tenendum, Apostolica Sedes non doceat.

394. *Quid ergo in praxi? Respond.* nec amplecterer, nec suaderem primam sententiam: quinimmò nec adverto tantam, ut apprehenditur, illius necessitatem. Peccatum liberum est, nec necessario committitur: potest Titus cavere, & resistere, ne consentiat, aut sibi voluntarie complacere, dum se illicitè erga Litram affectus insinuant. Tenetur, & potest id facere quivis sanus etiam, tametsi præter libidinosas affectiones, quæ se menti ingerunt, caro etiam ad complacentiam,
&

& consensum fortiter allicit, & movet; nec tamen necessarium est pro remedio ad matrimonium appellare. A fortiori facilius similibus resistere potest infirmus, & vix non animam agens, cum tentationes in animo tantum patiatur, nec insidias carnis suæ penè cadaverinæ experiatur. Confessarius itaque impediet, si fieri poterit, ne Litra lectum, aut saltem non ita frequenter accedat: jubebit Tito, ne dum Litram lecto astare contigerit servitij causa, oculos in illam fixos. attollat. Spiritualibus illum instruet exhortationibus, æterna eum damnatione, si non resisteret, terrebit, DEum pro illo exorabit, ut illum à lapsu præservare dignetur &c. Si cuncta hæc nil juvant (sed in statu illo haud credibile, tantam fragilitatem, quæ impediret, ne juvent) dicet Confessarius: *perditio tua ex te. Osee* malitia Titij inexcusabilis est, excusabilis Confessarius, qui egit, quod potuit, & debuit, licet omiserit contractum matrimonij, cujus valor tam suspectus est, nec tanta, ut visum, in praxi necessitas.

395. *Sed quid, Si Confessarius matrimonium coram se contrahi permisisset?*
Respond. si persuasam sibi habuit probabilitatem benignæ sententiæ, bona fide processit, nec peccavit: quod multò magis

gis verum habet in Tito, qui consilio Confessarij credidit, & exinde putans, Litram esse uxorem suam, carnali in illam affectione licite ferebatur. Si tamen contingeret, Titum infirmitate superata supervenire, procul dubio petenda foret dispensatio, ut iterum contrahant sine presentia proprij Parochi, quam gravissimæ infamiæ periculum non admittit.

A quo autem? *Respond.* ab Episcopo, à quo subtiticis nominibus Oratorum petere potest Confessarius, ut sibi det licentiam assistendi in occulto illorum matrimonio, adhibitis tamen duobus testibus confidentibus, delatò prius illis juramento de servando secreto: simul etiã dispense in præcepto præmittendarum denuntiationum. Imò æstimo sufficere recursum ad Parochum: nam ille potest delegare Confessario (sicut cuicunque alij Sacerdoti) facultatem assistendi. *Nec obstat*, quòd denuntiationes præexigantur, in quibus tamen Parochus nequit dispensare, cùm Trid. l. c. Ordinarijs tantum eã facultatem concedat. *Etenim* licet id verum sit regulariter, & de dispensatione propriè tali loquendo: in casu tamen urgentis necessitatis, dum Episcopus adiri nequit, vel rogatus dispensationem injustè negat, potest Parochus per Epiche-
jam

jam declarare, quòd præceptum de denuntiationibus non liget. Sanchez, Layman, Gobath, aliisque apud, & cum Reiffenst. 4. t. 3. n. 37. & seq.

Dixi: *in casu urgentis necessitatis*, qui censetur adesse, quoties dispensatio servit pro bono communi, vel ad acquirendum notabile privati bonum, aut vitandum grave damnum animæ, famæ, fortunarum, de quibus, an reverà verificetur, judicare pertinet ad Episcopum per Trid. l. cit. Dixi item: *dum Episcopus adiri nequit*, quia videlicet periculum est in mora, nec consultum judicatur præstolari tempus, donec ad Episcopum recursus fiat. Dixi denique: *aut Episcopus rogatus dispensationem injustè negat*, non obstante enim contradictione illius, in casu ejusmodi necessitatis cessat obligare Lex denuntiationum; adeoque non apparet, cur Parochus nequiret per se assistere, aut alteri licentiam assistendi dare omis- sis denuntiationibûs. Et hoc loquendo de foro interno: nam in foro externo nō suaderet Reiffenst. cit. n. 46. ut aliquis Parochorum post denegatam ab Episcopo hujusmodi dispensationem præsumeret sine denuntiationibus matrimonio assistere: quàmvis enim non peccaret in conscientia, puniri tamen posset, quia

quia non illius, sed Episcopi est arbitrari, an reverà ejusmodi gravis causa subfit: tum quia id videtur præjudicare debitæ subordinationi, & respectui ad Episcopū. Sed hæc notasse tantum sufficit; nam propositus noster casus respicit forum internum duntaxat.

396. Porro ex his constat, minimè opus esse, ut pro contrahendo matrimonio Titi cum Litra S. Pœnitentiaria molestetur: siquidem ordinariè non aliud concedit (vidi ipse ejusmodi Rescriptum pro casu, quo concubinarij, qui putabantur conjuges, in secreto contrahere cupiebant, indéque vitium concubinatus sanare) quàm Executori licentiam assistendi matrimonio, conductis testibus confidentibus, & juramentò ad secretum obligatis. Cum itaque Episcopus ibidem præstare valeat, imò ex dictis Parochus, sine causa Romam recurritur. Aliud foret, si Episcopus, & Parochus requisiti id concedere nollent (prout alicubi recentè factum scio) tunc enim remedium Romæ sollicitandum est.

MS. 50

Raptus.

§. I.

Explicatio, & Impedimentum Raptus.

Raptus magis amplè dicit quemcun-
que coitum Virginis, juxta illud S.
Isidori: *Raptus illicitus coitus à corrup-
pendo est dictus. l. 5. Etymol. c. 26. & refer-
tur c. xxxvi. q. 1. quia scilicet supponi-
tur in Jure, virginem non consentire in
sui violationem, nisi dolò, vel aliquà vio-
lentiâ seducatur. Et quàmvis virginem
corrumpens, illam non abducatur in alium
locum, raptum tamen admisit, quia florem
virginitatis puellæ renitenti violenter eripuit.*
Gratianus *ad c. 3. q. 3. & caus. cit.* Sed in
pressiori significatione, non dicit merum
usum corporis violentum, sed violentam
ipsius personæ abductionem, vel ad libi-
dinandum, vel ad contrahendum cum
illa matrimonium: qui raptus non tan-
tùm gravissimè punitur in utroque Jure,
de quo Juristæ passim, sed insuper etiam
dirimit matrimonium inter raptorem, &
raptam *ex cc. caus. & q. cit.* non obstan-
te, quòd rapta liberè deinde consentiat
in

in matrimonium, quod ultimum tamen limitatum erat. *c. ult. de Raptorib. ibi. legitime contrahet cum raptores, si prior dissensio postmodum transeat in consensum, & quod antea dispiciuit, tandem incipiat complacere.*

398. Quid quid sit de Jure hoc antiquiore, judicandum de facto est juxta Decretum Trid. quod Sess. 24. *de reform. matr.* non tantum quaedam circa alia impedimenta immutavit, ut per decursum constabat sed c. 6. etiam de rapta sequens edidit Decretum: *inter raptores, & raptam, quamdiu ipsa in potestate raptoris manserit, nullum posse consistere matrimonium. Quod si rapta a raptores separata, & in loco tuto, & libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptores in uxorem habeat.* Ex quo constat, raptum esse impedimentum dirimens, non quidem ex eo, quod foemina rapta non consentiat, vel non nisi gravi metu adducta consentiat in raptores; nam in secundo casu subintraret impedimentum metus, in priori autem matrimonium foret de Jure naturae nullum ex defectu consensu: sed ideo tantum, ut occludatur via rapiendi foeminas in ordine ad matrimonium; frustra enim ex hoc fine rapitur aliqua, cum finis ille obtineri nequeat: tum quia li-

cet fœmina possit deinde sponte consentire in raptorem, varijs modis illecta, nam *varium, & mutabile semper fœmina*. Virg. *Æn.* 4. magis providetur plenæ libertati ad matrimonium, si ille consensus tantum valeat, qui datur à fœmina, ad tutum locum repositâ, & sibi relictâ.

Et quia quævis fœmina eadem libertate gaudere debet, cum cujuscunque sit in ratione conjugij ejusdem rationis: quàmvis pœnæ raptûs de jure civili ferantur in raptorem fœminæ honestæ tantum: *verum est, si meretricem alienam ancillam rapuerit, quis non esse furtum, seu rapinam, L. verum. 40. ff. de furtis.* provisio tamen Tridentini respicit etiam inhonestam fœminam.

399. Porro ad raptum in proposito requiritur *I.* ut sit vera abductio fœminæ de loco in locum in æstimatione moralis distinctum, ut clarè patet ex verbis Trid. *citt.* si enim de una domo tantum ad modicum tempus rapiatur ad aliam, vel de publico ad occultum &c. non committitur proprius raptus, cum non censeatur esse cōstituta sub potestate raptoris, ad quod tamē Conciliū respexit. Perinde autem est, si per ipsum raptorem, si per mandatarium ita abducatur: aliud foret, si sua sponte raperet fœminam pro
alio

alio sine aliús consensu ; non enim hic ,
sed ille tantum foret raptor, ut de se pa-
tet.

II. Eam abductionem debere esse
violentam, cum raptus ex suo genere vio-
lentiā importet : *aliud esse rapi, aliud a-
moveri, palam est, siquidem amoveri aliquid
etiā sine vi potest, rapi autē sine vi non potest.*
L. 3. ff. de Incendio &c. per quā, seu violen-
tiam Theologi distinguunt raptum à sim-
plici furto, illumque in majori gradu
malitiæ constituunt, per illud : *penale est
occultum occultè auferre, multò majoris pœ-
næ est visibiliter eripere* (quia intercedit
violentiā) *c. 13. xiv. q. 5.* Ad propositum
tamen attenditur in *probabiliori sententiā*
violentiā ipsi fœminæ raptæ illata, non
autem parentibus, vel ijs, quorum curæ
subjicitur : unde etiam *c. cum causam 6.
de Raptor.* permittitur matrimonium
cum rapta consentiente, licet parentes re-
clamarent, à quibus eam dicitur rapuisse,
& Rubrum illius *cap.* generaliter dicit.
*raptus non dicitur, ubi volens pro matrimo-
nio abducitur* : in eo enim casu fœmina fu-
gitiva potius, quàm rapta dicenda est.
Quamquàm ut advertit Pichler 4. tit. n.
119. ex Clericato, in praxi soleat in tali
etiam casu fœmina ad locum priorem,
aut alium extra potestatem rapientis con,

stitui, ut ibi consensus ejus exploretur, quod observandum esse etiam Alij hortantur.

III. Denique, ut ejusmodi abductio (quidquid aliqui dicant) fiat animò, & intentione contrahendi matrimonij, non merè libidinandi: concilium enim libertati tantum consulere voluit, quoad matrimonium in *cit. l. cum* & in alijs *cc. ibidem* agat de matrimonio solummodo, ut ex Rubrica præfixa concluditur, quæ est: *de reformatione matrimonij*: Idcirco etiam Rescriptis Pontificijs super impedimentis nunquam intermittitur clausula exceptiva: *dummodò mulier propter hoc* (id est, propter matrimonium contrahendū, ut contextus docent) *rapta non fuerit*, quia videlicet raptus ex hoc fine factus novum causat impedimentū. Id tamen oppositæ sententiæ concedo, quòd si opponat raptor, se fœminam rapuisse, ut ea potiri tantum posset, nihil cogitans de matrimonio, nullam mereatur fidem, dum constiterit, illum attentasse deinde fœminam movere ad consensum conjugij: quia enim vera intentio, tempore raptus concepta, externè latet, posteriores conjecturæ, ex tractatu matrimonij desumptæ, indicant primævum matrimonij animum.

A fortiori igitur deduco cum P. A. Breno in *Manuali Missionarior. tom. 2. lib. 3. c. 15. q. 5.* non oriri impedimentum, dum tempore belli, aut excursionis hostilis fœminæ rapiuntur absque distinctione, juvenes vetullæ, conjugatæ, viri etiam, & pueri: qui raptus utique vindictæ, inimicitiz, intentioni damnum inferendi, aut summum quandoque libidinandi attribendus est.

400. Quando ergo aliquis modò, & animò hucusque explanato rapit fœminam, nequit eam de Jure Trid. in uxorem habere, non obstante, quòd illa postmodum liberrimè etiam consentiret, aut ille pœnitentiam ageret de scelere: crimē equidem raptûs completum jam fuit, & pœnitentia reatum quidem delet, sed impedimenta non extinguit. *Quid ergo factò opus? Respond* Impedimentum isthoc temporaneum est, non perpetuum, & voluntate raptoris aboleri potest; si nimirum raptam tuto loco restituerit, eam vel ad priorem locum, unde rapta fuit, vel ad alium reponendo, ut non ampliùs sub sua potestate constituta censeatur, & illa eum in maritum habere voluerit, cessat impedimentum. Ita Trident. ibi. *si rapta à raptore separata &c.* ut *suprà N. 3.*

401. Duæ etiamnum supersunt difficultates. *Una*, utrùm sponsus, qui suam sponsam rapit, incurrat impedimentum? *Alterâ*, an etiam, si fœmina raperet virum?

Ad primam *Respond.* cum Sanchez. l. 7. d. 13. n. 15. Caram. l. 3. Theol. fund. n. 3828. & alijs, *probabilis affirmativè* non tantùm quoad illum casum, quò sponsa haberet justam causam resiliendi à sponsalibus; tunc enim, cum se omni instanti à sponso liberare valeat, neutiquàm illi obligata est, sed injustè per raptum violentaretur ad matrimonium, sicut quæcunque alia fœmina. Sed etiâ ex supposito, quò similem causam allegare cum fundamento nequeat. Rationem desumo ex ultimata libertate matrimonij; etenim cum sponsa etiam, licet à sponso cogi aliqualiter valeat ad impletionem sponsalium, ultimatim tamen sit sui Juris, nec absolutè ad id compelli possit, ut salvetur libertas matrimonij, & præcludantur infelices exitus, qui de invitis nuptijs provenire solent: gravem pateretur injuriam, libertatiquè matrimonij nocivam, si impunè raptui exponeretur eo fine, ut spōsi raptioris subjecta potestati ad consensum matrimonij, quod multùm averfatur, cogi possit.

Nec

Nec contrariatur c. 6. de Raptor. Papa siquidē in eo tātūm casu sponsū liberat ab impedimēto raptūs dum invitis quidē parentibus rapit sponsam, sed volentem, ait enim: cūm ibi raptus dicatur admitti, ubi nil ante de nuptijs agitur: iste (miles) raptor dici non debet, cūm habuerit mulieris assensum, & prius eam desponsaverit, quā cognoverit, licet parentes reclamarent.

402. Ad secundam Respond. affirmative cum Mastrio, Clericato Discor. 46. Schmier, Pichler l. c. n. 120. alijsque cōtra Sanchez l. c. n. 24. Caram. n. 3829. Reiff. bīc, Sporer &c. quāmvīs enim impedimenti natura sit, odiosa, & sic Trident. loquens in masculino tantūm: *Inter raptorem, & raptam: si rapta à raptore separata: item nihilominus raptor ipse &c.* non deberet ad fœminas raptrices extendi per Reg. 15. I. in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari:* in hoc tamen impedimēto duo adverto: *unum*, quòd importet quasi pœnam; *alterum*, quòd per illud fiat provisio de securitate libertatis ad matrimonium requisitæ secundū dicta N. 398. Immò credo, hunc finem magis cordi fuisse Tridentino, quā punire raptorē: Unde etiam dixi N. 399. Tridentinum non respexisse raptum animō libidinandi factum, quia bona matrimonij tantūm

prospicere voluit; Ex quo *sequitur*, illud, hac in parte favorabile esse, & lata interpretatione donandum, ut etiam fœminas raptrices comprehendat, licet verbis masculinis utatur, gratiâ duntaxat commoditatis, non intentione excludendi fœminas: sæpè enim *etsi verba Legis hunc habeant intellectum* (in proposito masculinum, si ad litteram sumantur) *tamen mens Legislatoris aliud vult. L. scire. ff. de excusat. Tutor.* videlicet fœminas etiam comprehendere.

403. Per quod solvuntur ea exempla, in quibus nomine viri non veniunt fœminæ, quia sunt in materia merè poenali, aut si etiam favorem continent, ea parte ad fœminas quoque ampliari debent. *Nec quidquam facit, quòd rarus sit casus fœminæ raptricis, ad ea autem potius debet aptari Jus, quæ & frequenter, & facile, quàm quæ raro eveniunt. L. nam ad ea. ff. de Legib.* Quàmvis enim verum sit, Leges non ferri directè, & ex professo circa casus raro contingentes, certum tamen est, legē universaliter in omnes transgredientes latam, stringere etiam illos de populo, qui rarissimè eam violant. Deinde Clericatus *l. c.* narrat casum factum de fœmina raptrice: Clarus item *§. rap-tus. post initium* refert in quadam Italiæ urbe

urbe puerum à meretrice raptum: Tira-
quellus plures viros à fœmina raptos
recenset: Idem reperitur in alijs: quæ
omnia cùm citet Sanchez *l. c.* non video,
quomodo ex raritate fœminarum raptricū
deducere conetur, eas sub Tridentino
non comprehendī. Addit quidem gravi-
us delictum esse raptum fœminæ propter
majorem injuriam, quæ irrogatur fœmi-
næ, cujus major est honestas. Verū si
vir honestatem fœminæ lædat ipsa in hoc
gravius delinquit, quòd sui sexūs, hone-
statis, & verecundiæ oblita, virum rape-
re audeat.

§. II.

Resolvitur casus de Raptu.

Bella una cum Genitoribus suis beneficiō
quasi, & largitate Præpotentij divitis,
& magnæ considerationis viri suam habuit
sustentationem. Præpotentius pulchritudine
Bellæ captus, eam in uxorem habere voluit.
Renuit illa prudens secuta consilium: Pau-
perior caveat sese sociare potenti: & ne ille
consensum tandem extorqueret, se loco
incolatūs sui subducere decreverat. At
præpotentius propositum Bellæ rescuens,
non tantum beneficia, quæ libereliter
contribuebat, subtrahere, sed varias e-
tiam vexas, quarum capax erat, si Bella
dō

domicilium mutaverit, parentibus illius minabatur, quibûs illa permota, & habitationem suam non mutavit, & mutâtô tandem propositô, se Præpotentio in uxorem dedit. An validè?

404. *Respondeo*, invalidè, & nulliter, si minæ Præpotentij, quas Bellæ, & parentibus intentare voluit, erant graves, & ad justum metum, secundum dicta de impedimento vis, sufficientes. Ratio est; quia ad raptum sufficit abductio violenta fœminæ de loco ad locum, non physicè, sed moraliter diversum ex fine extorquendi matrimonij: atqui in proposito casu Præpotentius violentiam moralem intulit Bellæ mediante gravi metu: abduxit etiam illam ad locum moraliter diversum; licèt enim physicè in eodem permanserit domicilio, quia tamen illud antecedenter liberum ei erat, postea verò per metum gravem violenter detenta, censetur in morali æstimatione mutâsse locum, & in potestate Præpotentij raptoris constituta; adeoque verum, & proprium ille comiserat raptum, nec potuit in uxorem habere Bellam, nisi illa revocatis prius minis, plena libertate donata, sponte in matrimonium consensisset.

Vides, in resolutione nullitatis matrimonij nullâ de subtractione beneficiorû
fa.

factam fuisse mentionem: quàmvis enim & illa Bellæ animum graviter movere, & concutere potuerit, cùm tamen ad beneficia nullum Jus, ut supponitur, habuerit, subtractio eorum eò ipsò, quòd injusta non erat, injustum metum causare nequaquàm potuit, qui sufficiens foret ad violentiam inferendam per dicta *l. c. de impedimento metus*.

Pro fine nota, Concilium Trident. ultra hoc, quòd raptum inter impedimēta dirimentia reposuerit) quapropter tanquàm impedimentum merè Ecclesiasticum ab infidelibus non attenditur, nec ab illis secundum Mastrium, qui in loco Tridentini non promulgati morantur, & juxta *c. fin. de raptor. raptam*, dummodo liberè deinde consentiat in matrimonium, etsi non fuerit *pari redita tutæ*, ducere possunt) graves etiam pœnas in raptos fulminasse sequentibus, *nihilominus raptor ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, & favorem præbentes sint ipso jure excommunicati, ac perpetuo infames, omniumque dignitatum incapaces: & si Clerici fuerint, de proprio gradu decidant. Teneatur præterea raptor mulierem raptam, sive eam uxorem duxerit, sive non* (quia etsi duxerit, raptum tamen commisit, qui hīs pœns vindicatur) *decenter arbitrio Judi-*
dicis

dicis dotare. Sed hæ omnes pœnæ, ex-
cepta excommunicatione, sunt ferendæ sen-
tentia, quas ulterius dilucidari esset ultra
institutum meum.

Atque hæc sunt

**Quæ socianda vetant Con-
nubia, facta retractant.**

Quia verò Romanorum Pontificum De-
creto cæterorum Opuscula Tractatorum ap-
probantur, vel reprobantur: ita ut quod Se-
des Apostolica probavit, hodie teneatur ac-
ceptum, & quod illa repulit, hodie inefficax
habeatur. c. si Romanorum 1. d. 19. quid-
quid ultra claram, & apertam Romanæ,
seu Apostolicæ Ecclesiæ decisionem in to-
to tractatu dictum est, illius iudicio, cor-
rectioni, vel reprobationi lubenti animo,
& prompta voluntate submitto, firma
fide credens, quod Apostolica Ecclesia Ma-
ter est omnium Ecclesiarum, à cuius regulis
declarationibus, oraculis nullatenus con-
venit deviare. c. non docet. 1. dist. 12. sed
potius omnes Illius Sanctiones accipiendæ
sunt, tanquàm ipsius Divini Petri vocè fir-
matæ sint, c. sic omnes 2. dist. 19. tit.

Ut incepti, ita finio

In Nomine Domini.

THESES

Ad mentem
Subtilis Doctoris

DE DEO UNO

à V. P. Jacobo Kukajna. & Rel.
F. Wilhelmo Sumtrekh ex Ord. Minor.
Strict. Observant. S. Theolog. Studiosis
Labaci in Ecclesia D. V. Assump-
tæ Annô 1744. Mense Septem-
bris die

PRÆSIDÈ

P. JOANNE NEPOMUCE-
NO TROPPER *ejusdem Ord. Lectore*
Generali publicè propugnata.

I. Theologia DEI est scientia **II.** sim-
pliciter speculativa. **III.** Nostra
verò, cujus objectum est DEUS sub ratio-
ne veracitatis, **IV.** est simpliciter practica,
V. nec habet rationem propriæ scientiæ.
VI. Non tantum Fides divina, **VII.**
sed moralis etiam ratio demonstrat DE-
um existere (**VIII.** immò hoc est etiam
per

per se notum) *IX.* esse singularem, *X.*
& infinitum. *XI.* Moderna Providentia
non datur pro longo tempore ignorantia
DEI inculpabilis. *XII.* Valemus Illum
nominare secundum naturam. *XIII.* &
non tantum negativè, sed etiam positivè,
& conceptu quidditativo intelligere.
XIV. Inter omnes conceptus præstanti-
or est, quo concipitur sub ratione entis
simpliciter infiniti.

XV. Existentia, *XVI.* & singulari-
tas sunt prædicata DEI quidditativa.
XVII. Essentia Divina continet formaliter
perfectiões simpliciter simplices, seu
attributa. *VIIIX.* Est illis prior priorita-
te naturæ intelligendi. *XIX.* Cum illis
sumpta, *XX.* aut cum creaturis etiam
numerata non est perfectior intensivè.
XXI. Refugit omnem compositionem.
XXII. Nec includit à parte rei aliquod
prædicatum per modum generis tran-
scendentalis.

XXIII. Attributa Divina, & Mo-
di intrinseci non sunt, nisi intensivè infi-
niti. *XXIV.* Unum est perfectius aliò in
suo conceptu quidditativo. *XXV.* Imen-
sitas DEI formaliter non deducitur ex
Omnipotentia. *XXVI.* DEUS est in spa-
tiji imaginarijs. *XXVII.* Sed nullibi
propriè in loco. *XXIIX.* Est tam phy-
sicè, quàm *XXIX.* terminativè immu-
tabi-

tabilis. XXX. Libertas Illius in actu secundo non dicit aliquod intrinsecum actui necessario Voluntatis superadditum,

XXXI. Sed illum ipsum actum, ut cum indifferentia terminatum ad objecta, seu creaturas. XXXII. Æternitas DEI est duratio intrinsecè indivisibilis.

XXXIII. Personalitates Divinæ admittunt prioritatem, & posterioritatē Originis. XXXIV. Nec Illæ, nec Attributa distinguuntur ab Essentia

realiter, XXXV. sed formaliter Scotisticè.

O. A. M. D. G.

Menda graviora

emenda.

Pag. lin.

27 12 ebrietatem.

servitutem.

34 8 invincibilis

vincibilis

51 29 alter

alteram

57 7 collocata

collata

98 8 baptismum

baptizatum

99 29 ulla

nulla

102 ult. solis

folius

161 2 Rubrum

Summarium

ibid. 17. Rubro

Summario

193 9 applicans

explicans

<i>Pag.</i>	<i>lin.</i>		<i>lib. 14.</i>
230	3	<i>lib. 7.</i>	
238	20	scipiunt	scipiunt
315	7	(NB.)	(NB) <i>causa</i>
317	23	liberam	viduam
349	2	eu	seu
362	4	namque	namque Petrus
404	9	oblatio	ablatio
<i>ibid.</i>	24	oblacione	ablacione
421	4	allata	ablata
450	28	moretur	moreretur
458	21	<i>attentorum</i>	<i>attentatorum</i>
472	11	ita	item
473	27	Pondrania	Pomerania
475	26	cimparem	,imparem
476	12	N. 3.	N. 374
477	22	quia	pia
479	8	divinitatem	divinationem
481	6	supervenire	supervivere
483	19	ibidem	idem
486	9	fit in	fit conjugium in
487	23	Rubrum	Summarium
489	<i>ult.</i>	N. 3.	N. 318.
491	16	matculo	masculino
493	5	rarite	raritate.

Alios levioris momenti errores offendisti, benevole Lector ! qui à tua prudentia emendari petunt.

